

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ
ในจังหวัดเชียงใหม่

Development of Buddhist Learning Center to Enhance the Smart
Community of Skaw Karen in Chiang Mai Province

ภายใต้แผนงานการวิจัย เรื่อง

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกา
เกอะญอในจังหวัดเชียงใหม่

Development of Buddhist Learning Center to Enhance the Smart
Community of Skaw Karen in Chiang Mai Province

โดย

พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์ ผศ., ดร.

ดร.ศรีสกุล ชัยเวียง

ดร.ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์

ดร.เดชา ตาละนีก

นางสาวนฤภรณ์ วรายุทธโยติกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766053

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่

Development of Buddhist Learning Center to Enhance the Smart

Community of Skaw Karen in Chiang Mai Province

โดย

พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์ ผศ., ดร.

ดร.ศรีสกุล ชัยเวียง

ดร.ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์

ดร.เดชา ตาละนีก

นางสาวนฤภรณ์ วรายุทธโยติกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766053

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Research Sub-Project 2

Development of Buddhist Learning Center to Enhance the Smart
Community of Skaw Karen in Chiang Mai Province

BY

Phrakhrusiriborrommathatpitak, Asst. Prof. Dr.

Dr.Srisakul Chaiweing

Dr. Tipapon Yesuwan

Dr. Decha Talanuek

Ms. Narueporn Warayuthyotikul

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Chaing Mai Campus

B.E. 2566

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800766053

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่
ผู้วิจัย	พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์ ผศ., ดร.ศรีสกุล ชัยเวียง, ดร.ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์, ดร.เดชา ตาละนีก, นางสาวนฤภรณ์ วรายุทธโยติกุล
ส่วนงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
ปีงบประมาณ	๒๕๖๖
ทุนอุดหนุนการวิจัย	กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์โครงการวิจัย 1) เพื่อศึกษาแนวคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อประเมินศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน 2 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Action Research) เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย 1) แนวคำถามประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus group Guideline) 2) แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) 3) ชุดปฏิบัติการ (Workshop) และ 4) แบบประเมินความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อชุดสื่อการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า 1) การออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนน่าอยู่จากผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักให้แนวคิดการออกแบบการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ การสร้างเว็บไซต์บน Google Sites การออกแบบและพัฒนาพื้นที่รู้ 2) พัฒนาชุดความรู้และสื่อสร้างสรรค์ภาคภาษาอังกฤษของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ 3) การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้บนเว็บไซต์ด้วยโปรแกรม Google Sites บรรจุชุดความรู้แบบ E-Book เรียนรู้จากสแกนQR-Code ผลการศึกษาได้พื้นที่และนวัตกรรมชุดความรู้ในการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

คำสำคัญ : ศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธ, ชุมชนน่าอยู่, ชาติพันธุ์ปกากะญอ

Research Title : The Development of Buddhist Learning Center to Enhance the Smart Community of Skaw Karen in Chiang Mai Province

Researchers: Phrakhrusiriborrommathatpitak, Asst. Prof. Dr.,
Dr.Srisakul Chaiweing, Dr. Tipapon Yesuwan, Dr. Decha Talanuek,
Narueporn Warayutyotikul

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai campus

Fiscal Year: 2023/2566

Research Scholarship Sponsor: Thailand Science Research and Innovation Fund

ABSTRACT

This research project has the following objectives 1) to study the concepts for designing and developing a cultural learning center for the Karen ethnic group in Chiang Mai Province; 2) to develop an online Karen center within the information system (Google Site) in Chiang Mai Province and 3) to evaluate the online Karen center within the information system (Google Site) in Chiang Mai Province. This research employs a mixed-method approach, combining documentary research and participatory action research. The research tools include 1) Focus group guidelines 2) Interview guidelines 3) Workshops 4) Evaluation forms to gather the opinions of the sample group on the learning media set.

The research findings indicate that 1) The design and development of the community learning center was informed by experts in technology and key informants, who provided ideas for designing online learning spaces, creating websites on Google Sites, and developing learning areas.; 2) The development of a knowledge set and creative media in English for the Karen ethnic group in Chiang Mai Province; 3) The development of a learning center on the website using Google Sites, including an E-Book knowledge set accessible via QR code scanning. The study resulted in the creation of spaces and innovative knowledge sets to drive Thailand towards a creative learning society.

Keywords: Buddhist Learning Center, the Smart Community, Skaw Karen

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำ และติดตามการทำวิจัยครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณชุมชนและผู้นำชุมชน องค์การของรัฐ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ดำเนินการประสานงานชุมชนในการดำเนินงานวิจัยและเก็บข้อมูล และขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ ที่สละเวลาในการตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องของงานวิจัย และพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องในการทำวิจัยในครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับการช่วยเหลือและกำลังใจจากครอบครัว ภรรยาและลูกๆ ตลอดจนเพื่อนๆ บุคคลต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลืออีกมาก ที่ผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวนามได้หมดในที่นี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา และความปรารถนาดีของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงกราบขอบพระคุณ และขอบคุณไว้ในโอกาสนี้

พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์ ผศ.,ดร. และคณะ

๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๗

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 คำถามวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	6
1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	7
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	8
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม.....	9
2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง.....	13
2.3 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	17
2.4 ทฤษฎีคติชนวิทยา.....	24
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้.....	29
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม.....	33
2.7 แนวคิดเครือข่ายการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยน.....	44
2.8 แนวคิดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม.....	47
2.7 แนวคิดบรรพ.....	50
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	52
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	57
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	57
3.2 พื้นที่การวิจัย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	57

3.3 เครื่องมือการวิจัย.....	60
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	61
3.5 แผนการดำเนินงานวิจัย.....	62
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
3.7 สรุปกระบวนการวิจัย.....	65
บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย.....	66
4.1 ผลศึกษาแนวคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอในจังหวัดเชียงใหม่.....	67
4.2 ผลการศึกษาวิจัยเพื่อใช้ในการออกแบบ พัฒนาศูนย์การเรียนรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอในจังหวัดเชียงใหม่.....	144
4.3 ประเมินและนำเสนอศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ ปกาเกอะญอในจังหวัดเชียงใหม่.....	117
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	119
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	119
5.2 อภิปรายผล.....	124
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	123
บรรณานุกรม	124
ภาคผนวก.....	194
ภาคผนวก ก หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย.....	195
ภาคผนวก ข เครื่องมือวิจัย.....	198
ภาคผนวก ค หนังสือเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	216
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายกิจกรรมลงพื้นที่ การสัมภาษณ์.....	219
ภาคผนวก จ หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยหรืองานสร้างสรรค์.....	223
ภาคผนวก ฉ บทความวิจัย.....	226
ประวัติผู้วิจัย.....	261

สารบัญภาพ

หน้า

แผนภาพที่

1.1 กรอบแนวคิดการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่	6
4.1 พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญฺโญ) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เปิดศูนย์ปกากะญอศึกษาเมื่อเจดีย์ วัดห้วยบง	70
4.2 แหล่งเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดห้วยบง	71
4.3 "เบาะ" แหล่งเรียนรู้วิถีปกากะญอ	72
4.4 ครีวไฟของชาวปกากะญอ	73
4.5 กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวปกากะญอแก่เยาวชนนักเรียนของโรงเรียนต่างๆ ในอำเภอกัลยาณิวัฒนา	73
4.6 อาคารเรือนจำลอง	74
4.7 อาคารเรือนที่พัก	74
4.8 สารสนเทศศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธชุมชนน่าอยู่ กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ	76
4.9 ไตรภูมิ (Tribhumi)	76
4.10 ดูลอหระ : ภาพภูมินรก เป็นสถานที่ขุดใช้บาปที่ทำไว้ครั้งที่มีชีวิต	77
4.11 ดูลอหระ : ภาพภูมิมหารัศมี	78
4.12 ภาพชุมชนชนบท	78
4.13 ภาพชุมชนเมือง	79
4.15 นิทาน	83
4.16 พระประธานในพระวิหาร	83
4.17 จิตรกรรมฝาผนัง	84
4.18 กิจกรรมประเพณีชาวปกากะญอ	85
4.19 พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาชาวปกากะญอ	86
4.20 ประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์	86

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีกลุ่มคนหลากหลายรวมตัวอาศัยอยู่ร่วมกันมายาวนาน ความหลากหลายบนความแตกต่าง ไม่ว่าจะเป็นด้าน ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม หรือกลุ่มชาติพันธุ์ จะเห็นได้ว่าบนพื้นที่ในประเทศไทยจะมีกระจายอยู่ทั่วภูมิภาค หากจะกล่าวถึง "สยาม" ก่อกำเนิดขึ้นจากชาติพันธุ์ที่หลากหลาย เมื่อมีชาติพันธุ์ที่หลากหลายสยามจึงเป็นไทยแท้ในทุกวันนี้ นอกจากนี้ในประเทศไทยยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นกลุ่มชนที่สืบเนื่องทางประวัติศาสตร์กับสยามมายาวนาน ตั้งแต่เมื่อครั้งอดีตหลายร้อยปีล่วงมาแล้ว เมื่อมีชาติพันธุ์ที่หลากหลาย สยามจึงมีความหลากหลายที่ไม่เหมือนกับประเทศอื่นๆ ทั้งในด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและศาสนา ล้วนมีความหลากหลาย จนก้าวสู่ยุคไทยแท้แล้วกระจายตัวอยู่ในภาคต่างๆ ของประเทศไทย ซึ่งหากเราจะจำแนกชาติพันธุ์ออกตามกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละภูมิภาคจะแบ่งได้ดังนี้ คือ ภาคเหนือ ได้แก่ ไทยวน ไทลื้อ ไทใหญ่ ไทจีน ไทยอง ไทห่า ลาวกาว กะเหรี่ยง ม้ง เย้า อาข่า มูเซอ ลีซอ ถิ่น ขมุ จินฮ่อ ตองซู่ ปะหล่อง ตองเลื่อง ของ ภาคกลาง ได้แก่ ไทยเชื้อสายจีน มอญ ไททรงดำ ไทพวน ลาวครั่ง ลาวแง้ว ลาวหลวงพระบาง ลาวกา ลาวดี ลาวเวียง โซ่ง ฉักร(ชาวนน) ช่าเร กะเหรี่ยง ภาคอีสาน ได้แก่ ไทลาว ไทโคราช ลาวครั่ง ลาวหลวงพระบาง ลาวเวียง ไทพวน ภูไท แสก บรู กูย (ส่วย) ฉักร (ชาวนน) ถิ่น (เลย) ญ้อ(โซ) ไยย เขมรถิ่นไทย ไทญวน ญ้อ กระเลิง ภาคใต้ - เปอรานากัน (บาบ๋า-ย่าหยา จีนผสมมลายู) ชัมซัม มลายู มอแกน มอแกลน อูรักละโว้ย ซาไก ของ ชาว ภาคตะวันออก - ของ กระซอง¹

หากกล่าวถึงดินแดนล้านนา ก็มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทมากมายที่อาศัยและกระจายกันอยู่อย่างหลากหลายตามพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ซึ่งลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงหรือชนเผ่าเหล่านี้ เป็นกลุ่มคนที่มีความผูกพันและเคารพทะนุถนอมต่อแผ่นดิน ป่าไม้ สายน้ำและขุนเขา เป็นผู้ใช้ชีวิตสัมพันธ์กับธรรมชาติ มีความเข้าใจและได้สั่งสมความรู้เกี่ยวกับเรื่องป่าไม้ น้ำ จนกลายเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่เรียกตนเองว่า “ปกากะญอ” กลุ่มนี้จะเป็นเอกลักษณ์ของการดำรงความเป็นเผ่าพันธุ์ได้อย่างโดดเด่น เนื่องจากจะมีความชัดเจนในการปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรมของตนเอง มีวิถีการดำรงชีวิตที่อยู่กับป่าและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง มีความสัมพันธ์กับดิน น้ำ ป่า มาอย่าง

---

¹ Le Siam, ชาติพันธุ์ในประเทศไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://kuza.me/JuDkz>, (15 กันยายน 2565)

ยาวนาน มีภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์ก็ยังคงเป็นกลุ่มคนที่มีความมั่นคงน้อยที่สุด” นั้น หมายถึงว่า กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย ขาดความมั่นคงขั้นพื้นฐาน นั่นคือ “ขาดความมั่นคงของมนุษย์” ทั้งนี้ หากกล่าวถึงความมั่นคงของมนุษย์ในการดำรงชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ยังมีสภาพยากจน มีความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ โดยส่วนใหญ่ทำการเกษตรแบบดั้งเดิมอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก และขาดภูมิคุ้มกันในอาชีพเกษตรกรรม โดยมีปัญหาและข้อจำกัดในเรื่องที่ดินทำกิน อาจพบเจอปัญหาทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ตลอดจนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การเกิดภัยพิบัติบ่อยครั้งจนส่งผลกระทบต่อพื้นที่การเกษตรรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมไปสู่ความทันสมัยมากขึ้น ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงบางส่วนปรับตัวไม่ทันจนประสบปัญหาต่าง ๆ ²

ถึงแม้ประเทศไทยจะประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อมาเยียวยารักษากลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำ ตลอดจนลดความเหลื่อมล้ำสร้างความเป็นธรรมในสังคม ดังเช่นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ที่เน้นการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา คือ 1. เพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุดให้สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐและมีอาชีพ 2. กระจายการให้บริการภาครัฐทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมและทั่วถึง 3. เสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง³ อย่างไรก็ตามจากการดำเนินการการพัฒนาประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจจนขาดความสมดุลและขาดบูรณาการ เกิดการกระจุกตัวของความมั่งคั่งและโอกาสอันนำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำในสังคมและเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั้งคิด จึงเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน อันนำไปสู่ความขัดแย้งและความไม่มั่นคง บั่นทอนศักยภาพการพัฒนาของประเทศและคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนั้นการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพที่มีความมั่นคงและยั่งยืน จึงเป็นโจทย์ท้าทายทางสังคมที่ต้องอาศัยองค์ความรู้จากการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ โดยมุ่งยกระดับความมั่นคงของมนุษย์ (โดยเฉพาะความมั่นคงทาง

² ฉัฐวัฒน์ ชัยธัญภักดิ์. กลุ่มชาติพันธุ์ความเหลื่อมล้ำของรัฐฉาน. วารสาร สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา ฉบับที่ 3 ปี 2563 หน้า 147

³ สรูปยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://kuza.me/FyihJ>, (15 กันยายน 2565)

เศรษฐกิจสังคมของพลเมือง) ความสมานฉันท์ทางสังคม การยอมรับเป็นสมาชิกในสังคมที่มีสิทธิเสมอภาค (ยอมรับความแตกต่างหลากหลายในมิติต่าง ๆ เช่น ชาติพันธุ์ ศาสนาและความเชื่อ ความคิดทางการเมือง ฯลฯ) และการเสริมพลังทางสังคมเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและมีในทุกภูมิภาคในประเทศไทยควรมีการเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงในทุกๆด้าน โดยเฉพาะอำเภอกลายาพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอำเภอที่มีความเข้มแข็งในเรื่องของความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูงอีกทั้งประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 95 เป็นกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) สะกอ โครงสร้างทางสังคมของชาวกะเหรี่ยงถือว่าเป็นโครงสร้างที่เข้มแข็งทางด้านความสัมพันธ์ทางด้านเชื้อชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างทางด้านประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อ ซึ่งถือว่าเป็นโซ่ที่ยึดเหนี่ยวให้ชาวปกากะญอรวมตัวกันเป็นเอกภาพทางด้านความคิดและวิถีชีวิต อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดการพัฒนาโดยไม่ได้เกิดจากรูปแบบบูรณาการและไม่ได้เกิดจากการมีส่วนร่วม ย่อมมีผลกระทบและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กระแสค่านิยมเข้ามา เกิดความต้องการสร้างฐานะความเป็นอยู่บางอย่างเปลี่ยนแปลงไป ต่างจากอุปนิสัยของชาวกะเหรี่ยงผู้ที่รักความสมถะ ส่งผลในเชิงกายภาพบ้านเรือนมีการขยายขยายตัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการการปรับตัวไปตามปัจจัยที่เข้ามากระทบ⁴

จากความสำเร็จและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนั้น การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงมีความสนใจในการศึกษาถึงความสำคัญของกลุ่มกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอเพื่อยกระดับความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) โดยการบูรณาการแบบมีส่วนร่วม นำไปสู่ต้นแบบของการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม การสืบสาน และการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน และเป็นการเก็บรวบรวมความหลากหลายทางด้านคติความเชื่อและเป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน และเพื่อประชาชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน อีกทั้ง

---

⁴ มริษฎดา สมใจมาก “พลวัตเรือนพื้ถิ่นของชาวกะเหรี่ยงปกากะญอในพื้นที่ต้นน้ำแม่แจ่ม อำเภอกลายาพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่” วารสาร, สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวิจิฉัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นปีที่ 18 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม ประจำปี 2563, หน้า 8.

ยังเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางภูมิปัญญาชาติพันธุ์ให้เป็นภูมิปัญญาของชาติ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งการศึกษาของนักวิชาการในประเทศและต่างประเทศต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวความคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่

1.2.2 เพื่อพัฒนาศูนย์ปกาเกอญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่

1.2.3 เพื่อประเมินศูนย์ปกาเกอญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่

1.3 ปัญหาการวิจัย

1.3.1 ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ มีที่มาเป็นอย่างไร และมีความสำคัญอย่างไร

1.3.2 รูปแบบของพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน 2 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตเนื้อหา ดังนี้

1) การศึกษาประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่

2) สภาพปัญหา พัฒนาการ วิธีการ และกระบวนการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่

3) การพัฒนาชุดความรู้และสื่อสร้างสรรค์ภาคภาษาอังกฤษของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่

3) การศึกษารูปแบบของพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่

4) การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีลักษณะในรูปแบบการพัฒนาศูนย์ปกาเกอญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site)

5) การสรุปบทเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และคืนข้อมูลแก่ชุมชน รวมทั้งหาแนวทางการขยายผลสู่ชุมชนอื่น

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนจำนวน 1 แห่งได้แก่ บ้านห้วยบง อำเภอภูกามยาว จังหวัดพะเยา โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ ดังนี้

1) เป็นพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งในเรื่องของความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูง อีกทั้งประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 95 เป็นกะเหรี่ยง (ปกาเกอญอ) สะท้อนโครงสร้างทางสังคมของชาวกะเหรี่ยงถือว่าเป็นโครงสร้างที่เข้มแข็งทางด้านความสัมพันธ์ทางด้านเชื้อชาติ

2) เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในด้านทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม เกี่ยวกับชาติพันธุ์กะเหรี่ยง (ปกาเกอญอ) สูง ถ้ามีการส่งเสริมและพัฒนาเป็นต้นแบบศูนย์เรียนรู้ จะสามารถสร้างพื้นที่ใหม่แก่พื้นที่

1.4.3 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) ประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอจำนวน 200 คน

2) ประชากรที่ให้ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย ผู้นำศาสนา ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ ตัวแทนกลุ่มเยาวชนชาติพันธุ์ปกาเกอญอ ผู้นำชุมชน ตัวแทนหน่วยงานราชการ อำเภอภูกามยาว จังหวัดพะเยา

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การจัดเวทีการเสวนาและการประชุมกลุ่มย่อย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง และครอบคลุมเนื้อหาประเด็นที่ศึกษา

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

1.5.1 ศูนย์การเรียนรู้ หมายถึง ศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชน ในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ ของชุมชน โดยเน้นการกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่ง เรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์ฯ ของประชาชน ที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชน ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

1.5.2 ศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธ หมายถึง ศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชน ในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน โดยมีการบูรณาการร่วมกับการส่งเสริมความรู้แนววิถีพุทธ

1.5.3 กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ หมายถึง กะเหรี่ยง หรือ ปกากะญอ คนล้านนามักเรียกว่า “ยาง” พม่าเรียกว่า “กะยิ่น” ชาวตะวันตก เรียกว่า “กะเรน” กลุ่มชาติพันธุ์นี้เรียกตนเองว่า “กะเหรี่ยง” แต่เดิมกะเหรี่ยงตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณต้นแม่น้ำสาละวิน สหภาพพม่า ต่อมาได้อพยพเข้ามาตามแนวตะเข็บชายแดนไทย-พม่า สู่ภาคเหนือและภาคตะวันตกของประเทศไทย และดำรงชีพด้วยเกษตรกรรมและหาของป่า

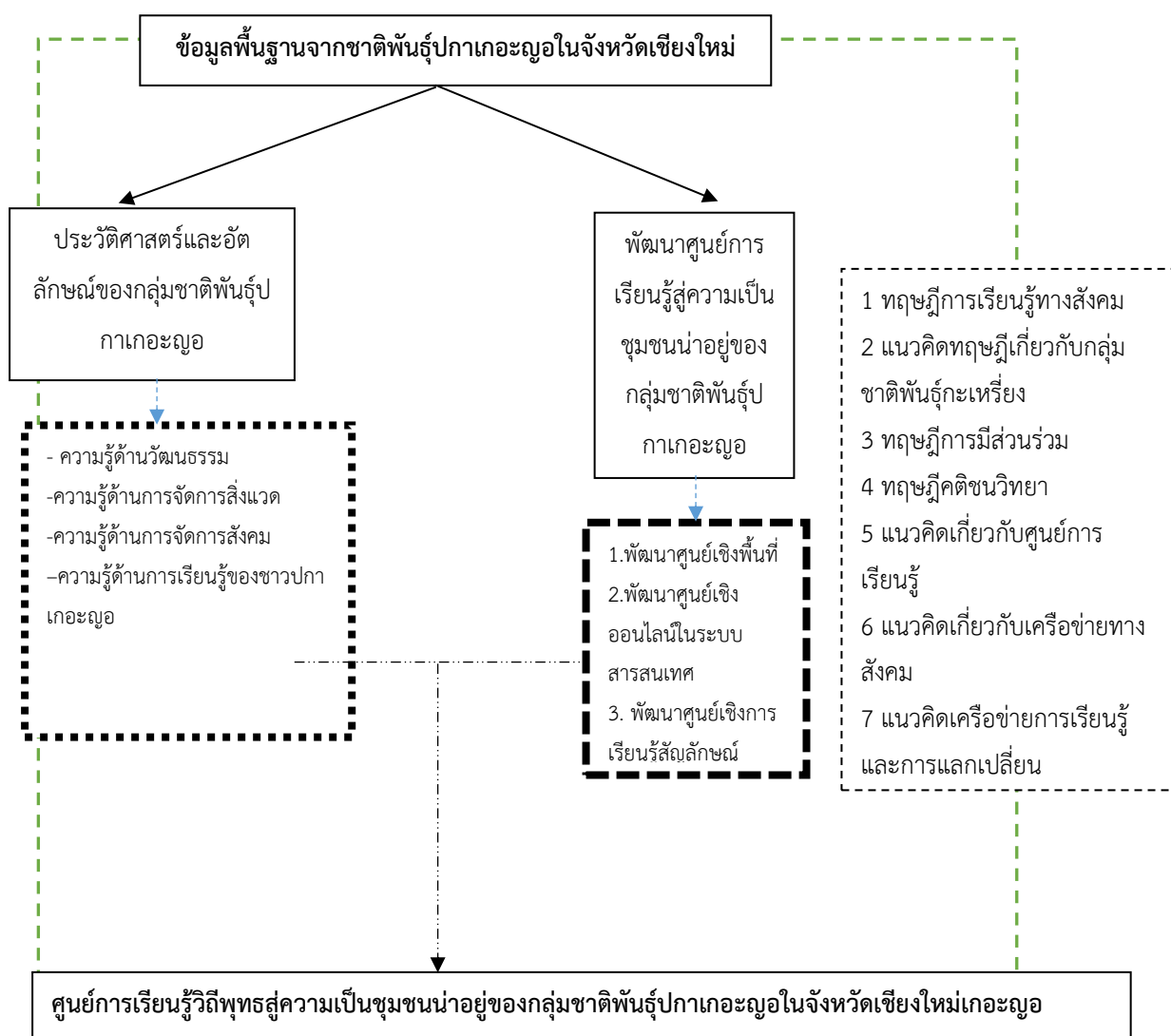
1.5.4 ชุมชนน่าอยู่ หมายถึง ชุมชนที่ผู้อยู่อาศัยทุกวัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยมีองค์ประกอบที่เหมาะสม มีคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมและสังคมที่ดี รวมทั้งจิตสำนึกของการอยู่ร่วมกันดูแลห่วงใยและแบ่งปัน

1.5.5 ศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) หมายถึง นวัตกรรมการจัดการศูนย์เรียนรู้ในอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งพัฒนาศูนย์เรียนรู้ในรูปแบบเชิงพื้นที่ ที่เป็นในลักษณะที่ต้องศึกษาข้อมูลในพื้นที่ โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการพัฒนาผ่านทางเว็บไซต์ เพื่อให้เข้าถึงแก่กลุ่มคนทุกพื้นที่

1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

โครงการวิจัย “การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่” เพื่อพัฒนาองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ ได้แก่ นวัตกรรมศูนย์การเรียนรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ โดยมีการลักษณะดังนี้ คือ การพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ตามกรอบแนวคิดของแผนงานชุดโครงการวิจัย ดังภาพต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.7.1 ได้องค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอในจังหวัดเชียงใหม่

1.7.2 ได้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอในจังหวัดเชียงใหม่ เชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site)

1.7.4 เกิดการส่งเสริมจิตสำนึก และส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมต่อกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอในจังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์กาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้มีการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

- 2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม
- 2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง
- 2.3 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
- 2.4 ทฤษฎีคติชนวิทยา
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม
- 2.7 แนวคิดเครือข่ายการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยน
- 2.8 แนวคิดอัตลักษณ์วัฒนธรรม
- 2.9 แนวคิดบวร
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

2.1.1 นิยามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

นิยามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมีการสรุปความหมายและนิยามโดยแบ่งตามประเภทต่างๆ ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม คำนิยามพจนานุกรม คือ เป็นทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้และพฤติกรรมทางสังคมที่เสนอว่า พฤติกรรมใหม่ ๆ สามารถหาได้โดยการสังเกตและเลียนแบบผู้อื่น นอกเหนือจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ยังเกิดขึ้นผ่านการสังเกตของรางวัลและการลงโทษ กระบวนการที่เรียกว่าการเสริมแรงเป็นตัวแทน

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม นิยามการพัฒนาเด็ก เพียงแค่ใส่ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นความคิดที่ว่าเด็กเรียนรู้จากการสังเกตผู้อื่น. . เด็กไม่สามารถเรียนรู้ถ้าพวกเขาไม่ได้มุ่งเน้นไปที่งานนี้. นักเรียนที่เห็นบางสิ่งบางอย่างที่ไม่เหมือนใครหรือแตกต่างกันมีแนวโน้มที่จะมุ่งเน้นไปที่มันช่วยให้พวกเขาเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมนิยามการสร้างแบบจำลอง การสร้างแบบจำลองหรือการเรียนรู้ทางสังคมเป็นกระบวนการของการทำความเข้าใจรูปแบบและการใช้สื่อสังคมเพื่อให้การเรียนรู้สามารถเพิ่มมากขึ้น. ตลอดการศึกษาทางสังคมนักเรียนสามารถเข้าใจวิธีการเล่นสภาพแวดล้อมเมื่อรูปแบบที่มีอยู่

ความหมายของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของบุคลิกภาพ แนวทางในการบุคลิกภาพที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลและสภาพแวดล้อมและการใกล้ชิดของพวกเขาโดยกระบวนการทางปัญญา. วิพากษ์วิจารณ์เป็นศูนย์กลางโดยเฉพาะอย่างยิ่งความจริงที่ว่ามุ่งเน้นพฤติกรรมของพฤติกรรมที่สังเกตได้ซ้ำๆ ออกบทบาที่เล่นโดยความรู้ความเข้าใจ¹

ด้าน ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่เสนอโดย อัลเบิร์ต แบนดูรา Albert Bandura เน้นความสำคัญของการสังเกตการสร้างแบบจำลองและเลียนแบบพฤติกรรมทัศนคติและปฏิกิริยาทางอารมณ์ของผู้อื่น. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมพิจารณาวิธีการทั้งปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและความรู้ความเข้าใจมีปฏิสัมพันธ์กับอิทธิพลต่อการเรียนรู้และพฤติกรรมของมนุษย์ อัลเบิร์ตแบนดูรา² ได้ให้แนวคิดว่าการเรียนรู้ด้วยการสังเกตจากบุคคลหรือจากต้นแบบนั้นทำให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านปัญญาซึ่งไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายนอกอย่างเดียว แต่เกิดจากตัวแปรภายในบุคคล ดังนั้นทฤษฎีการเรียนรู้จึงต้องรวมสิ่งที่เป็นตัวแปรการเรียนรู้ภายในบุคคลด้วย การเรียนรู้ทางสังคมนั้นเกิดจากการสังเกตจากต้นแบบ สัญลักษณ์ และทุกสิ่งทุกอย่างในสังคม ซึ่งการเรียนรู้ทางสังคมด้วยการสังเกตจากตัวแบบตามแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มนี้ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) สิ่งที่เราเรียนรู้ของมนุษย์ คือสิ่งที่สัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ บุคคลเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรม ความรู้ที่บุคคลเรียนรู้กลายเป็นความเชื่อที่มีผลในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เมื่อบุคคลเรียนรู้ว่าเหตุการณ์ใดส่งผลต่อเหตุการณ์อื่นอย่างไร เมื่อประสบเหตุการณ์นั้นอีกครั้งทำให้มนุษย์มีความคาดหวัง (Expectancy) เกี่ยวกับเหตุการณ์หนึ่งได้ ทำให้เกิดความดีใจความวิตกกังวล หรือความกลัวล่วงหน้า เมื่อเรียนรู้เงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมหนึ่งกับผลของการกระทำ ทำให้สามารถคาดหวังเกี่ยวกับการผลที่ตามมาเมื่อได้ทำพฤติกรรมหนึ่งสิ่งที่เรียนรู้ในทฤษฎีนี้จึงเป็นความรู้และความเข้าใจว่าอะไรสัมพันธ์กับอะไร และเป็นผลของการสังเกตของผู้เรียนเอง

2) วิธีการเรียนรู้ ส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ของบุคคลนั้นเกิดจากประสบการณ์ตรง (Direct Experience) ของตนเอง และเนื่องจากมนุษย์สามารถเรียนรู้ได้จากการสังเกต ดังนั้นการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นและผลกรรมที่เกิดกับผู้อื่นจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่บุคคลเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยการสังเกต (Observational Learning) มีความสำคัญต่อบุคคลในการกำหนดพฤติกรรมและการกำหนดความเข้าใจ

เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ผู้ที่ช่างสังเกตและช่างคิดจะสามารถเข้าใจได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ชอบสังเกต นอกจากนั้นบุคคลยังสามารถเรียนรู้ด้วยการถ่ายทอดทางสัญลักษณ์ จากคำบอกเล่า การสนทนา ทำให้บุคคลเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว

3) ความเชื่อ ซึ่งเกิดจากผลของการเรียนรู้ว่ามีความเชื่อที่อะไรสัมพันธ์กับอะไรอย่างไร ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง ความเชื่อซึ่งเกิดจากความบอกเล่าของผู้อื่นโดยเฉพาะคำบอกเล่าที่สามารถโน้มน้าวจิตใจและมีความน่าเชื่อถือสูงแต่ไม่สามารถทดสอบหาความจริงได้ ความเชื่อของมนุษย์มีพลังในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ จะเห็นได้จากตัวอย่างของการยอมอดทนต่อความทุกข์ยากลำบากด้วยความเชื่อว่าจะทำให้มีความสุขในอนาคต การยอมตายเพื่อชีวิตที่ดีในภพต่อไป เป็นต้น

4) การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญา (Cognitive Control) เพราะมนุษย์มีความคิดและมีความสามารถใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเรียนรู้ บุคคลจึงสามารถที่จะนำสัญลักษณ์มาไตร่ตรอง ทำให้สามารถมองเห็นวิธีการที่จะทำให้เกิดผลกระทบตามที่ปรารถนา และมองเห็นวิธีที่จะหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เลวร้าย และสามารถคิดในเชิงประเมิน ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง และนำไปสู่การบังคับบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติตามที่ตนเองตั้งใจเอาไว้

5) จริยธรรม หมายถึง กฎ (Rule) สำหรับการประเมินพฤติกรรม เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกมา การจำแนกแยกแยะ การประเมิน และการตัดสินใจทางจริยธรรม ซึ่งกฎเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมถือว่า การตัดสินใจทาง จริยธรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่แต่ละคนคิดว่าเกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ที่อาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนี้มีจำนวนมากจะต้องคำนึงถึงลักษณะของพฤติกรรมและผลที่เกิดตามมาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวว่าเป็นอย่างไร สภาพแวดล้อมของการกระทำนั้นว่าเป็นอย่างไร ความรู้สึกของผู้กระทำคิดว่ารู้สึกสำนึกผิด หรือจำนวนบุคคลและประเภทบุคคลต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำและปัจจัยอื่น

6) การบังคับตนเอง (Self-regulation) องค์ประกอบของการบังคับตนเองนั้นเกิดจากการเรียนรู้ทั้งโดยทางตรงและการสังเกตตัวอย่างผู้ใหญ่ที่แสดงตัวอย่างของการตั้งมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติไว้สูง และจะแสดงความพึงพอใจในตนเองเมื่อตนสามารถทำตามมาตรฐานที่ตนตั้งไว้เท่านั้น ก็จะมีผลให้เด็กได้เห็นแบบอย่าง และถ้าผู้ใหญ่มีเงื่อนไขที่จะให้แรงเสริมแก่เด็กก็ต่อเมื่อเด็กตั้งมาตรฐานต่ำหรือเมื่อเด็กขาดความพยายามก็จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะบังคับตนเองด้วยการตั้งมาตรฐานที่ค่อนข้างสูงให้กับตนเอง บังคับตนเองด้วยการประเมินพฤติกรรมตนเอง และบังคับตนเองด้วยการรู้สึกมีปฏิกิริยาต่อตนเอง

จากการศึกษาด้วยการสังเกตตัวต้นแบบนั้น แบนดูราได้แบ่งกระบวนการสังเกตออกเป็น 4 ส่วน คือ

1) กระบวนการสร้างความสนใจ (Attentional Processes) เป็นการสร้างความสนใจที่เกิดจากตัวต้นแบบอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งจะต้องมีเป็นต้นแบบที่ได้รับความสำเร็จ ความสง่างาม อำนาจ และคุณสมบัติที่ดีอื่นๆ

2) กระบวนการเก็บไว้ในความทรงจำ (Retention Processes) เมื่อบุคคลเลียนแบบจากตัวต้นแบบนั้นจะต้องอาศัยการสังเกต ใช้ความจำกริยา อากาหร ท่าทางหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างโดยใช้สิ่งเร้าอย่างต่อเนื่อง (Stimulus Contiguity) ซึ่งสิ่งเร้านั้นควรเป็นสิ่งที่เร้าทางสายตา

3) กระบวนการทักษะการผลิตซ้ำ (Motor Reproduction Processes) เป็นการเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวต้นแบบอย่างคล่องแคล่ว ซึ่งบุคคลจะต้องมีทักษะทางการเคลื่อนไหวที่ดี บางครั้งการใช้วิธีการสังเกตแต่เพียงอย่างเดียวนั้นจะทำให้บุคคลได้รับทราบรูปแบบใหม่ (New Pattern) เพื่อตอบสนองต่อ แต่อาจจะไม่สามารถที่จะเลียนแบบได้ ดังนั้นจะต้องพัฒนาทางด้านทักษะและเกิดการฝึกหัดด้วย

4) กระบวนการเสริมแรงและสร้างแรงจูงใจ (Reinforcement and Motivational Processes) ซึ่งการเรียนรู้ที่เกิดจากการแยกแยะและการแสดงออกของการตอบสนองใหม่บุคคลอาจสังเกตตัวต้นแบบและสามารถแสวงหาความรู้ใหม่ได้ซึ่งบางคนอาจไม่สามารถตอบสนองได้ การแสดงออกนั้นจะขึ้นอยู่กับตัวแปรทางด้านการเสริมแรงและการสร้างแรงจูงใจการเสริมแรงนั้นอาจมาจากการเสริมแรงโดยตรง (Direct Reinforcement) การเสริมแรงจากตัวต้นแบบหรือตัวแทน (Vicarious Reinforcement) และการเสริมแรงด้วยตนเอง (Self reinforcement)

ดังนั้น ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจึงเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และพฤติกรรมทางสังคมซึ่งเสนอว่าพฤติกรรมใหม่สามารถได้มาจากการสังเกตและเลียนแบบผู้อื่น มั่นระบว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการความรู้ที่เกิดขึ้นในบริบททางสังคมและสามารถเกิดขึ้นได้อย่างหมดจดผ่านการสังเกตหรือการเรียนการสอนโดยตรงแม้ในกรณีที่ไม่มีกรทำสำเนาหรือมอเตอรืโดยตรงการเสริมแรง นอกเหนือจากการสังเกตพฤติกรรมแล้วการเรียนรู้ยังเกิดขึ้นจากการสังเกตรางวัลและการลงโทษซึ่งเป็นกระบวนการที่เรียกว่าการเสริมแรงแทน เมื่อพฤติกรรมบางอย่างได้รับการตอบสนองอย่างสม่ำเสมอก็มักจะยังคงมีอยู่ ในทางกลับกันหากพฤติกรรมบางอย่างถูกลงโทษอย่างต่อเนื่องก็มักจะยุติลง ทฤษฎีนี้ขยายไปสู่ทฤษฎีพฤติกรรมดั้งเดิมซึ่งพฤติกรรมถูกควบคุมโดยการเสริมกำลังเท่านั้นโดยให้ความสำคัญกับบทบาทที่สำคัญของกระบวนการภายในต่างๆในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

2.2.1 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ตามประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ได้เข้ามาอาศัยในประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน จนร่วมกันสร้างบ้านเมือง วัดในนครล้านนาเป็นจำนวนมากจะสังเกตได้จากปูชนียสถาน หากมีการสืบค้นประวัติศาสตร์การก่อสร้างจะพบว่าส่วนหนึ่งมีชาติพันธุ์กลุ่มกะเหรี่ยงและชาวละว้าเป็นผู้ก่อสร้างแทบทั้งสิ้น แต่เมื่อมีประชากรหนาแน่นมากขึ้น ความเจริญรุดหน้าเข้ามา ทำให้ชาวละว้าและกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ย้ายถิ่นฐานไปตั้งรกรากบ้านแห่งใหม่ โดยขยายร่นอยู่ตามลำแม่น้ำ สันเขาตามภูเขา จนกระทั่งถึงปัจจุบัน จึงมีตำนานเล่าขานถึงกลุ่มกะเหรี่ยงในยุคต่างๆ ดังนี้

ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 13 (หลัง พ.ศ. 1200) หนีภัยโยกย้ายเป็นรัฐอิสระ ต่อมาพระนางจามเทวี ได้เคลื่อนย้ายอพยพผู้คนและเผยแพร่วัฒนธรรมมาสู่ราบลุ่มเชียงใหม่ – ลำพูน หนีภัยโยกย้าย จึงเป็นรัฐแห่งแรกของทางภาคเหนือที่ได้รับเอาวัฒนธรรมจากอินเดีย จึงเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทและมีความสำคัญแทนที่ของความเชื่อดั้งเดิมที่นับถือผี มีการสร้างวัดและเผยแพร่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยพระสงฆ์ได้เดินทางจากภาคกลาง มีนักปราชญ์ราชบัณฑิตและผู้นำาณการต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย

กะเหรี่ยงหรือปกาเกอญอ แปลว่า คน กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีประชากรมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เข้ามาอาศัยในพื้นที่ดินไทยนานกว่าชาติพันธุ์อื่นๆ ถือได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นชนเผ่าพื้นเพเดิมของชนชาติไทย รวมตัวกันอยู่อย่างหนาแน่นในพื้นที่สูง ตามแนวตะเข็บชายแดนไทย - พม่า กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้อพยพเคลื่อนย้ายเรื่อยมาทางทิศตะวันออก ระยะแรกประมาณ 200 กว่าปีที่ผ่านมามีกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มกะเหรี่ยงสะกอและกลุ่มกะเหรี่ยงโปว์ นักมานุษยวิทยา ได้จัดให้กลุ่มกะเหรี่ยงอยู่ในกลุ่มภาษาพม่า - อีเบต อุปนิสัยของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นผู้รักอิสระ รักสันติ มีความเอื้อเฟื้อต่อกันสูงมาก และเป็นกลุ่มชนเผ่าที่ทางราชการได้ให้สัญชาติมากที่สุด นอกจากนั้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลง เมื่อปี พ.ศ. 2488 กลุ่มกะเหรี่ยงได้อพยพสมทบเข้าสู่ประเทศไทยเป็นบางส่วน

จากการรวบรวมข้อมูลในปี 2545 พบว่ากะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุด โดยมีประชากรทั้งหมด 437,131 คน คิดเป็นร้อยละ 47.54 ของประชากรชาวเขา หรือคิดเป็นร้อยละ 36.41 ของบุคคลบนพื้นที่สูงทั้งหมด จำแนกเป็นชาย จำนวน 151,186 คน หญิงจำนวน 147,168 คน เด็กชาย 70,193 คน และเด็กหญิง 69,584 คน โดยอาศัยอยู่ในพื้นที่ 1,912 หมู่บ้าน/กลุ่มบ้าน

87,628 หลังคาเรือน 95,088 ครอบครัว ในพื้นที่ 15 จังหวัด โดยพบมากที่สุด ที่จังหวัดเชียงใหม่ รองลงมาเป็นจังหวัดแม่ฮ่องสอนตามลำดับ

ถิ่นที่อยู่

แม้ว่าชาวกะเหรี่ยงจะได้ชื่อว่าเป็นชาวเขา แต่ก็ไม่ได้อาศัยอยู่บนที่สูงเสียทั้งหมด บางส่วนก็ตั้งบ้านเรือนบนที่ราบเช่นเดียวกับชาวพื้นราบทั่วไป ในหมู่บ้านบางแห่งมีทั้งกะเหรี่ยงสะกอและกะเหรี่ยงโป แต่ไม่ได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ชาวกะเหรี่ยงนิยมตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งถาวร ไม่นิยมย้ายถิ่นบ่อย ๆ และมีภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรดินและแหล่งน้ำเป็นอย่างดี และเป็นที่น่าสังเกตว่า ชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำหรือต้นน้ำลำธาร บ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงนิยมสร้างเป็นบ้านยกพื้น มีชานบ้าน หรือไม้กั้นเสาสอง แม้วอยู่บนที่สูงก็ตาม ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่น ๆ ที่นิยมสร้างบ้านชั้นเดียว พื้นติดดิน เช่น ชาวม้ง หรือชาวเมี่ยน เป็นต้น

ระบบครอบครัว

ระบบครอบครัวของกะเหรี่ยงเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว และไม่มีการอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงาน เป็นอันขาดการหย่าร้างมีน้อยมาก ขณะที่การแต่งงานใหม่ก็ไม่ค่อยปรากฏ ส่วนการเลือกคู่ครองนั้น ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้เลือกชายก่อน และบางครั้งฝ่ายหญิงก็ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการแต่งงาน สังคมกะเหรี่ยงเป็นครอบครัวเดี่ยว เมื่อลูกแต่งงานก็จะแยกครอบครัวไปลูกบ้านใหม่ ถ้าแต่งงานแล้ว ชายจะต้องมาอยู่กับบ้านพ่อแม่ภรรยาเป็นเวลา 1 ฤดูเก็บเกี่ยว หลังจากนั้นจึงปลุกบ้านใกล้กับพ่อแม่ฝ่ายภรรยาถ้ามีลูกสาวคนเล็กจะต้องอยู่ดูแลพ่อกับแม่

ความเชื่อ

เดิมนั้นชาวกะเหรี่ยงนับถือผีมีการบวงสรวงและเซ่นสังเวยอย่างเคร่งครัด อย่างไรก็ตาม ในภายหลังชาวกะเหรี่ยงในหลายชุมชนหันมานับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์มากขึ้น แต่ก็ยังคงความเชื่อเดิมอยู่ไม่น้อย เช่น ความเชื่อเรื่องขวัญ

ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าคนเรามีขวัญอยู่ทั้งหมด 37 ขวัญ เมื่อคนตายไป ขวัญจะละทิ้งหรือหายไป นอกจากนี้ยังเชื่อว่าขวัญจะหนีไปท่องเที่ยว และอาจถูกผีทำร้ายหรือกักขังไว้ ทำให้เจ้าของขวัญล้มป่วย การรักษาหรือช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยก็คือ ต้องล่อและเรียกขวัญให้กลับคืนมา

ส่วนค่าใช้จ่ายส่วนมากจะช่วยกันออก แต่ส่วนใหญ่ผู้ชายจะเป็นฝ่ายออกมากกว่า ส่วนความนับถือบรรพบุรุษของเรานับถือศาสนาพุทธมหายาวนานไม่ใช้นับถือผีแต่คนกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ไม่รู้ข้อมูลในส่วนนี้โดยเฉพาะกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย คนกะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี และ

อุทัยธานีส่วนใหญ่ไม่รู้ความเป็นมาของบรรพบุรุษบางคนไม่รู้แม้ภาษาเขียนของตนเอง ชาวกะเหรี่ยงพุทธที่อยู่ในประเทศไทยและแนวชายแดน มีความเชื่อและศรัทธาในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยการบอกเล่าถึงการร่วมกันต่อสู้ในสงครามกับพม่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงในเขตจังหวัดราชบุรี กาญจนบุรีในปัจจุบัน ล้วนสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่เป็นนักรบในกองทัพชาวสยามที่เรียกว่า กองเสือป่าแมวเขา กองอาทมาต และกองอาสา จึงมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นในฐานะกัลยาณมิตรกับชาวไทยและชาวมอญที่เข้ามาพึ่งบรมโพธิสมภาร มาแต่ครั้งรัชสมัย สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทั้งมีศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวในวิชาดาบ และวิชามวย ไกล่เคียงกันจนอาจกล่าวได้ว่าการผสมกลมกลืนสืบทอดกันมานานหลายร้อยปี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ความเชื่อว่า ชาวกะเหรี่ยง มีหน้าที่ดูแลรักษาแผ่นดินสยาม ซึ่งเป็นกันชนตามแนวเทือกเขาตะนาวศรี ระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่าในปัจจุบัน

หมายเหตุ...นับถือ ผี เป็นความเชื่อดั้งเดิมอยู่คู่กับชาติพันธุ์นี้มานานแล้ว ซึ่งเป็นความเชื่อในเหล่าบรรพบุรุษ เจ้าที่เจ้าทาง เจ้าป่าเจ้าเขา เนื่องจากชีวิตของ ปงา-เกอ-หญอ อยู่กับป่าเขา ผูกพันกับธรรมชาติมาเนิ่นนาน จึงหล่อหลอมความเชื่อกับธรรมชาติเข้าด้วยกัน ในการทำกิจกรรมต่างๆ จะต้องมีการเซ่น เจ้าที่เจ้าทาง และบอกกล่าวบรรพชน ให้ท่านได้มาอุดหนุนคำจูน ช่วยให้กิจการงานนั้นๆ เจริญก้าวหน้า ทำกิจกรรมได้ผลผลิตดี ขอให้ท่านดลบันดาลให้อยู่เย็นเป็นสุข ปกป้องคุ้มครองดูแล และยังเป็นการขอขมาต่อท่านเหล่านั้นด้วย ซึ่งเป็นความเชื่อและเป็นประเพณีที่ดั้งเดิม เป็นการสร้างความรักความสามัคคีในหมู่คณะ และให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขในครอบครัว เป็นความเชื่อที่ชาติพันธุ์นี้ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ความเชื่อในลักษณะนี้มีอยู่ในทุกชนชาติ³

2.2.2 ตำนานความเชื่อของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา

ความเชื่อและการปฏิบัติในความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นระบบทางภาษาและการปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่สืบทอดโดยบุคคลหรือกลุ่มดั้งเดิม (tradition authorities) เช่นผู้นำทางศาสนา หมอผี ความเชื่อระดับการรับรู้และระดับพิธีกรรมมีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะที่พิธีกรรมต่อยอดถึงความรับรู้ส่วนบุคคลในเรื่องความสัมพันธ์ของเขาต่อหมอผี ทำให้ผีที่กระทำต่อเขามีรูปลักษณะที่เป็นรูปธรรมดังปรากฏในชุมชนปกากะญอเมื่อรู้สึกไม่สบายและสงสัยเป็นการกระทำของผี จะไปปรึกษา “หมอผี” ซึ่งเป็นผู้ที่ทำนายว่าผีตัวใดที่ทำร้าย ทำร้ายเพราะเหตุใดและควรทำพิธีกรรมอย่างไรที่จะทำให้ผีพอใจ

จากตำนานการเล่าขานมารุ่นต่อรุ่นโดยที่ไม่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากขอ หรือ ภาษากะเหรี่ยงเรียกว่า “ธา” ที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นที่บ่งถึงความเชื่อว่ามีพระสิ่งศักดิ์จริงที่เรียกว่า “พระเจ้า” หรือภาษาถิ่นเรียกว่า “ต่าที่ต่าเตาะ” หรือยวา ที่เป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้

ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ให้ความเคารพนับถือมาก แม้พื้นแผ่นดินยวเป็นผู้สร้าง ดังมีบทขอ บทหนึ่งว่า ฮ่อโซ เลอเปลอ เหม่ ยว เต๊ะ. ยว เตอ เต๊ะ แก๊ะถ่อ เตอะ เซ. แปลว่า แผ่นดินเมื่อก่อนยวเป็นผู้สร้าง หากยวไม่สร้างเกิดขึ้นเองไม่ได้ และเชื่อว่ายวทรงสร้างมนุษย์ก่อนสิ่งอื่นใด มีบทขับว่า เลอ ฮ่อโค้ แก ถ่อ เลอซอ. ยว เต๊ะล่อโซ ปวาก่อญอ แปลว่า เมื่อแผ่นดินโลกเกิดขึ้นใหม่ๆ ยวทรงสร้างมนุษย์ ก่อนสิ่งอื่นใด ในเมื่อสร้างมนุษย์แล้วทรงสร้างเพศชายหญิงให้มนุษย์ด้วย ดังบทขับว่า ยว เตล่อ โซ ปวาก่อญอ หยื่อ แว อะมี หน่อ เดอ เจ๊ะ แปลว่า ยวทรงสร้างมนุษย์ก่อนสิ่งอื่นใด ทรงให้นามว่า หญิง กับ ชาย เมื่อก่อนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีความเชื่อในเรื่องพระเจ้า* หรือเรียกว่าเป็นผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่งในโลกนี้ จึงให้เคารพ บูชาอย่างยิ่ง การบูชา ยวของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีความสอดคล้องกับ พระพุทธศาสนา หรือคำว่า ยว น่าจะใกล้เคียงกับพระพุทธเจ้า เพราะมีบทขับร้องเกี่ยวกับการบูชา พระพุทธเจ้า เพลงขอพระธาตุเจดีย์ จำนวนมาก เช่น มาบูต่า ฟีลลเดอพอ พอเนอญเก่อจ่าแล ลอ แปลว่า การนำบุญทำด้วยดอกไม้ เมื่อดอกไม้ส่งกลิ่นไป ยวจะลงมา หรือ มาบูต่า คุ คุ มาบู คุ มาบู เหน่ ยว อาเขะเหม่ทุ แปลว่า การทำบุญให้ทำร่วมกัน เพื่อเป็นการบูชารอยพระบาททองของยว นอกจากนั้นวิถีชีวิตดั้งเดิมเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงสามารถอยู่ร่วมกับพระพุทธศาสนาได้ เพราะแนวทางการปฏิบัติเหมือนกัน คือ วันพระทุก 14 ค่ำ 15 ค่ำ หรือ 8 ค่ำ จะหยุดทำงานไม่ไปทำไร่ ทำนา ตัดไม้ ขุดดิน เป็นวันที่พักผ่อนอยู่กับครอบครัว

จะเห็นได้ว่าจากประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้น กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงยังมีการรักษาวัฒนธรรมประเพณีเดิม ถึงแม้ว่ากระแสโลกจะเปลี่ยนไป แต่เราก็ยังคงเห็นจุดแข็งและความภาคภูมิใจของชาวกะเหรี่ยง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการนับถือบรรพบุรุษ ภาษา และโดยเฉพาะวัฒนธรรมการแต่งกาย ที่ในยุคปัจจุบันก็ยังสามารถนำเอกลักษณ์ผ้ากระเหรี่ยงมาสร้างมูลค่า และลายผ้ากระเหรี่ยงยังคงมีความร่วมสมัย ไม่ตกยุค

---

* หมายเหตุ คำว่า “พระเจ้า” ไม่ใช่หมายถึง พระเยซู, พระอัลเลาะห์, พระพุทธเจ้า, พระปัจเจกพุทธเจ้า, พระเจ้าจักรพรรดิ เป็นต้น ใดๆ ทั้งสิ้น แต่เป็นความเชื่อที่ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าเป็นสิ่งสูงสุด หรือเรียกว่า “ตาที่ตาเตอะ”

2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม

2.3.1 แนวคิดการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมนั้นถือว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญในงานพัฒนา เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มทำงานร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือช่วยในการแก้ไขปัญหา และสร้างความสามัคคีในชุมชน กลุ่มองค์กรต่างๆ ให้สามารถระดมความสามารถในการร่วมกันตัดสินใจ และร่วมกันดูแลกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นแนวคิดการมีส่วนร่วมนั้นมักมีความหมายหลายมิติ ขึ้นอยู่กับการศึกษา หรือจำแนกเฉพาะกรณี จึงมีการให้ความหมายจากนักวิชาการหลายท่าน ในมุมมองที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

ถวิลวดี บุรีกุล อ้างถึงใน เอกสารการสอนชุดวิชาหลักการบริหารท้องถิ่น⁴ ได้ ให้ความหมายการมีส่วนร่วมในเรื่องการพัฒนาชนบท หมายถึง การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง ในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ ยังเกี่ยวข้องกับ ความพยายามที่จะประเมิณผลโครงการนั้นๆ ด้วย

โกวิทย์ พวงงาม⁵ การมีส่วนร่วม หมายถึง อำนาจในการตัดสินใจของบุคคล กลุ่มองค์กรในการเข้าร่วมกระบวนการทำงานที่อาศัยความร่วมมือกัน เพื่อสร้างพื้นที่ทั้งด้านการงานและจิตใจที่จะมุ่งไปสู่ความสำเร็จตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพความคิด ระบบความเชื่อและความยึดมั่นถือมั่นภายในตัวตนของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ⁶ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม การมีส่วนร่วมในความหมายนี้จึงเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาการรับรู้ สติปัญญา และความสามารถในการตัดสินใจกำหนดชีวิตด้วยตนเอง ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นทั้งวิธีการ (Means) และเป้าหมาย (Ends) ในเวลาเดียวกัน

ลิส (Lisk)⁷ ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์กับแนวคิดของการเชื่อใจและการยอมรับตนเองเพื่อที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืนซึ่งสามารถสังเกตได้จากระดับความพึงพอใจ ระดับความไว้วางใจและต้องครอบคลุมทัศนคติ ความคาดหวังและกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน

เสรี พงศ์พิศ⁸ การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการชุมชน คน ทุนของชุมชน

สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ⁹ การมีส่วนร่วม หมายถึง การได้รับความสนใจร่วมกัน มีเป้าหมายและต้องการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งเห็นคุณค่า ของสิ่งที่จะทำเป็นเบื้องต้น การมีส่วนร่วมเป็นทั้งเครื่องมือและเป้าหมายในตัวของมันเอง ที่คนจะ รวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเป็นการมีส่วนร่วมเชิงเป้าหมาย การมีส่วนร่วมก็เป็น เครื่องมือบรรลุเป้าหมายเช่นกัน

จากความหมายการมีส่วนร่วมที่กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับชนชั้นในชุมชน ได้มีโอกาสร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน และกิจกรรมนั้นมีเป้าหมายและต้องการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน โดยประชาชนในชุมชน ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม ตั้งแต่ขั้นตอนในกระบวนการทำงานตั้งแต่การเริ่มกิจกรรมจนถึงขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นอาจจะมีกระบวนการที่ต่างกันไปตามศักยภาพและความของบุคคลในชุมชน เช่น การสนับสนุนปัจจัย การสนับสนุนแรงงาน การสนับสนุนความคิดเห็น เป็นต้น นอกจากนี้การมีส่วนร่วมที่จะช่วยให้กิจกรรมที่วางเป้าหมายร่วมกันสำเร็จนั้น จะต้องอาศัยความเข้าใจกันในกลุ่มด้วย

2.3.2 กระบวนการมีส่วนร่วม

ปาริชาติ วลัยเสถียร¹⁰ ได้สรุปถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมว่า การตัดสินใจ (Decision making) ของประชาชนที่นักพัฒนาจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้กระทำการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมพัฒนา จึงถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยกระบวนการมีส่วนร่วม สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้ สภาพของชุมชน การเรียนรู้สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็น ข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการ จัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน และทรัพยากรที่จะต้องใช้อย่างเหมาะสม

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคล และสังคม

5. การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการพัฒนา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที

บัญญัติ แก้วส่อง¹¹ ได้กล่าวถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมจะต้องมีกระบวนการทั้งหมด 5 ประการ คือ

1. การวางแผน (Planning) ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามประเมินผล และประการสำคัญคือการตัดสินใจ

2. การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ และบริหารใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมการเงินและการบริหาร

3. การใช้ประโยชน์ (Utilization) ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เป็นการเพิ่มระดับการพึ่งตนเอง และควบคุมทางสังคม

4. การได้รับผลประโยชน์ (Obtaining benefits) เป็นการแจกจ่ายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม อาจเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคมหรือวัตถุ

6. การประเมินผลการพัฒนา (Evaluating development) เป็นการประเมินผลเพื่อ ทราบปัญหาและอุปสรรคต่างๆ

2.3.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ¹² ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. ลักษณะการสนับสนุนทรัพยากร เป็นการสนับสนุนเงิน วัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน หรือการช่วยทำกิจกรรม คือ การเข้าร่วมในการวางแผน การประชุมแสดงความคิดเห็น การดำเนินงาน การติดตามและประเมินผล 2. ลักษณะโดยมีส่วนร่วมในอำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม คือ เป็นผู้นำ เป็นกรรมการ เป็นสมาชิก ซึ่งลักษณะการมี ส่วนร่วมนี้ แสดงถึงระดับอำนาจของผู้เข้าร่วม จึงมีการโต้แย้งว่าการมีส่วนร่วมโดยใช้วิธีการพัฒนาความสามารถของประชาชนเป็นเพียงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมบางส่วนเพราะในหลายกรณีประชาชนไม่สามารถเข้าร่วมในการตัดสินใจ ทางออกที่ควรเป็น คือ การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) แก่ประชาชน

เอกสารการสอนชุดวิชาหลักการบริหารท้องถิ่น¹³ กล่าวว่า การจัดแบ่งประเภทของลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น พิจารณาได้จากเกณฑ์ในการพิจารณาหลายประการ พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทางตรง และการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทางอ้อม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทางตรง เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วม โดยตรงที่ประชาชนสามารถเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องบริหารงาน กำหนดนโยบาย รวมทั้งการตัดสินใจในการดำเนินงานต่างๆ ด้วยตนเอง โดยกระบวนการหรือกลไกในการมีส่วนร่วม

ร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจโดยมิใช่เกิดขึ้นด้วยการถูกบังคับ

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทางอ้อม ซึ่งเป็นลักษณะของการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้บ้าง โดยมีได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง เช่น ผ่านการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่และเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเลือกตั้งได้โดยเสรี โดยกระบวนการหรือกลไกในการมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องมึลักษณะเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ มิใช่เกิดขึ้นจากการถูกบังคับ

ส่วนลักษณะของการมีส่วนร่วมที่นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ได้สรุปและประยุกต์จาก Brenes¹⁴ กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมที่เน้นการเข้ากิจกรรมกระบวนการ โดยแบ่งเป็น 10 ประการ คือ

1. มีคณะผู้บริหารการมีส่วนร่วมพิจารณา เพื่อวางแผนทางดำเนินการให้เหมาะสมว่าจะ ให้บุคคลใด กลุ่มใด เข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใด และโดยวิธีใด

2. ระยะเวลาสถานที่ในการมีส่วนร่วมกับโครงการ ควรต้องให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมให้ต่อเนื่องตามวงจรชีวิตของโครงการ

3. การมีส่วนร่วมนี้ ตามธรรมชาติอาจเกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอหรือตลอดเวลาก็ได้ เช่น เมื่อเกิดภัยพิบัติ สมาชิกแต่ละคนก็ช่วยกัน เมื่อหมดภัยแล้วก็กลับไปแยกกันอยู่ตามเดิม

4. จะให้การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายปลายทาง หรือจะให้ป็นแนวทาง คือ จะให้เพียงบุคคลต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องก็พอคิดว่าบรรลุวัตถุประสงค์บางสิ่งแล้ว หรือจะพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่ต้องทำได้ดี ซึ่งทำให้งานเกิดความสำเร็จดียิ่งขึ้น

5. การมีส่วนร่วม มีทั้งมิติทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดย (1) ทางด้านปริมาณ ถ้ามีคนมามีส่วนร่วมมากก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันดีมากขึ้น (2) ด้านคุณภาพ ควรให้มีส่วนร่วม มีมิติ ที่จะขัดขวางความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคล ให้มีส่วนร่วมเสมอภาคกัน

6. สถานการณ์มีส่วนร่วมนั้น ต้องคำนึงว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริง มิใช่เกิดขึ้นจากการออกคำสั่ง แต่จะต้องสร้างขึ้นเอง จะให้มีผู้ร่วมสั่งว่ามาร่วมกันให้เต็มที่ การมีส่วนร่วมมักต้องใช้ความพยายามให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิดแนวคิดประชาสังคม มีจิตสาธารณะ เคารพ หลายความคิด จะทำให้มุมมองกว้างขึ้น

7. การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมและทางการศึกษา หากเกิดขึ้นได้ คือ ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันไปด้วย จะเป็นเสมือนการให้การศึกษาแก่สังคมไปในขณะเดียวกัน

8. การมีส่วนร่วมรับรู้สภาพปัญหาโดยมีส่วนร่วม จะทำให้คนในชุมชนได้รู้สภาพที่เป็นจริงมากขึ้น การมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาปัญหา ทำให้เมื่อเห็นปัญหาแล้วจะนำความมุ่งมั่นที่จะคิดหาทางแก้ไข ด้วยกัน

9. คนที่อยู่ร่วมกันในชุมชนส่วนใหญ่ มิได้ใช้ชุมชนเป็นเพียงที่รวมคนคล้ายเอาก้อนหินมากองรวมกันเท่านั้น แต่คนในชุมชนหนึ่งๆ มักมีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน มีค่านิยมร่วมกัน

10. ควรทำให้การมีส่วนร่วมมีลักษณะปณารมณ์ขึ้นประกอบไปด้วย เพราะในสังคมไทย การมีอารมณ์ขึ้น จะช่วยให้บรรยากาศการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้ดี

2.3.4 ระดับของการมีส่วนร่วม

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff) อ้างถึงใน โกวิทย์ พวงงาม¹⁵ ได้แบ่งระดับของการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนาชนบทออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบไปด้วยการริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ กำหนดนโยบายจากความต้องการ และการตัดสินใจปฏิบัติการ อาจจะ เป็นการตัดสินใจในช่วงระยะเวลาเริ่มแรก การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม หรือการตัดสินใจ ในช่วงการดำเนินการ กิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการ เข้าร่วมโครงการโดยให้การสนับสนุนด้านการบริหาร การประสานความร่วมมือ รวมทั้งการลงมือ ปฏิบัติการด้วยแรงงาน แรงเงิน และการสนับสนุนทรัพยากรอื่นๆ

3.การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) เป็นการร่วมกันที่จะรับผิดชอบต่อผลที่จะ เกิดขึ้น หรือการมีส่วนร่วมต่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในทุกๆ ด้าน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการร่วมกันควบคุม ตรวจสอบผล การดำเนินงานตลอดจนเข้าไปแก้ปัญหที่เกิดขึ้น

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา¹⁶ กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมตามแนวทางการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะใช้ ในการแก้ไขปัญหของชุมชนได้ ดังต่อไปนี้

1. ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่า สิ่งใดที่เป็นปัญหา-รากเหง้าของปัญหา

2. ร่วมค้นหาว่า สิ่งที่เป็นของตน พวกตน ในปัจจุบัน คืออะไร เช่น

2.1 ร่วมคิดช่วยตัวเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อน-หลัง

2.2 วางแผนแก้ไขปัญหเป็นเรื่องราวๆ

2.3 ร่วมระดมความคิดถึงทางเลือกต่างๆ และเลือกทางเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

2.4 ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ แล้วร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นๆ

2.5 ร่วมติดตามการดำเนินงาน และประเมินผลการดำเนินงาน

2.6 ร่วมรับผลประโยชน์ หรือร่วมเสียผลประโยชน์ จากการดำเนินการ

2.3.5 เทคนิคการมีส่วนร่วม ได้แก่

(1) การเชิญประชาชนมาเป็น “คณะทำงาน” หรือ “คณะที่ปรึกษา” (Citizens Advisory Group) ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐ ผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนในลักษณะ “ผู้ร่วมโครงการ” (Partnership) ก่อให้เกิดการใกล้ชิดในแง่ของข้อมูล และความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้ความคาดหวังสอดคล้องกันมากยิ่งขึ้น

(2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง โดยการแลกเปลี่ยนข้อมูลในลักษณะกลุ่มย่อย อันจะเกิดผลต่อการรับรู้และเข้าใจของประชาชนมากยิ่งขึ้น ประเด็นสำคัญที่ต้องระมัดระวัง คือ ไม่ควรทำให้กระบวนการนี้ถูกตั้งข้อสังเกตว่า “กำลังได้รับการเกลี้ยกล่อม”

(3) การสัมภาษณ์ การดำเนินการในลักษณะนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ในแง่ของการสร้างความสามารถเพื่อรับรู้ถึงข้อมูล และความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี ทั้งเชิงลึก และกว้างว่ากลุ่มเป้าหมายต้องการอะไร และไม่ต้องการอะไร และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอะไรที่จะก่อให้เกิดผลในมิติต่างๆ ต่อการดำเนินโครงการ

(4) การจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ที่ใช้กันในปัจจุบันคือ “เวทีประชาพิจารณ์” (Public Hearing) วัตถุประสงค์หลักของการทำประชาพิจารณ์ คือ “การมาเพื่อฟังความคิดเห็นของกันและกัน” ฟังว่าอีกฝ่ายหนึ่งจึงคิดอย่างนั้น และอีกฝ่ายมาฟังข้อมูลอีกด้านหนึ่งว่าเพราะเหตุไร ฝ่ายตรงข้ามจึงเข้าใจอย่างนั้น เมื่อฟังจบก็จะทำให้เกิดคำถามว่า “ถ้าเราเป็นเขา เราจะทำอย่างไร” ประเด็นคือ การมาประชุมเพื่อมารับฟัง มิใช่การมาพูดในสิ่งที่ตัวเองต้องการ และชี้ให้เห็นถึงจุดด้อยของคนอื่น และยกย่องในประเด็นของตัวเอง หากเป็นเช่นนั้น การจัดเวทีในลักษณะนี้ทำให้เกิดปัญหา และเกิดความรุนแรงกันที่สุดในที่สุด ทางออกคือ ก่อนที่จะนำเสนอรูปแบบของการฟังแบบ “เป็นทางการ” ควรที่จะริเริ่มทำกระบวนการอื่นๆ ที่ไม่เป็นทางการก่อน เช่น การเข้าไปหา และพูดคุยกับคนในหมู่บ้าน หรือครอบครัวต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อนำประเด็นดังกล่าวเข้าไปสู่เวทีที่เป็นทางการ หากมิได้ข้อยุติ หรือบทสรุปที่ชัดเจน และสิ่งสำคัญก็คือ เวทีประชาพิจารณ์นั้นมิใช่สถานที่ที่จะนำไปสู่ “การตัดสินใจ” หรือลงประชามติ หากแต่เป็นการไปสู่เวทีเพื่อรับฟังกันและกันอย่างเรียนรู้ และเข้าใจ

(5) การหยั่งเสียง วิธีการนี้สามารถทำให้ได้ข้อมูล และบทสรุปได้ในระดับหนึ่งเกี่ยวกับความต้องการของชุมชน อันเนื่องมาจากการประเมินทัศนคติเชิงปริมาณของบุคคลในชุมชน ประดุจการทำโพล (Poll Watch) เพื่อให้ได้ความคิดเห็น หรือความรู้ก่อนที่จะดำเนินโครงการ ขณะดำเนินโครงการ รวมไปถึงหลังจากการสิ้นสุดของโครงการ

(6) การใช้วิธีการสนทนาประชาคม หรือสานเสวนาประชาคม (Citizens Dialogue) วิธีการนี้เป็นกระบวนการในการพบปะเพื่อพูดคุย และหารือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยมีการนำเสนอทางเลือกของการพัฒนา หรือแนวนโยบายทางเลือกหลายด้าน เพื่อให้ประชาชน หรือตัวแทนของประชาชนที่เกิดจากการสุ่ม (Random) หรือตัวแทนของประชาชนที่ได้รับการเสนอชื่อจากชุมชน เพื่อเข้าสู่เวที เพื่อวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ ความพอใจ หรือไม่พอใจต่อทางเลือกที่มีอยู่ กลุ่มนี้อาจจะไม่ยอมรับทางเลือกที่จัดเตรียมเอาไว้ล่วงหน้า แต่อาจจะยอมรับทางเลือกที่เสนอขึ้นมาใหม่ก็ได้

ทั้งนี้ ก่อนเข้าสู่เวที หรือห้องประชุมอย่างเป็นทางการ คณะผู้จัดทำอาจสร้างกระบวนการวิเคราะห์ หรือสำรวจความเข้าใจของผู้ร่วมประชุมก่อน (Pre-test) และหลังจากที่ได้มีการศึกษาเอกสารต่างๆ แล้ว จึงนำเข้าสู่กระบวนการสำรวจความเข้าใจอีกครั้ง (Post-test) ว่าเข้าใจในประเด็นต่างๆ ชัดเจนหรือไม่ หลังจากนั้นจึงเข้าสู่ห้องประชุมเพื่อทำการสนทนา (Dialogue) ในระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด เพื่อพิจารณาทางเลือกต่างๆ ว่าเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร การพิจารณาในแต่ละทางเลือกอาจจะแยกเป็นห้องๆ ก็ได้ กล่าวคือ หนึ่งห้อง ต่อหนึ่งทางเลือก เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้วิเคราะห์ในแต่ละทางเลือกจนครบทุกทางเลือก หากพิจารณาครบทุกทางเลือกแล้ว ผู้เข้าร่วมประชุมอาจเสนอทางเลือกใหม่ขึ้นมาเพื่อพิจารณา และอาจจะยอมรับในทางเลือกใหม่ที่ได้รับการเสนอขึ้นมาใหม่ก็ได้ เมื่อได้พิจารณาทางเลือกเก่า และทางเลือกใหม่จนครบทุกประเด็นแล้ว จึงเข้าสู่กระบวนการของการลง “ฉันทามติ” (Consensus) จะมุ่งไปที่ความพอใจของทุกฝ่ายเป็นที่ตั้ง โดยมีได้มีการลงคะแนนเพื่อโหวตแต่ประการใด ซึ่งวิธีการนี้ต้องใช้เวลาในการดำเนินการ แต่ผลที่เกิดขึ้นก็คือ (1) ทุกฝ่ายพอใจ (2) ปฏิบัติได้ และ (3) ไม่ผิดกฎหมาย¹⁷

การมีส่วนร่วม เป็นการเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางความคิด จิตใจ อารมณ์ และทางกาย การมีส่วนร่วมมีความหมายมากกว่าการเป็นส่วนหนึ่ง มีความหมายทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมยังมีความหมายที่ครอบคลุมทั้งมิติด้านความสามารถ เวลา และโอกาสที่จะมีส่วนร่วมจึงต้องมีทั้งผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำหรือผู้รับ และสาธารณชน ผู้เป็นบริบทของการกระทำ

เทคนิคการมีส่วนร่วมก็เป็นหลักการหนึ่งที่สามารถช่วยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการกิจกรรมที่ต้องการปฏิบัติร่วมกันในชุมชน โดยมีกระบวนการตั้งแต่การเริ่มต้นวางแผน ประชาพิจารณ์ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่มของชุมชน และการปฏิบัติกิจกรรมในโครงการที่เกี่ยวกับการ

สร้างสรรค์ทางด้านศิลปะในชุมชนก็ต้องมีหลักการและเทคนิคการมีส่วนร่วมนำมาประยุกต์ใช้จึงทำให้เกิดการทำงานร่วมกันในภาคีเครือข่ายหลายๆภาคส่วน นำไปสู่การทำงานในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ที่มีคุณภาพและเอื้อประโยชน์ให้แก่สังคมต่อไป

2.4 ทฤษฎีคติชนวิทยา

คติชนวิทยา เป็นความรู้ที่ได้มาจากการศึกษาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ที่มีวิวัฒนาการของกลุ่มอย่างเด่นชัด โดยมุ่งเน้นไปยังกลุ่มคนที่ความเจริญ แบบสมัยใหม่ยังเข้าไปไม่ถึงมากนัก ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ จะยังคงมีวิถีชีวิตที่ คล้ายๆ กัน มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นเป็นแบบญาติพี่น้องกัน มีความคิด ความเชื่อ และแบบ ของความประพฤติอย่างเดียวกัน และมักจะแตกต่างจากสังคมเมือง หรือสังคมที่มีความเจริญทางวัตถุอย่างมากแล้ว

2.4.1 ความหมายของคติชนวิทยา

คติ หมายถึง แนวทาง วิถีทาง (เช่นคำว่า คติโลก คติธรรม)

ชน หมายถึง คนในกลุ่มหนึ่ง หรือในชาติหนึ่ง

วิทยา หมายถึง ความรู้ จากรูปศัพท์ดังกล่าว

คติชนวิทยา จึงหมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

คำว่า คติชน นั้น ดร.กึ่งแก้ว อรรถากร ให้คำอธิบายว่า คือผลผลิตทางวัฒนธรรม ที่คติชนวิทยาสนใจนำมาศึกษา ส่วนคำว่า คติชนวิทยา นั้น ดร.กึ่งแก้ว อรรถากร ให้คำจำกัดความว่า คติชนวิทยาคือ วิชาซึ่งว่าด้วยการศึกษาคติชนหรือผลผลิตทางวัฒนธรรมของ กลุ่มชน และผลผลิตทางวัฒนธรรมนี้เป็นมรดกที่รับทอดกันมาทั้งภายในชนกลุ่มเดียวกันและที่แพร่กระจายไปสู่ชนต่างกลุ่มด้วยสรุปได้ว่า วิชาคติชนวิทยา เป็นวิชาที่ศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตหรือ ความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดจนผลผลิตหรือการสร้างสรรค์ต่างๆ จากอดีตมาจนปัจจุบันของมนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ

ลักษณะของคติชนวิทยา

1. เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดจากคนรุ่นก่อนมาสู่คนรุ่นหลังหลายชั่วอายุคน
2. ไม่มีใครรู้ว่าผู้ใดเป็นผู้คิดขึ้นมา
3. ข้อมูลประเภทมุขปาฐะ (Verbal) ในช่วงแรกไม่มีการจดบันทึก แต่จะถ่ายทอด

ด้วยปากเป็นถ้อยคำบอกเล่าที่เรียกว่า “มุขปาฐะ”

ขอบข่ายของคติชนวิทยา

วิชาที่ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมมีหลายสาขา เช่น มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และวรรณคดี จึงยากที่จะกำหนดขอบข่ายของวิชาคติชนวิทยาให้แน่ชัดตายตัว เพราะคติชนวิทยาเป็นเรื่องของมนุษย์ ก็ต้องเกี่ยวข้องกับวิชามานุษยวิทยา คติชนวิทยาเป็นเรื่องของคนในสังคมกลุ่มต่างๆ ที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ก็ต้องเกี่ยวข้องกับวิชาสังคมวิทยา และถ้อยคำที่ชาวบ้านใช้นั้น บางครั้งคล่องจองไพเราะจัดเป็นภาษาวรรณศิลป์ ก็เป็นส่วนที่คล้ายกับบิชาวรรณคดี ซึ่งอาจจะสรุปได้ว่า คติชนวิทยาเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีของชาวบ้านนั่นเอง

ประเภทของข้อมูลทางคติชนวิทยา

ข้อมูลประเภทมุขปาฐะ (Verbal) ได้แก่ ข้อมูลที่ใช้ถ้อยคำเป็นสื่อในการสืบทอดโดยวิธีการบอกเล่า ซึ่งแบ่งแยกย่อยต่อไปได้อีก ดังนี้

1. คำกล่าว (Folklore) ซึ่งมีหลายประเภท เช่น
สำนวน คำพังเพย ภาษิต และสุภาษิต ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สำนวน (2542 : 1187) น. ถ้อยคำที่เรียบเรียง โวหาร บางทีก็ใช้ว่าสำนวนโวหาร เช่น สารคดีเรื่องนี้สำนวนโวหารดี; คดี เช่น ปิดสำนวน; ถ้อยคำที่ไม่ถูกไวยากรณ์ แต่รับใช้เป็นภาษาที่ถูกต้อง การแสดงถ้อยคำออกมาเป็นข้อความพิเศษเฉพาะภาษาหนึ่งๆ หรือหนังสือแบบหนึ่งๆ ลักษณะนาม การใช้เรียกข้อความรายหนึ่งๆ เช่น ข้อความสำนวนหนึ่ง บทความ 2 สำนวน ในคติชนวิทยาจะใช้สำนวนในความหมายว่าถ้อยคำที่เรียบเรียงไม่ถูกไวยากรณ์ แต่รับใช้เป็นภาษาที่ถูกต้อง เป็นการแสดงถ้อยคำออกมาเป็นข้อความพิเศษของภาษาไทย เช่น ก้ามใหญ่ แก่เฒ่า เฒ่าหัวงู

คำพังเพย (2542 : 779) น. ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมาช้านานแล้วโดยกล่าวเป็นกลางๆ เพื่อให้ตีความเข้ากับเรื่อง หลวงวิจิตรวาทการได้อธิบายเพิ่มเติมว่า คำพังเพยคล้ายสุภาษิต เพราะมีลักษณะติชม หรือแสดงความคิดเห็นด้วย และทองสิริ สุภะมาร์ค (2512) ให้ความเห็นว่า คำพังเพยเป็นถ้อยคำที่แสดงความจริง ไม่ได้สอนโดยตรง อาจเป็นคำพังเพยแท้ เป็นสำนวน หรือเป็นคำขวัญก็ได้ เช่น ตัวอย่าง คำพังเพยแท้ ได้แก่ พุดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง ตัวอย่างคำพังเพยคำขวัญ ได้แก่ กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดีจึงทำดี จึงทำดี ขาดเสียต้องไว้อย่า ขาดเสียต้องไว้อย่า ตัวอย่าง คำพังเพยสำนวน (จะมีลักษณะพูดถึงสภาพการณ์ต่างๆ ที่สะท้อนภาพสังคม) ได้แก่ เป็นหญ้าแพรกต้องแหลกไปก่อน

ภาษิต (2542 : 823) น. ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมาช้านานแล้ว มีความหมายเป็นคติ (ส.) ในทางคติชนวิทยา ต้องการในความหมายที่เป็นคำกล่าวที่เป็นคติชวนฟัง จะดีหรือไม่ยังไม่แน่ เช่น น้ำขึ้นให้รีบตัก

สุภาษิต (2542 : 1206) น. ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมาช้านานแล้ว มีความหมายเป็นคติสอนใจ เช่น รักยาวให้บัน รักสั้นให้ต่อ (ส; ป. สุภาษิต = ถ้อยคำที่กล่าวดีแล้ว) ในทาง คติชนวิทยา ต้องการความหมายในลักษณะเป็นข้อความที่เน้นคำสอน เป็นความจริงที่พิสูจน์ได้ เชื่อถือได้ เป็นข้อความที่สั้นๆ แต่กินความลึกซึ้ง เช่น แพ้เป็นพระ ชนะเป็นมาร น้ำเชี่ยวอย่าขวางเรือ ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น

2. นิทาน เป็นคำมาจากภาษาบาลี หมายถึง คำเล่าเรื่อง แต่นิทานในความหมายทางคติชนวิทยายังมีลักษณะเฉพาะอีก ดังนี้

นิทานพื้นบ้านหรือนิทานพื้นเมือง ตามแนวคติชนวิทยาจะหมายถึงต้องเป็นเรื่องที่เล่าสืบทอดกันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ (Verbal) ปัจจุบันนิทานได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นมีผู้แบ่งประเภทของนิทานไว้อย่างต่าง ๆ กัน เช่น กุหลาบ มัลลิกะมาส แบ่งเป็น 5 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

2.1 เทพนิยาย (Fairy Tale)

2.2 นิทานท้องถิ่น (Legend) ได้แบ่งย่อยอีก ดังนี้

2.2.1 นิทานอธิบาย

2.2.2 ความเชื่อ

2.2.3 เกี่ยวกับสมบัติที่ฝังไว้

2.2.4 วีรบุรุษ

2.2.5 คติสอนใจ

2.2.6 นักบวช

2.3 นิทานตำนาน (Myth)

2.4 นิทานเรื่องสัตว์ (Animal Tale) ได้แบ่งย่อยอีก ดังนี้

2.4.1 สัตว์สอนคติธรรม

2.4.2 เรื่องสัตว์ที่เล่าซ้ำไม่รู้จบ

2.5 นิทานตลก (Jest Tale)

3. บทเพลง (Folksong) กิ่งแก้ว อรรถากร บอกว่า เพลง (Song) ต้องมีเสียงผู้ร้อง (Voice) ประกอบเป็นส่วนใหญ่ โดยจะมีดนตรีหรือไม่ก็ตาม

ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของเพลงว่า หมายถึง สำเนียงขับร้อง ทำนองดนตรี กระบวนวิธีร่ำดาบรำทวน เป็นต้น ซึ่งการร้องแก่กัน มีชื่อต่างๆ เช่น เพลงปรบไก่ เพลงฉ่อย เป็นต้น

กิ่งแก้ว อัดถากร แบ่งเพลงพื้นเมืองโดยเอาเพลงภาคกลางของ สุภาษิต รุ่งเดช เป็นเกณฑ์ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.1 เพลงสำหรับเด็ก เพลงเด็ก

3.2 เพลงประกอบการเล่นพื้นเมือง

3.3 เพลงประกอบพิธี

4. ปริศนาคำทาย (Riddle) ประวัติการเล่นปริศนาคำทาย ไม่มีใครรู้ว่าชาติใดที่คิดผูกปริศนามาทายก่อน รู้แต่ว่ามีมานานแล้วและมีเล่นกันทุกชาติ ทุกสังคม สันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากนิสัยที่ชอบถามขอกแซกของคน จึงได้ผูกปริศนาจากสิ่งที่พบเห็นในชีวิตประจำวันเอามาทายเล่นกัน

ในวรรณกรรมของไทยปรากฏการทายปริศนาจากเรื่องพระมโหสถ พระวิสุทธิกษัตริย์ สรรพสิทธิ์คำฉันท์ ศรีธนญชัย ตำนานวันสงกรานต์ และนิทานมุขปาฐะ เรื่องนกกระจาบ เป็นวรรณกรรมชาวบ้านจังหวัดชลบุรี

5. ความเชื่อ (Folk – Belief) คนไทยมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณเป็นส่วนใหญ่ ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดและแนวปฏิบัติของคนในสังคม เป็นการปลูกฝังสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน โดยผู้ปลูกฝังยังคงประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อนั้นๆ อยู่ให้เห็นเป็นต้นแบบและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้นๆ

6. ภาษาถิ่น (Dialect) คือ ภาษาที่แตกแยกย่อยออกมาจากภาษามาตรฐานของภาคกลาง (Standard Dialect) ตามท้องถิ่นที่อยู่ตามสภาพภูมิประเทศที่ใกล้ชนชาติใดก็รับเอาอิทธิพลของภาษาของชาตินั้นมาปะปน ทำให้วงศัพท์และสำเนียงแตกต่างจากภาษามาตรฐานภาคกลางในประเทศไทย เช่น ภาคเหนือจะมีภาษาพม่า มอญ ชาวเขา ไทใหญ่ เข้ามาปน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) จะมีภาษาญวน ลาว ฝรั่งเศส และเขมร เข้ามาปน ภาคใต้จะมีภาษามลายู ชวา เข้ามาปน บางครั้งยังมีภาษาต่างประเทศอื่นๆ เข้ามาปนตามกาลสมัยด้วย เช่น ภาษาทมิฬ อาหรับ อียิปต์ และคำที่เข้ามาพร้อมๆ กับศาสนา ข้อสังเกต เมื่อลองเทียบคำภาษาถิ่นทุกภาคของไทย มีหลายคำที่ตรงกัน ความหมายอย่างเดียวกัน และหลายคำที่ออกเสียงต่างกัน

ข้อมูลประเภทมุขปาฐะ (Non – Verbal) ได้แก่ ข้อมูลที่ไม่ใช้ถ้อยคำเป็นสื่อในการสืบทอดแต่กลับใช้วิธีเลียนแบบการปฏิบัติและการสังเกตเป็นสื่อในการสืบทอด ได้แก่

1. สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน (Folk Architecture) สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน คือ ศิลปะการก่อสร้างของชาวบ้าน ซึ่งสร้างขึ้นตามอิทธิพลทางด้านภูมิศาสตร์ อิทธิพลด้านฤดูกาล อิทธิพลด้านสังคมและอิทธิพลด้านประวัติศาสตร์ ได้แก่ สถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนา เช่น วัด วิหาร โบสถ์ พระสถูปเจดีย์ พระปรางค์ เรือนไทยภาคต่างๆ

2. ศิลปกรรมพื้นบ้านหรือศิลปะชาวบ้าน (Folk Art) คือ การประดิษฐ์ทำสิ่งของต่างๆ ให้สวยงาม อาจเป็นลวดลายหรือรูปทรงที่ปรากฏในวัตถุที่ชาวบ้านประดิษฐ์หรือสร้างขึ้น เช่น การทำหัวเรือเป็นรูปต่างๆ หรือการเขียนภาพตามหัวเรือ “กอและ” ของคนไทยมุสลิมภาคใต้ เป็นต้น โดยศิลปะเหล่านั้นจะมีลักษณะเฉพาะของแต่ละถิ่นตามสภาพแวดล้อมที่ชาวบ้านผู้สร้างศิลปะนั้นๆ อาศัยอยู่

3. หัตถกรรมพื้นบ้าน (Folk Craft) คือ สิ่งประดิษฐ์ที่เป็นฝีมือของชาวบ้านที่เป็นไปตามรูปแบบประเพณีที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น โดยอาศัยวัสดุของท้องถิ่นเพื่อให้คนทั่วไปใช้ เช่น การสานตะกร้า การสานกระบุง การสานออบ การทอผ้า การทำเครื่องดนตรี การทำเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ การทำของเล่นสำหรับเด็ก การทอเสื่อ ซึ่งถ้าของประดิษฐ์นั้นมีประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความสวยงามก็เป็นแค่หัตถกรรมพื้นบ้าน แต่ถ้ามีความสวยงาม มีการประติมากรรมลวดลายในหัตถกรรมนั้นๆ ทำให้เกิดความประทับใจทางสุนทรียภาพมากกว่าประโยชน์ใช้สอยก็เป็นศิลปะ อาจเรียกใหม่ว่า ศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน

4. เครื่องแต่งกายพื้นบ้าน (Folk Costume) คือ รูปแบบและสีสันการแต่งกายของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น ที่มีลักษณะรูปแบบเฉพาะของตนเอง ซึ่งอาจเป็นรูปแบบของเสื้อผ้าหรือสิ่งประดับอย่างอื่นๆ เช่น การแต่งกายของชาวเล การแต่งกายของคนไทยมุสลิมภาคใต้ การแต่งกายของชาวอีสานหรือการแต่งกายของชาวเหนือ จะมีลักษณะแตกต่างทำให้รู้ว่าเป็นคนถิ่นใด โดยดูได้จากเครื่องแต่งกายพื้นบ้านนี้เอง

5. โภชนาการพื้นบ้าน (Folk Cookery) คือ อาหารพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นที่มีเครื่องปรุงรสชาติ กลิ่น และสีสันของอาหารไม่เหมือนกันตามสภาพแวดล้อมที่ชาวบ้านอาศัยอยู่ในถิ่นต่างๆ

ข้อมูลประเภผสม (Mix) ได้แก่ ข้อมูลที่ผสมผสานระหว่างการใช้ถ้อยคำและการเลียนแบบปฏิบัติเป็นสื่อในการสืบทอด ได้แก่ การเล่นพื้นบ้าน การละเล่นของเด็ก ประเพณี และพิธีกรรมของชาวบ้าน ดังนี้

1. การเล่นพื้นบ้าน หรือบางครั้งก็เรียกว่า การเล่นพื้นเมือง จุดประสงค์ใหญ่ของการเล่นแบบนี้ ต้องการความเพลิดเพลินบันเทิงใจ เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด หลังจากเสร็จงานที่เป็นภารกิจประจำวัน โดยมากจะเล่นในโอกาสเทศกาลต่างๆ ของท้องถิ่น

2. การละเล่น มีทั้งการละเล่นของเด็กและการละเล่นของผู้ใหญ่

3. ประเพณีและพิธีกรรมของชาวบ้าน ประเพณี (Tradition) เป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่กลุ่มคนในสังคมประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน และสิ่งที่ชาวบ้านประพฤติปฏิบัตินี้ส่วนใหญ่มาจากความเชื่อ โดยนำความเชื่อนั้นมาปฏิบัติในรูปของพิธีกรรมบางอย่าง ด้วยเหตุนี้ประเพณีหลาย

อย่างจึงมักเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม นักมานุษยวิทยาบางคนบอกว่า การประกอบพิธีกรรมคือการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนให้แก่คนรุ่นต่อมา¹⁸

สรุปคติชนวิทยาเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านมีบทบาทและหน้าที่สำคัญต่อมนุษย์ ต่อสังคม เป็นเครื่องมือให้ความบันเทิง การศึกษา อบรมสั่งสอนบุตรหลาน เป็นเครื่องมือควบคุมรักษาแบบแผนของสังคม ทำให้วัฒนธรรมสมบูรณ์และเข้มแข็งขึ้น ตลอดจน คติชนยังมีอิทธิพลต่อสังคมในด้านการให้การศึกษาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของตนในสังคม และมีอิทธิพลต่อการรับและเผยแพร่วัฒนธรรมอีกด้วย

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้

2.5.1 ความหมายของศูนย์การเรียนรู้

ในกระบวนการศึกษาวิจัย เรื่องศูนย์การเรียนรู้ ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า ศูนย์การเรียนรู้ ไว้หลายท่าน แต่ละท่านได้กล่าวถึงความหมายของ ศูนย์การเรียนรู้ มีทั้งเหมือนกัน และแตกต่างกัน โดยผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสาร ในเรื่องศูนย์การเรียนรู้จากเอกสารนักวิชาการหลายท่านจากการศึกษาเอกสารในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการจากราชบัณฑิตยสภา, สำนักงาน รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, กรมการศึกษานอกโรงเรียน, กิดานันท์ มะลิทอง, อุดม เขยกิจวงศ์, อรรถวิทย์ ณ ตะกั่วทุ่ง, ชัยยงค์ พรหมวงศ์, บุญส่ง บุญทศ, สุกฤตา จันทรวิมล, นคร ตั้งกะพิภพ, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, ปรียานุช พิบูลสรารุช, Benson, P., Dickinson, L., Garder, D. & Miller L., ยูเนสโก (UNESCO) ที่จะได้ให้ความหมายของศูนย์การเรียนรู้พอสังเขปดังนี้

ราชบัณฑิตยสภาให้ความหมายของคำว่า ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554

โดยแยก คำออกเป็น 2 คำ คือคำว่า ศูนย์ (center) และ การเรียนรู้ (learning) ศูนย์ แปลว่า (น.=คำนาม) จุดกลาง, ใจกลาง, แหล่งกลาง, แหล่งรวม, เช่น ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์หนังสือ ศูนย์รวมข่าว เป็นต้น และมี ลูกคำของ "ศูนย์-, ศูนย์" คือ ศูนย์ภาพ ศูนย์วาท ศูนย์กลางศูนย์การค้า ศูนย์ชุมชน ศูนย์ถ่วง ศูนย์บริการสาธารณสุข ศูนย์พาร์ท ศูนย์สมบูรณ์, ศูนย์สูตร ศูนย์หน้า ศูนย์เยาวชน เป็นต้น

เรียนรู้ แปลว่า (ก.= กริยา) เข้าใจความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยประสบการณ์. แม้คำของ "เรียนรู้" คือ เรียน ซึ่งหมายถึง เข้ารับความรู้จากผู้สอน, รับการฝึกฝนอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ หรือความชำนาญ, เช่น เรียนหนังสือ เรียนวิชาความรู้, ฝึกให้เกิดความรู้ความเข้าใจจนเป็นหรือ มีความชำนาญ เช่น เขาเรียนแก้พดลด้วยตนเอง

ฉะนั้น ศูนย์การเรียนรู้ในความหมายของพจนานุกรมฉบับนี้ จึงหมายถึง แหล่งรวมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยประสบการณ์ หรือแหล่งรวมของความรู้ แหล่งรวมของการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจ หรือความชำนาญ¹⁹

บุญส่ง บุญทศ กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้ คือ สถานที่ที่มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ มีบริการสื่อการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียน มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนและมีบุคคลากรอำนวยความสะดวก มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนให้ กว้างขวางทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยกิจกรรม ต่าง ๆ จะสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน กลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชนและทันต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้²⁰

สุกฤตา จันทรวิมล ได้ระบุว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง แหล่งการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ประชาชนสามารถใช้บริการค้นคว้าหาความรู้และยังเป็นสถานที่ที่ประชาชน ได้มีโอกาสจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนตามความต้องการ²¹

นคร ตั้งคะพิภพ ยังให้ความหมาย ศูนย์การเรียนรู้ในนิยามของโรงเรียนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา(ศร.) ของมูลนิธิยุวสถิรคุณ หมายถึง โรงเรียนทั่วไปที่ผ่านการประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียงแล้วพัฒนาตนเองในระดับก้าวหน้า จนเป็นแบบอย่างขยายผลสร้างเครือข่ายเป็นแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ได้เป็น อย่างดี มีคุณภาพผ่านเกณฑ์การประเมินเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษา ซึ่งศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ มีความตระหนักเห็นความสำคัญของ ศร. ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานและเป็นเครือข่ายขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงแก่สถานศึกษาทั่วไปได้อย่างทั่วถึง²²

สรุปได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ คือ เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนประสบการณ์เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้เป็นศูนย์เรียนรู้บนวิถี ชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์เป็นแหล่งศึกษาหา ความรู้ด้วยตนเอง ตลอดเป็นศูนย์ประสานงานให้คำปรึกษาและให้ความรู้กลุ่มเป้าหมาย และเป็นแหล่งรวมของความรู้ เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้

2.5.2 ประเภทของศูนย์การเรียนรู้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้กล่าวว่า ประเภทของศูนย์การเรียนรู้สามารถแบ่งได้หลายอย่าง แต่ที่พบบันมากที่สุดมี 4 ประเภท คือ ศูนย์การเรียนรู้เอกเทศ ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียน ศูนย์การเรียนรู้ระบบการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สามารถกล่าวได้ดังนี้

1) ศูนย์การเรียนรู้เอกเทศ เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่แยกเป็นอิสระจากห้องเรียน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ครู เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ใช้เป็นห้องปฏิบัติการ ศูนย์การเรียนรู้นี้จะสร้างบรรยากาศของการเรียนการสอนให้คล้ายคลึงกับสภาพจริง เพื่อให้ครูหรือนิสิตฝึกสอนได้ทดลองแนวความคิดใหม่ๆ ก่อนที่จะนำไปใช้ในในห้องเรียนจริง

2) ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียน การดัดแปลงห้องเรียนธรรมดาโดยจัดเป็นศูนย์วิชาการต่างๆ ไว้ที่ผนังห้อง หรือมุมห้อง โดยมีสื่อการสอนให้นักเรียนได้ศึกษาหรือค้นคว้าตามวิธีการต่าง ๆ เช่น ศูนย์ศิลปะ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์สังคมศึกษา ฯลฯ ศูนย์เหล่านี้ครูยังไม่ได้ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการสอนอย่างจริงจัง นักเรียนหาความรู้จากศูนย์เหล่านี้ในเวลาว่างเป็นส่วนใหญ่ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียน นี้ภายหลังได้พัฒนามาเป็นห้องเรียนแบบเปิดหรือห้องเรียนรายบุคคล

3) ศูนย์การเรียนรู้ระบบการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ เป็นระบบการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมที่จัดขึ้นในห้องตามปกติโดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 4-6 กลุ่ม กลุ่มประมาณ 5-12 คน (จำนวนที่เหมาะสมที่สุดคือ 5-8 คน) ให้เข้าเรียนในศูนย์กิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งมีเนื้อหาต่างกันไป การเรียนในศูนย์ ต่าง ๆ ใช้เวลาประมาณศูนย์การเรียนรู้ละ 15-20 นาทีในขณะเดียวกันเมื่อเสร็จจากศูนย์การเรียนรู้ที่หนึ่งก็เลื่อนไปเรียนศูนย์การเรียนรู้ถัดไปหมุนจนครบทุกศูนย์

4) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ สถานศึกษาที่เปิดโอกาสให้บุคคลทุกวัยไม่ว่าจะเป็นเด็กเล็ก หรือผู้สูงอายุเข้าศึกษาหาความรู้ได้ นักเรียนอาจจะเรียนจากโปรแกรมการสอนซึ่งจัดไว้ในรูปของชุดการสอนรายบุคคล โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานที่ปรึกษาโดยสรุป รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิดและลักษณะของศูนย์การเรียนรู้เอกเทศ ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียนและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมาผสมผสานกันนำมาใช้ในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง²³

สุกฤตา จันทรวิมล ได้กล่าวว่า การจัดศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่สถานศึกษา (Institution Based) จัดตั้งขึ้นในลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการศึกษา เช่น ภายในโรงเรียนโดยกระทรวงการศึกษาหรือประเภทสถาบันการศึกษาระดับท้องถิ่น องค์ความรู้ในศูนย์การเรียนรู้จึงมีลักษณะที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านและเขียนโดยส่งเสริมให้เกิดการฝึกฝนในการค้นหาคำความรู้ นำไปสู่การประยุกต์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน (Integrated Based) เป็นลักษณะศูนย์ การเรียนรู้ในเชิงให้ข้อมูล ซึ่งมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานดังกล่าวซึ่งเป็นความสนใจ

ในความเฉพาะของตัวองค์กรและหน่วยงาน ยกตัวอย่างเช่น ค่ายทหาร, เรือนจำ, สถานีอนามัย, บริษัทขนส่ง จำกัด, โรงงานและในสถานประกอบการ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นลักษณะการรับรู้ของข้อมูลเพื่อนำไปส่งเสริมความรู้มุ่งเน้นองค์ความรู้โดยตัวบุคคล ศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่ชุมชน (Community Based) มีลักษณะร่วมของชุมชน คือมุ่งเน้น การมีปฏิสัมพันธ์ของผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่เป็นเสมือนสถาบันครอบครัวและจุดรวมตัวของลูกบ้าน โดย อาจจะเป็นเพียงพื้นที่ประชุมหรืออ่านหนังสือเพิ่มพูนความรู้ ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนแออัด วัด สภา ตำบล มัสยิดและโบสถ์ เมื่อเกิดการรวมตัวแล้วองค์ความรู้ในสถานที่จะเป็นตัวช่วยให้เกิดการ พัฒนา ไปพร้อม ๆ กัน²⁴

2.5.3 องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้

อาภรณ์ ภูวพิณพันธุ์ ได้กล่าวว่า องค์ประกอบหลักที่สำคัญที่องค์การจะต้องพิจารณาเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) ผู้ให้บริการในศูนย์การเรียนรู้ 2) ช่องทางการเรียนรู้ 3) กระบวนการติดตามผลการเรียนรู้²⁵

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการดำเนินกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ไว้ 4 ประการ คือ 1) บทบาทของผู้สอน 2) บทบาทของผู้เรียน 3) ชุดการสอน และ 4) การจัดห้องเรียนห้องเรียน²⁶

ทิพวัลย์ มาแสง ได้กล่าวไว้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ของประเทศไทยในปัจจุบันที่เหมาะสมที่สุดสำหรับสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ควรมีการดำเนินการในองค์ประกอบเรื่องต่อไปนี้อย่างเป็นระบบ คือ

- 1) มีหนังสือพิมพ์รายวันหลายฉบับ
- 2) มีหนังสือจำนวนมากเพียงพอเหมาะสมตามสภาพของชุมชน
- 3) มีคู่มือประกอบการเรียน
- 4) มีสื่ออื่นๆ ตามความเหมาะสม
- 5) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 6) มีการจัดกิจกรรมของชุมชน
- 7) มีการประสานงานเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน²⁷

พนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง²⁸ กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ไว้ในหลักคิดที่ว่า องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน มี 4 องค์ประกอบ คือ

- 1) หลักของการมีส่วนร่วม

- 2) หลักของผู้มีส่วนได้เสีย
- 3) หลักของการสร้างเครือข่าย
- 4) หลักของการเรียนรู้ร่วมกัน

กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น²⁹ ได้กำหนดมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นตัวชี้วัดขั้นพื้นฐานและตัวชี้วัดขั้นพัฒนาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ทั้งนี้ได้กำหนดความหมายของตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน และตัวชี้วัดขั้นพัฒนาไว้ 7 มาตรฐาน คือ

- 1) การบริหารจัดการ
- 2) บุคลากร
- 3) สื่อวัสดุอุปกรณ์
- 4) อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
- 5) การให้บริการและการจัดกิจกรรม
- 6) การประเมินผล
- 7) การมีส่วนร่วมของชุมชน

กล่าวได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนประสบการณ์และศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นต้นแบบแก่การศึกษาดูงานได้ โดยมีองค์ประกอบหลักๆ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการ 2) บุคลากร 3) สื่อวัสดุอุปกรณ์ 4) อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม 5) การให้บริการและการจัดกิจกรรม และ 7) การมีส่วนร่วมของชุมชน

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม

2.6.1 ความหมายของเครือข่ายทางสังคม

สนธยา พลศรี²²³⁰ ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่ายกลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์ และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ด้วย

³⁰ สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์. 2550), หน้า 207.

เป้าหมาย และจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือวัตถุประสงค์ หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน

เสรี พงศ์พิศ²³³¹ ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า เครือข่ายทางสังคม หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของปัจเจกบุคคล กลุ่ม ผ่านรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยการทำกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนมีเป้าหมายเดียวกัน

2.6.2 ประเภทของเครือข่ายทางสังคม

สนธยา พลศรี²⁴³² ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายตามหลักเกณฑ์ที่นิยมใช้กันทั่วไปคือ

1) แบ่งตามความซับซ้อนของกลไกการทำงาน โดยพิจารณาจากความซับซ้อนในการรวมตัวและขยายตัวของสมาชิกจากความซับซ้อนน้อยแล้วเพิ่มความซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายชั้นเดียว เป็นเครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิก เพียงระดับเดียว โครงสร้างไม่มีความซับซ้อนมากนัก

(2) เครือข่ายหลายชั้น เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันในลักษณะของการขยายเครือข่ายออกไปหลายระดับหรือหลายชั้น ซึ่งจะมีความซับซ้อนที่หลายระดับ

2) การแบ่งตามสถานภาพและบทบาทของสมาชิก แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายแนวนอน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เมื่อรวมเป็นเครือข่ายจะมีตำแหน่ง และหน้าที่ที่ดัดเทียมกัน ไม่มีใครมีอำนาจเหนือกว่าใคร แต่ต่างนำศักยภาพของตนมาใช้ในการดำเนินงานของเครือข่ายอย่างเต็มที่

³¹ เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพมหานคร : โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน, 2548), หน้า 8.

³² อ่างแล้ว, สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, หน้า 229 - 242.

(2) เครือข่ายแนวตั้ง เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีลักษณะแตกต่างกัน เมื่อรวมเป็นเครือข่าย สมาชิกจะมีตำแหน่งหน้าที่แตกต่างกันออกไป เช่นสมาชิกแกนนำ สมาชิกธรรมดา สมาชิกสมทบ เป็นต้น

3) การแบ่งตามระดับการรวมตัวของสมาชิก เป็นการแบ่งประเภทของเครือข่ายตามลักษณะการมารวมกันเป็นเครือข่ายของสมาชิก ซึ่งมีระดับแตกต่างกันออกไปหลายระดับ คือ

(1) เครือข่ายระดับบุคคล เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคลต่างๆ มารวมกันเป็นเครือข่าย เช่น เครือญาติ เพื่อนบ้าน บุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกัน เป็นต้น

(2) เครือข่ายระดับกลุ่มหรือองค์กร เป็นเครือข่ายที่สมาชิกเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มหรือองค์กรไม่ใช่บุคคล เช่น ชุมชนสหกรณ์การเกษตรจังหวัดสงขลา สหพันธ์ครูสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับต่างๆ เครือข่ายมหาวิทยาลัยในจังหวัดสงขลาสหภาพแรงงานแห่งประเทศไทย เป็นต้น

(3) เครือข่ายระดับบุคคลกับกลุ่มหรือองค์กร เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคลต่างๆ กับกลุ่มหรือองค์กร ซึ่งเป็นคนละระดับกัน

(4) เครือข่ายระดับชุมชนต่างๆ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยชุมชนขนาดต่างๆ เช่น ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับเมืองกับเมือง ประเทศต่อประเทศ เป็นต้น หรือสมาชิกอาจจะประกอบด้วยชุมชนขนาดเดียวกัน หรือต่างขนาดก็ได้

(5) เครือข่ายระดับสถาบัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยสถาบันประเภทเดียวกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันครอบครัว หรือสถาบันต่างประเทศกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันศาสนา เป็นต้น

4) การแบ่งตามลักษณะการเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางกับสมาชิกว่าเป็นแบบใด ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายรวมศูนย์ เป็นเครือข่ายที่มีศูนย์กลางเพียงศูนย์เดียว มีลักษณะเป็นแบบการรวมอำนาจไว้ในศูนย์กลาง สมาชิกเป็นเพียงผู้ร่วมใช้บริการจากศูนย์กลางเท่านั้น หรือมีศูนย์กลางเป็นแม่ข่าย ส่วนสมาชิกเป็นลูกข่ายที่ต้องดำเนินงานตามแม่ข่าย เช่น ครูสภา สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เป็นต้น

(2) เครือข่ายกระจายศูนย์ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีอิสระในการดำเนินงาน แต่จะมีคณะกรรมการร่วมทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง หรือประสานงานเครือข่าย

(3) เครือข่ายผสม เป็นเครือข่ายที่มีโครงสร้างทั้งรูปแบบรวมศูนย์ และกระจายศูนย์รวมกัน กล่าวคือ มีศูนย์กลางทำหน้าที่ประสานงานระหว่างสมาชิก แต่ให้สมาชิกมีอิสระในการติดต่อประสานงานกันได้โดยตรงอีกด้วย

(4) เครือข่ายเชิงซ้อน เป็นเครือข่ายที่โครงสร้างเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถติดต่อประสานงาน ร่วมมือกันดำเนินงานภายในเครือข่ายได้โดยตรง โดยมีศูนย์กลางประสานงานหลายศูนย์

5) การแบ่งตามระดับความสัมพันธ์กับศูนย์กลาง เป็นการแบ่งประเภทของเครือข่ายโดยพิจารณาจากระดับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับศูนย์กลางของเครือข่ายแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายใกล้ชิด เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วย สมาชิกที่ใกล้ชิดกับบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางมากที่สุด เช่น เครือข่ายญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท เป็นต้น

(2) เครือข่ายรอง เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกที่บุคคลผู้เป็นศูนย์กลางรู้จักคุ้นเคยน้อยกว่ากลุ่มเครือข่ายใกล้ชิด ได้แก่ ญาติพี่น้องลำดับห่างๆ คนที่รู้จักคุ้นเคยทั่วไป เป็นต้น

(3) เครือข่ายขยาย เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วย สมาชิกซึ่งบุคคลผู้เป็นจุดศูนย์กลางไม่รู้จักโดยตรง แต่สามารถติดต่อสัมพันธ์โดยผ่านบุคคลในเครือข่ายใกล้ชิดอีกทีหนึ่ง

6) การแบ่งตามขนาดของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากจำนวนของสมาชิกที่รวมกันเป็นเครือข่าย แบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายขนาดใหญ่หรือเครือข่ายรวม เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกเป็นจำนวนมาก เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งประเทศไทย ซึ่งสมาชิกประกอบด้วยกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองต่างๆ มากกว่า 70,000 กองทุน ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย ซึ่งสมาชิกประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตรทุกอำเภอ เป็นต้น

(2) เครือข่ายขนาดเล็กหรือเครือข่ายย่อย เป็นเครือข่ายที่มีขนาดเล็กกว่าเครือข่ายรวมมารวมกันเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ขึ้น เช่น กองทุนหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านรวมกันเป็นเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของแต่ละตำบลรวมกันเป็นเครือข่ายผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับอำเภอ เป็นต้น

7) การแบ่งตามแหล่งกำเนิดของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะของที่มาหรือแหล่งเกิดของเครือข่ายเป็นสำคัญ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายธรรมชาติ เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เนื่องจากมีปัจจัยบางอย่างสนับสนุน เช่น เครือญาติเดียวกัน นับถือศาสนาเดียวกัน ร่วมถิ่นกำเนิดเดียวกัน ประสบปัญหาเหมือนกัน เป็นต้น

(2) เครือข่ายจัดตั้งเป็นเครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งของมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาชุมชน เพื่อพัฒนาอาชีพ เพื่อการเพิ่มพูนรายได้ เพื่อรวมพลังของคนในชุมชน เพื่อความมั่นคงของชุมชนหรือจัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น

8) การแบ่งตามลักษณะของสมาชิกที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากความเหมือน หรือความคล้ายคลึงกันของสมาชิก และความแตกต่างกันของสมาชิกแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายประเภทเดียวกัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคล กลุ่มหรือองค์กรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น เครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จังหวัดต่างๆ สมาพันธ์ครูแห่งประเทศไทย สมัชชาคนจนภาคอีสาน สันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคใต้ เป็นต้น

(2) เครือข่ายต่างประเภทกัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยสมาชิก ซึ่งมีความแตกต่างกัน แต่มารวมกันเป็นเครือข่ายเนื่องจากมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น เครือข่ายประชารัฐจังหวัดต่างๆ ประชาคมจังหวัดต่างๆ เป็นต้น

9) การแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์กับรัฐบาล เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากการจัดตั้งและการสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นสำคัญ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายภาครัฐ เป็นเครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้ง หรือการสนับสนุนโดยรัฐบาล เช่น เครือข่ายอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม เครือข่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และเครือข่ายอื่นๆ ที่จัดตั้งและสนับสนุนโดยกระทรวงกรมและหน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาล

(2) เครือข่ายภาคเอกชน เป็นเครือข่ายที่ประชาชนรวมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยไม่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของรัฐบาล เช่น สโมสรออนไลน์แห่งประเทศไทย สโมสรโรตารีแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารแห่งประเทศไทย สมาคมพ่อค้าจังหวัดต่างๆ

(3) เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นเครือข่ายที่เกิดจากองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งไม่ถูกบังคับบัญชาโดยรัฐบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยไม่แสวงหากำไรเช่น คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนแห่งประเทศไทย คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนภาคใต้ เป็นต้น

10) การแบ่งตามลักษณะของงาน เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะกิจกรรมการดำเนินงานของเครือข่าย แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายพื้นที่ เป็นเครือข่ายที่ดำเนินงานอยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป เช่น อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ตำบลเดียวกัน อำเภอเดียวกันจังหวัดเดียวกัน ประเทศเดียวกัน เป็นต้น แต่มารวมกันเป็นเครือข่าย

(2) เครือข่ายกิจกรรม เป็นเครือข่ายที่ดำเนินงานในกิจกรรมที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจจะครอบคลุมพื้นที่หลายหมู่บ้าน หลายตำบล หลายอำเภอ หลายจังหวัด หลายประเทศ เป็นต้น

11) การแบ่งตามกฎหมาย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากการจดทะเบียน หรือการไม่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายของเครือข่าย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายที่ไม่เป็นนิติบุคคล เป็นเครือข่ายที่รวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการหรือยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ชมรม สมาคมต่างๆ ที่ยังไม่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เป็นต้น

(2) เครือข่ายนิติบุคคล เป็นเครือข่ายที่ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลถูกต้องตามกฎหมาย และระเบียบของส่วนราชการ เช่น ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย สมาคมออนไลน์แห่งประเทศไทย หอการค้าแห่งประเทศไทย เป็นต้น

12) การแบ่งตามรูปแบบความร่วมมือระหว่างสมาชิก เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะความร่วมมือของสมาชิกในการดำเนินงานของเครือข่าย แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายไม่เป็นทางการ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันเป็นเครือข่าย โดยไม่ต้องมีการลงนาม ไม่ต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรแต่มารวมกันด้วยความจริงใจเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น เครือข่ายขององค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

(2) เครือข่ายเป็นทางการ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันภายใต้พันธสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีการกำหนดโครงสร้าง ระเบียบของเครือข่ายบทบาท หน้าที่ของสมาชิกไว้อย่างชัดเจน เช่น สภานายความ เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุข (อ.ส.ม.) เป็นต้น

13) การแบ่งตามคุณสมบัติของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากคุณลักษณะของการรวมกันเป็นเครือข่าย แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายเทียม เป็นเครือข่ายที่ขาดคุณสมบัติของการเป็นเครือข่ายแต่เข้าใจว่าเป็นเครือข่าย เพราะเป็นเพียงการรวมกันของสมาชิกแต่ไม่ได้ร่วมกันแบบเครือข่าย ไม่มีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายร่วมกัน ไม่มีความตั้งใจที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ตัวอย่างเช่น สมาชิกของสมาคมศิษย์เก่าบางสถาบันการศึกษาที่มีการจัดงานชุมนุมศิษย์เก่าทุกปี สมาชิกในรุ่นเดียวกันต่างมาสังสรรค์กันในลักษณะของการรับประทานอาหารเท่านั้น ไม่ได้มีกิจกรรมอื่นใดอีก เป็นต้น

(2) เครือข่ายแท้ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันเป็นเครือข่ายแล้วมีลักษณะของการเป็นเครือข่ายที่แท้จริง

14) การแบ่งตามลักษณะของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะที่สำคัญของเครือข่าย แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดประสบการณ์ ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีต่างๆ เช่น ชมรมแพทย์แผนไทยภาคใต้ เป็นต้น

(2) เครือข่ายกิจกรรม เป็นเครือข่ายช่วยเหลือ และร่วมมือทำกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน หรือสนับสนุนส่งเสริมกัน เช่น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

(3) เครือข่ายทรัพยากร เป็นเครือข่ายที่ระดม และจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ภาคราชการ เอกชน เข้าไปส่งเสริมสนับสนุนการขาดแคลนทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ให้สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างที่คาดหวัง เช่น เครือข่ายประมงชายฝั่งจังหวัดสงขลา เป็นต้น

15) การแบ่งตามวิชาชีพของสมาชิก เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะการประกอบอาชีพของสมาชิกเครือข่ายเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นหลายประเภท เช่น เครือข่ายครู เครือข่ายนักวิชาการ เครือข่ายนักการเมือง เครือข่ายกำนันผู้ใหญ่บ้าน เครือข่ายแพทย์แผนไทย เครือข่ายนักวิจัย เป็นต้น

16) การแบ่งตามลักษณะกิจกรรมของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะของกิจกรรม หรืองานที่ดำเนินการ ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น เครือข่ายสตรี เครือข่ายเด็กและเยาวชน เครือข่ายคนพิการ เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายสิ่งแวดล้อม เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค เครือข่ายสุขภาพ เครือข่ายสิทธิมนุษยชน เครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เป็นต้น

เสรี พงศ์พิศ²⁵³³ เครือข่ายมีหลายประเภท ขึ้นอยู่กับสมาชิก พื้นที่ กิจกรรมหลัก วัตถุประสงค์ และโครงสร้างการดำเนินงานในลักษณะองค์กรของเครือข่ายเอง ดังนี้

1) เครือข่ายแนวราบ โดยการประสานบุคคลที่อยู่ใน “ระดับ” เดียวกัน อาชีพเดียวกัน ให้มาเชื่อมประสานเป็นเครือข่ายกัน เช่น เครือข่ายเกษตรกร เครือข่ายนักพัฒนา เครือข่ายนักวิจัย เป็นต้น อาจเป็นปัจเจกบุคคล หรืออาจเป็นสถาบันก็ได้ เช่น เครือข่ายสถาบันวิจัย เครือข่ายศูนย์ข้อมูล เป็นต้น บางเครือข่ายอาจเปิดสำหรับบุคคลทั่วไป สถาบันทั่วไป ใครก็ได้ที่สนใจในเรื่องหรือประเด็นเดียวกันนั้น

2) เครือข่ายที่มีลักษณะแนวตั้ง เช่น การนำผู้คนจากหลากหลายอาชีพที่แตกต่างกันมาเป็นเครือข่ายกัน เช่น เกษตรกร นักพัฒนา นักวิชาการ นักธุรกิจ นักการเมือง องค์กรทุน เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และร่วมกัน เครือข่ายนี้มีมากขึ้นวันนี้เพราะการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตช่วยให้คนไม่ว่าอาชีพอะไร ฐานะอะไร ระดับใด สามารถเป็นสมาชิกอย่างเท่าเทียมกัน

3) เครือข่ายส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพื่อทำให้การสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล และประสบการณ์ดีขึ้น ยง่ายขึ้น และมีการร่วมมือกันในเรื่องต่างๆ ได้สะดวก และดีขึ้น และอีกบางส่วนทำให้เป็นพลังต่อรองกับอำนาจต่างๆ ได้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐ หรือเอกชนองค์กรทุน หรือองค์กรวิชาการทำให้ได้รับความสนใจ และความช่วยเหลือง่ายขึ้น

³³ อ่างแล้ว, เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง, หน้า 198-199.

4) เครือข่ายจำนวนหนึ่งเกิดขึ้นเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในด้านการวิจัย การศึกษาการฝึกอบรม การจัดการทรัพยากร การจัดการตลาด บางเครือข่ายแลกเปลี่ยนทรัพยากรกัน เช่น พันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ ผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่น (เครือข่ายยโสธรแลกเปลี่ยนข้าวกับข้าวจี๊เลื้อยและผลผลิตอื่นๆ ของเครือข่ายนครศรีธรรมราช) บางเครือข่ายเน้นการรวมตัวกันเพื่อกดดันทางการเมืองรณรงค์ เพื่อให้สังคมเกิดสำนึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การสร้างเขื่อน เป็นต้น

นฤมล นิราทร²⁶³⁴ได้จำแนกประเภทของเครือข่ายทางสังคม ตามมิติ 4 มิติ ดังนี้

- 1) จำแนกตามพื้นที่ดำเนินการ เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดภาค และประเทศ
- 2) จำแนกตามกิจกรรมหรือประเด็นปัญหา เช่น เครือข่ายที่ทำงานด้านเด็ก สตรี สาธารณสุข เศรษฐกิจ พัฒนาชุมชน สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม
- 3) จำแนกตามอาชีพหรือสถานภาพทางสังคม เช่น เครือข่ายด้านแรงงาน เครือข่ายกลุ่มพระสงฆ์ เครือข่ายครูพิทักษ์สิทธิเด็ก เครือข่ายสาววัยรุ่นนักเรียน
- 4) จำแนกตามรูปแบบโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ ทำให้เกิดเครือข่ายใน 2 ลักษณะคือ เครือข่ายตามแนวดิ่ง คือ 1) เครือข่ายที่มีโครงสร้างเป็นช่วงชั้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายไม่เท่ากัน และ 2) เครือข่ายตามแนวนอน เป็นเครือข่ายที่ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายเท่าเทียมกัน

2.6.3 ลักษณะของเครือข่ายทางสังคม

สนธยา พลศรี²⁷³⁵ ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของเครือข่าย มีดังนี้

- 1) มีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินงาน และขยายกิจการของเครือข่ายได้ และมีประสิทธิภาพ
- 2) มีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของเครือข่าย ที่อาจจะเกิดจากสมาชิก หรือชุมชนท้องถิ่นที่สมาชิกอยู่อาศัย หรือจากภายนอกชุมชน หรือจากการบูรณาการภูมิปัญญาทั้งสองได้อย่างเหมาะสมกับเครือข่าย
- 3) มีสัมพันธภาพที่ดี เครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก และภายนอกทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายราบรื่น เป็นที่ยอมรับ และประสบความสำเร็จ

³⁴ นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 18 - 21.

³⁵ อ่างแล้ว, สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, หน้า 264 - 265

4) การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก เครือข่ายมีช่องทางให้สมาชิกได้มีเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก ทำให้สมาชิกได้รับความรู้ และประสบการณ์ตลอดเวลา

5) การทำกิจกรรมและความต่อเนื่อง เครือข่ายสามารถคิด และดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเองสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง ไม่ขาดตอน ไม่ต้องพึ่งพาจากภายนอก

6) ทรัพยากรและการแบ่งปัน เครือข่ายมีทรัพยากรในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ อาจจะมีการจัดหาของเครือข่ายเอง หรือการแบ่งปันกับองค์กร และเครือข่ายอื่นๆ ทำให้เครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมได้ และมีประสิทธิภาพ

7) การเรียนรู้และนวัตกรรม สมาชิกของเครือข่ายมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่างๆ สามารถสร้างนวัตกรรม ทั้งที่เป็นความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ประโยชน์ได้

8) การสื่อสาร เครือข่ายสามารถสื่อสารระหว่างเครือข่ายกับสมาชิกได้ง่าย สะดวกและรวดเร็ว ทำให้สมาชิกได้ทราบข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย และเป็นประโยชน์

9) การบริหารจัดการที่ดี เครือข่ายมีการบริหารจัดการที่ดี เหมาะสมกับการดำเนินงานของเครือข่าย ทำให้เครือข่ายดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล

10) ระบบการติดตามและประเมินงาน เครือข่ายมีระบบการติดตาม และประเมินงานที่มีประสิทธิภาพ มีฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายอย่างเพียงพอ สามารถให้การสนับสนุนช่วยเหลือสมาชิกได้ทันเวลา และเหมาะสม

2.6.4 การก่อเกิดเครือข่ายทางสังคม

สนธยา พลศรี²⁸³⁷ เครือข่ายแต่ละประเภทมีลักษณะแตกต่างกัน การเกิดขึ้นของเครือข่ายแต่ละเครือข่ายจึงมีสาเหตุ ปัจจัยสนับสนุน และการก่อรูปเครือข่ายที่แตกต่างกันออกไปสาเหตุของการเกิดเครือข่าย มีดังต่อไปนี้

1) การเกิดโดยธรรมชาติ เป็นการเกิดเครือข่ายขึ้นเองโดยไม่มีใครจัดตั้งซึ่งเป็นผลของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ เช่น ความสัมพันธ์ของระบบครอบครัว และเครือข่ายความสัมพันธ์ของครูอาจารย์ และลูกศิษย์ เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะของการเป็นเครือข่ายอยู่แล้ว เมื่อบุคคลมีส่วนร่วมในระบบความสัมพันธ์ดังกล่าว ก็จะเป็นส่วนหนึ่งของระบบเครือข่ายด้วย

2) เกิดจากวิกฤตการณ์ของสังคมมนุษย์ เป็นการเกิดเครือข่ายที่เป็นผลจากการเกิดปัญหา หรือวิกฤตการณ์ขึ้นในสังคมที่สมาชิกตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องรวมมือกันแก้ไขปัญหาใน

³⁷ อ้างแล้ว, สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, หน้า 257.

ลักษณะของการรวมพลังกัน สมาชิกส่วนใหญ่จะมีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน อาชีพเดียวกัน หรือเกี่ยวข้องกัน ดำรงชีวิตร่วมกัน หรือเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เป็นต้น

การเกิดของเครือข่ายอาจจะเริ่มจากการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์แสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหา และร่วมกันแก้ไขปัญหาในลักษณะของเครือข่ายที่เป็นอิสระปราศจากการครอบงำกันและกัน มีความสัมพันธ์แบบไม่ซับซ้อน หรือเป็นแนวราบที่ต่างต้องพึ่งพาอาศัยกัน และกัน เช่น เครือข่ายพิทักษ์ป่า เครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำ เป็นต้น

3) การเกิดโดยวิวัฒนาการ เป็นการเกิดเครือข่ายเนื่องจากความสัมพันธ์ของสมาชิกเช่น เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เป็นต้น มารวมกันโดยวัตถุประสงค์บางอย่างเป็นเวลานานในลักษณะของกลุ่มและองค์กร แล้วพัฒนาความสัมพันธ์เป็นเครือข่าย เช่น จากกลุ่มแบบสภากาแฟ พัฒนาเป็นเครือข่ายประชาคมหมู่บ้าน หรือประชาคมเมือง เป็นต้น

4) การเกิดโดยการจัดตั้ง เป็นการเกิดเครือข่ายที่มีผู้จัดตั้ง และให้การสนับสนุนเพื่อวัตถุประสงค์บางประการ จนสมาชิกรวมกันเป็นเครือข่าย ทั้งการจัดตั้งโดยผู้นำ รัฐบาล ภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง เครือข่ายสหกรณ์ เครือข่ายของกระทรวงต่างๆ เป็นต้น

เสรี พงศ์พิศ²⁹³⁸ ขั้นตอน 8 ขั้นตอนต่อไปนี้เป็นเรื่องเครือข่ายองค์กรที่ดำเนินงานเพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน สนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง เพราะการดำเนินงานเครือข่ายองค์กรชุมชนมักเริ่มต้นเป็นเครือข่ายหลวมๆ แบบ “ธรรมชาติ” มากกว่า และไม่จำเป็นต้องมีการกำหนดข้อความเอกสารอะไรให้ดูเป็นทางการยุ่งยาก แต่องค์กรที่ต้องการทำงานเครือข่ายร่วมกับองค์กรอื่นๆ เพื่อให้การสนับสนุนชุมชน โดยการทำงานเป็นเครือข่ายควรดำเนินการ ดังนี้

- 1) ร่างเป้าประสงค์ ให้ชัดเจน เพื่อให้รู้ว่าสาเหตุความเป็นมาของการก่อตั้งเครือข่ายคืออะไร ทำไมจึงต้องมีเครือข่ายนี้ ตั้งแล้วจะทำอะไร
- 2) บอกเป้าหมาย และวัตถุประสงค์
- 3) กำหนดแผนการดำเนินงาน
- 4) กำหนดกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ขั้นพื้นฐาน
- 5) กำหนดกระบวนการในการตัดสินใจ
- 6) เตรียมแผนการสื่อสารระหว่างสมาชิก
- 7) เลือกโครงสร้างการจัดการองค์กร

³⁸ อ่างแล้ว, เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง, หน้า 209.

8) จัดหาทุนในการดำเนินงาน

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่)³⁰³⁹ การก่อตัวของเครือข่าย ในการก่อตัว หรือการเกิดขึ้นของเครือข่ายนั้นมีการก่อตัวที่หลากหลายทั้งเกิดขึ้นด้วยการจัดตั้งของภาคส่วนต่างๆ เกิดขึ้นตามธรรมชาติจากการเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดขึ้นเพราะสถานการณ์ก่อให้เกิดขบวนการเครือข่าย ในที่นี้จะกล่าวถึงการก่อตัวของเครือข่ายดังกล่าว ในสังคมไทยโดยจำแนกออกเป็น 3 ด้านตามลักษณะการก่อตัว ได้แก่

1) เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้ง และการสนับสนุนของภาคส่วนต่างๆ การก่อตัวของเครือข่ายในลักษณะนี้ ส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายที่ภาครัฐ หรือหน่วยงานบางแห่งต้องการส่งเสริมหรือเข้าไปจัดตั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาตามแนวนโยบายของภาครัฐ และเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนในการพึ่งพาตนเอง เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน เครือข่ายพัฒนาชุมชน เป็นต้น โดยเครือข่ายเหล่านี้ อาจแบ่งประเภทของการจัดตั้งได้อีก 2 ประการ คือ เครือข่ายที่เป็นนิติบุคคล เช่น เครือข่ายสหกรณ์ออมทรัพย์ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาไท ฯลฯ และเครือข่ายที่ไม่เป็นนิติบุคคล เช่น เครือข่ายชาวบ้าน เครือข่ายชมรมลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น ซึ่งโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งนี้ จะมีลักษณะกิจกรรม และกระบวนการทำงานที่เป็นทางการ มีระบบ ระเบียบ และมีโครงสร้างความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง ที่เป็นไปตามกระแสของแหล่งทุน และนโยบายของหน่วยงานนั้นๆ

2) เครือข่ายที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากความสมานฉันท์การร่วมแรงร่วมใจของฝ่ายต่างๆ ที่มองเห็นความจำเป็นในการเรียนรู้ และการแก้ไขปัญหาาร่วมกันแล้วมารวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ ตลอดจนจนถึงการพึ่งพาอาศัย โดยเป็นเครือข่ายที่มีการสื่อสาร และความผูกพันที่มีชีวิตชีวา มีกระบวนการ ที่ประสานสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการอย่างแท้จริงของสมาชิกมีแนวทางการดำเนินการที่เป็นอิสระจากการครอบงำของฝ่ายต่างๆ และจะเกิดขึ้นในชุมชนปฏิบัติการที่ใช้ความสมานฉันท์ และการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน ส่วนโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายในลักษณะนี้ จะมีความสัมพันธ์ที่ไม่ซับซ้อน อยู่ในแนวราบบนพื้นฐานการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพึ่งพาอาศัย มีความยืดหยุ่น และมีความสอดคล้องกับบริบทที่เกิดขึ้นในสังคม

3) เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยสถานการณ์เป็นตัวกำหนด ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ และประเด็นปัญหาที่ทุกฝ่ายเห็นว่า จำเป็นต้องใช้ความเป็นเครือข่ายในการแก้ไขปัญหา และ

³⁹ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่), เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา, 2547), หน้า 109 - 110.

สร้างพลังในการเรียนรู้ หรือการต่อรอง เพื่อให้เกิดการพัฒนากิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเครือข่ายที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้ จะเกิดขึ้นหลังจากที่สถานการณ์นั้นเกิดความสับสนอย่างเต็มที่ และมีผู้ประสานงานเพื่อให้เครือข่ายมีความต่อเนื่อง เช่น เครือข่ายผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของภาครัฐ ซึ่งโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายในลักษณะนี้ จะมีการรวมพลังอย่างแน่นหนาบ้นพื้นฐานของการต่อสู้ และการเรียกร้องเพื่อปกป้อง และรักษาสีสิทธิของตนเองในการพัฒนา และมีการปรับบทบาทต่อการพัฒนาในแง่มุมที่หลากหลาย โดยเป็นกระบวนการเรียนรู้จากสถานการณ์

กล่าวได้ว่า การก่อเกิดเครือข่ายทางสังคมนั้นจะต้องมีสาเหตุ ปัจจัยสนับสนุน และการก่อรูป ได้แก่ 1) การเกิดโดยธรรมชาติ เป็นการเกิดเครือข่ายขึ้นเองโดยไม่มีใครจัดตั้งซึ่งเป็นผลของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ 2) เกิดจากวิกฤตการณ์ของสังคมมนุษย์ เป็นการเกิดเครือข่ายที่เป็นผลจากการเกิดปัญหา หรือวิกฤตการณ์ขึ้นในสังคมที่สมาชิกตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องรวมมือกันแก้ไขปัญหาในลักษณะของการรวมพลังกัน 3) การเกิดโดยวิวัฒนาการ เป็นการเกิดเครือข่ายเนื่องจากความสัมพันธ์ของสมาชิก เกิดในลักษณะของกลุ่ม และองค์กร แล้วพัฒนาความสัมพันธ์เป็นเครือข่าย 4) การเกิดโดยการจัดตั้ง เป็นการเกิดเครือข่ายที่มีผู้จัดตั้ง และให้การสนับสนุนเพื่อวัตถุประสงค์บางประการ จนสมาชิกรวมกันเป็นเครือข่าย โดยการทำงานเป็นเครือข่ายควรดำเนินการ ได้แก่ 1) ร่างเป้าประสงค์ให้ชัดเจน 2) บอกเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ 3) กำหนดแผนการดำเนินงาน 4) กำหนดกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ขั้นพื้นฐาน 5) กำหนดกระบวนการในการตัดสินใจ 6) เตรียมแผนการสื่อสารระหว่างสมาชิก 7) เลือกโครงสร้างการจัดการองค์กร และ 8) จัดหาทุนในการดำเนินงาน

2.7 แนวคิดเครือข่ายการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยน

2.7.1 ความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้

เครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Network) ³¹⁴⁰ หมายถึง การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ และการเรียนรู้ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร และแหล่งความรู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จนเป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่และการประยุกต์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาชีพหรือทางสังคม

⁴⁰ ภัทรธร จันวันดี, นวัตกรรมแห่งการเรียนรู้, (คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, มปป) หน้า

เอกวิทย์ ณ ถลาง³²⁴¹ ให้ความหมายว่า เครือข่ายการเรียนรู้หมายถึง การที่ชาวบ้านรวมตัวกัน ขบคิดปัญหาของเขา รวมพลังแก้ปัญหา และ หาผู้นำขึ้นมาจากหมู่บ้านด้วยตนเอง แล้วรวมตัวกันเพื่อ มีอำนาจ ต่อรอง มีการต่อสู้ทางความคิด มีการเรียนรู้จากภายนอก มีการไปมา หาสู่กัน เรียนรู้ดูงาน ด้วยกัน จนกระทั่งเกิดเป็นกระบวนการแก้ปัญหาได้ การทำมาหากินดีขึ้น เศรษฐกิจแต่ละครอบครัวดีขึ้น

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์, รหัน แดงจวง และสุกัญญา นิมนันท์ ³³⁴²อธิบายว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง สภาพการเรียนรู้อย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการและระหว่างประเทศหรือทวีป ตลอดจนการรับรู้ข่าวสาร ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ทั้งประเภทสื่อบุคคลและ สื่อสารมวลชนประเภทต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเสียงและภาพเป็นต้น ที่จะเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีผลต่อการดำรงชีวิต การเปลี่ยนแปลงสังคมและคุณภาพชีวิตของคน

สรุปได้ว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ และการเรียนรู้ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร และแหล่งความรู้ที่มีส่วนร่วมใน กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จนเป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่และการประยุกต์ ความรู้ใหม่ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาชีพหรือทางสังคม

2.7.2 หลักสำคัญของเครือข่ายการเรียนรู้

การเรียนรู้ตลอดชีวิตควรเริ่มจากการมีส่วนร่วมของบุคคล องค์กรและชุมชนในการตระหนัก ถึงปัญหาและการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสร้างเสริมประสบการณ์ การถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสารซึ่งกันและกัน จนทำให้เกิดการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้สรุปหลักการ สำคัญของเครือข่ายการเรียนรู้ไว้ ดังนี้³⁴⁴⁷

1. การกระตุ้นความคิด ความใฝ่แสวงหาความรู้ จิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และ การมีส่วนร่วมในการพัฒนา

⁴¹ เอกวิทย์ ณ ถลาง, ภูมิปัญญาชาวบ้านสู่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการ เรียนรู้ของชาวบ้านไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540).

⁴² อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์, รหัน แดงจวง และสุกัญญา นิมนันท์, ประสิทธิภาพของรูปแบบการถ่ายทอด ความรู้ด้วยสื่อบุคคล : กรณีศึกษาการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคเอดส์ในชุมชนบ้านเมืองเชียงใหม่. เชียงใหม่ : ม.ป.ท, 2536), หน้า17.

⁴⁷ อ้างแล้ว, ภัทรดร จันวันดี, นวัตกรรมแห่งการเรียนรู้, หน้า 130.

2. การถ่ายทอด แลกเปลี่ยน การกระจายความรู้ทั้งในส่วนของวิทยากรสากลและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ

3. การแลกเปลี่ยนข่าวสารกับหน่วยงานต่างๆ ของทั้งในภาครัฐและเอกชน

4. การระดมและประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อการพัฒนาและลดความซ้ำซ้อน สูญเปล่าให้มากที่สุด

การเรียนรู้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์มากขึ้นสำหรับบุคคลและความเจริญของชาติ ด้วยการเรียนรู้เป็นสื่อเชื่อมโยงกับข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้และทักษะซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ การเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จก็คือ การที่แต่ละบุคคลสามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ที่เหมาะสม เพื่อแก้ปัญหา และแสวงหาโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนเครือข่ายการเรียนรู้ก็เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต เครือข่ายเป็นระบบการเชื่อมโยงระหว่างบุคคล หน่วยงาน องค์กร สถาบันเข้าด้วยกัน ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ทรัพยากร ตลอดจนส่งเสริมการภารกิจให้มีผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทำไมจึงเน้นที่ “ การศึกษาตลอดชีวิต ”

สิ่งหนึ่งที่เรารู้สึกไม่ได้ คือ การดำรงอยู่ของมนุษยชาตินั้น อยู่ได้ด้วยการศึกษา การเรียนรู้เพื่อการอยู่รอด การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การเรียนรู้เพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตทุกอย่างทุกเรื่อง เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและตลอดชีวิต ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ทุกคนมีการศึกษาที่เป็นแบบตลอดชีวิตอยู่แล้ว แต่อาจเป็นเพราะการแข่งขันในวงการศึกษาระดับสถาบันการศึกษาภายในประเทศและต่างประเทศมีสูงขึ้น และยังเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ กับคุณภาพชีวิตของประชาชาติอีกด้วย การที่รัฐบาลได้ทำให้ทุกคน ทุกองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบทางการศึกษาได้ตระหนักถึงการให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิตที่มีคุณภาพ โดยมีการจัดเตรียม มีการบริหารจัดการเพื่อการนี้อย่างเป็นรูปธรรม ย่อมจะมองเห็นเป้าหมายที่ชัดเจนว่าการที่ให้ประชาชนมี การศึกษาตลอดชีวิต คือยุทธวิธีที่จะสามารถสร้างคุณภาพแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่าของไทย เยาวชน ได้รับการศึกษาที่ดี มีระบบและขบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม การศึกษาในระดับสูงสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพได้สอดคล้องกับการพัฒนาของชาติ และแข่งขันกับนานาชาติได้ ประชาชนทั่วไปสามารถแสวงหาความรู้เพื่อยังประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความรู้ความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้นพัฒนาสิ่งแปลกใหม่ ในอันที่จะแสดงถึงศักยภาพของแต่ละบุคคลโดยอิสระ จนเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของคนทั่วไป และอาจส่งผลถึงหนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล ที่มีคุณภาพ และเหนืออื่นใดคือ การศึกษาตลอดชีวิตนี้ จะเป็นการศึกษาที่ประชาชนได้นำความรู้ที่ได้จากการแสวงหาด้วยวิธีการต่าง ๆ นี้ ไปพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ของคนๆ นั้น โดยพึ่งพิงคนอื่นน้อยที่สุด แต่เขาเหล่านั้นสามารถแสวงหา

สารสนเทศได้อย่างกว้างขวาง เพื่อให้เกิดการศึกษาในความหมายของ “การศึกษาตลอดชีวิต” ได้อย่างมีคุณภาพ

2.8 แนวคิดทฤษฎีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

2.8.1. ความหมายแนวคิดทฤษฎีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural identity) คือ (ความรู้สึกถึง) เอกลักษณ์ของกลุ่มหรือวัฒนธรรมหรือของปัจเจกบุคคลที่ได้รับอิทธิพลจากการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือวัฒนธรรม เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมมีความคล้ายคลึงและทับซ้อนแต่มีความหมายต่างกับกับ "เอกลักษณ์ทางการเมือง" ความเป็นตัวตนหรือความรู้สึกว่าเป็นของกลุ่ม มันเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดของตัวบุคคลและมีความเกี่ยวข้องกับสัญชาติ, เชื้อชาติ, ศาสนา, สังคม ท้องที่หรือชนิดของกลุ่มสังคมใด ๆ ที่มีความโดดเด่นของตัวเอง วัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจึงเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลแต่ยังรวมถึงกลุ่มที่เหมือนกันทางวัฒนธรรมของสมาชิกที่แบ่งปันอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมหรือการอบรมที่เหมือนกันมีคำถามสมัยใหม่เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่เปลี่ยนถ่ายไปสู่คำถามเกี่ยวกับเอกลักษณ์ การศึกษาทางวัฒนธรรมและทฤษฎีทางสังคมจำนวนมากที่เจาะลึกในประเด็นคำถามเกี่ยวกับเอกลักษณ์ ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา การบ่งชี้ในรูปแบบใหม่ๆ และด้วยการประติประต่อตัวบ่งชี้เล็กๆ หลายชิ้นที่แตกออกจากสิ่งเดียวกันทำให้ช่วยให้เราพุ่งการกำหนดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไปที่: สถานที่ เพศ เชื้อชาติ ประวัติศาสตร์ การแสดงออกเกี่ยวกับการเป็นชายหรือหญิง ความเชื่อทางศาสนาและความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์

นักวิจารณ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางท่านโต้แย้งว่า การสงวนรักษาหรืออนุรักษ์ไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่อาศัยพื้นฐานแห่งความแตกต่างเป็นแรงกดดันให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม และว่าคตินิยมสากล(Cosmopolitanism), ให้ความมีสำนึกร่วมแก่บุคคลในการเป็นพลเมืองหนึ่งเดียวกันมากกว่าแต่ก็ไม่เป็นไปในเชิงของการแตกแยกเสมอไป เมื่อพิจารณาถึงความเกี่ยวพันทางปฏิบัติในสังคมสากล รัฐอาจมีส่วนเป็นผู้สร้างการเชื่อมโยงที่ให้พื้นฐานกลางๆ และกำหนดวิธีเพื่อการบ่งชี้ที่สามารถผลัดเปลี่ยนไปมาระหว่างวัฒนธรรมที่ต่างกัน ตัวอย่างอาจเห็นได้จากการจัดระเบียบของโลกทั้งเก่าและใหม่ ในระเบียบของโลกเก่า รัฐในยุโรปต่างแบ่งปันและร่วมวัฒนธรรมระดับสูงที่เป็นภาวะเอกพันธ์ที่เนื่องมาจากประวัติศาสตร์ที่มีรากมาจากที่เดียวกันของ "การมีความสัมพันธ์เชิงรุนแรงที่เกิดบ่อยครั้ง และวัฒนธรรมเกรโกโรมันดั้งเดิม" (Brown 2001) บราวน์ได้ให้ข้อถกเถียงไว้ว่า การค้นคิดของโลกตะวันตกเกี่ยวกับ "รัฐชาติ" (nation-state) คือสิ่งพิสูจน์ถึงความความเป็นปัจจัยที่เฝ้าหวงและเป็นตัวหลอมรวมตัวสำคัญในหลายวัฒนธรรม

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2546) ได้นิยามอัตลักษณ์จากการศึกษาวิชาหลายแขนงที่มีมนทัศน์ต่อเรื่องอัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์ คือ “ความเป็นปัจเจก” ที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม (Social Aspect)

โดยที่สังคมได้กำหนดบทบาท หน้าที่ และระบบคุณค่าที่ติดมา เช่น ความเป็นพ่อ ความเป็นเพื่อนความเป็นศิษย์กับอาจารย์ ในมิตินี้อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Aspect) เพราะการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวได้กระทำ ผ่านระบบสัญลักษณ์หลายแบบ ในอีกด้านหนึ่งอัตลักษณ์ก็มีความเกี่ยวข้องกับมิติภายในของความเป็นตัวบุคคลในด้านของอารมณ์ ความรู้สึกเพราะมนุษย์ได้ให้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายเกี่ยวกับตนเองในกระบวนการที่บุคคลสัมพันธ์กับโลกของอัตลักษณ์และความเป็นอัตวิสัยที่ซ้อนทับกันอยู่ถึงแม้ว่าอัตลักษณ์จะถูกสร้างขึ้นและรักษาไว้เพื่อความเป็นตัวตน แต่ด้วยลักษณะของอัตลักษณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามบริบท ทั้งเวลาและสถานที่ โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีมิติในเรื่องของเวลาถูกเร่ง ให้เร็วขึ้นและมีมิติของพื้นที่ได้ถูกทำให้หดแคบลง การเปลี่ยนแปลงความหมายของอัตลักษณ์ที่ปรากฏขึ้นมามีความสัมพันธ์อย่างมากกับการทำความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในปัจจุบัน เนื่องมาจากการปฏิวัติเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้อัตลักษณ์ของบุคคล การเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม มาตรฐานคุณค่าต่างๆ ในสังคมเป็นไปอย่างหลากหลาย ซับซ้อนและรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงประสบการณ์กับเวลา พื้นที่ และแบบแผนการให้คุณค่าการใช้ชีวิตประจำวันมีผลอย่างยิ่งต่อความรู้สึกที่เรามีเกี่ยวกับตนเอง สิ่งที่เคยเป็นมาตรฐานของระบบคุณค่าและการนิยามอัตลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าทางศาสนา ค่านิยมเรื่องเพศ คุณค่าประเพณีวัฒนธรรมเก่าๆ หรือค่านิยมของกลุ่มชาติพันธุ์ ล้วนแล้วกระทบกระทั่งในรูปแบบต่างๆ จากพลังของโลกาภิวัตน์ การปรับเปลี่ยนนี้แสดงออกได้หลายลักษณะ ทั้งในระดับจุลภาค ในแง่แบบแผนชีวิตประจำวัน ของปัจเจกชน ในแง่การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น จนถึงระดับที่กลายไปเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เราจะเห็นได้จากขบวนการทางศาสนา ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมใหม่ได้เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งมันเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ทำให้ต้องมีการทบทวนคำว่า "วัฒนธรรม" หรือ "ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม" กันใหม่ ขบวนการเหล่านี้ต้องการเสนอความหมายและทิศทางใหม่ในเชิงสังคมวัฒนธรรม กระบวนการสร้างตัวตน และอัตลักษณ์ของกลุ่มเกิดจากการผสมผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬารกล่าวถึงอัตลักษณ์นั้นมีความหมายดังต่อไปนี้

อัตลักษณ์นั้นมีความหมายสัญลักษณ์ของบาร์ตส์นั้นมีอยู่ 2 ชนิด ได้แก่

1. ความหมายตรง (Denotation) เป็นระดับของความหมายที่เกี่ยวข้องกับความจริงระดับธรรมชาติ เป็นความหมายที่ผู้ใช้สามารถเข้าใจได้ตรงตามตัวอักษรจัดอยู่ในลักษณะของการอธิบายหรือพรรณนา (Descriptive level) และเป็นความหมายที่เป็นที่รับรู้และเข้าใจได้สำหรับผู้รับสารส่วนใหญ่ เช่น เมื่อเรากล่าวถึงช้างก็จะนึกถึงลักษณะของสัตว์ที่มีรูปร่างใหญ่ มีงาและงวง เป็นต้นการอธิบายความหมายของคำ ศัพท์ในพจนานุกรมก็เป็นความหมายโดยตรงเช่นกัน

2. ความหมายแฝง (Connotation) เป็นการตีความหมายของสัญลักษณ์โดยเป็นระดับที่ฟุ้งเอย

ปัจจัยทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งเป็นการอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับอารมณ์ความรู้สึกของผู้ใช้ และคุณค่าทางวัฒนธรรมของเขา ความหมายแฝงหรือความหมายในระดับที่สองนี้สร้างขึ้นบนพื้นฐานของความหมายตรงของสัญลักษณ์ตัวเดียวกัน ซึ่งกระบวนการเกิดขึ้นของความหมายแฝงนี้เกิดขึ้นได้เมื่อมีสัญลักษณ์ในความหมายระดับแรกถูกนำไปใช้เป็นรูปสัญลักษณ์โดยมีการผูกโยงรวมเข้ากับความหมายใหม่ จึงเกิดเป็นความหมายแฝง บาร์ตส์เห็นว่าสิ่งต่างๆ ที่อยู่ล้อมรอบตัวเราในสังคมนั้นล้วนเป็นสัญลักษณ์ มีระบบวัฒนธรรมเป็นรหัสหรือกฎเกณฑ์ในการสร้างความหมายของสัญลักษณ์ แต่ด้วยความเคยชินหรือการอาพรางของวัฒนธรรม เราจึงมองข้ามหรือมองไม่เห็นความหมายในระดับที่สรรพสิ่งต่างๆ มีฐานะเป็นสัญลักษณ์หรือถูกทำให้กลายเป็นสัญลักษณ์และมีบทบาทหน้าที่ในเชิงสัญลักษณ์ (sign-function) ไปมองเห็นความหมายของสรรพสิ่งนั้นเป็นเรื่องของธรรมชาติหรือเป็นเพียงสิ่งของเพื่อการใช้สอยเท่านั้น บาร์ตส์เรียกกระบวนการในการเปลี่ยนแปลง ลดทอนปกปิด อาพราง บิดเบือนฐานะการ เป็นสัญลักษณ์ของสรรพสิ่งในสังคมให้กลายเป็นเรื่องของธรรมชาติเป็นสิ่งที่ปกติธรรมดา หรือเป็นสิ่งที่มีความหมายในเชิงใช้สอยแคบๆ ในสังคมว่า “กระบวนการสร้างมายาคติ” และเรียกสิ่งที่เป็นผลลัพธ์ผลิตของกระบวนการนี้ว่า “มายาคติ” (myth/alibi/doxa) หรือความคิดความเชื่อที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับโดยไม่ตั้งคำถามและเป็นความคิดความเชื่อที่สอดคล้องกับระบบอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคมในขณะนั้น

2.8.2 อัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ

คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” เริ่มเป็นศัพท์วิชาการที่ปรากฏในงานทางมานุษยวิทยาราวกลางทศวรรษ 1950 ที่ใช้จำแนกความแตกต่างของกลุ่มคนโดยอาศัยมาตรการทาง วัฒนธรรมเป็นหลัก เพราะใช้ได้แบบเป็นกลางครอบคลุมหมด ไม่มีการแยกแยะว่ากลุ่มใครมีวัฒนธรรมสูงหรือเจริญกว่ากลุ่มอื่น” กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมย่อย (subculture) ร่วมกัน คือมีค่านิยม ความคิด อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนาระบบสัญลักษณ์และวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ร่วมกันที่แตกต่าง ไปจากวัฒนธรรมใหญ่และมักเชื่อมโยงกับการอพยพมาจากประเทศอื่น เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อพยพมาอยู่อาศัยในสังคมใหม่มักมีความสำนึกในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (cultural identity) สูง มากโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าอพยพเข้ามาในสังคมใหม่เป็นจำนวนมากและกลุ่มคนเหล่านี้มักจะถูกเลือกปฏิบัติและได้รับการปฏิบัติอย่างอคติ แต่เมื่อเวลาผ่านไปนาน ๆ ลูกหลานของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มแรก ๆ อาจยอมรับวัฒนธรรมใหญ่และพยายามหาทางเคลื่อนที่ทางชนชั้นให้สูงขึ้นจนในที่สุดอาจจะทิ้งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตนอย่างสิ้นเชิงก็เป็นได้

นอกจากคำว่าเชื้อชาติ (races) และกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic groups) แล้ว ยังมีคำอีกคำหนึ่งคือชาติ หรือประชาชาติ (nation) ซึ่งเป็นคำที่อยู่ในตระกูลความคิดเดียวกัน และมีลักษณะ คล้ายคลึงต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นแนวคิด 3 แนวที่มีศูนย์กลางลักษณะร่วมกันที่สำคัญก็คือความคิด เกี่ยวกับการมีการ

สืบเชื้อสาย (descent) และบรรพบุรุษ (ancestry) ร่วมกันในทั้งสามคำเราพบ ความหมายร่วมกันเกี่ยวกับความคิดทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ตำนานปรัมปราเกี่ยวกับอดีต ความเชื่อเกี่ยวกับประเภทของกลุ่มชน และความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ใช้กำหนดกลุ่มซึ่งอาจเป็น ภาษา เครื่องแต่งกาย และจารีตประเพณี ดังนั้นโดยนัยดังกล่าว กลุ่มชนจึงถือได้ว่าเป็น ประชาคมการสืบเชื้อสายและวัฒนธรรม (descent and culture communities)

ศรีศักร วัลลิโภดม กล่าวถึงการที่ผู้คนที่มีเผ่าพันธุ์แตกต่างกัน ล้วน มีการสังสรรค์ระหว่างกัน โดยเริ่มจากการสังสรรค์ทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานที่สำคัญ และเป็นสิ่งที่ นำไปสู่การสังสรรค์และความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในที่สุดก็เกิดการผสมผสานระหว่าง เผ่าพันธุ์กันขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่า แทบจะไม่มีกลุ่มชนใดหรือเผ่าพันธุ์ใดที่ไม่ผสมผสานกับเผ่าพันธุ์อื่นเลย แต่ตรงข้ามกลับเกิดเป็นกลุ่มที่เป็นชาติพันธุ์ (ethnic group) ขึ้นมามากมาย ส่วนใหญ่จะเป็น กลุ่มที่เกิดขึ้นจากการตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งมาช้านานหลาย ชั่วคน และทางกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้ความหมายชาติพันธุ์ หมายถึง การสืบทอดทางสายโลหิต เชื้อชาติ ภาษา ความเชื่อ วิธีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ของกลุ่มชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยทั่วไปใช้คำว่า เผ่า เพื่อ แยกกลุ่มชนที่แตกต่างอย่างชัดเจนออกจากกัน

2.9 แนวคิดทฤษฎี บ-ว-ร

สำหรับแนวคิดทฤษฎีนี้ได้นำกระบวนการมีส่วนร่วมทางพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับการพัฒนาประชาชนบนที่สูง ซึ่งเป็นภารกิจหนึ่งของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่จัดอยู่ในการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีเรื่องบวร มามีส่วนร่วมกับวิจัยดังนี้

พระมหาสุเทพ สุวนโน กล่าวว่า บ ว ร: เป็นโมเดลการขับเคลื่อนรณรงค์ทางสังคมไทย แบบดั้งเดิม “บวร” เป็นกระบวนการทางประชาสังคมรูปแบบหนึ่งที่รวมเรียกว่า “บ้าน วัด โรงเรียน” โดยเป็นการนำเอารูปแบบและแนวคิดการพัฒนาที่อาศัยสถาบันหลักสำคัญ 3 สถาบันในชุมชน ได้แก่ สถาบันการปกครอง ซึ่งหมายถึง บ (บ้าน) สถาบันทางศาสนา ซึ่งหมายถึง ว (วัด) และ สถาบันการศึกษา ซึ่งหมายถึง ร (โรงเรียน) มาผนึกกัน จัดตั้งเป็นองค์กรเพื่อน ามารองรับและ ดำเนินการต่าง ๆ ของทางราชการ และของชุมชน (พระมหาสุเทพ สุวนโน, 2559)

บ-ว-ร คือ การรวมตัวของหน่วยทางสังคมที่สำคัญที่สุดเพื่อความเจริญงอกงาม บ่งบอกถึงวัฒนธรรมอันจะเกิดจากความดีงามของคนทุกคนที่จะร่วมกันพัฒนาทั้งสามสิ่งไปพร้อม ๆ กัน 78 บ้าน อาจหมายถึงชุมชน หน่วยทางสังคมที่สำคัญหน่วยหนึ่ง ในบ้านอาจมีผู้ใหญ่บ้านหรือ กำนัน เป็นผู้นำ ผู้นำเหล่านี้จะพัฒนาทางด้านสภาพแวดล้อม ทางด้านกายภาพต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน หรือชุมชน วัด หน่วยทางสังคมอีกหน่วยหนึ่งที่สำคัญยิ่ง ในอดีตวัดคือศูนย์รวมของทุก ๆ สิ่งตั้งแต่เกิด จนตายก็ว่าได้ เกิดก็ไป

วัดให้พระตั้งชื่อลูกตั้งชื่อหลานให้ หากลูกหลานเป็นชายก็จักให้บวชเรียน เขียน อ่าน พอโตขึ้นหน่อยจะออกเหย้าออกเรือนพระก็เป็นผู้ดูแลรักษาทำให้อีกไปจนวาระสุดท้ายก็สงบนิ่ง ณ มุมอันสงบของวัด โรงเรียน หน่วยทางสังคมสุดท้ายที่จะกล่าวถึง โรงเรียนตั้งขึ้นเป็นทางการครั้งแรกในปี 2414 สมัยรัชกาลที่ 5 แต่ในสมัยก่อนหน้านั้น วัดคือสถานบันการศึกษาของชุมชน แม้การจัดตั้ง โรงเรียนขึ้นมาแล้วชาวบ้านในชนบทก็ยังไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียน เนื่องจากว่ายังแปลกใหม่อยู่ เน้นนานหลายปีกว่าชาวบ้านจะเข้าใจและยอมส่งบุตรหลานเข้าในระบบโรงเรียน ถ้าสังเกตจะเห็นได้ ว่าโรงเรียนก็แยกตัวออกมาจากวัด วัดกับโรงเรียนจึงเป็นหน่วยงานที่ใกล้เคียงกันในด้านการทำงาน กล่าวคือ การให้ความรู้ สติปัญญาและจิตวิญญาณ วัดมีพระสงฆ์ผู้ทรงภูมิในด้านความรู้ พระสงฆ์อาจ มีความรู้นอกเหนือจากทางธรรม คือก่อนมาบวชในพระพุทธศาสนา ท่านอาจเป็นช่างไม้ ช่างปูน ฯลฯ มาก่อน ความรู้ที่ท่านอาจนำมาพัฒนาวัดหรือนำมาสอนญาติโยม เพื่อนำไปประกอบอาชีพได้ โรงเรียนเช่นกันสร้างปัญญา วิธีการสมัยใหม่เพื่อนำไปสู่การปรับตัวในสังคมในยุคปัจจุบัน (ครูบ้านนอก, 2559)

ความหมายของ “บวร” คมสันต์ จันทร์อ่อน กล่าวว่า “บวร” ไม่ได้มีความหมายตามพจนานุกรมไทยที่แปลว่า ประเสริฐ, ล้ำเลิศ เท่านั้น แต่มันมีที่มาจาก ตัว บ คือ บ้าน บ้านที่มีชาวบ้าน มีคนอาศัยอยู่ผู้ที่สืบ สานวัฒนธรรม ศาสนา และซึมซับคำสอนจากพระสงฆ์ เป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนให้พระพุทธศาสนาได้ ยั่งยืนยาวนานอย่างถึงแก่นแท้ ตัว ว คือ วัด วัดที่มีพระสงฆ์ ผู้ที่อาสาจะละกิเลสทางโลกมาศึกษา พระธรรม เพื่อเผยแผ่หลักพุทธศาสนาให้ชาวบ้านได้เข้าใจถึงการดำรงชีวิตอย่างสงบ เป็นสุข และตัว ร คือ โรงเรียน เดิมทีแหล่งที่ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ นั่นคือวัด ต่อมาได้แยกออกมาเป็นโรงเรียนที่ เป็นสถานให้การศึกษาโดยตรงต่อทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งปัจจุบันยังมีโรงเรียนอีกหลายแห่งที่ยังมีชื่อวัดเป็น ชื่อโรงเรียนอยู่ ฉะนั้นคำว่า “บวร” จึงไม่ใช่เพียงคำประกอบที่ใช้เรียกสถานที่ต่าง ๆ เท่านั้นมันมีที่มาถึงสังคมที่เกื้อกูล ส่งเสริม ช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันในวงเวียนสังคมนั้น ๆ ความเจริญที่แท้จริงของสังคมที่จะมีความสุขจึงจะสมบูรณ์แบบ (คมสันต์ จันทร์อ่อน, 2560)

ต้องผนึกกำลังจัดตั้งเป็นองค์การที่เรียกว่า “บวร” เพื่อนำมารองรับและดำเนินการต่าง ๆ นั้น คำว่า “บวร” เป็นคำย่อ ที่นำเอาพยัญชนะต้นของคำว่า บ้าน วัด โรงเรียน มาบัญญัติเป็นคำใหม่ โดยมีองค์ประกอบของ “บวร” ดังต่อไปนี้ 1. สถาบันการปกครอง (บ้าน) ซึ่งประกอบไปด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการ หมู่บ้าน อบต. สาธารณสุขตำบล เกษตรตำบล เป็นต้น รวมทั้งระบบกลไกในการบริหารที่มาจากรัฐใน รูปอื่น ๆ ด้วย 2. สถาบันศาสนา (วัด) ประกอบด้วย เจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และกลุ่ม หรือชมรมทางศาสนา ซึ่งในความหมายในเชิงกว้าง อาจหมายถึงองค์กรหรือสถาบันทาง ศาสนาต่าง ๆ ในชุมชนนั้น ๆ ด้วย 3. สถาบันการศึกษา (โรงเรียน) ประกอบด้วยผู้บริหาร

โรงเรียน คณะครูและบุคลากร ทางการศึกษา นักวิชาการ และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และองค์กรทางการศึกษาอื่น ๆ ด้วย (ภวนัฐสร หนุนาก, 2549: 15)

ดังนั้น การทำวิจัยพื้นที่สูงของประชาชนชาติพันธุ์ หลักการบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เป็นการสังเคราะห์รูปแบบการบริหารตามหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลในองค์กรหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของสาม สถาบันหลัก คือ บ้าน วัด และโรงเรียน ได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือร่วมมือกันในกระบวนการตัดสินใจใช้ ความคิดสร้างสรรค์ในการบริหารชุมชนของตนเองให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือแก้ไขปัญหา ต่างๆ ของชุมชนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นไปตามที่ทุกฝ่ายได้ตกลงร่วมกันเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพุทธวัฒนธรรม

2.10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระณรงค์เดช อธิมุตโต (เดชาดิลก)⁴⁸ ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ” ผลการศึกษา พบว่า 1. สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถิพุทธและศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ 1) โรงเรียนวิถิพุทธปัจจุบันดำเนินการโดยส่วนวางแผนและพัฒนารอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสำนักพัฒนานวัตกรรมการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโรงเรียนวิถิพุทธอยู่ 3 ระดับ คือ โรงเรียนวิถิพุทธทั่วไป, โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ, และโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน ดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนตามอัตลักษณ์ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ มี 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ, ด้านการเรียนการสอน, ด้านพฤติกรรมครูและนักเรียน, ด้านส่งเสริมวิถิพุทธและด้านกิจกรรมประจำวันพระ ส่วนศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการวิจัยจะนำเสนอต่อไป

2) สภาพปัญหาของการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธและศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ สรุปได้ว่า สภาพปัญหาในโรงเรียนวิถิพุทธมี 8 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหาร 2) ด้านนักเรียน 3) ด้านครู 4) ด้านผู้บริหารโรงเรียน 5) ด้านผู้ปกครอง 6) ด้านอาคารสถานที่ 7) ด้านการจัดการกิจกรรม 8) ด้านเครือข่ายโรงเรียนวิถิพุทธ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ได้ดังนี้ รูปแบบ

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วนคือ คือ ส่วนนำ, กระบวนการ, และการนำไปใช้ มีรายละเอียด อธิบายได้ดังนี้ 1) ส่วนนำ ประกอบด้วย หลักการ, วัตถุประสงค์, สภาพแวดล้อม, ตัวชี้วัดศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ 2) กระบวนการ ประกอบด้วย ได้แก่ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ, การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ,

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, กิจกรรมพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ 3) การนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย การเตรียมการดำเนินงาน, การนำไปใช้, การติดตามและประเมินผล

3. ผลการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธจากวิเคราะห์ค่าความเหมาะสมโดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละหัวข้อ พบว่า ส่วนกระบวนการ องค์ประกอบด้านอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา ส่วนการนำรูปแบบไปใช้ ส่วนกระบวนการด้านกิจกรรม มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่ 3

ไพสิฐ พาณิชย์กุล⁴⁹ ได้ศึกษาเรื่อง “สิทธิของชุมชนชาวกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) กับการดำเนินเขตวัฒนธรรมพิเศษไร้หมุนเวียนในพื้นที่ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหา ข้อพิพาทกรณีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่ป่าภาคเหนือ” ผลการวิจัย พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงในระบบไร้หมุนเวียนของทั้งสี่ชุมชนกรณีศึกษามีลักษณะต่างกันไปตามระดับความเข้มข้นของเงื่อนไขที่เข้ามาสัมพันธ์ ซึ่งส่งผลต่อลักษณะการปรับตัวของแต่ละชุมชน กรณีบ้านห้วยหินลาด บ้านกลางและบ้านแม่อมกิ การทำไร้หมุนเวียนยังเป็นวิถีหลักที่สำคัญมีความใกล้เคียงกับในอดีตและยังพยายามรักษาระบบรอบ และการพักฟื้นแปลงให้ได้ระยะยาวที่สุด แม้จะถูกกดดันจากนโยบายการจัดการทรัพยากรของรัฐและพยายามปรับตัวเพื่อสร้างหลักประกันในสิทธิการอยู่อาศัย การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ กระบวนการสร้างกลไก เครื่องมือด้านการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละชุมชนและการเข้าร่วมกับเครือข่ายภายนอกชุมชนเพื่อผลักดันการเปลี่ยนแปลงระดับนโยบายเป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความชอบธรรมแก่ชุมชน

พิสิษฐ์ ญฎประเสริฐ⁵⁰ ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการพิพธัณท์ท้องถิ่นของชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาพิพธัณท์ท้องถิ่น ได้แก่ ปัญหาโครงสร้างการบริหารงาน การบริหารจัดการงบประมาณ แผนการดำเนินกิจกรรม ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการหลักสูตรท้องถิ่น ผู้นำทำกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม เครือข่ายพิพธัณท์ การสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่น ปัญหาการนำเสนอข้อมูล การพัฒนาบุคลากร การจัดแสดง การบริการพื้นที่พักผ่อน ความรู้การบริการ และการประชาสัมพันธ์ รูปแบบในการบริหารจัดการพิพธัณท์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

รินนา ทากุดเรือ⁵¹ ได้ศึกษาเรื่อง “พิพธัณท์สงครามในจังหวัดกาญจนบุรี: การสร้างพื้นที่และความทรงจำ” ผลการวิจัย พบว่า การสร้างชุดความทรงจำนั้นเป็นการสร้างความทรงจำปัจจุบัน ที่พยายามสร้างความทรงจำในอดีต พิพธัณท์สงครามโลกทั้ง 4 แห่ง มีส่วนในกระบวนการจำและการลืม โดยการสร้างชุดความทรงจำขึ้นมาในลักษณะ เฉพาะของการเล่าเรื่องความทรงจำให้เชื่อมโยงกับความเข้าใจและความต้องการของผู้จัดพิพธัณท์สงครามเอง ดังจะเห็นได้จากโทนเสียงของการเล่าเรื่องความ

ทรงจำของผู้จัดท้องถิ่นมีการนำเสนอเรื่องราวทั้งผู้แพ้และผู้ชนะในลักษณะของคนกลาง ที่แม้จะไม่ได้ยินดีกับสิ่งที่เกิดขึ้น แต่ก็พร้อมที่จะปล่อยวาง ซึ่งจะต่างจากการเล่าเรื่องความทรงจำโดยผู้จัดชาวต่างชาติ ที่มีจุดเน้นในการนำเสนอเรื่องความสูญเสียและความโหดร้ายทารุณของผู้ก่อสงคราม มีน้ำเสียงความเจ็บปวดแทรกอยู่ในหลายๆที่ของนิทรรศการ อีกทั้งน้ำเสียงของการอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น และความพ่ายแพ้ของฝั่งตรงข้ามก็ยังไม่ใช่คำตอบที่น่าพอใจ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่างานวิจัยที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญในการจัดการความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ การจัดการพิพิธภัณฑ์ ซึ่งได้มีการเลือกงานวิจัยที่มีลักษณะบริบทใกล้เคียงกับงานวิจัย โดยใช้หลักการจัดการศูนย์การเรียนรู้ การสร้างชุดความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์นำไปสู่การสร้างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาสัยในจังหวัดเชียงใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีรายละเอียดผลการวิจัยแนวทางที่จะนำมาประยุกต์ใช้ สรุปดังตารางต่อไปนี้

ชื่อผู้วิจัย	เรื่อง	แนวทางที่จะนำมาประยุกต์ใช้
พระณรงค์เดช อธิมุตโต (เดชาดิลก)	รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	1. สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถีพุทธและศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ 1) โรงเรียนวิถีพุทธปัจจุบันดำเนินการโดยส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสำนักพัฒนานวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ 3 ระดับ คือ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป, โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ, และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน 2. ผลการพัฒนาในรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ได้ดังนี้ รูปแบบ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ คือ ส่วนนำ, กระบวนการ, และการนำไปใช้ 3. ผลการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธจากวิเคราะห์ค่าความเหมาะสมโดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละหัวข้อ พบว่า ส่วนกระบวนการ องค์ประกอบ

ชื่อผู้วิจัย	เรื่อง	แนวทางที่จะนำมาประยุกต์ใช้
		ด้านอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา ส่วนการนำรูปแบบไปใช้ ส่วนกระบวนการด้านกิจกรรม มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่ 3
ไพสิฐ พาณิซย์กุล	สิทธิ ของชุมชนชาวกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) กับการดำเนินเขตวัฒนธรรมพิเศษไร่มุขเวียนในพื้นที่ยุทธศาสตร์การแก้ไข ปัญหา ข้อพิพาทกรณีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ของ ชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่ป่าภาคเหนือ”	เพื่อศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงในระบบไร่มุขเวียนของทั้งสี่ชุมชนกรณีศึกษามีลักษณะต่างกันออกไปตามระดับความเข้มข้นของเงื่อนไขที่เข้ามาสัมพันธ์ ซึ่งส่งผลต่อลักษณะการปรับตัวของแต่ละชุมชน กรณีบ้านห้วยหินลาด บ้านกลางและบ้านแม่อมกิ การทำไร่มุขเวียนยังเป็นวิธีหลักที่สำคัญมีความใกล้เคียงกับในอดีตและยังพยายามยังรักษาระบบรอบและการพักฟื้นแปลงให้ได้ระยะยาวที่สุด แม้จะถูกกดดันจากนโยบายการจัดการทรัพยากรของรัฐ เป็นแนวทางในการจัดการข้อมูลองค์ความรู้
พิสิษฐ์ ณ์ภู ประเสริฐ	“การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการพิพาทที่ดินของชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต”	การพัฒนาพิพาทที่ดินท้องถิ่น ที่มาจากการศึกษาถึงปัญหา ได้แก่ ปัญหาโครงสร้างการบริหารงาน การบริหารจัดการงบประมาณ แผนการดำเนินกิจกรรม ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการหลักสูตรท้องถิ่น ผู้นำทำกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม เครือข่ายพิพาทที่ดิน การสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่น ปัญหาการนำเสนอข้อมูล การพัฒนาบุคลากร การจัดแสดง การบริการพื้นที่พักผ่อนความรู้การบริการ และการประชาสัมพันธ์ รูปแบบในการบริหารจัดการพิพาทที่ดินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
รินนา ทากุดเรือ	พิพาทที่ดินสงครามในจังหวัดกาญจนบุรี: การ	แนวทางการสร้างชุดความทรงจำ พิพาทที่ดินสงครามโลกทั้ง 4 แห่ง ผ่านการเล่าเรื่องความทรงจำให้เชื่อมโยงกับ

ชื่อผู้วิจัย	เรื่อง	แนวทางที่จะนำมาประยุกต์ใช้
	สร้างพื้นที่และความทรงจำ	ความเข้าใจและความต้องการของผู้จัดพิธีภัณฑ์สงครามระหว่างคนไทยและชาวต่างประเทศ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอในจังหวัดเชียงใหม่ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Action Research) โดยใช้ศูนย์เรียนรู้เป็นกลไกในการจัดเพื่อได้ ชุดความรู้ในด้านการจัดการวัฒนธรรม ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งด้านวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ โดยชุดความรู้ที่หลากหลาย และนวัตกรรมศูนย์การเรียนรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

3.2 พื้นที่การวิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.2.1 พื้นที่การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ในบ้านห้วยบง ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ ดังนี้

1) เป็นพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งในเรื่องของความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูงอีกทั้งประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 95 เป็นกะเหรี่ยง (ปกาเกอะญอ) สังก่อ โครงสร้างทางสังคมของชาวกะเหรี่ยงถือว่าเป็นโครงสร้างที่เข้มแข็งทางด้านความสัมพันธ์ทางด้านเชื้อชาติ

2) เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในด้านทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม เกี่ยวกับชาติพันธุ์กะเหรี่ยง (ปกาเกอะญอ) สูง ถ้ามีการส่งเสริมและพัฒนาเป็นต้นแบบศูนย์เรียนรู้ จะสามารถสร้างพื้นที่ใหม่แก่พื้นที่

3.2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากผู้ที่สามารถจะให้ข้อมูลได้ โดยเป็นกลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ แบ่งออกเป็น การวิจัยในเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

- 1) พระปลัดสุชาติ สุวฑฒโก (ชีหมื่นแป) เจ้าอาวาสวัดห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
- 2) นางธัญญาลักษณ์ ดวงแก้วพนาไพร กรรมการหมู่บ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
- 3) นายตาดี ทะปือ แกนนำนาวพุทธ (มคณายก) หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
- 4) นางวรรณษา เกศรูกาบวช เจ้าหน้าที่ธุรการ โรงเรียนมัธยมกัลยาณิวัฒนาเฉลิมพระเกียรติ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
- 5) นางสาวมานิสา ดวงแก้ว ประธานวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรบ้ายห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
- 6) นายกิตติพงษ์ นุกา ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
- 7) นายธีรภัทร รมตันธรรม ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอ กัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่
- 8) นายทองดี ทูรวร ปราชญ์ปกากะญอ อำเภอ กัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่
- 9) นางกมลรัตน์ ภูมิรุ่งโรจน์ ประธานกลุ่มแม่บ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
- 10) นางฉวีวรรณ กงมะลิ ผู้นำการท่องเที่ยวท้องถิ่น อำเภอ กัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่
- 11) นางอัมพร ณรงค์นากกิจ ครูอัตราจ้าง โรงเรียนมัธยมกัลยาณิวัฒนาเฉลิมพระเกียรติ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
- 12) นายลีพอ อาทิตย์อาภา ชาวบ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
- 13) นางธิดารัตน์ โมทุ ชาวบ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
- 14) นางสาวพรธิการ์ ตาสินี ชาวบ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

15) นายมุติ เวทย์รัตนทวี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านบ้านจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

16) นางสาวอภิญญา จรรยาศรีสกุล ผู้ช่วยนักบัญชี ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

17) นายจตุรงค์ สุทธนะ นักวิชาการประจำศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

18) นายศรัณยู อินทรี ครูประจำโรงเรียนมัธยมกัลยาณิวัฒนาเฉลิมพระเกียรติ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

19) นางกมลรัตน์ ประธานกลุ่มแม่บ้านห้วยบง หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

20) นางณัฐมล พาชู สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ระบบ Google Sites

ในกลุ่มนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนา Google Sites, E-Book, QR Code ชัดความรู้การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชนต้นแบบทั้ง 3 พื้นที่ พร้อมสร้าง Google Sites, E-Book, QR Code จำนวน 4 คน ประกอบด้วย

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพร คุตตยากร อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการสมัยใหม่และเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาลัยศิลปะ สื่อ และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อริวิทย์ ถิ่นนุกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการสมัยใหม่และเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาลัยศิลปะ สื่อ และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณิชาวล จินตพิทักษ์ อาจารย์ประจำสาขาวิชา แอนิเมชันและวิชวลเอฟเฟกต์ และกรรมการบริหารหลักสูตรภาพยนตร์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

4) อาจารย์ณัฐพล ศรีโคตร อาจารย์พิเศษ หลักสูตรการจัดการสมัยใหม่และเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาลัยศิลปะ สื่อ และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กลุ่มที่ 3 กลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มทดสอบนวัตกรรม จำนวนแต่ละ 80 รูป/คน รวมเป็นทั้งหมด 240 รูป/คน ประกอบด้วย

1) นิสิตระดับอุดมศึกษา (พระภิกษุและฆราวาส) จำนวนแต่ละ 60 รูป/คน

2) นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป จำนวนแต่ละ 20 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

3.3.1 แนวคำถามประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus group Guideline) โดยจัดประชุมกลุ่มย่อย ในประเด็น

- 1) ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่
- 2) แนวคิดและแนวทางในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งแบบเชิงพื้นที่ และแบบศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site)
- 3) รูปแบบและแนวทางในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งแบบเชิงพื้นที่ และแบบศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) โดยการมีส่วนร่วมระหว่างศิลปิน นักวิจัย และชุมชน
- 4) แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกในการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่

3.3.2 แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งผู้นำศาสนา ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ ตัวแทนกลุ่มเยาวชนชาติพันธุ์ปกากะญอ ผู้นำชุมชน ตัวแทนหน่วยงานราชการ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็น

- 1) ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่
- 2) แนวคิดและแนวทางในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งแบบเชิงพื้นที่ และแบบศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site)
- 3) รูปแบบและแนวทางในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งแบบเชิงพื้นที่ และแบบศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) โดยการมีส่วนร่วมระหว่างศิลปิน นักวิจัย และชุมชน
- 4) แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกในการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่

3.3.3 ชุดปฏิบัติการ (Workshop) ในการออกแบบและการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่

1) ชุดความรู้ของชาติพันธุ์ปกาเกอญอ จำนวน 5 ชุดที่ประกอบด้วย ความรู้ด้านวัฒนธรรม ความรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ความรู้ด้านการจัดการสังคม และความรู้ด้านการเรียนรู้ของชาวปกาเกอญอ

2) สื่อสร้างสรรค์ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ ออนไลน์ ทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3) การสร้างศูนย์การเรียนรู้ ประเภทการสร้างศูนย์ปกาเกอญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site)

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ดำเนินงานปฏิบัติการตามขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดเป็นเครื่องมือวิจัยและกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

2) ทำการลงพื้นที่สัมภาษณ์ และจัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ โดยคัดเลือก จำนวน 200 อำเภอกลายาณวัฒนา ในจังหวัดเชียงใหม่ และสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับการลงพื้นที่

3) พัฒนาชุดความรู้และสื่อสร้างสรรค์ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ มีกระบวนการดังนี้

- ศึกษาเนื้อหาอย่างละเอียด รวมทั้งจุดมุ่งหมายของชุดความรู้และสื่อสร้างสรรค์ที่ประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ที่ชุมชนต้องการพัฒนา

- จัดเวทีสนทนากลุ่ม เพื่อระดมความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน

- สร้างชุดความรู้ที่ประกอบด้วย ความรู้ด้านวัฒนธรรม ความรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ความรู้ด้านการจัดการสังคม และความรู้ด้านการเรียนรู้ของชาวปกาเกอญอ

- สร้างสื่อสร้างสรรค์ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ ออนไลน์ และสื่อวีดิทัศน์ (วิดีโอ) ทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) พัฒนาศูนย์การเรียนรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย การสร้างศูนย์ปกาเกอญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site)

5) ประชุมคณะทำงาน เพื่อสรุปผลการดำเนินงานชุดโครงการวิจัย ในประเด็นดังนี้

1. สรุปผลการดำเนินงานวิจัย
2. การประเมินผลโครงการวิจัย
3. การนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัย

5) สรุปผลการดำเนินงานชุดโครงการวิจัย ในประเด็นดังนี้

1. การสรุปผลการดำเนินงานวิจัย
2. การถอดบทเรียนพื้นที่ต้นแบบการเรียนรู้
3. การประเมินผลโครงการวิจัย

6) ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัย ประชุมทีมงานวิจัยเพื่อทบทวนผลการวิจัยให้สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

7) จัดสัมมนาเวทีสัมมนาชื่นชมความรู้สู่ชุมชนและถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อวางแผนพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ ปกาเกอะญอในจังหวัดเชียงใหม่

3.5 แผนการดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยสรุปแผนการดำเนินงานวิจัย ดังต่อไปนี้

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลา (เดือน)										
		พย.	ธค.	มค.	กพ.	มีค.	เมย.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.
1	การจัดทำรายงาน 3 บท และออกแบบเครื่องมือ การวิจัย	—										
2	ศึกษาบริบท ประวัติศาสตร์และอัต ลักษณ์ของกลุ่มชาติ พันธุ์ปกาเกอะญอ		—									
3	ลงพื้นที่เพื่อสร้างการรับรู้ และพัฒนากิจกรรมการ			—								

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลา (เดือน)										
		พย.	ธค.	มค.	กพ.	มีค.	เมย.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.
	วิจัย แก่ชุมชน เครือข่าย และภาคประชาชน											
4	พัฒนาศูนย์การเรียนรู้สู่ ความเป็นชุมชนน่าอยู่ ของกลุ่มชาติพันธุ์ปก เกอะญอในจังหวัด เชียงใหม่ ประกอบด้วย การสร้างศูนย์ปก เกอะญอเชิงออนไลน์ใน ระบบสารสนเทศ (Google Site)			—								
5	การรายงาน ความก้าวหน้า ผล การศึกษาบทที่ 4 และ รายงานการใช้จ่าย งบประมาณ					—						
6	สรุปผลการดำเนินงาน ชุดโครงการวิจัย ใน ประเด็นดังนี้ 1. การ สรุปผลการดำเนินงาน วิจัย 2. การถอดบทเรียน พื้นที่ต้นแบบการเรียนรู้ 3. การประเมินผล โครงการวิจัย						—	—				
7	จัดเวทีคืนข้อมูลให้กับ ชุมชน								—			

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลา (เดือน)										
		พย.	ธค.	มค.	กพ.	มีค.	เมย.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.
8	การรายงานผลการศึกษ บทที่ 4-5 และรายงาน การใช้จ่ายงบประมาณ (เอกสารและ VTR สื่อสารสังคม)									—		
9	สรุปผลการศึกษา และ นำเสนอบทความ										—	
10	รายงานการเงินงวด สุดท้าย											—

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยการสรุปสาระสำคัญ การจัดประเภท หมวดหมู่ของข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) หลังจากนั้นผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการแปลข้อมูลพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่น่าเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูล ประกอบด้วย

3.6.1 วิเคราะห์จำแนกให้เห็นประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ ได้แก่ ความรู้ด้านวัฒนธรรม ความรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ความรู้ด้านการจัดการสังคม ความรู้ด้านการเรียนรู้ของชาวปกาเกอญอ

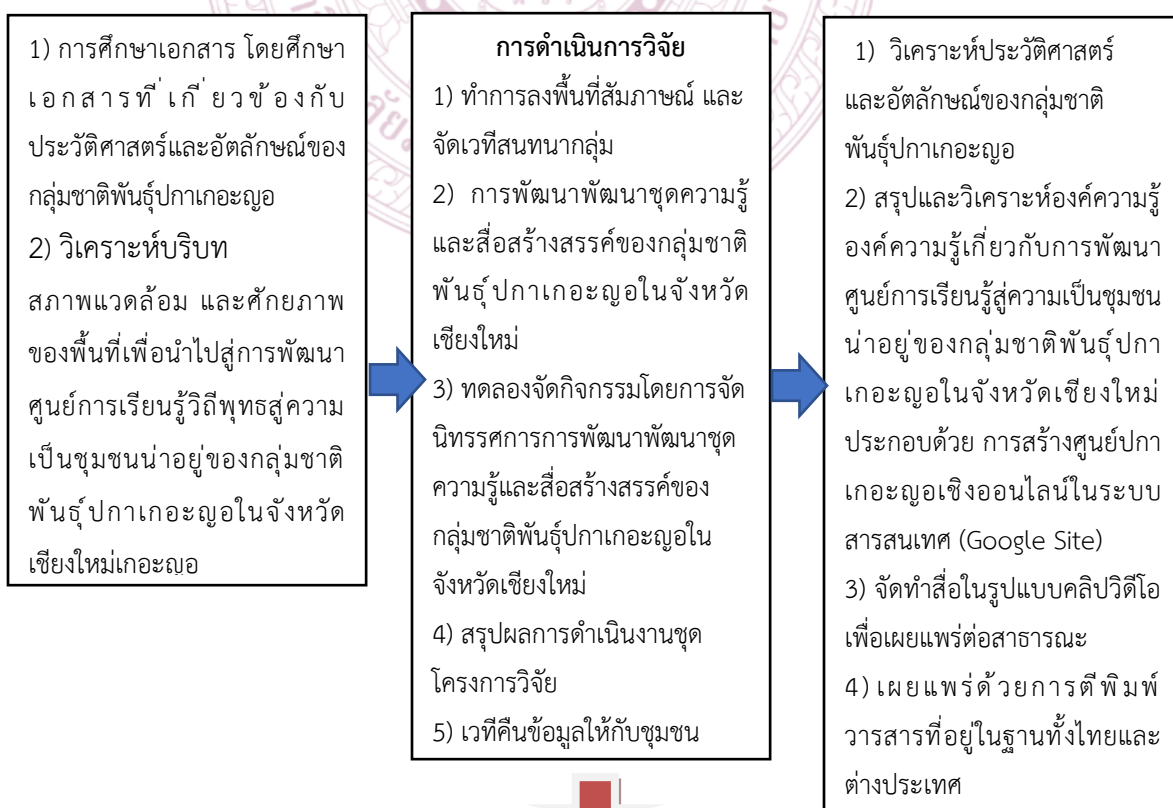
3.6.2 สังเคราะห์องค์ความรู้จากกระบวนการและรูปแบบพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย การสร้างศูนย์ปกาเกอญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site)

3.6.3 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาจัดทำเป็นชุดความรู้ เกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย การสร้างศูนย์ปกาเกอญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site)

ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้เชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ทฤษฎีคติชนวิทยา แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม แนวคิดเครือข่ายการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยน แนวคิดทฤษฎีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และแนวคิด บวร โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจะกระทำในระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และการวิเคราะห์หลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูล

ในการนำเสนอข้อมูลการวิจัย เป็นการนำเสนอในลักษณะของการพรรณนา (Descriptive) เพื่ออธิบายบริบท สภาพแวดล้อม และศักยภาพของพื้นที่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย การสร้างศูนย์ปกาเกอญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site)

3.7 สรุปกระบวนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อพัฒนาศูนย์ปกาเกอญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ และ 3) เพื่อประเมินศูนย์ปกาเกอญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน 2 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Action Research) พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ บ้านห้วยบง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยในเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ จำนวน 200 คน และ 2) ประชากรที่ให้ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย ผู้นำศาสนา ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ ตัวแทนกลุ่มเยาวชนชาติพันธุ์ปกาเกอญอ ผู้นำชุมชน ตัวแทนหน่วยงานราชการ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การจัดเวทีการเสวนาและการประชุมกลุ่มย่อย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง และครอบคลุมเนื้อหาประเด็นที่ศึกษา มีประเด็นการวิเคราะห์ดังนี้

1. แนวทางการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่
2. การพัฒนาศูนย์ปกาเกอญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่

3. การประเมินศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัด เชียงใหม่

มีรายละเอียดดังนี้

4.1 แนวคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัด เชียงใหม่ โดยกระจายตัวอยู่ในพื้นที่หลายอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ อาทิ อำเภอกัลยาณิวัฒนา แม่แจ่ม สะเมิง แม่วาง แม่ออน ดอยหล่อ แม่แตง ชุมชนปกากะญอมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่โดดเด่นและ หลากหลาย ทั้งในด้านภาษา ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะ ดนตรี อาหาร และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งล้วนเป็น มรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอด ศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ จึงเป็นพื้นที่สำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ โดยศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ควรมีแนวคิดว่าออกแบบและพัฒนาที่ สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชนปกากะญอ ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นศูนย์กลาง การออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทาง วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอควรให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยชุมชนปกากะญอควรมีส่วนร่วมในการออกแบบและการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อให้ศูนย์การ เรียนรู้แห่งนี้เป็นพื้นที่ที่สะท้อนความต้องการของชุมชนและสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ อย่างแท้จริง

2. บูรณาการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ปกากะญอควรบูรณาการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอเข้ากับกระบวนการ เรียนรู้ โดยศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ควรเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ศิลปะ ดนตรี อาหาร และภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญออย่างลึกซึ้ง

3. ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วม ศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอควรส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วม โดยศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ควรจัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ หลากหลาย เพื่อให้ผู้เข้าชมสามารถมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรม ศิลปะ ดนตรี อาหาร และภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอได้อย่างแท้จริง

4. เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอควรเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ควรจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้เข้าชมสามารถเพลิดเพลินกับการเรียนรู้และสัมผัสกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ศิลปะ ดนตรี อาหาร และภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอได้อย่างเต็มอิ่ม

แนวความคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ ในจังหวัดเชียงใหม่ที่กล่าวมาข้างต้น จะช่วยให้ศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้เป็นที่ที่มีความสำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวของชุมชนปกาเกอญออย่างยั่งยืน

4.1.1 ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ

1) การจัดการด้านวัฒนธรรม

ปกาเกอญอ (Karen) เป็นชื่อที่เป็นทางการของกลุ่มชาติพันธุ์ Kawthule, Kawthoolei, Kariang, Kayin, Kanyaw, Sg'au, Sgaw, Yang โดยรวมมีประชากรประมาณ 5 - 14 ล้านคน ซึ่งมีจำนวนประชากรที่หนาแน่นทางภาคเหนือและภาคตะวันตกของไทย ในสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอสะกอ ได้บันทึกว่า “ปกาเกอญอ” เป็นชื่อที่เรียกตามอย่างมอญ ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้ว่า “กะเหรี่ยง” แต่ชนกลุ่มนี้เรียกตนเองว่า “ปกาเกอญอ” ซึ่งแปลว่า “คน” นอกจากนี้คำว่า “ปกาเกอญอ” มาจากชื่อของชนเผ่าโบราณของจีนที่ชื่อ ฉีเอียง (Ch'iang or Giang) อันหมายถึง เป็นชนเผ่าที่เลี้ยงแกะอาศัยอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศจีน โดยได้อธิบายต่อว่า อักษร “Ch” หมายถึงคน เหมือนกับคำว่า “Pgha K'Nyaw” ซึ่ง “Pgha” แปลว่า “คน” เช่นเดียวกัน สำหรับในทางตอนเหนือของไทยและรัฐฉานของพม่าเรียกปกาเกอญอว่า “ยางหรือคะหยิ่น” นั้นหมายถึงปกาเกอญอสกอร์และโปว์³ ขณะที่ในบางครั้งปกาเกอญอ ถูกเรียกว่า “กะเหรี่ยง” ด้วย

ในสมมติฐานที่ว่าปกาเกอญอย้ายถิ่นฐานลงมาจากทิเบตและยูนนานในประเทศจีนมาตั้งรกรากอยู่ระหว่างพม่าและไทย ในปัจจุบันนั้นได้ถูกนิยามความหมายอย่างเป็นทางการในราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 ของไทย ว่าเป็นชื่อชนเผ่าชาวเขาเผ่าหนึ่ง ปรกติดอาศัยอยู่ทางพรมแดนทิศตะวันตกของไทยซึ่ง โซ่ ก็เรียก (โป) และเรียกว่า กั๊ว ก็มีนอกจากนี้ คำว่า “ปกาเกอญอ” ยังถูกสันนิษฐานว่ามาจากภาษามอญ ใช้เรียกว่า “กะเหรี่ยง”

การกำเนิดอาณาจักรอัยลาวหรือคนใหญ่ในช่วงประมาณพุทธศักราชที่ 1 นั้นมีการบันทึกว่าพวกลาวมีการสู้รบกับ กลุ่มชน “ปกาเกอญอ” จนสามารถมีอำนาจอยู่เหนือดินแดนปกาเกอญอบางส่วนได้⁷ ในขณะที่นักประวัติศาสตร์อีกกลุ่มหนึ่ง มีความเชื่อว่าปกาเกอญอย้ายถิ่นฐานมาจากดินแดน ทิ บิ กอ บิ (Thibi kawbi) ซึ่งเป็นภาษา ปกาเกอญอ แปลว่า น้ำนิ่ง แผ่นดินสงบ ในบันทึกนั้นได้หมายถึง

ดินแดนที่เป็น “ทะเลทรายโกบี” (Htee-Hset-Met-Ywa หรือ Land or the flowing sand หรือ ดินแดนแห่งทรายไหล) โดยปกากะญอถูกรวมให้เป็นชนชาติหนึ่ง ในพื้นที่มองโกเลียแถบประเทศจีน ทั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลที่ว่า ชาวปกากะญอสืบเชื้อสายมาจาก เผ่ามองโกล ชนชาวปกากะญอ เป็นเผ่าแรกที่เข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่ติดกับต้นแม่น้ำแยงซีเกียง โดยชาวจีนเชื่อว่าเป็นแม่น้ำของกลุ่มชน ชาติยiangหรือแม่น้ำแห่งชนชาวปกากะญอ ตามประวัติศาสตร์กล่าวถึงกลุ่มชาวปกากะญอได้ เคลื่อนย้ายเข้าสู่ดินแดนอินโดจีน ตามสายน้ำสำคัญ 3 สาย ดังนี้

สายธารที่ 1 กลุ่มน้ำอิรวดี เป็นชาวปกากะญอกลุ่มแรกที่เคลื่อนย้าย เมื่อ 1128 ปีก่อน คริสตกาล และกลุ่มที่ 2 เมื่อ 799 ปีก่อนคริสตกาล และกลุ่มสุดท้ายเมื่อ 741 ปีก่อนคริสตกาล

สายธารที่ 2 กลุ่มน้ำสาละวิน แม่น้ำสะโตง น้ำเมย และแม่น้ำตะนาวศรี มีเมืองสำคัญ คือเมือง ตองอู มักเรียกว่าปกากะญอโพลง และกระจัดกระจายไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ของพม่า มอญ และไทย

สายธารที่ 3 กลุ่มน้ำโขง กลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยเข้ามาอยู่ในแหลมอินโดจีน แผ่นดินแดนกัมพูชา อย่างไรก็ตาม ชุมชนปกากะญอที่ปรากฏในประเทศไทย มีชุมชนดั้งเดิมริมฝั่งน้ำสาละวิน และแถบเทือกเขาตะนาวศรี ดังปรากฏตามเอกสารหลักฐานการเคลื่อนย้ายและกระจายตามลุ่มน้ำใน แผ่นดินไทย เช่น ลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำาวง ในทางเหนือของประเทศไทยและภายหลังเกิดการเคลื่อนย้ายเข้ามา จนเกิดเป็นชุมชนตามลุ่มน้ำในประเทศไทยและมีการเคลื่อนย้ายอีกครั้งภายหลังการเกิดวิกฤตทาง การเมืองภายในพม่า จึงสะท้อนให้เห็นการเชื่อมโยงปกากะญอในไทยและพม่าตามสายน้ำสาละวิน

ปกากะญอจึงเป็นชื่อเรียกกลุ่มคนจำนวนมากมายหลายกลุ่มที่คนอื่นเป็นคนเรียก ด้วย เหตุผลมากมายหลายประการ⁵ ที่ได้มีการอธิบายว่าคนปกากะญออยู่ในพื้นที่ที่เคยอยู่ในปัจจุบัน อีกทั้ง บาทหลวงชาวอเมริกันได้อธิบายว่าปกากะญอเป็นคำที่มาจากพม่านำมาใช้เรียกกลุ่มคนหลากหลายที่ไร้ อารยธรรมและเป็นชาวเขาหรือชนเผ่าที่อยู่อาศัยในพม่าและพะโค (Pegu) ทำให้มีการรวบรวมจัดกลุ่มคน ที่พูดหลากหลายสำเนียงให้มาอยู่ในกลุ่มเดียวกันว่าปกากะญอผู้อาวุโสชาวปกากะญอได้เล่าว่า “ปกากะญอ” นั้นยังครอบคลุมหรือมีการเรียกแทนกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอไว้อย่างหลากหลาย จาก การศึกษาข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับบริบทชุมชน อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ และการดำเนินงาน ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมชุมชน ดังต่อไปนี้

เส้นทางการท่องเที่ยววิถีชุมชนบนฐานธรรมชาติ ศาสนธรรม และวัฒนธรรม
อำเภอภักกลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 4.1 แผนที่ท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรมชุมชน อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

พระธาตุจอมแจ้งหรือพระธาตุโฆ่วโพหลู่

พระธาตุโฆ่วโพหลู่ เป็นเจดีย์สีขาวองค์เล็ก ตั้งอยู่บริเวณริมเนินเขา ซึ่งชาวบ้านเล่าว่า เดิมเป็นองค์เจดีย์สีทอง แต่ได้ผู้กร่อนลอกหลุดไปตามกาลเวลา บริเวณพระธาตุจะมีกุฏิพระสงฆ์ มีศาลาเล็ก ๆ สำหรับปฏิบัติธรรม เป็นศาสนสถานอีกหนึ่งแห่งในอำเภอกัลยาณิวัฒนาที่น่าสนใจ ซึ่งเชื่อว่าน้อยคนจะได้ไปเยือน นั่นคือ "พระธาตุโฆ่วโพหลู่" ซึ่งเป็นภาษาปกากะญอแปลว่า “ดอยเจดีย์น้อย” หรืออีกชื่อหนึ่งคือ "พระธาตุจอมแจ้ง"

ภาพที่ 4.2 พระธาตุจอมแจ้ง หรือพระธาตุโฆ่วโพหลู่

พระธาตุแห่งนี้ อยู่ห่างจากป่าสนวัดจันทร์ประมาณ 5 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางที่จะออกจากตัวอำเภอไปตามถนนใหญ่ และจะมีป้ายทางเข้าเล็ก ๆ ชี้ให้เลี้ยวไปตามถนนดินลูกรัง ผ่านพื้นที่ป่าสนเข้าไปที่บริเวณพระธาตุอีกประมาณ 400 เมตร ท่านใดที่ต้องการไปเยือนอำเภอกัลยาณิวัฒนา และกราบสักการะพระธาตุโฆ่วโพหลู่เพื่อเป็นสิริมงคล ท่านสามารถเลือกขับรถไปได้ตามเส้นทางทั้งสองเส้นที่แนะนำ

ไว้ข้างต้น หรืออาจจะใช้วิธีการเดินทางเป็นวงกลม เพื่อที่จะแวะเที่ยวอำเภอยายด้วยก็ได้ แต่ถ้าต้องการเดินทางด้วยรถโดยสารเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ จะมีรถโดยสารสีเหลือง เชียงใหม่ - วัดจันทร์ ให้บริการที่ขนส่งช้างเผือกในอำเภอเมือง เชียงใหม่ ซึ่งรถจะวิ่งไปทางเส้นทางหลวงหมายเลข 107 (เชียงใหม่-แมริม) และเข้าสู่อำเภอสะเมิงที่ทางหลวงหมายเลข 1096 เพื่อมุ่งสู่อำเภอกัลยาณิวัฒนา โดยจะใช้เวลาเดินทางประมาณ 4.30 - 5 ชั่วโมง และจะมีพักรถประมาณ 30 นาทีที่ท่ารถในตัวอำเภอสะเมิง เวลาเดินทาง เชียงใหม่ - วัดจันทร์ มีวันละสองรอบ ไป - กลับ คือ ออกจากเชียงใหม่ เวลา 09.00 และ 11.00 น. และออกจากวัดจันทร์ เวลา 07.00 และ 08.00 น. ค่าโดยสาร คนละ 160 บ.

ภาพที่ 4.3 จุดชมวิวอำเภอกัลยาณิวัฒนา

จุดชมวิวในมุมสูงที่สามารถมองเห็นวิวของอำเภอนี้ได้แบบกว้างไกล ที่จุดชมวิวพระธาตุตั้งอยู่ใกล้กับวัดจันทร์ ไม่ไกลจากโครงการหลวงมากนัก เส้นทางขึ้นไปยังจุดชมวิวต้องใช้ รถกระบะขึ้นไปเท่านั้นคะ เพราะเป็นเส้นทางดินแดนแคบและชันนิดหน่อย ขึ้นไปประมาณ 1 กิโลเมตร ก็จะให้เห็นเจดีย์สีขาว เรียกว่า ไคว้โพหลู่ แปลว่า เจดีย์น้อยเมื่อมองลงไปเบื้องล่างจะเห็นภาพบ้านเรือนของชาวบ้านที่แทรกตัวตามต้นไม้ใหญ่ ที่เขียวขจี ในช่วงฤดูทำนา เราก็จะเห็น นาข้าวเขียวขจีมองแล้วสบายตาและสดชื่น บนเนินเขาแห่งนี้มีองค์พระธาตุจอมแจ้งสีทองตั้งเด่นเป็นสง่า เมื่อมองลงไปจะเห็นทิวทัศน์ของชุมชน

บ้านจันทร์ตั้งอยู่ ด้านหนึ่งเป็นทุ่งนา-ป่าสน อันเขียวขจี โดยมีฉากหลังเป็นเทือกเขาทอดยาวที่บางช่วงบางตอนมีเมฆลอยต่ำละเรียนับเป็นภาพทิวทัศน์ที่สวยงามยิ่งถึงความเป็นชุมชนวัดจันทร์ได้ดีที่สุด

2) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรบนฐานธรรมชาติ ตำบลบ้านจันทร์
อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

- 1 หน่วยจัดการต้นน้ำแม่แจ่ม
- 2 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ (เกษตรที่สูง)
- 3 อ่างอนุรักษ์พันธุ์ปลาห้วยอ่าง ป่าสนวัดจันทร์
- 4 สวนกาแฟเวทตา "มีอะคี" ในพื้นที่ป่า วัดห้วยบง
- 5 แหล่งผลิตข้าวตอกหรือข้าวอินทรีย์ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง
- 6 สวนพืชเมืองหนาวของชาวบ้านบ้านห้วยบง

ภาพที่ 4.4 แผนที่ท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

แนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรบนฐานธรรมชาติ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ โดยการสนทนากับพระปลัดสุชาติ สุวทณโก (ชีหมื่นแป) เจ้าอาวาสวัดห้วยบง ในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรบนฐานธรรมชาติในพื้นที่ด้านหลังของวัดห้วยบง ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติในรูปแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การศึกษาระบบนิเวศป่า ซึ่งประกอบด้วย พืชพรรณไม้ พืชสมุนไพร พืชอาหารป่าต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ และสามารถเก็บนำมาบริโภคหรือเหลือจากบริโภคก็สามารถนำมาใช้จำหน่ายได้ตามฤดูกาล

การวางแผนการจัดทำฐานข้อมูลความรู้เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ระยะทาง 1.2 กิโลเมตร ด้านหลังวัด ทิศประกอบด้วย ข้อมูลความรู้พืชพรรณไม้ตามเส้นทางเดินป่าธรรมชาติ พื้นที่เพาะปลูกกาแฟ โรงเพาะชำสมุนไพร และจุดบริเวณระบบนิเวศในพื้นที่ เช่น แอ่งน้ำ ห้วยน้ำ จุดชมวิว และการเชื่อมโยงกับพื้นที่เพาะปลูกพืชเมืองหนาว แหล่งเพาะปลูกสวนผักอินทรีย์ของชาวบ้านในชุมชน เพื่อนำเสนอวิถีชีวิตทางการเกษตรของชาวบ้านในชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมกับชุมชน ในการกำหนดพื้นที่ท่องเที่ยว แหล่งพักผ่อนในรูปแบบโฮมสเตย์ และที่พักค้างคืนภายในชุมชนห้วยบงแห่งนี้

ภาพที่ 4.5 ภาพมุมสูงวัดห้วยบง

ภาพที่ 4.6 พื้นที่ป่าด้านหลังวัดห้วยบง ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

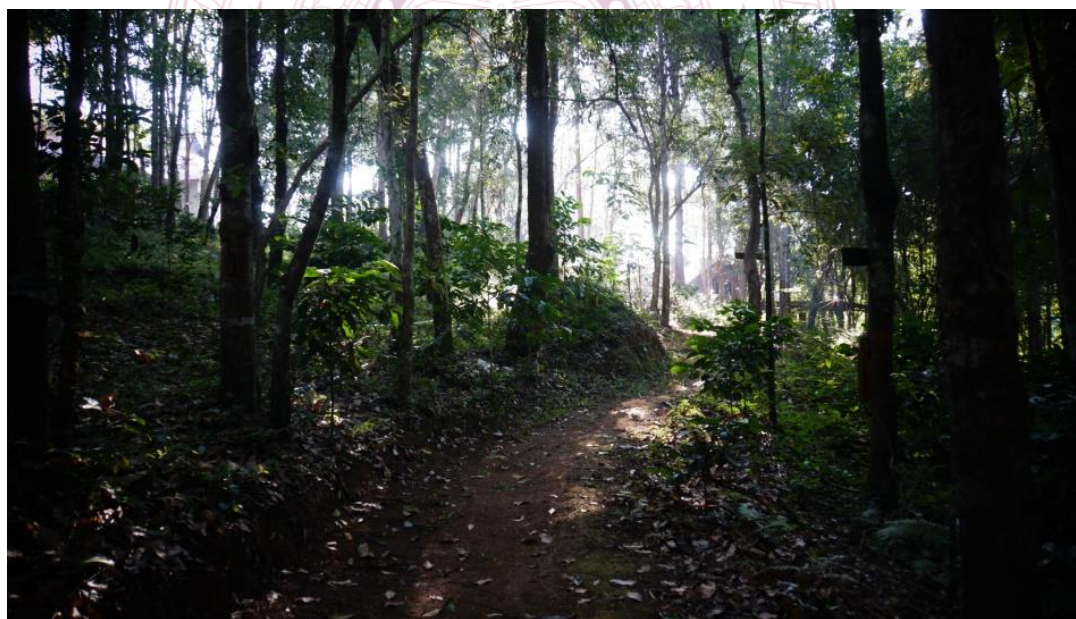

ภาพที่ 4.7 เส้นทางศึกษาธรรมชาติ

ภาพที่ 4.8 เส้นทางศึกษาธรรมชาติ วัดห้วยบง

ภาพที่ 4.9 เส้นทางเดินป่าธรรมชาติ

ภาพที่ 4.10 ต้นไม้อนุรักษ์

การแก้ไขปัญหาเรื่องความขาดแคลนทางด้านอาหาร และรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต โดยการขยายพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการทำไร่เลื่อนลอยเป็นพื้นที่บริเวณกว้าง ซึ่งเห็นได้ว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรได้อย่างแท้จริง ปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ได้พยายามส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำการเกษตรมาเป็นแบบผสมผสานให้มากยิ่งขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงต่อความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากความผันผวนของราคาผลผลิต และเน้นให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรที่มีรายได้ และช่วยรักษาป่า ซึ่งมีพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ สร้างอาชีพ และที่สำคัญนั้นสามารถปลูกร่วมกับพื้นที่ป่าหรือไม้ยืนต้นได้ นั่นคือ “กาแฟอราบิก้า” สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) จึงได้ดำเนินการศึกษาวิจัยและพัฒนากาแฟอราบิก้า โดยการขยายผลสำเร็จด้านวิชาการของโครงการหลวง มีการส่งเสริมกาแฟอราบิก้าไปสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อให้เกิดรายได้ทางการเกษตรที่ยั่งยืนสำหรับเกษตรกรบนพื้นที่สูง

การปลูกกาแฟภายใต้ร่มเงาอาจมีผลผลิตไม่สูงเท่าการปลูกกาแฟแบบกลางแจ้ง แต่มีข้อดีคือ ต้นกาแฟไม่โทรมและมีอายุการให้ผลผลิตที่ยาวนานกว่า เนื่องจากไม้บังร่มจะช่วยลดความเข้มแสง อุณหภูมิใต้ทรงพุ่มและอุณหภูมิดินทำให้กาแฟให้ผลผลิตสม่ำเสมอ คุณภาพสูง การปลูกภายใต้สภาพร่มเงาเป็นระบบการปลูกที่ใช้ปุ๋ยน้อยกว่าการปลูกกาแฟแบบ กลางแจ้ง เนื่องจากป่าธรรมชาติดินมักมีอินทรีย์วัตถุสูง และมีความชื้นสูง อันมาจากการทับถมของใบไม้ที่ร่วงหล่นทำให้สามารถเป็นปุ๋ยและคลุมดินเพื่อ รักษาความชื้นในดินได้ และช่วยลดการพังทลายของหน้าดิน เนื่องจากกาแฟมีระบบรากแก้วและ

รากเหนือดินที่ดี ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตของต้นกาแฟ นอกจากนี้การปลูกกาแฟภายใต้ร่มเงาต้นไม้ถือว่าการลดปัญหาเรื่องพื้นที่ปลูก จึงเป็นการลดปัญหาการบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่า ลดปัญหาการเผาอันเป็นสาเหตุหลักของปัญหาหมอกควัน และเกษตรกรยังมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการปลูกกาแฟแซมสวนไม้ผล จึงนำไปสู่การประกอบอาชีพเกษตรร่วมกับการอนุรักษ์ผืนป่าได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 4.11 ผลผลิตกาแฟในป่า

การทำเกษตรแบบผสมผสาน “สร้างความสมดุล ลดการตัดไม้ทำลายป่า” ซึ่งการปลูกกาแฟร่วมกับป่าไม้ หรือไม้โตเร็ว โดยไม่มีการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ลดการตัดไม้ทำลายป่า เป็นการทำเกษตรแบบผสมผสานในพื้นที่เดียวกันช่วยสร้างความหลากหลายของชีวภาพของพืชและสัตว์ ซึ่งพืชและแมลงแต่ละชนิดสามารถเอื้อประโยชน์หรือมีผลเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้สภาพนิเวศน์มีความชุ่มชื้น เนื่องจากการปลูกกาแฟทำให้มีต้นไม้ปกคลุมดินซึ่งสามารถควบคุมวัชพืชไปในตัว พื้นที่ปลูกกาแฟจึงเป็นเสมือนป่าไม้ ซึ่งได้ให้ที่อยู่อาศัยแก่สัตว์ต่างๆ รวมทั้งการทำให้ดินที่อยู่ใต้ร่มเงาต้นกาแฟมีสภาพที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชนามาซึ่งผลตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมทั้งในชุมชนและนอกชุมชนได้

การปลูกกาแฟใต้ร่มเงาไม้ใหญ่ (shade-grown) เป็นการส่งผ่านความคิดอันทรงพลังให้กับอุตสาหกรรมกาแฟในวงกว้าง ความต้องการในการปลูกกาแฟแบบ shade-grown ที่กำลังขยายตัว เป็นส่วนหนึ่งของแรงขับเคลื่อนให้ทิศทางเศรษฐกิจได้พัฒนาต่อไปในลักษณะที่มีความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม ไร่

กาแฟออร์แกนิกที่ปลูกได้ร่มเงาไม้ใหญ่ ไม่เพียงได้รับการรับรองออร์แกนิก แต่เหนือสิ่งอื่นใดคือการทำ การเกษตรที่รักษาสภาพแวดล้อมที่สะอาดและปลอดภัยสำหรับเกษตรกร ตามหลักความรู้ทาง วิทยาศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับดิน แสดงให้เห็นว่าต้นไม้ใหญ่ไม่เพียงแต่เป็นหลังคาให้ร่มเงาเท่านั้น แต่ยังมี บทบาทหลายด้านที่สำคัญในเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อม เราเรียกบทบาทนั้นว่า “นิเวศบริการ” (ecosystem services) ซึ่งเป็นบริการที่ครอบคลุมตั้งแต่การรักษาคุณภาพน้ำ ก่อเกิดความหลากหลายทางชีวภาพตาม ธรรมชาติ จัดเก็บคาร์บอน ไปจนถึงช่วยป้องกันการกัดเซาะและการพังทลายของหน้าดิน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ยังประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ในพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ด้วยเช่นกัน ส่งผลให้ทุกสรรพสิ่งเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์

ภาพที่ 4.12 โรงเพาะชำสมุนไพร

โรงเพาะชำสมุนไพร วัดห้วยบง เป็นสวนสมุนไพรในป่า โดยเป็นแหล่งรวบรวมพืชสมุนไพร จัด แสดงพรรณพืชตามสรรพคุณการรักษาโรคตามตำราไทยโบราณ ตามนโยบายขับเคลื่อนโครงการเพาะชำ สมุนไพรตามหลักเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการใช้สมุนไพรในวิถีวัฒนาและส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการ รักษาโรค การพัฒนาสมุนไพรสู่ผลิตภัณฑ์ โดยปัจจุบันได้เปิดให้บุคคลทั่วไปเข้าเยี่ยมชม ศึกษาพรรณไม้ รื่นรมย์ไปกับการจัดแสดงพรรณไม้ให้กลมกลืนกับพื้นที่ธรรมชาติในพื้นที่ดั้งเดิม นอกจากการแบ่งกลุ่ม สมุนไพรตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ปัจจุบันยังได้มีการรวบรวมพืชสมุนไพรล้านนาที่เป็นแหล่งรวบรวมพืช สมุนไพรที่สามารถพบได้ทั่วไปในภาคเหนือ และได้นำมาใช้เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านในการรักษาโรค

นอกจากนั้นแล้ว พระปลัดสุชาติ สุวฑฺฒโก (ชีหมื่นแป) เจ้าอาวาสวัดห้วยบง ยังมีแนวคิดในการวางแผนการจัดทำฐานข้อมูลความรู้เส้นทางศึกษาวิถีชีวิตทางการเกษตรชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง มี คุณมานิสา ดวงแก้ว เป็นประธานกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 73 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ 58130

ภาพที่ 4.13 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง

การจัดการท่องเที่ยววิถีชีวิตเกษตรบนพื้นที่สูงของชาวบ้านในหมู่บ้านห้วยบง โดยเฉพาะสวนพืชเมืองหนาว เช่น เคนภูสเบอร์รี่ ข้าวเหนียวดำ ไร่หมุนเวียนอินทรีย์ ข้าวเหนียวดำ ข้าวไร่อินทรีย์ อาโวคาโด สตรอเบอร์รี่ สวนผักชูกินี และสวนผักอินทรีย์ ซึ่งตั้งอยู่รอบๆ หมู่บ้าน

ภาพที่ 4.14 สวนผลไม้เคพกูซเบอร์รี่

เคพกูซเบอร์รี่ เป็นหนึ่งในผลไม้ขนาดเล็ก ที่มูลนิธิโครงการหลวงนำมาส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูก สร้างรายได้ทดแทนฝิ่น เคพกูซเบอร์รี่ปลูกไม่ยาก เริ่มจากเพาะเมล็ดประมาณ 1 เดือนก่อน หลังจากนั้นจึง ค่อยย้ายกล้าปลูก มาปลูกในระยะ 1.5×1.5 เมตร หรือ 2×2 เมตร ลักษณะโดยทั่วไปของเคพกูซเบอร์รี่ เป็นพืชที่มีเนื้อไม้หนึ่ม ข้ามปี แต่มันิยมปลูกปีเดียว ลำต้นสูง 0.90-1.8 เมตร กิ่งก้านแผ่กระจายออกเป็นพุ่มสี ค่อนข้างมวง ใบอ่อนนุ่ม รูปหัวใจ ยาวประมาณ 6-15 เซนติเมตร ตาดอกเกิดขึ้นตรงข้อกิ่ง ดอกสีเหลือง เข้ม มีจุดสีน้ำตาลม่วง 5 จุด ที่โคนดอก กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ หลังกลีบดอกร่วง กลีบเลี้ยงสีเขียวจะหุ้มผลไว้ จากนั้น 70-80 วัน กลีบเลี้ยงเปลี่ยนเป็นสีฟางข้าว ผลข้างในมีสีเหลืองทองจึงจะเก็บเกี่ยวได้

ภาพที่ 4.15 เคพกูสเบอร์รี่

ข้าวเหนียวดำ จัดได้ว่าเป็นพญาข้าวเพราะมีสารอาหารมากกว่าข้าวชนิดอื่นหลายเท่า เป็นสายพันธุ์ที่ทนแล้ง ไม่ต้องการน้ำมาก จึงสามารถไปปลูกในนาดอนได้เป็นอย่างดี มีการปลูกกันมากในพื้นที่ภาคเหนือและภาคอีสาน มีหลายสายพันธุ์ปลูกกระจายกันอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ แต่สายพันธุ์ที่นิยมรับประทานและรู้จักกันดีก็คือ ข้าวเหนียวดำลิ้มผัว มีงานวิจัยพบว่าข้าวเหนียวพันธุ์นี้มีค่าดัชนีน้ำตาลต่ำกว่าข้าวเหนียวทั่วไปและมีคุณค่าทางโภชนาการสูง เมื่อนึ่งสุกแล้วมีกลิ่นหอม มีความเหนียวนุ่ม เคี้ยวอร่อย จนมีเรื่องเล่าว่าภรรยาเผลอกินข้าวเหนียวคนเดียวจนหมด ไม่เหลือไว้ให้สามี ซึ่งเป็นที่มาของชื่อข้าวเหนียวลิ้มผัวนั่นเอง ส่วนพันธุ์ข้าวเหนียวดำที่อำเภอภักดีพัฒนาปลูก คือ ข้าวกำลังานนา พบได้ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน สายพันธุ์ที่รู้จักกันก็จะมี ข้าวกำลังานน้อย ข้าวกำลังานพะเยา ข้าวกำลังานดอยสะเก็ด เป็นต้น เมล็ดข้าวกำลังานนามีสีม่วงเข้มอมดำ เนื้อในเมล็ดค่อนข้างแข็ง มีกลิ่นหอมเป็นเอกลักษณ์ นิยมนึ่งรับประทานหรือแปรรูปเป็นเมนูของหวาน

ภาพที่ 4.16 ข้าวเหนียวดำ ไร่หมื่นเวียนอินทรีย์

ภาพที่ 4.17 ข้าวเหนียวดำ

ข้าวดอย เป็นข้าวที่ไวต่อแสงสามารถปลูกได้ในที่ราบและที่สูง ลักษณะเมล็ดข้าวจะสั้นใหญ่ หนานานเชื้อโรคและแมลงศัตรูข้าว ต้นทุนการผลิตจึงไม่สูงเพราะไม่ต้องใช้ยาฆ่าแมลง และที่สำคัญข้าว ดอยมีวิตามินบี 1 มากกว่าข้าวขัดขาวถึง 371 เท่า มีแหล่งอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายไม่ต่ำกว่า 15 ชนิด เช่น คาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน ในอาหาร เกือบแร่ ช่วยบำรุงร่างกาย ฟันฟูกำลังได้ดี เหมาะ สำหรับผู้ป่วยพักฟื้น และผู้สูงอายุรวมถึงคนที่ดูแลสุขภาพ แถมยังเป็นข้าวอินทรีย์ ที่ใช้วิธีปลูกแบบดั้งเดิม ด้วยการหยอดหลุม เริ่มจากใช้ไม้แทงไปในดินที่มีความชื้นเป็นหลุมลึก 2-3 ซม. ระยะห่างประมาณ 25-30 ซม. เสร็จแล้วนำข้าวที่แช่น้ำทิ้งไว้หยอดลงในหลุมละ 5-8 เมล็ด แล้วก็กลบดินลงไป เฉลี่ยใน 1 ไร่ใช้พันธุ์ ข้าวประมาณ 6-8 กก. ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะปลูกข้าวไว้กินเองบ้าง ซึ่งข้าวที่ได้จะแบ่งเก็บเป็นสายพันธุ์ไว้ ปลูกในฤดูต่อไป หรือใครที่มีมากก็จะแบ่งขาย ข้าวดอยไม่ได้ถูกสีเอาสารอาหารไปจนหมด ทำให้ผิวสีขา ของข้าวใหม่ ซึ่งเต็มไปด้วยประโยชน์จะไม่ถูกขัดออกไป พอนำมาหุงจะหอม และมีความเหนียวของยาง ข้าว รสชาติจึงเหมือนข้าวญี่ปุ่น นิยมกินกับไก่-หมู และผัดหรือต้มชดน้ำ แต่ก่อนจะเปิดข้าวรอบใหม่ในปี นั้นๆ เพื่อนำมาหุงกินในบ้าน จะต้องมีการทำบุญข้าวใหม่ซึ่งเป็นอาหารมื้อแรกต้องนำไปเซ่นไหว้บรรพ บุรุษเสียก่อน เสร็จแล้วจึงเชิญแขกผู้ใหญ่มาร่วมกินข้าวดอยใหม่ ชาวปกากะญอ เรียกว่า “ข้าว” ว่า “ป้อ” มีชื่อหลายพันธุ์เช่น ป้อโป๊ะโละ ป้อเนอมุ ป้อกิชู ป้อกินอุมุ ป้อซอมี เป็นต้น

ภาพที่ 4.18 ข้าวไร่ดอย

ปัจจุบัน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง ได้จัดทำเป็นผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายสำหรับผู้สนใจ มีทั้งแบบบรรจุถุงอัดสุญญากาศและใส่ขวด ราคา กิโลกรัมละ 100-200 บาท สามารถสั่งซื้อออนไลน์ได้เพจเฟซบุ๊กของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง

ภาพที่ 4.19 ผลิตภัณฑ์ข้าวดอยหรือข้าวอินทรีย์

ภาพที่ 4.20 อาโวคาโด

อะโวคาโด (Avocado) จะเป็นผลไม้ที่ขึ้นชื่อเรื่องราคาสูง แต่คุณประโยชน์ก็สูงไม่แพ้กัน เลยค่ะ ในอดีตอาจไม่ได้เป็นที่นิยมมากนักในคนไทย แต่ในปัจจุบันเป็นที่นิยมมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในกลุ่มคนรักสุขภาพ โดยทางวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบงได้จำหน่ายอาโวคาโดผ่านบริษัทขนส่ง

ภาพที่ 4.21 การบรรจุผลอาโวคาโด

ภาพที่ 4.22 การจำหน่ายอาโวคาโดผ่านบริษัทขนส่ง

ภาพที่ 4.23 ไร่สตรอว์เบอร์รี

อำเภอเกลียวพัฒนา มีพื้นที่ปลูกสตรอว์เบอร์รีมากกว่า 1,200 ไร่ เกษตรกรนิยมปลูกพันธุ์พระราชทาน 80 เพราะรสชาติอร่อย หอม หวาน รูปทรงน่ารัก เป็นพันธุ์สตรอว์เบอร์รีที่ปลูกง่าย ผู้บริโภคส่วนใหญ่ นิยมจึงเป็นที่ต้องการของตลาด ดังนั้น เกษตรกรจึงวางแผนการผลิตสตรอว์เบอร์รี เพื่อให้ได้ผลผลิตดีมีคุณภาพ ออกในช่วงที่ตลาดต้องการจะได้ราคาดีตามมาด้วย

การเตรียมไหลสตรอว์เบอร์รีในพื้นที่ 1 ไร่ จะต้องเตรียมไหลสตรอว์เบอร์รีจำนวน 10,000 ต้น ตนมีพื้นที่ 25 ไร่ ขณะนี้เตรียมไหลไว้จำนวน 270,000 ต้น ซึ่งหากเหลือจากการปลูกของตนแล้ว ก็จะผลิตขายให้กับผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น อำเภอแม่ริม อำเภอสะเมิง เนื่องจากสภาพอากาศที่บ้านแม่ตะละแห่งนี้อากาศเย็น เหมาะสมกับการผลิตไหลสตรอว์เบอร์รีให้ได้คุณภาพที่ดี เกษตรจังหวัดได้ให้คำแนะนำเรื่องการดูแลสตรอว์เบอร์รี ว่าสตรอว์เบอร์รีเป็นพืชหนึ่งที่มีโรคแมลง และศัตรูพืชหลายชนิด นับตั้งแต่ระยะกล้าไปจนถึงระยะเก็บเกี่ยว จึงจำเป็นที่จะต้องมีการป้องกันตั้งแต่ระยะแรก เช่น โรคที่เกิดจากเชื้อรา ซึ่งทางวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง ยังมีการจำหน่ายต้นกล้าสำหรับผู้สนใจนำไปปลูกเองหรือต้องการสร้างรายได้

ภาพที่ 4.24 สตอร์วเบอร์รี่พร้อมเก็บเกี่ยว

ภาพที่ 4.25 สตอร์วเบอร์รี่จำหน่ายสด

ภาพที่ 4.26 กล้าสตรอเบอร์รี่

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีพืชผักเมืองหนาวที่โครงการหลวงนำมาส่งเสริม เช่น ชูภินีชูภินี เป็นพืชตระกูลแตง มีถิ่นกำเนิดอยู่แถบเม็กซิโก มีรสชาติหวานกรอบ มีกลิ่นเฉพาะ เป็นผักที่มีแคลอรีต่ำ เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการ ควบคุมน้ำหนัก สามารถรับประทานสด เนื้อแน่น กรอบ ฉ่ำน้ำ ใช้แทนบวบหรือแตงในอาหารชนิดต่างๆ เช่น ผัด แกงจืด แกงเลียง หรือต้มจิ้มน้ำพริก หรือใช้เป็นผักสด สามารถนำไปดองได้

ภาพที่ 4.27 สวนผักชุกินี

ภาพที่ 4.29 สวนผักอินทรีย์

3) การจัดการเศรษฐกิจชุมชน

ผลิตภัณฑ์สินค้าของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง

จากการสัมภาษณ์กระบวนการในการผลิตผลิตภัณฑ์สินค้าของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ของชุมชนบ้านห้วยบง พบว่า มีผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ 2 ผลิตภัณฑ์ คือ ผลิตภัณฑ์กาแฟบ้านห้วยบง ผ้าทอกะเหรี่ยง

ผลิตภัณฑ์กาแฟบ้านห้วยบง

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดเชียงใหม่ จากการทำงานปฏิบัติหน้าที่ของพระปลัดสุชาติ สุวฑฺฒโก (ซิหมื่นแป) เจ้าอาวาสวัดห้วยบง และเจ้าหน้าที่โครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาราชวรพื้นที่สูง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ร่วมกับของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนห้วยบงและพระสงฆ์วัดห้วยบง ในการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ชุมชนจากผลผลิตกาแฟที่ปลูกในพื้นที่ป่าธรรมชาติและพื้นที่เพาะปลูกของชาวบ้าน ซึ่งในแต่ละปีมีผลผลิตมากพอให้สามารถนำมาแปรรูปและจำหน่ายได้

กาแฟห้วยบงนั้นมีรสชาติที่หอมหวานเพราะอยู่บนพื้นที่สูงและอากาศที่เหมาะสมทำให้กาแฟของบ้านห้วยบงมีรสชาติดี และกลิ่นของกาแฟที่หอมหวาน ราคาย่อมเยาจึงเป็นที่ชื่นชอบของนักดื่มกาแฟเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 4.30 การเก็บผลผลิตกาแฟ

ภาพที่ 4.31 การคัดเลือกเมล็ดกาแฟที่สมบูรณ์

ผลิตภัณฑ์กาแฟในชื่อผลิตภัณฑ์ว่า “มือเจาะซี” ซึ่งมีความหมายของคำว่า “มือเจาะ” แปลว่า แม่แจ่ม “ซี” แปลว่า ขุนน้ำ หมายความว่า ขุนน้ำหรือแม่น้ำแม่แจ่ม ที่มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,300 – 1,500 เมตร โดยกาแฟเหล่านี้เป็นกาแฟที่ปลูกจากพื้นที่ป่าธรรมชาติ ไร้สารพิษ ได้รับการดูแล และจากป่าขุนน้ำ จึงมีชื่อว่า “กาแฟเทวดา”¹

¹ สัมภาษณ์ เจ้าอาวาสวัดห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 10 พฤษภาคม 2565.

กาแฟสายพันธุ์ราบิก้า จากการนำเข้าของมิชชันนารีเมื่อ 54 ปีก่อน และมีการเพาะต้นกล้าให้กับชาวปกาเกอญอชนเผ่าพื้นถิ่นได้ทดลองปลูกจนเป็นช่องทางทำกินรูปแบบใหม่ เป็นสายพันธุ์ที่มีการส่งตรวจ DNA มีความเกี่ยวข้องกับ Orange Bourbon มีลักษณะเมล็ดกลม ให้รสชาติหวาน ตามแบบฉบับ Bourbon ระดับการคั่วกลาง และเข้ม ให้รสชาติ หอมละมุนลิ้น กลมกล่อม อร่อย

กาแฟห้วยบงมีกระบวนการผลิต คือ เก็บเมล็ดกาแฟสดที่เก็บเกี่ยวได้นำมาตากแดด นำมาคั่วเป็น 3 แบบได้แก่

1. คั่วแบบอ่อน เมล็ดกาแฟสีน้ำตาลชินนามอน รสชาติกาแฟยังคงให้กลิ่นและรสชาติที่เป็นแบบดั้งเดิมของกาแฟ ให้ความรู้สึกถึงผลไม้ เพราะยังมีความเป็นกรดอยู่มาก จึงทำให้สัมผัสถึงความเปรี้ยวได้ เหมาะสำหรับการชงทั้ง Filter และ Espresso

2. คั่วแบบกลาง เมล็ดกาแฟสีน้ำตาลแดง รสชาติกาแฟเปรี้ยวยังคงอยู่แต่น้อยกว่าคั่วแบบอ่อน สามารถสัมผัสถึงความหวานของกาแฟได้ เหมาะสำหรับชงด้วยเครื่อง Espresso และ Moka Pot

3. คั่วแบบเข้ม เมล็ดกาแฟสีน้ำตาลแดงเข้มไปจนถึงสีดำ ผิวของเมล็ดกาแฟจะมีน้ำมันเคลือบ รสชาติมีกลิ่นหอมกาแฟคั่ว เนื้อสัมผัสมาก มีความหวานปนขมคล้ายดาร์กช็อกโกแลต แทบจะไม่มีรสเปรี้ยว เหมาะสำหรับชงด้วยเครื่อง Espresso และการทำเป็นกาแฟใส่นม

เมื่อคั่วได้ระดับแล้วนำมาบรรจุภัณฑ์ นำออกจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวในราคาที่ควบคุมจากพัฒนาชุมชน มีขนาด 250g ราคา 200-300 บาท ส่งฟรีทั่วประเทศ การขายส่ง Wet process เกรดรวม กิโลกรัมละ 190 บาท Dry process เกรดรวม กิโลกรัมละ 260 บาท ติดต่อ โทร.064-9649161²

² สัมภาษณ์ ประธานวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรบ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 10 พฤษภาคม 2565.

ภาพที่ 4.32 ผลกาแฟจากแหล่งปลูกธรรมชาติ

กาแฟในบริเวณพื้นที่ อ.กัลยาณิวัฒนา ที่ปลูกกันมาแต่ดั้งเดิม แม้จะสามารถระบุแหล่งปลูกได้ แต่ก็มีไม่มากนักที่สามารถระบุสายพันธุ์ได้อย่างชัดเจน ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการดูแลดิน การจัดการไร่กาแฟ และการแปรรูปกาแฟ

ภาพที่ 4.33 ผลผลิตกาแฟ

อย่างไรก็ตาม เมล็ดกาแฟที่มีความสมบูรณ์จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยบง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ บนพื้นที่สูงที่มีผลผลิตทุกปีแต่ช่องทางการจำหน่ายที่ยังมีน้อยและระยะทางที่ห่างไกลรวมทั้งยังอยู่ในช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ทำให้กิจกรรมชุมชนต้องหยุดชะงัก แต่กาแฟก็ยังคงเพิ่มผลผลิตตามวิถีของธรรมชาติ ชาวบ้านแต่ละปีก็ได้ผลผลิตเยอะ แต่ขาดช่องทางการจำหน่าย จำเป็นต้องขายกาแฟเชอรี่ให้พ่อค้าคนกลาง ดังนั้นชาวบ้านในชุมชนจึงต้องการที่จะเรียนรู้ด้านทักษะการสร้างมูลค่าสินค้าและที่สำคัญกลุ่มต้องการที่สร้างช่องทางการตลาดให้มากขึ้น ในช่องทางสำหรับการเพิ่มทักษะทางดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นเทคนิคในการใช้สมาร์ทโฟน การถ่ายภาพ หรือการสร้างแรงจูงใจในการทำแบรนด์สินค้าในชุมชน และที่สำคัญคือการเท่าทันกลไกในการทำตลาดออนไลน์ รวมถึงเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมออนไลน์เพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารได้มากขึ้น จึงได้มีการประชาสัมพันธ์ในกลุ่มไลน์และแนะนำให้สมาชิกในกลุ่มเข้าร่วมเรียนรู้เพื่อเพิ่มทักษะทางดิจิทัลด้วยกัน จะเห็นได้ว่าด้วยสถานการณ์ปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นโรคระบาด หรือความทันสมัยของเทคโนโลยี การออนไลน์นั้นมีความสำคัญกับวิถีชีวิตมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นสังคมในเมืองหรือชนบทพื้นที่สูง ดังนั้นเกษตรกรต้องมีการเรียนรู้และปรับตัวตามสถานการณ์นั้น เพื่อให้เท่าทันและใช้ประโยชน์ทักษะทางดิจิทัลให้ได้มากที่สุด

ภาพที่ 4.34 การตากเมล็ดกาแฟ

ภาพที่ 4.35 กาแฟที่นำมาตากแดดจนแห้ง

ภาพที่ 4.36 กาแฟที่ตากแห้งแล้ว

ขั้นตอนกระบวนการผลิตเริ่มจาก

1. การตรวจสอบผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP ว่าผลิตภัณฑ์ชนิดใดเหมาะสมสำหรับเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยว

2. วางแผนการผลิต สำนวณกระบวนการผลิตว่าได้มากน้อยเพียงใดสามารถรองรับกำลังซื้อของนักท่องเที่ยวได้เพียงพอหรือไม่ ใช้กำลังการผลิตมากน้อยเพียงใด มีต้นทุนการผลิตเท่าไร เมื่อผลิตออกมาเป็นผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์นั้นพร้อมจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมสินค้า OTOP³

กาแพบ้านห้วยบง ขั้นตอนเริ่มจาก

1. การเพาะกล้ามาปลูกให้เป็นเป็นต้น 2-3 ปี แล้วก็เริ่มออกดอกออกผลเพื่อทำการเก็บได้ แล้วก็นำลูกเซรียกาแพมาทำการกะเทาะเปลือกออก

2. นำเมล็ดกาแพมาตากแห้ง เมื่อแห้งแล้วก็ทำการกะเทาะเอาเปลือกกาแพออก เสร็จแล้วก็จะได้เมล็ดกาแพแท้ในรูปแบบเม็ดกาแพ

3. นำเอาไปคั่วแห้งโดยใช้เครื่องคั่ว คั่วได้ด้วยกัน 3 ระดับ คือการคั่วอ่อน คั่วกลาง และคั่วเข้ม

4. คั่วเสร็จแล้วก็เข้าสู่กระบวนการบดให้ละเอียดพร้อมอัด/ขงเอน้ำกาแพมาดื่ม⁴

ขั้นตอนของกระบวนการในการผลิต เริ่มจากขั้นตอนแรก การตรวจสอบผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP ว่าผลิตภัณฑ์ชนิดใด เหมาะสำหรับการเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับการท่องเที่ยว แล้วมาวางแผนการผลิตว่าสินค้าผลิตได้สำหรับการท่องเที่ยว ผลิตได้มากน้อยเพียงใด สินค้าชนิดใด ใช้กำลังผลิตเยอะ หรือต้นทุนสินค้าเยอะ ควรวางแผนให้เหมาะสม เพื่อการผลิตผลิตภัณฑ์ออกมาได้ เพื่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ⁵

³ สัมภาษณ์ กรรมการหมู่บ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 10 พฤษภาคม 2565.

⁴ สัมภาษณ์ ประธานวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรบ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 10 พฤษภาคม 2565.

⁵ สัมภาษณ์ กรรมการหมู่บ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 10 พฤษภาคม 2565.

ภาพที่ 4.37 เมล็ดกาแฟดิบ

ภาพที่ 4.38 การคั่วกาแฟแบบเข้ม

ภาพที่ 4.39 เมล็ดกาแฟเหวดา ผลิตภัณฑ์บ้านห้วยบง

การคั่วกาแฟเป็นการนำกาแฟมาคั่วที่เครื่องคั่วกาแฟ โดยมีอุณหภูมิความร้อนเฉลี่ยตั้งแต่ 170-270 องศาเซลเซียส กาแฟที่คั่วจะสุกเปลี่ยนสีจากเดิมสีเหลือง หรือสีเขียวอมฟ้า ขึ้นอยู่กับความเก่าใหม่ของกาแฟที่นำมาคั่ว จนเป็นสีน้ำตาลอ่อน สีน้ำตาลเข้ม และจนถึงสีดำ สีของกาแฟที่เกิดจากการคั่วกาแฟนั้น เกิดจากประสบการณ์ของผู้คั่วที่เป็นผู้กำหนดสีของกาแฟให้อยู่ในระดับการคั่วที่ต้องการที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างอุณหภูมิความร้อนจากถึงคั่ว และระยะเวลาในการคั่ว ซึ่งการคั่วเมล็ดกาแฟ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ

1. การคั่วระดับอ่อน (Light Roast) เป็นการคั่วที่ใช้อุณหภูมิความร้อนที่ประมาณ 177 องศาเซลเซียส เวลาประมาณ 15-20 นาที เมื่อเมล็ดได้รับความร้อน มันจะค่อยๆ เปลี่ยนเป็นสีเหลืองและในที่สุดก็จะกลายเป็นสีน้ำตาลอ่อนๆ

2. การคั่วระดับกลาง (Medium Roast) กาแฟที่มีความเข้มปานกลางเมล็ดกาแฟเป็นสีน้ำตาลและมีความมันจากน้ำมันในเมล็ดเคลือบ เจือจางคั่วที่อุณหภูมิ 200-220 องศาเซลเซียส ใช้เวลาประมาณ และในระหว่างการคั่วเราจะได้ยินเสียงการแตกของกาแฟดัง 2 ครั้ง ซึ่งเป็นครั้งที่สมบูรณ์ในการที่จะได้กาแฟคั่วระดับนี้

3. การคั่วระดับเข้ม (Dark Roast) เมล็ดกาแฟที่คั่วเสร็จแล้วจะมีสีน้ำตาลแก่เกือบไหม้ คั่วอุณหภูมิ 232 องศาเซลเซียส ระยะเวลาประมาณ 15 - 20 นาที หรืออาจจะใช้ความร้อนที่น้อยกว่านี้แต่ใช้เวลานานกว่า

ระดับอื่นกาแฟจะมีสีน้ำตาลเข้มขึ้นมาก อมน้ำตาลแดง แต่ไม่ถึงกับดำ ที่ผิวของเมล็ดกาแฟจะมีน้ำมันซึมเคลือบผิว⁶

ในส่วนของการออกแบบผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์กาแฟห้วยบงนั้นมีรูปลักษณะที่สวยงาม ทันสมัย ดึงดูดให้น่าซื้อ น่าลองชิม เพราะมีความเป็นเอกลักษณ์ของรูปทรงของบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม กาแฟห้วยบงมีความโดดเด่นกว่ากาแฟอื่นๆ คือ มีรสชาติที่หอมจากการคั่ว บดที่ดีมีประสิทธิภาพ ควบคุมการผลิตโดยผู้ผ่านการอบรมมาแล้วทั้งสิ้นจึงทำให้กาแฟคุณภาพที่ดี และคาดหวังว่า จะเป็นกาแฟที่มีมาตรฐานสูงในระดับประเทศต่อไป

ภาพที่ 4.40 การเพิ่มช่องทางขายในตลาดออนไลน์

⁶ สัมภาษณ์ ประธานกลุ่มแม่บ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 10 พฤษภาคม 2565.

ภาพที่ 4.41 โลโก้ผลิตภัณฑ์กาแฟห้วยบง

อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านในชุมชนยังนิยมปลูกพวกผลไม้ ทั้งอะโวคาโด ลูกพลับ สาลี่ ลูกท้อ บางครอบครัวก็ปลูกผักขายส่งให้กับโครงการหลวง ส่วนกาแฟ ณ ปัจจุบันนี้ยังไม่ได้เป็นพืชหลัก แต่ในอนาคตชาวบ้านหลายคนเริ่มเข้ามาสนใจและก็เริ่มทำ บางครอบครัวปลูกไว้เป็นพันธุ์ ต้นแล้วก็มี ในอนาคตน่าจะกลายมาพืชหลักของที่นี่ได้ด้วยความพร้อมทั้งสภาพ อากาศ ระดับความสูงและพื้นที่ปลูกที่เป็นพื้นที่ราบสูง ความได้เปรียบของคืออากาศของที่นี่ค่อนข้างที่จะเย็นเป็นผืนป่าสนที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย และชาวบ้านรักษาพื้นที่ป่าของที่นี่ไว้เป็นอย่างดี จะเน้นการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติและเน้นในเรื่องของการเป็นป่าอินทรีย์ เพราะชาวบ้านแต่ละคนก็จะไม่ใช่สารเคมีซึ่งเป็นมติดของประชาคมหมู่บ้าน

ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง

กะเหรี่ยงที่พบในประเทศไทยอาจแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม กะเหรี่ยงสะกอ (หรือที่เรียกกันว่าปกาเกอญอ) กะเหรี่ยงโปว์ กะเหรี่ยงปะโอ และกะเหรี่ยงปะเว และที่เรามักจะพบเห็นลักษณะการแต่งกายแบบชนเผ่า และเอกลักษณ์ผืนผ้าทอที่สะท้อนถึงทักษะความเชี่ยวชาญในด้านศิลปะการสร้างลวดลายบนผืนผ้าที่งดงามนั้นส่วนมากจะพบเห็นอยู่ใน 2 กลุ่มใหญ่ นั่นคือ กลุ่มกะเหรี่ยงโปว์และกลุ่มกะเหรี่ยงสะกอหรือปกาเกอญอ ผู้หญิงชาวกะเหรี่ยงได้รับการกล่าวขานว่าเป็นชนเผ่าผู้มีฝีมือในการทอผ้าที่เก่งที่สุดเผ่าหนึ่ง

ด้วยจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ทักษะฝีมือการทอผ้ามาจากผู้เป็นแม่ตั้งแต่ยังเป็นเด็กหญิงในวัยประมาณ 10 ปี ผู้หญิงชาวกะเหรี่ยงมักจะทอเสื้อผ้าไว้ใช้สวมใส่ในชีวิตประจำวันทั้งของตนเองและสมาชิกในครอบครัว หรือทอเก็บไว้ใช้ในงานพิธีสำคัญๆ เช่น งานแต่งงาน งานประเพณีสำคัญต่างๆ ผ้าทอกะเหรี่ยงมีลักษณะเป็นผ้าทอหน้าแคบ ที่ใช้เครื่องมือทอแบบห้างหลัง หรือที่เรียกกันว่าเก็เอว ผ้าที่ทอจะถูกกำหนดตามความต้องการใช้งานตั้งแต่เริ่มต้นทอ เช่น ผ้าทอสำหรับเสื้อ ผ้าทอสำหรับผ้าซิ่น ผ้าทอสำหรับผ้าโพกศีรษะ หรือผ้าทอสำหรับทำเป็นย้อม เป็นต้น

ศิลปะลวดลายบนผืนผ้าของชนเผ่ากะเหรี่ยง มีเอกลักษณ์โดดเด่นที่แสดงถึงตัวตนของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ลวดลายต่างๆ มักเกิดจากการสังเกต การใช้จินตนา การนำเอาลักษณะเด่นจากสิ่งๆ ที่พบเห็นในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทั้งพืชพรรณ ดอกไม้ ต้นไม้ สัตว์ น้อยใหญ่ ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนไปถึงประเพณีและคตินิยมของชนเผ่ามาประยุกต์ถ่ายทอดลงสู่ลวดลายบนผืนผ้าได้อย่างงดงาม ด้วยเทคนิคการสร้างสรรคัลวดลายที่หลากหลาย ทั้งการจก การทอยกดอก การมัดหมี่ การปักด้วยด้ายหรือไหมพรมหลากสี การปักประดับตกแต่งด้วยเมล็ดลูกเดือย เป็นต้น เอกลักษณ์ลวดลายที่มีลักษณะเป็นลวดลายดั้งเดิมที่ปรากฏบนผืนผ้าทอกะเหรี่ยงที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคน เป็นลวดลายที่พบได้ในกะเหรี่ยงโปว์และปกาเกอญอแทบทุกพื้นที่ เช่น ลักษณะลายเป็นสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนรูปแบบต่างๆ ลายดอกไม้ลายเส้นตรง ลายกากบาท เป็นต้น ชื่อของลวดลายผ้าทอกะเหรี่ยงนั้นอาจไม่มีชื่อหรือความหมายที่เป็นภาษาไทยที่จะเข้าใจได้โดยง่าย เนื่องจากเป็นชื่อเรียกลวดลายโบราณดั้งเดิมของชนเผ่าที่ถูกเรียกขานและถ่ายทอดต่อกันมานับตั้งแต่บรรพบุรุษด้วยภาษาของชนเผ่ากะเหรี่ยงในแต่ละท้องถิ่นนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามด้วยลักษณะลวดลายที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์เฉพาะของผ้าทอชนเผ่ากะเหรี่ยงนี้เอง หากเราเห็นผืนผ้าที่มีเอกลักษณ์ในลักษณะเช่นนี้เราก็สามารถรับรู้ได้ทันทีว่า นี่คือนผ้าทอกะเหรี่ยง

ปัจจุบันการแต่งกายกลุ่มกะเหรี่ยงยังคงสวมใส่เครื่องแต่งกายประจำเผ่า ในวิถีชีวิตยังคงรักษาลักษณะร่วมที่แสดงออกถึงสถานะของหญิงสาวและแม่หญิงแม่เรือนเช่นเดียวกัน คือหญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน ต้องสวมชุดยาวกรอมข้อเท้าสีขาว เมื่อแต่งงานแล้วจะต้องเปลี่ยนมาสวมใส่เสื้อ และผ้าถุงคนละท่อนกันเท่านั้น ห้ามกลับไปสวมใส่ชุดยาวสีขาว คือหญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานต้องสวมชุดยาวกรอมข้อเท้าสีขาว เมื่อแต่งงานแล้วจะต้องเปลี่ยนมาสวมใส่เสื้อและผ้าถุงคนละท่อนกันเท่านั้น ห้าม กลับ ไปสวมใส่ชุดยาวสีขาวอีก ชุดสีขาวจะแจกให้บุคคล ภายนอกเรือน จะไม่มอบให้น้องสาวในเรือน เพราะถือว่าไม่ได้แต่งงาน ส่วนผู้ชายมักสวมเสื้อสีแดงทุกกลุ่ม กางเกงสีดำ และสีน้ำเงินหรือสีกรมท่า เครื่องประดับสตรีประเภทสร้อยคอจะใช้ลูกปัดสีแดง สีส้ม สีขาว สีน้ำเงิน สีเหลือง ต่างหูเรียกว่าลานหุ มีลักษณะคล้ายลาโพง ผู้ชายจะมีเครื่องประดับคือถุงย่ามที่ฝ่ายหญิงทอให้ในวันแต่งงานส่วนผู้ชายทั้งกลุ่มกะเหรี่ยงโปว์ และ

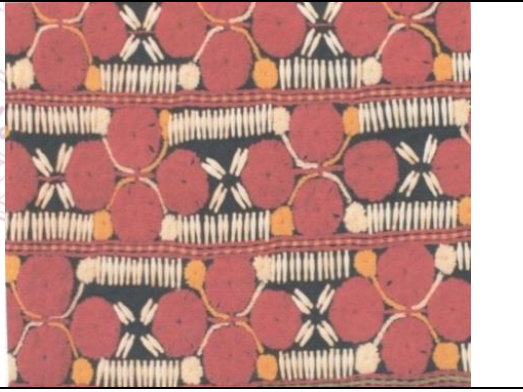
สะกอ แถบจังหวัดภาคเหนือมักสวมใส่กางเกงสีดำ สีนํ้าเงิน สีกรมท่า ในแถบจังหวัดเชียงใหม่ มักสวมผ้าโสร่ง ลักษณะผู้ชายวัยหนุ่มใช้สีแดงทุกกลุ่ม แต่มีลวดลายมากน้อยต่างกัน ผู้ชายสูงอายุจะสวมเสื้อสีขาว การแต่งกายของกะเหรี่ยงที่ยังคงสวมใส่เครื่องแต่งกายประจำเผ่า ในวิถีชีวิตปกติมีเพียงกลุ่มโป่วและสะกอเท่านั้น ส่วนกลุ่มคะยา และตองสุไม่สวมใส่ชุดประจำเผ่าในชีวิตประจำวันแล้ว กระเหรี่ยงแต่ละกลุ่มนอกจากจะมีการแต่งกายที่แตกต่างกัน กระเหรี่ยงกลุ่มเดียวกันแต่อยู่ต่างพื้นที่ก็มีลักษณะการแต่งกายไม่เหมือนกันด้วย

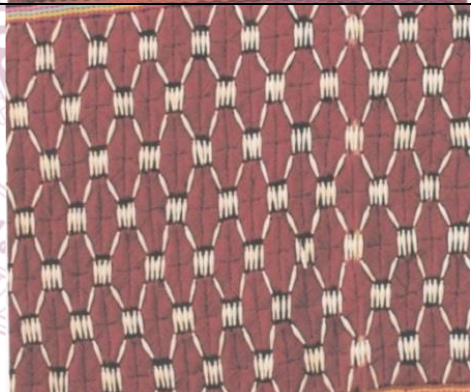
การทอผ้าจากวิถีชีวิตดั้งเดิมจะมีการทอผ้าขึ้นใช้เอง มีขั้นตอนการทอมีรายละเอียดตั้งแต่การเตรียมเส้นด้าย ชาวกระเหรี่ยงจะใช้ด้ายที่ทำจากใยฝ้ายที่ทุกครัวเรือนได้ปลูกไว้ นิยมปลูกฝ้ายพื้นเมืองแบ่งเป็นสองชนิดคือ ฝ้ายดุ่นเป็นฝ้ายที่มีปุยเป็นสีน้ำตาลอ่อน ฝ้ายขาว เป็นฝ้ายที่มีปุยสีขาว มีฝ้ายหลวง และฝ้ายน้อย นำฝ้ายมาปั่นให้เป็นเส้นด้าย จากนั้นนำไปย้อมสีด้วยสีธรรมชาติ ได้แก่ สีเหลือง จากขมิ้น (เส่ยอ) สีกรมท่า จากคราม (นอซ่า) เขียวตองอ่อน จากเปลือกเพกา การย้อมสีจากธรรมชาติจะมีวิธีแตกต่างกันไปตามเทคนิคให้สีติดดี เช่น ขมิ้นต้องผสมปูนแดงที่กินกับหมาก หรือปูนขาว ข้อห้ามในการย้อม ห้ามย้อมผ้าในวันขึ้น 15 ค่ำหรือแรม 15 ค่ำ ห้ามย้อมผ้าในวันที่มีคนตายในหมู่บ้าน ห้ามย้อมผ้าในขณะที่ตั้งครุรงก์จนกว่าจะคลอดบุตร หลังจากที่ย้อมผ้าแล้วเตรียมนำมาขึ้นเครื่องทอ เครื่องทอจะเป็นการทอด้วยกี่เอว การทอแบบมัดเอวผ้าจะมีหน้าแคบ ถ้าต้องการผืนใหญ่ก็นำมาต่อกัน ประกอบเป็นผืนผ้าแบ่งเป็นการทอแบบผ้าพื้นธรรมดาหรือการทอลายขัด ทอเป็นลวดลาย

ผ้าที่ทอด้วยกี่เอวสามารถประดิษฐ์ลวดลายในเนื้อผ้า ลวดลายสลับสี ลวดลายจก ลวดลายขีด ลวดลายแทรกวัสดุอื่นมีความละเอียดสวยงาม สีสดใส การตกแต่งอีกรูปแบบหนึ่งคือการปัก ประดิษฐ์ลวดลายเป็นการทำลวดลายปักบนผืนผ้าให้สวยงามด้วยการปักจากลูกเต๋อย จากเส้นด้ายส่วนใหญ่จะเป็นกะเหรี่ยงสะกอ ส่วนหญิงชาวกระเหรี่ยงโปว์มักตกแต่งด้วยการทอมากกว่าการปัก ลวดลายปักประดิษฐ์ของชาวสะกอ ส่วนใหญ่เป็นการลอกเลียนจากธรรมชาติ ลักษณะลวดลาย ชาวกระเหรี่ยงสะกอ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ลวดลายผ้าปักของกลุ่มสะกอ ได้แก่ ลายสีฝ่อ หรือลายตัวบั้ง ลายที่ลูกระบายกระบอกน้ำเต้า ลายกะปอจื้อ ลายขาแมงมุม ลายไจ้เป ลายผีเสื้อ ลายพะโดะกิ ลายงูเหลือม ลายเบหมื่อ ลายผีเสื้อตัวเมีย ลายเบควา ลายผีเสื้อตัวผู้ ลายเสือกอข้าพอ ลายดอกมะเขือพวง ลายเก๋อเปหมื่อเนื้อ ลายเก๋อเปเปลือ ลายมะเขือพวง ลายชะแอ๊ะ ลายแบ่ง ลายโยฮ่อกือ ลายเกล็ดนํ้า ลายเขมิกอ ลายดอกชบา

ลวดลายปักกลุ่มนี้สื่อถึงวิถีการดำรงชีวิตที่ผูกพันกับวิถีธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์การนำสิ่งรอบตัวมาออกแบบบนผืนผ้ามีสีสันสวยงามลวดลายสื่อถึงการเคารพธรรมชาติความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การเคารพธรรมชาติที่เชื่อกันว่าธรรมชาติ กับมนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความ

สมดุล เช่น มีป่า ก็มีลำธารใส มีผู้หญิงก็มีผู้ชาย และยังเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ คอยปกป้องรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุข ลวดลายปักผ้าของกะเหรี่ยงกลุ่มสะกอ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ มีลวดลายที่ปักด้วยลูกเดือย ฝ้ายสี มีความหมายรวบรวมได้ 6 ลวดลาย ดังนี้

ชื่อเรียก	ลาย
ลายเสือกอข้าพอ	
ลายเกอเปหมื่อนื่อ	
ลายเกอเปเผล่อหรือเกอเปโพ	

ลายชะแอ๊ะ	
ลายโยฮ่อก่อ	
ลายเขมีกอ	

ที่มา: สุพจน์ ใหม่กันทะ, มนต์เสน่ห์ผ้าทอ กะเหรี่ยง: ความสวยงามของลวดลายบนวิถีชาติพันธุ์, Walailak Abode of Culture journal 2020; 20 (1): 40-48.)

ภาพที่ 4.42 ลายผ้าทอกะเหรี่ยง

ลวดลายต่างๆ ของผ้าทอกะเหรี่ยงมีสัญลักษณ์ความหมาย ดังนี้

1. ลายเสื่อกอข้าพอ หรือลายดอกมะเขือพวง หมายถึง ครอบครัวที่มีลูกหลานหลายคน ครอบครัวที่มีความสุข มีฐานะดี มีพลัง ป้องกันศัตรู เป็นสัญลักษณ์ในการสืบทอดขยายเผ่าพันธุ์ที่ดีเหมือนมะเขือพวง

2. ลายเก๋เปหมื่อนี่ หมายถึงความเป็นผู้หญิงต้องมีความคิดรู้จักการพัฒนาตนเอง ละเอียดรอบคอบ สีที่ใช้ ปักมี 4 สีคือ สีแดง สีเหลือง สีขาว สีดำ อีกทั้งหมายถึงผู้หญิงที่ขึ้นาลูกหลานเข้าวัด เข้าโบสถ์ให้มีคุณธรรม เป็นผู้ที่เข้มแข็งภายนอกแล้วอ่อนโยนภายใน

3. ลายเก๋เปเผ่ล่อหรือเก๋เปโพ่ หรือลายมะเขือพวง สื่อถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันชาวกะเหรี่ยง จะใช้ภาษาพูด การรู้จักกันเหมือนครอบครัวเดียวกัน ละเอียดรอบคอบ สีที่ใช้ปักลูกเดียว สีมีความหลากหลาย อีกทั้งจะปักลวดลายเป็นวงกลมรวมกันเป็นวง

4. ลายชะแอ๊ะ เป็นลายผ้าที่แสดงถึงความเมตตา ความละเอียด ผู้ที่สวมใส่จะแสดงถึงความอ่อนโยนส่วนใหญ่จะใส่ในงานมงคล เช่นวันแต่งงาน ผู้เฒ่าผู้แก่เชื่อว่าหญิงสาวถ้าได้ใส่ผ้าปักชุดนี้จะมีความเจริญรุ่งเรืองในครอบครัว ลูกเดียวและดอกไม้ เหมือนการแตกหน่อขยายพันธุ์

5. ลายโยฮ่อก่อ หรือลายเกล็ดนົມ ตัวนົມเป็นสัตว์ที่อายุยืน เกล็ดนົมชาวปกากะญอ ใช้เป็นยารักษาโรคได้อีกทั้งป้องกันภูตผีปีศาจ เครื่องราง ผู้ที่สวมใส่ลายเกล็ดนົมจะอายุยืนไม่เจ็บไม่ไข้ มีสุขภาพดี

6. ลายเขมิกอ หรือลายดอกขบา หมายถึง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยความหนักแน่นในการดำรงชีวิตไม่หลงเชื่อคนง่าย ชื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่นไม่ว่าต่อหน้าหรือ ลับหลัง เลียนแบบลายมาจากกลีบดอกขบาที่มีสีกลีบขึ้นด้วยลูกเดียวสีแฉกอาจมีเกสร เน้นสีแดงเป็นหลัก แสดงถึงความหนักแน่นการเป็นผู้นำที่กล้าหาญเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่เสียสละแม้จะต้องเสียเลือดก็ยอมเพื่อชาติ และชนเผ่า

การปักและประดับบนผืนผ้าทอที่หญิงชาวกะเหรี่ยงบรรจุปักอย่างประณีต ด้วยการใช้วัสดุจากธรรมชาติอย่าง “ลูกเดียว” ตกแต่งเป็นลวดลายต่างๆ อย่างงดงามนี้มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของผ้าทอชนเผ่ากะเหรี่ยงอย่างหนึ่งที่สะท้อนตัวตนของความเป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงได้อย่างชัดเจน และยังคงพบเห็นเครื่องแต่งกายที่มีการปักประดับด้วยลูกเดียวสำหรับหญิงชาวกะเหรี่ยงได้ โดยทั่วไปในปัจจุบันลูกเดียว เป็นเมล็ดพืชชนิดหนึ่ง ที่มีลักษณะเมล็ดกลม รีหรือมน มีสีขาว สีเกือบเหลือง เป็นพืชที่ส่วนใหญ่ชนเผ่ากะเหรี่ยงจะปลูกไว้ในไร่นาเพื่อใช้เมล็ดที่แก่มาปักประดับ ตกแต่งเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายโดยเฉพาะเสื้อของหญิงชาวกะเหรี่ยง ถือเป็นเครื่องประดับชนิดหนึ่งที่ใช้ในการตกแต่งบนเสื้อผ้าเพื่อความสวยงาม (เสื้อผู้ชายกะเหรี่ยงจะไม่ปักลูกเดียว)

ภาพที่ 4.43 ผ้าทอกะเหรี่ยงปักลูกเต๋อย

การทอผ้าของชนเผ่าชาวกะเหรี่ยง เป็นการทอแบบวิถีดั้งเดิม เรียกว่าทอแบบ กี่เอาจ หรือ การทอแบบห้างหลัง โดยใช้อุปกรณ์เครื่องทอขนาดเล็กเรียกว่า กี่เอาจ ลักษณะการทอผ้าแบบกี่เอาจนี้ ผู้ทอจะต้องนั่งกับพื้นเหยียดขาขนานตรงไปข้างหน้าทั้งสองข้าง มีสายคาด (สายคาดอาจทำด้วยแผ่นหนัง หรือผ้าที่ทอกันหลายๆ ชั้น หรือเชือกที่ฝั้นเป็นเกลียวให้แข็งแรง) ที่ผูกติดด้วยด้ายเส้นยืนคาดรัดโอบไปด้านหลังของเอาจ อีกด้านหนึ่งจะผูกมัดกับเสาเรือน หรือโคนต้นไม้ หรือหลักที่มีความแข็งแรงก็ได้ การทอด้วยกี่เอาจจะใช้การขยับเคลื่อนตัวของผู้ทอบังคับเส้นด้ายยืนให้ตึงหรือหย่อนได้ตามต้องการทำให้ผู้ทอสามารถเลือกสถานที่ทอได้ตามความพอใจ โยกย้ายได้สะดวก ผ้าที่ทอด้วยกี่เอาจจะมีขนาดผ้าหน้าแคบๆ ด้วยฝีมืออันล้ำเลิศ ผสานกับเทคนิคและภูมิปัญญาที่สั่งสมและถูกถ่ายทอดสั่งสอนมาจากบรรพบุรุษสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ทั้งเทคนิคการมัดหมี่ จก ชิด และยกดอก ผ้าทอของชนเผ่ากะเหรี่ยงจึงมีความงดงาม โดดเด่นด้วยสีสันตระการตา และผู้คนทั่วไปยังคงพบเห็นรูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยง ด้วยเสื้อหลากสีสัน จนเป็นที่ต้องตาต้องใจของคนเมือง ของนักท่องเที่ยว และชาวต่างชาติให้ต้องซื้อหากลับไปสวมใส่จนถึงปัจจุบันนี้

ภาพที่ 4.44 เสื้อผ้าหญิงชาวประกาเกอญอ

ในปัจจุบัน นับว่าผ้าทอกะเหรี่ยงได้รับกระแสนิยมด้วยการประชาสัมพันธ์ให้รักในวิถีชีวิตจะเห็นได้จาก การจัดองค์ความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน การมองเห็นคุณค่าความสวยงามผ่านผืนผ้าทอของชาวกะเหรี่ยงทั้งกระเหรี่ยงสะกอ ที่เรียกตนเองว่าปกาเกอญอ และกระเหรี่ยงโปว์ ที่เรียกตนเองว่าโพล่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การเรียกขานตามความชอบของแต่ละชาติพันธุ์ เสื้อสตรีที่ยังไม่แต่งงาน จะสวมชุดสีขาวยาวกรอมเท้า สตรีที่แต่งงานแล้วจะสวมเสื้อ และผ้าถุง ถ้าเป็นกะเหรี่ยงโปว์ลายปักผ้า ลายปักลูกเต๋อย ลายจก ลายขีด ลายล้วง จะปรากฏท่อนบนของเสื้อ ถ้าเป็นกะเหรี่ยงสะกอ ลายปักผ้า ลายปักลูกเต๋อย ลายจก ลายขีด ลายล้วง จะปรากฏด้านล่างของตัวเสื้อ ผ้าขึ้นหรือผ้าถุงจะมีลักษณะมัดหมี่ ผสมการทอตลอดลายคล้ายคลึงกัน ลวดลายที่ใช้สื่อถึงความหมายถึงสิ่งมงคลตามคติความเชื่อ ความรักในวัฒนธรรมชาติพันธุ์ของตนเอง เทคนิคของการสร้างลวดลายเอกลักษณ์ต่าง ๆ บนผืนผ้า ในปัจจุบัน กระแสแฟชั่นการใช้ประโยชน์จากผ้าทอสะท้อนให้เห็นถึงความใส่ใจต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยเน้นการสวมใส่เสื้อผ้าที่ทำมาจากวัสดุธรรมชาติที่ปลอดภัย การอนุรักษ์ธรรมชาติ ดังนั้น ผืนผ้ากะเหรี่ยงที่ยังคงตอบโจทย์กระแสความนิยมในปัจจุบัน ผ่านรูปแบบเสื้อผ้าแนวประยุกต์และร่วมสมัย สามารถสวมใส่ในชีวิตประจำวันได้จริง สามารถใส่เดินห้างสรรพสินค้า ใส่แนวอนุรักษ์ ตามกระแสแฟชั่นวัยรุ่น ในโอกาสพิเศษ มนต์เสน่ห์ผ้าทอกะเหรี่ยงยังคงไม่เลือนหาย อีกทั้งยังเป็นจุดที่ทำให้ลูกหลานที่ไปทำงานที่ต่างไกล กลับมาสานต่อภูมิปัญญาแห่งภูเขา สืบทอดองค์ความรู้ การสร้างรายได้ผ่านงานการ

ออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย ผสมผสานกับแนวความคิดอนุรักษ์วัฒนธรรม ทำให้เป็นสินค้าที่หลากหลาย เช่น นำผืนผ้าทอมาดัดแปลงเป็นกระเป๋า ยาม ผ้าพันคอ ออกแบบและตกแต่งด้วยวัสดุธรรมชาติ นับเป็นสินค้าอีกชนิดหนึ่งที่สร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี

การประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ชุมชน ในกระบวนการในการผลิตผลิตภัณฑ์สินค้าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรห้วยบงเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนพบว่า ผลิตภัณฑ์สินค้าวิสาหกิจชุมชนของบ้านห้วยบงที่มีความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการสร้างมูลค่าเพิ่มมีสองผลิตภัณฑ์คือ ผลิตภัณฑ์กาแฟบ้านห้วยบงและผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง นอกเหนือจากการยกระดับผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม/ เพิ่มมูลค่าแล้ว ยังสามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการพัฒนากิจกรรมจากกระบวนการในการผลิตโดยมีแนวทางดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวอาจอยู่ในรูปของกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้

1.1 กิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางกาแฟ “กาแฟทวดาจากต้นกล้าสู่ต้นแก้ว”

1.2 กิจกรรมการเรียนรู้ผ้าทอกะเหรี่ยง “จากปุยฝ้ายสู่ผ้าผืนงาม”

2. กิจกรรมปฏิบัติการ

2.1 กิจกรรมการคั่วกาแฟ คัดกาแฟ เก็บกาแฟคั่วกาแฟสดกาแฟอยู่ในรูปของการปฏิบัติทดลองคั่วกาแฟ

2.2 กิจกรรมการทอผ้า โดยการทดลองทอผ้าก็เื่อ ซึ่งอาจจะไม่ใช่ภาพที่ใช้ในการขายจริง ทอจริงแต่เป็นชุดสาธิต เป็นต้น

การบริหารจัดการการผลิตสินค้าของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง

การบริหารจัดการการผลิต พบว่า

1. การบริหารจัดการของสมาชิกผู้ผลิตและจำหน่ายสินค้านั้นมีการให้กลุ่มแบ่งตามความถนัดของแต่ละคนและดำเนินการผลิตตามกระบวนการที่วางไว้ เมื่อได้ผลิตภัณฑ์ตามต้องการแล้วรวบรวมสินค้าที่ทำเสร็จสมบูรณ์แล้วนำมารวมกันที่ศูนย์รวมสินค้า โดยการตรวจสอบคุณภาพแต่ละชิ้นงานต้องได้ตามมาตรฐานที่กำหนดจึงจะสามารถนำมาจำหน่ายได้ หากยังไม่ได้มาตรฐานจะส่งกลับให้แก่ใจจนผ่านจึงจะนำมาวางในศูนย์เพื่อไว้จำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวต่อไป⁷

2. มีการแบ่งกลุ่มตามแผนกต่าง ๆ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มเย็บผ้าสำเร็จรูป กลุ่มย้อมผ้าสีธรรมชาติ กลุ่มมีการคิดสินค้าตามเกรดสินค้า โดยการมีสมาชิกที่ทำการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าให้เป็นไป

⁷ สัมภาษณ์ ชาวบ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 10 พฤษภาคม 2565.

ตามที่กำหนดหากไม่ตรงตามมาตรฐานที่กำหนดจะตีกลับให้แก่ไข หรือคัดออกเป็นเกรดที่ต่ำลงและจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์มีตำหนิ มีการบรรจุผลิตภัณฑ์ เช่น มีถุงผ้าที่สวยงามใส่เพื่อทรงคุณค่า มีตราสัญลักษณ์สินค้า (Logo) ติดไว้ด้วยตราผลิตภัณฑ์สินค้าบ้านห้วยบง⁸

3. มีการจัดผลิตภัณฑ์สินค้าแบ่งเป็นโซนๆ

3.1 โซนกระเป๋า โซนเสื้อผ้า โซนเสื้อผ้าแบบสำเร็จรูป จะจัดไว้ในตู้ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ และพับผลิตภัณฑ์เก็บไว้เพื่อความสะอาด และสะดวกสามารถเลือกซื้อได้ตามความชอบ ด้วยการแบ่งประเภทสินค้าออกเป็นกระเป๋าผ้าฝ้าย เสื้อผ้าฝ้าย

3.2 โซนสินค้าที่ใช้บริโภค กาแฟห้วยบง ผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ จะนำมาจำหน่ายที่ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบงโดยการจัดวางให้สวยงาม และมีการให้นักท่องเที่ยวได้ชมก่อนการตัดสินใจเลือกซื้อเป็นของฝากของที่ระลึกอีกด้วย

4. มีกลุ่มสมาชิกที่เข้มแข็ง มีการรวมตัวของชุมชนที่มีความสามารถผ่านการอบรมจากหน่วยงานราชการ เอกชนที่ได้รับการรับรองจึงมีความรู้ความสามารถถ่ายทอดออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการหักเปอร์เซ็นต์จากการขาย 3 เปอร์เซ็นต์ เพื่อนำมาพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน⁹

5. การจัดตั้งกลุ่มผลิตสินค้าดำเนินการโดยเลือกประธาน 1 คน, รองประธาน 2 คน, เลขานุการ 1 คน, และสมาชิกกลุ่ม 10 คน ประชุมกลุ่มผลิตภัณฑ์เดือนละ 1 ครั้ง ณ ที่ทำการประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง โดยมีคณะกรรมการในการประสานงานในชุมชน

6. มีการประชาสัมพันธ์ และวางแผนการบริหารจัดการของคณะกรรมการ เริ่มต้นจากการจัดตั้งกลุ่มอาชีพขึ้นมา เพื่อให้ได้สมาชิกกลุ่มเมื่อได้กลุ่มอาชีพขึ้นมาก็จะแบ่งงานรับผิดชอบด้านต่าง ๆ ให้สมาชิกกลุ่มตามนัดตามความสามารถของสมาชิกกลุ่มแต่ละคนตามความถนัด¹⁰

7. จัดเตรียมสถานที่สำหรับบริการลูกค้าในการรับชมสินค้า โดยได้จัดสถานที่ต้อนรับที่ด้านล่างอาคารศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์เพื่อความสะดวกสบาย และดึงดูดลูกค้าเวลามีลูกค้ามาท่องเที่ยวจัดการแยกสินค้าออกมาให้ชัดเจน แล้วแจ้งรายละเอียดสินค้าผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดให้นักท่องเที่ยวได้ทราบว่ามีอะไรบ้างเพื่อการเลือกชม เลือกซื้อได้ตรงตามความต้องการ

⁸ สัมภาษณ์ กรรมการหมู่บ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 10 พฤษภาคม 2565.

⁹ สัมภาษณ์ ประธานวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรบ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 10 พฤษภาคม 2565.

¹⁰ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านบ้านจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 10 พฤษภาคม 2565.

8. วิเคราะห์ผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดว่ามีจุดเด่น จุดด้อยที่ต้องพัฒนาอะไรเพื่อวางแผนปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการตลาด มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพแบบองค์รวมเพื่อประโยชน์สูงสุดของสมาชิกกลุ่มผลิตสินค้าของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง

9. มีการวางแผนการจัดคนเข้าทำงานในแต่ละวันทำหน้าที่ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว หน้าที่ในการแนะนำสินค้าผลิตภัณฑ์ และหน้าที่ในการพาเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ¹¹

ภาพที่ 4.45 ป้ายแสดงจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP

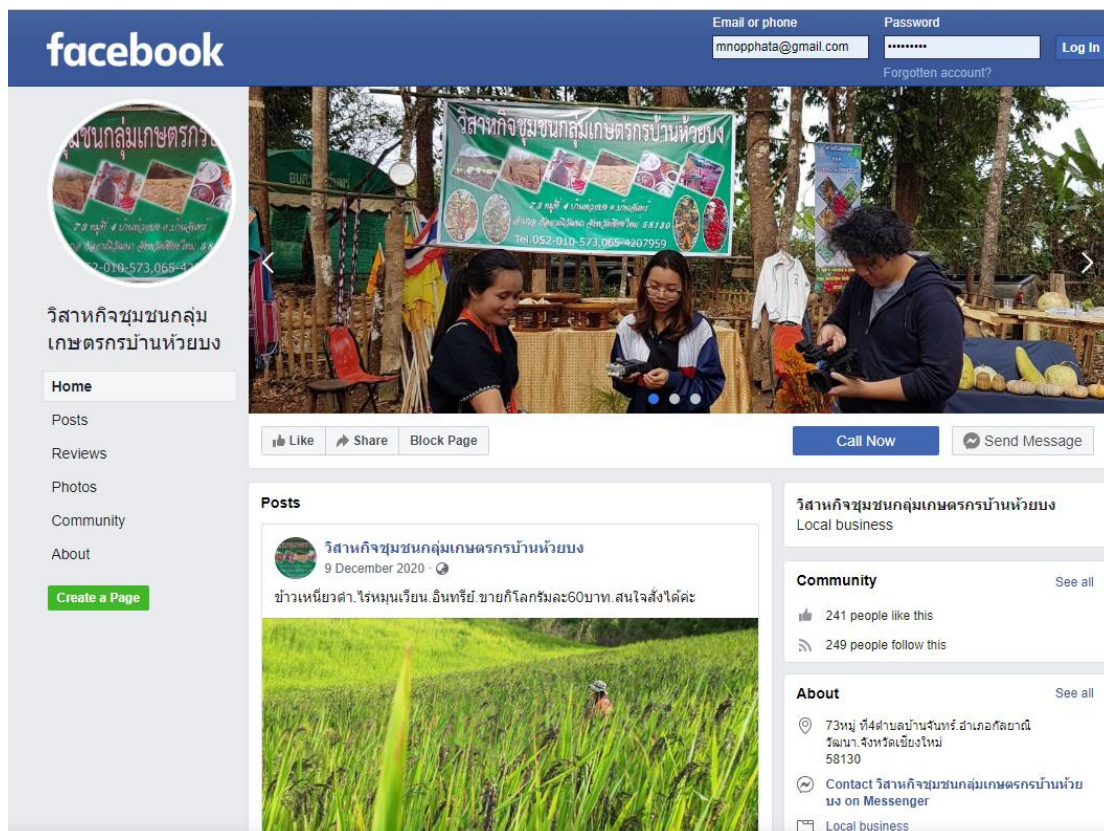
การจัดการสื่อสารประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์สินค้าของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง

จากการสัมภาษณ์การจัดการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง พบว่า

1. มีการประชาสัมพันธ์ทางออนไลน์ การทำแผนโฆษณาสินค้า การประชาสัมพันธ์ ผ่านช่องทาง Facebook กาแฟห้วยบง ผ้าทอกะเหรี่ยง โฮมสเตย์ อัฟโหลตข้อมูลที่ใหม่ล่าสุดตลอดเวลาเพื่อนำเสนอ เป็น การประชาสัมพันธ์การเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าและสินค้าผลิตภัณฑ์ต่างๆเพื่อการท่องเที่ยวในแต่ละช่วงฤดู และเทศกาลต่างๆ ตลอดทั้งปี¹²

¹¹ สัมภาษณ์ ชาวบ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 10 พฤษภาคม 2565.

¹² สัมภาษณ์ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 11 พฤษภาคม 2566.

ภาพที่ 4.46 Facebook วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง

(<https://www.facebook.com/pages/category/Local-business/วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง-765660290455762/>)

2. ส่งเสริมการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย ในการประชาสัมพันธ์สินค้า ผ่านไลน์ Line ID ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง ข้อความ Messenger ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง รวมไปถึงการท่องเที่ยวในชุมชน แสดงถึงความโดดเด่นของชุมชนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสบรรยากาศในชุมชนที่มีความแตกต่างจากชุมชนอื่น¹³

¹³ สัมภาษณ์ นักวิชาการประจำศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ. เชียงใหม่, 11 พฤษภาคม 2566.

ภาพที่ 4.47 Website ของ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านจันทร์
(http://banchan.go.th/index.php?_mod=dHJhdmVs)

3. การจัดการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์สินค้า มีการประชาสัมพันธ์ทาง Website ของ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านจันทร์ การนำสินค้าผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายในเทศกาลต่าง ๆ ของชุมชนทั้งในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด การประชาสัมพันธ์ ในการประชุมหัวหน้าส่วนราชการและแลกเปลี่ยนความเห็นกับส่วนราชการในการประชาสัมพันธ์สินค้าบ้านห้วยบง¹⁴

4. การแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้ครบวงจรในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีรายได้มากที่สุด ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลิตภัณฑ์ตามเว็บไซต์ของราชการ และออกงานจัดแสดงสินค้า (exhibition booth) ตามงานต่าง ๆ เช่น งานแสดงและจำหน่ายสินค้าระดับประเทศ เมืองทองธานี เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น¹⁵

¹⁴ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านบ้านจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 11 พฤษภาคม 2566.

¹⁵ สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ธุรการ โรงเรียนมัธยมกัลยาณิวัฒนาเฉลิมพระเกียรติ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 11 พฤษภาคม 2566.

5. การจัดการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์สินค้า จะทำโดยมีการประชาสัมพันธ์โดยหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาช่วยเหลือกลุ่ม เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านจันทร์ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอภักดีชุมพล สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ การรีวิวของนักท่องเที่ยว การโปรโมทในเพจท่องเที่ยวของวัดห้วยบง เป็นต้น¹⁶

ภาพที่ 4.48 Facebook วัดห้วยบง

(<https://www.facebook.com/pages/category/Local-service/วัดห้วยบง-อภักดีชุมพล-จขอนแก่น-113005243764879/>)

บทบาทผู้นำในการจัดการผลิตภัณฑ์สินค้าของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง จากการสัมภาษณ์บทบาทผู้นำในการจัดการผลิตภัณฑ์ พบว่า

¹⁶ สัมภาษณ์ ครูประจำโรงเรียนมัธยมภักดีชุมพลเฉลิมพระเกียรติ ต.บ้านจันทร์ อ.ภักดีชุมพล จ.ขอนแก่น, 11 พฤษภาคม 2566.

1. การจัดระบบการกระจายออเดอร์ ร่วมประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ เป็นที่ปรึกษาให้กับกลุ่มผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ และหน่วยงานของรัฐรวมไปถึงภาคีที่เกี่ยวข้อง มีการจัดการการผลิตสินค้า เพื่อการท่องเที่ยวตามหน้าที่และบทบาทความรับผิดชอบของแต่ละท่าน แต่ละหน่วยงานโดยจุดประสงค์หลักเพื่อชุมชน¹⁷

2. การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม / ชุมชนที่มีการท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ในเรื่องของความร่วมมือต่าง ๆ เป็นหลักในการช่วยต้อนรับนักท่องเที่ยว เช่น การขอความร่วมมือให้แต่งกายในชุดพื้นเมืองชนเผ่าเพื่อเป็นเอกลักษณ์ และเพื่อเป็นชื่อเสียงของชุมชน¹⁸

3. บทบาทผู้นำในการจัดการ ผลิตภัณฑ์สินค้า วางแผนจัดสรรงานให้สมาชิกให้ทั่วถึงในการผลิตสินค้า รับงาน กระจายออเดอร์ มีการร่วมประชุมออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยเป็นระยะ ให้มีความสวยหรูดูดีมีราคาทันสมัยอยู่ภายใต้ความคุ้มค่าคุณภาพ เพื่อรองรับความต้องการซื้อของลูกค้า เป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์การผลิตสินค้าเพื่อให้ไปทางที่เหมาะสม สร้างกระบวนการ ตรวจสอบประชาคมของชุมชน เพื่อรับรู้ความต้องการของชุมชน¹⁹

5. การรับออเดอร์สินค้าจากทุกช่องทางการสั่งซื้อ ทางไลน์ เพจเฟสบุ๊ก ข้อความเพจ โทรศัพท์ อีเมล ร่วมช่วยโปรโมทสินค้า และจำหน่ายสินค้า ดูแลจัดสรรการผลิตชิ้นงาน วางแผนการรับออเดอร์ที่ดี ไม่ตกหล่นและรวดเร็วในการจัดส่งสินค้า และส่งให้ลูกค้าตามกำหนด การจัดให้สมาชิกได้ผลิตสินค้าให้ทั่วถึงเพื่อการกระจายรายได้สู่ครอบครัวสมาชิกกลุ่มผลิตสินค้า²⁰

ปัญหาและอุปสรรคการจัดการผลิตภัณฑ์สินค้าของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

ในด้านปัญหา แลอุปสรรค ปัจจุบันสถานการณ์โรคระบาดไวรัส Covid-19 ทำให้เศรษฐกิจหยุดชะงักลด กำลังการผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์ลงกว่าครึ่ง การท่องเที่ยวจะต้องทำให้ใหม่ สวยงามมีมาตรฐาน หมู่บ้านปิดทำให้ไม่มีนักท่องเที่ยวผลิตภัณฑ์ที่เครือข่ายนำไปจำหน่ายหยุดรับสินค้า สินค้าจะเสียหาย

¹⁷ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยนักบัญชี ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 11 พฤษภาคม 2566.

¹⁸ สัมภาษณ์ ครูผู้ช่วย โรงเรียนมัธยมกัลยาณิวัฒนาเฉลิมพระเกียรติ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 11 พฤษภาคม 2566.

¹⁹ สัมภาษณ์ ครูอัตราจ้าง โรงเรียนมัธยมกัลยาณิวัฒนาเฉลิมพระเกียรติ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 11 พฤษภาคม 2566.

²⁰ สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ธุรการ โรงเรียนมัธยมกัลยาณิวัฒนาเฉลิมพระเกียรติ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่, 11 พฤษภาคม 2566.

สถานการณ์ในประเทศดีขึ้นเครือข่ายของบ้านห้วยบงจะกลับมารับสินค้าผลิตภัณฑ์มาจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวอีก²¹

จากสถานการณ์โรคระบาดไวรัส Covid-19 ทำให้เครือข่ายการท่องเที่ยวนั้นชะงักหยุดนิ่ง หมู่บ้านห้วยบงเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง และการได้รับวัคซีนป้องกันไวรัส Covid-19 ยังไม่ทั่วถึง ทำให้ชาวบ้านมีความวิตกกังวล กลัวการติดเชื้อจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชม ทำให้หมู่บ้านปิดรับนักท่องเที่ยวอย่างไม่มีกำหนดเปิด ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ทำผลิตภัณฑ์เป็นอาชีพหลัก เมื่อไม่มีนักท่องเที่ยวก็ไม่มีรายได้เข้ามา จึงผันตนเองไปทำเกษตรกรรมรองรับให้มีรายได้ แต่ยังคงผลิตสินค้าตามออเดอร์ลูกค้าที่มีเข้ามา แต่อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านก็ยังยึดอาชีพผลิตผลิตภัณฑ์สินค้าต่อไป²² สถานการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคการจัดการการท่องเที่ยว ของบ้านห้วยบง อำเภอ กัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

1) ปัญหาและอุปสรรคด้านการสร้างเครือข่ายธุรกิจ

ในแต่ละชุมชนมีความห่างไกลกันมาก การเดินทางสร้างเครือข่ายใหม่ทำได้ลำบาก ที่ผ่านมา การจำหน่ายสินค้าของชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นการจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในหมู่บ้าน และการออกร้านจำหน่ายในงานประจำปี หรือเทศกาลต่าง ๆ ถือว่าสินค้าจากผู้ผลิตถึงผู้บริโภคโดยตรง แต่ด้วยสถานการณ์สภาพคล่องทางเศรษฐกิจในประเทศ ประกอบกับโรคระบาดไวรัส Covid-19 เครือข่ายธุรกิจต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิม ไม่มีการขยาย จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการสร้างเครือข่าย²³

วิธีการแก้ไขปัญหา วิธีการจำหน่ายสินค้าในสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศ ทำความเข้าใจกับสินค้าของตนเองว่าเป็นสินค้าทำมือ (Handmade) คือ ชิ้นงานที่ทำด้วยมือ ล้วนๆ ไร้เครื่องจักรอุตสาหกรรมมาเกี่ยวข้องนั้น มีต้นทุนในเรื่องระยะเวลาในการผลิต ทำให้มีราคาสูงกว่าสินค้าที่ผลิตจากโรงงาน หากต้องการสร้างเครือข่ายธุรกิจใหม่ ผู้ประกอบการต้องมองหาเครือข่ายธุรกิจใหม่ ๆ ในสายการผลิตที่เหมือนกัน เช่น ผ้าทอกะเหรี่ยงจากจังหวัดอื่น การรวมตัวกันเพื่อสร้างช่องทาง website ของตัวเองขึ้นมาโดยเฉพาะทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อนำเผยแพร่ในสื่อสารสนเทศ

²¹ สันทนา กลุ่ม ชาวบ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่. 12 พฤษภาคม 2566.

²² สันทนา กลุ่ม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านบ้านจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่. 12 พฤษภาคม 2566.

²³ สันทนา กลุ่ม สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่. 12 พฤษภาคม 2566.

มีเดียที่มีผู้บริโภคชาวต่างชาติให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย และน่าเชื่อถือ เช่น Alibaba, Amazon ฯลฯ เพื่อเป็นการเข้าถึงผู้ซื้อได้โดยตรง²⁴

2) ด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการทำได้ยากในกลุ่มผู้ผลิตเอง ต้องมีการแบ่งงานกันอย่างชัดเจน ใครรับผิดชอบส่วนไหน สินค้าอะไร ต้องมีข้อมูลที่ทำให้ทราบว่า กำลังการผลิตสินค้าของตนทำได้เท่าใดต่อปี นำข้อมูลที่ได้มาวางแผนว่าสามารถรับการสั่งซื้อสินค้า (Order) ได้มากน้อยแค่ไหน หากผลิตได้ไม่ถึง มีการวางแผนแก้ไขอย่างไร การผลิตสินค้าแต่ละชนิดต้องมีการวางแผนการจัดการ ระยะเวลาออกมาเป็นรูปธรรม มีเวลาในการผลิต กำหนดส่งสินค้าแน่นอนให้ลูกค้า²⁵

วิธีการแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารในเรื่องของรูปแบบบรรจุภัณฑ์ (Package) ที่มีความทันสมัย การวางแผนทางการเงินในการคำนวณหาต้นทุนผลิตภัณฑ์ และการวางแผนกำไรที่เหมาะสมในแต่ละผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ว่า หีบห่อ หรือบรรจุภัณฑ์ (Package) มีความสำคัญต่อการตลาดในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้บริโภคทราบถึงชนิด ลักษณะสรรพคุณของสินค้าผู้บริโภค จึงมีความมั่นใจในสินค้ามากขึ้น และมีส่วนช่วยในการสร้างเอกลักษณ์ให้กับสินค้า ช่วยในการขยายตลาดและรักษาส่วนแบ่งทางการตลาด รวมทั้งช่วยในการเพิ่มยอดขายให้กับสินค้า²⁶

3) ปัญหาและอุปสรรคด้านการตลาด

สินค้าผลิตภัณฑ์ของของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง เป็นสินค้าทำมือ (Handmade) ตั้งแต่เริ่มกระบวนการผลิต ซึ่งมีความยากลำบากทำให้สินค้าผลิตภัณฑ์มีราคาที่สูง เช่น ผ้าทอกระเหรี่ยง เมื่อผลิตออกมาผู้บริโภคไม่มีความเข้าใจทำให้เกิดการต่อรองราคา สินค้าที่มีมูลค่าสูงจึงกลายมาเป็นจำหน่ายไม่ได้ราคาตามที่ควร การไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่สนับสนุนและชื่นชอบในสินค้าทำมือ (Handmade) ซึ่งตลาดสินค้าผลิตภัณฑ์เช่นนี้เหมาะกับนักท่องเที่ยว ผู้ที่ชื่นชอบชื่นชอบบางกลุ่มบางพวกเท่านั้น เช่น ชาวต่างชาติที่ชอบและต้องการผลิตภัณฑ์จำพวกนี้มากกว่าคนไทย ในส่วนนักท่องเที่ยวคนไทยเองก็จะมีเป็นกลุ่มผู้มีฐานะเท่านั้นยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มฐานะ หรือทุกเพศทุกวัย

วิธีการแก้ไขปัญหา

²⁴ สนทนากลุ่ม ชาวบ้าน หมู่บ้านหนองแดง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่. 12 พฤษภาคม 2566.

²⁵ สนทนากลุ่ม ชาวบ้าน หมู่บ้านห้วยครก ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่. 12 พฤษภาคม 2566.

²⁶ สนทนากลุ่ม ชาวบ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่. 12 พฤษภาคม 2566.

1) การจำหน่ายตรง ต้องมีหน้าร้าน เพื่อให้ลูกค้าได้เลือกสินค้า เห็นความสวยงามและรายละเอียดความประณีตของสินค้า

2) ผ่านคนกลาง อาจผ่านทางการวางผลิตภัณฑ์บนห้างสรรพสินค้า ร้านค้าต่างๆ แต่ต้องสามารถผลิตได้จำนวนมากพอที่จะกระจายสินค้าไปยังที่ต่างๆเพียงพอสินค้าไม่ขาด ข้อดี คือ สามารถกระจายสินค้าไปได้ไกลขึ้น ไม่ต้องมีภาระในการหาทำเลที่ตั้งร้านค้า แต่มีจุดอ่อนคือ ถ้าไรจะลดลงเนื่องจากต้องให้ค่าวางจำหน่าย แก่ร้านค้า

3) ผ่านงานแสดงสินค้า เป็นการทำตลาดเชิงรุก เพิ่มโอกาสทางธุรกิจ เพราะว่ามีลูกค้าที่เป็นกลุ่มลูกค้าธุรกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศ เท่ากับได้ทำการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากยิ่งขึ้น แต่ก็มีจุดอ่อน คือ สามารถทำตลาดได้เพียงระยะสั้นตามช่วงระยะเวลาของการจัดงาน

4) ผ่านช่องทางออนไลน์ มีศักยภาพในปัจจุบันผ่าน Website ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ หรือ Social Network ข้อดี คือ ต้นทุนในการตลาดต่ำ ลูกค้าสั่งซื้อได้ตลอด 7 วัน 24 ชั่วโมง สร้างการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่อยู่ ต่างประเทศได้ ข้อเสียคือ ลูกค้าอาจมีทัศนคติในเชิงลบต่อการสั่งซื้อสินค้าทางออนไลน์ เช่นความกังวลว่าจะไม่ได้รับสินค้า หากมีการชำระเงินไปแล้ว สินค้าไม่ดีจริงเหมือนในรูปภาพที่โฆษณา และ ไม่ได้เห็นสินค้าจริงประกอบการตัดสินใจ ดังนั้น ช่องทางจำหน่ายออนไลน์ จึงเหมาะที่จะใช้กับลูกค้าที่เคยซื้อสินค้าอยู่แล้ว หรือ ลูกค้าประจำ²⁷

4) ปัญหาและอุปสรรคด้านการผลิต

การผลิตเมล็ดกาแฟ ปัจจัยด้านพื้นที่การผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด และผู้บริโภค เนื่องจากมีปริมาณที่จำกัดในทุกหลังคาเรือน ยังต้องใช้พื้นที่รอบบ้านในการปลูกกาแฟเพื่อเก็บเกี่ยวเมล็ดกาแฟเพื่อแปรรูป สินค้าชนิดอื่นๆ ผลิตภัณฑ์ของบ้านห้วยบง มีหมู่บ้านอื่นๆ ผลิตตามแบบ ทำให้มีการซ้ำซ้อนของผลิตภัณฑ์ในชนิดเดียวกัน ผู้บริโภค และนักท่องเที่ยวเข้าใจผิดเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ไม่ตรงตามต้องการ ในส่วนการผลิตผ้าทอกระเหรี่ยงยังไม่เป็นที่นิยมของตลาด ขยายยากเนื่องจากมีราคาสูงจึงทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกซื้อยาก และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ยังไม่หลากหลาย ลวดลายไม่แปลกใหม่ ทำให้ไม่ดึงดูดใจในการที่จะซื้อ²⁸ จากประเด็นปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวมีดังนี้

- 1) ลวดลายของผลิตภัณฑ์ผ้าทอชนกะยังไม่ทันสมัยไม่ดึงดูดผู้บริโภค
- 2) พื้นที่ในการปลูกกาแฟยังไม่เพียงพอต่อความต้องการในการผลิต

²⁷ สนทนากลุ่ม ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่. 12 พฤษภาคม 2566.

²⁸ สนทนากลุ่ม ประธานวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรบ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่. 12 พฤษภาคม 2566.

3) ผ้าทอกะเหรี่ยงยังมีราคาค่อนข้างสูง ยังเข้าไม่ถึงกลุ่มเป้าหมาย

วิธีการแก้ไขปัญหานี้ ต้องปรับเปลี่ยนลวดลายของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงให้ทันสมัยดึงดูดผู้บริโภค นักท่องเที่ยวให้สนใจในผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่นสวยงาม เพิ่มพื้นที่ในการปลูกกาแฟให้เพียงพอต่อความต้องการในการผลิต โดยการประสานงานกับกลุ่มเครือข่ายข้างเคียงในการขอพื้นที่ในการปลูกต้นกาแฟเพิ่ม เพื่อให้มีผลผลิตที่เพียงพอต่อความต้องการในการผลิต การลดราคาของผลิตภัณฑ์ลงเพื่อการเข้าถึงของทุกชนชั้น สามารถเลือกซื้อได้ในราคาย่อมเยา และอาจจัดช่วงเวลาโปรโมชั่นขึ้น เช่น ซื้อกาแฟ 5 ชอง แถม 1 กระปุก เพื่อดึงดูดผู้บริโภค²⁹

5) ปัญหาและอุปสรรคด้านการเงินและแหล่งเงินทุน

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบงจะใช้เงินทุนจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์มาบริหารจัดการเป็นเงินทุนในการซื้อวัตถุดิบที่จะใช้ในการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป็นหลัก และมีแหล่งเงินทุนจากหน่วยงานท้องถิ่นหรือภาครัฐให้การสนับสนุนเป็นรายปีบ้าง ในการต่อยอดผลิตภัณฑ์ของบ้านห้วยบง สถานการณ์ปัจจุบันแหล่งเงินทุนขาดหาย เพราะไม่มีการผลิตเพิ่ม จะใช้วิธีผลิตตามการสั่งซื้อสินค้า (Order) ที่ลูกค้าสั่งจองเข้ามาเป็นหลัก และผลิตสำรองไว้บางส่วนเพื่อรองรับการสั่งสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์³⁰

วิธีการแก้ไขปัญหานี้ ชุมชน และผู้ประกอบการผลิตผลิตภัณฑ์จะต้องติดต่อขอรับการสนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำจากสถาบันการเงินต่างๆ ที่สามารถทำได้ และขอรับการสนับสนุนจากตัวแทนนายหน้า บริษัทห้างร้านต่างๆ และโปรโมชั่นผู้สนับสนุนหลักให้ด้วย การขอให้ภาครัฐร่วมสนับสนุน เพิ่มเงินทุนในด้านการผลิตสินค้าโดยให้ชุมชนเสนอไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด กรมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น³¹

6) ปัญหาและอุปสรรคด้านเทคโนโลยี

ในชุมชนท่องเที่ยว บ้านห้วยบง มีหัวแรงใหญ่ที่คอยขับเคลื่อนไม่ก็คนขาด คนรุ่นใหม่ที่จะมาสานต่อที่มีในปัจจุบัน ก็มีแค่ไม่กี่คนที่มาช่วยต่อยอดทำการตลาด แน่นอนว่าการตลาดในปัจจุบันต้องพึ่งพาสื่อสังคมออนไลน์เป็นอย่างมาก เพราะไม่สามารถไปออกร้านหรืองานเทศกาลตามที่ต่าง ๆ ได้

²⁹ สนทนากลุ่ม กรรมการหมู่บ้าน หมู่บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่. 12 พฤษภาคม 2566.

³⁰ สนทนากลุ่ม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านบ้านจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่. 12 พฤษภาคม 2566.

³¹ สนทนากลุ่ม สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่. 12 พฤษภาคม 2566.

website และสื่อสารสนเทศออนไลน์ ไม่มีการอัปเดตให้เป็นปัจจุบัน บางครั้งต้องอาศัยโฆษณาให้คนเข้าถึงมากยิ่งขึ้น หรือบางครั้งการทำคลิปสินค้า หรือไลฟ์สดแนะนำสินค้าของตนเองให้เป็นที่ยุ้จักก็สำคัญเช่นกัน

วิธีการแก้ไขปัญหา ต้องเน้นความเป็นตัวเองมากที่สุด การไลฟ์สดขายผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางออนไลน์ให้ดึงดูดหรือน่าสนใจ สามารถหาแนวทางได้ตาม page website ที่จำหน่ายเสื้อผ้า หรือสินค้าต่างๆ ทุกอย่างต้องทำอย่างสร้างสรรค์และรักษาอัตลักษณ์ของตนเอง มีการโปรโมทพหุแหล่งการท่องเที่ยว เพื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยว และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์ ทำการตลาดเชิงรุกในทุกมิติในด้านสังคมออนไลน์ที่สามารถทำได้³²

7) ปัญหาและอุปสรรคการสนับสนุนจากภาครัฐ

ภาครัฐมีส่วนช่วยในการสนับสนุนในด้านของบุคลากร นักวิชาการให้ความรู้กับชาวบ้านในเรื่องต่างๆ และแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ต่างๆ ด้าน เพื่อการพัฒนาสินค้าให้มีมาตรฐานและคงความเป็นเอกลักษณ์ ติดตามและประสานงานกับหมู่บ้านข้างเคียงเพื่อช่วยขยายเครือข่ายและโอกาสในการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ แรงงาน งานโยธา งานประชาสัมพันธ์ที่ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนเมื่อมีงานประจำปี ตลอดจนเงินงบประมาณสนับสนุนการจัดงาน

วิธีการแก้ไขปัญหา ภาครัฐต้องเข้ามาช่วยให้การสนับสนุนมากกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบันที่ช่วยเรื่องของการจัดบุคลากรให้คำปรึกษาแนะนำ การช่วยสนับสนุนสาธารณประโยชน์ ถนน ไฟฟ้า ประชาสัมพันธ์เฉพาะในส่วนภาครัฐทำได้เท่านั้น ต้องช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้กว้างขึ้นกว่าเดิมในส่วนที่ยังไม่ได้ทำ เช่น การช่วยเหลือแหล่งเงินทุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชน การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อให้ครอบคลุมมากขึ้น การเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการแนะนำให้ข้อมูลกับชุมชนให้มากขึ้นด้วย³³

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมามีวิธีแก้ไขปัญหาดังนี้

1. การสร้างเครือข่ายธุรกิจ ต้องสร้างคนรุ่นใหม่ อบรมให้ความรู้ในเรื่องของการสร้างเครือข่ายแบบวงกว้างเพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย ชาวต่างชาติตลอดจนภาคีเครือข่ายพันธมิตรที่จะมาร่วมกันดำเนินธุรกิจการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ให้กระจายออกไปสู่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อประโยชน์ของผู้ผลิตสินค้าที่จะได้ขายผลิตภัณฑ์เพิ่มมากขึ้นตามมา เพราะคนรุ่นใหม่มีความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนมีการสร้างไอเดียที่ดีที่สามารถต่อยอดธุรกิจผลิตภัณฑ์ให้ดีและเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น

³² สันทนา กลุ่ม ผู้ช่วยนักบัญชี ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่. 12 พฤษภาคม 2566.

³³ สันทนา กลุ่ม ครูอัตราจ้าง โรงเรียนมัธยมกัลยาณิวัฒนาเฉลิมพระเกียรติ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่. 12 พฤษภาคม 2566.

2. การบริหารจัดการ ต้องมีการประชุม แบ่งงานกันอย่างชัดเจนว่าใครรับผิดชอบส่วนไหนอะไร อย่างไรใช้ระบบการทำงานแบบมีโครงสร้าง มีแผนงานมากำกับให้ชัดเจนเพื่อการบริหารจัดการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ดีมีคุณภาพ

3. การตลาด ต้องทำการตลาดเชิงรุกในทุกมิติ ทั้งทางด้านการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น สื่อท้องถิ่น บายไวเนล การลงโฆษณาตามสื่อออนไลน์ การออกร้านจัดแสดงสินค้าในงานต่างๆ การประชาสัมพันธ์ผ่านการออกงานแสดงสินค้าระดับอำเภอ จังหวัดและระดับประเทศ การขายสินค้าผลิตภัณฑ์จึงจะครอบคลุมกลุ่มผู้บริโภคและกลุ่มเป้าหมายได้ทั่วถึง

4. การผลิต ผลิตภัณฑ์สินค้าจะต้องตรงตามต้องการของกลุ่มผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว ในส่วนการผลิตผ้าทอชนกะต้องเป็นที่นิยมของตลาดของทุกคนชั้นสามารถเข้าถึงได้ ราคาต้องไม่แพงเกินไป ลวดลายต้องมีความโดดเด่นสวยงาม ฉลากผลิตภัณฑ์จะต้องแก้ไขออกแบบให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยความสวยงามของตัวผลิตภัณฑ์สินค้าและฉลากผลิตภัณฑ์ด้วยทั้งสองอย่างควบคู่กัน

5. การเงินแหล่งเงินทุน เงินทุนเงินหมุนเวียนในการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ ภาครัฐต้องมีการสนับสนุนเงินทุนที่มากกว่าที่ผ่านมาจากงบประมาณที่มีของหน่วยงาน เพื่อการผลิตที่ดีมีคุณภาพ การจัดซื้อวัตถุดิบ และอุปกรณ์ในการผลิตต่างๆจะได้ไม่ขาด ไม่สะดุดในกระบวนการผลิตการขับเคลื่อนในเรื่องของเงินทุนจึงจะเดินไปต่อได้ การหาแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินที่ดอกเบี้ยต่ำมาหมุนเวียนใช้จ่ายในกระบวนการทุกขั้นตอน

6. เทคโนโลยี ภาครัฐต้องสนับสนุนเทคโนโลยีใหม่ๆที่เข้ามาช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งล้ำสมัย ไม่ทันสมัยไม่ดึงดูดให้ผู้สนใจ และนักท่องเที่ยวเลือกให้อยากเลือกซื้อ โดยการส่งแกนนำผู้ผลิตสินค้าไปอบรมยังสถานที่ต่างๆที่ภาครัฐ และเอกชนจัดขึ้นเพื่อเพิ่มประสบการณ์สามารถนำมาถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยได้ และภาครัฐควรหาแหล่งเงินทุนจากภาคเอกชนให้บ้านห้วยบงด้วย เพื่อการจัดซื้ออุปกรณ์ที่ทันสมัย เทคโนโลยีใหม่ๆที่ล้ำสมัยเพื่อช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยขึ้น

7. การสนับสนุนจากภาครัฐ ภาครัฐควรมีการส่งเสริม สนับสนุนชุมชนบ้านห้วยบงในการผลิตสินค้าในทุกด้านไม่ใช่เพียงการสนับสนุนด้านบุคลากรให้ความรู้แต่เพียงอย่างเดียว ภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่มีบทบาทโดยตรง สำนักงานพัฒนาชุมชนกัลยาณิวัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านจันทร์ และอื่นๆ จะต้องทุ่มเทสรรพกำลัง และทุนทรัพย์เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ของอำเภอกัลยาณิวัฒนาให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในระดับประเทศในเรื่องของความสวยงามผลิตภัณฑ์ คุณภาพสินค้าที่ดี และราคาที่สามารถจับจ่ายได้ทุกคนชั้นราคาไม่แพงเกินไปควบคุมให้อยู่ในจุดที่คุ้มทุน

4.1.2 บริบทชุมชน

ภาคเหนือตอนบนมีบทบาททางด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ มีจุดขายทั้งด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมล้านนาและวัฒนธรรมชนเผ่าที่โดดเด่นหลากหลาย อีกทั้งเป็นประตูการค้าชายแดนเชื่อมโยงเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวกับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและเอเชียใต้ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญระดับประเทศและนานาชาติ มีธุรกิจการค้าภาคบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากมาย ทั้งโรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร สปา รถเช่า ฯลฯ รวมไปถึงผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มักนำเอาเอกลักษณ์ของคนเหนือ หรืออัตลักษณ์ของชนเผ่ามารวมเข้าไว้ในผลิตภัณฑ์และบริการของตนเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า ตลอดจนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนเพื่อสัมผัสกับวิถีวัฒนธรรมชนบท โดยเฉพาะที่อำเภอปาย การท่องเที่ยวที่อำเภอปายเป็นลักษณะกิจกรรมการพักผ่อน รูปแบบวิถีชีวิตดั้งเดิม แต่ก็มีความสะดวกสบายด้วยอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย อำเภอภักกลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีความพยายามสร้างให้เป็นเมืองปายแห่งที่ 2 แตกต่างจากอำเภอปางมะผ้า ซึ่งตั้งอยู่เลยอำเภอปายขึ้นไป กลับมีความโดดเด่นในเรื่องของการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่น่าสนใจ เช่น ชุมชนบ้านจำโบ เป็นหมู่บ้านของชาวมูเซอ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยไม่เข้าทำลายมากนัก ทำให้ยังความเป็นธรรมชาติมากกว่า และวิถีชีวิตของชุมชนยังคงรักษาไว้ไม่เปลี่ยนแปลง แต่ในอนาคต หากการท่องเที่ยวขยายตัวเพิ่มขึ้น ก็อาจส่งผลกระทบเช่นเดียวกัน อีกอำเภอหนึ่งที่อยู่ติดกับอำเภอภักกลยาณิวัฒนา คือ อำเภอสะเมิง นับเป็นอำเภอที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นอำเภอที่ซ่อนเร้นอยู่ในหุบเขาของผืนป่าอุทยานแห่งชาติสุเทพ-ปุย และอุทยานแห่งชาติอินทนนท์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักรู้จักอำเภอสะเมิงในฐานะเมืองแห่งไร่สตอเบอรี่ แต่แท้จริง อำเภอภักกลยาณิวัฒนา ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่ง และมีโฮมสเตย์สำหรับผู้สนใจท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบธรรมชาติอยู่มาก ในขณะเดียวกัน ก็ยังคงสภาพวิถีชีวิตท้องถิ่นไว้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 4.49 ภาพมุมสูง อำเภอภักดีพัฒนา

วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่ออำเภอที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่นั้นตามที่กระทรวงมหาดไทยขอพระราชทานว่า “อำเภอภักดีพัฒนา” แทนชื่อเดิมที่ใช้ว่า “วัดจันทร์”

ประวัติศาสตร์พื้นถิ่นวัฒนธรรมชุมชนมูเงะคี

ชุมชนมูเงะคี คือบริเวณที่บ้านจันทร์ ตั้งอยู่ในพื้นที่มรดกวัฒนธรรม ปกาเกอญอในภักดีพัฒนาเชียงใหม่ เป็น มาตุภูมิ ชนชาติปกาเกอญอที่เรียกตนเองว่า “ปกาเกอญอ” มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม การแต่งกาย ภาษาพูด และภาษาเขียนเป็นของตัวเอง มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รักความสงบ มีระบบเครือญาติที่ เหนียวแน่น ภาพรวมโดยทั่วไปของชุมชนพื้นที่บ้านจันทร์ตั้งอยู่ใน ต้นน้ำแม่แจ่ม บริเวณพื้นที่เต็มไปด้วยต้นสนจำนวนมากเป็นหลายพันไร่ สภาพอากาศในฤดูหนาว มีเมฆหมอกกระจายในท้องที่ต่าง ๆ อย่างสวยงาม ซึ่งมีคำขวัญว่า

**"ภักดีพัฒนาสูงส่ง่า ป่าสนพันปี แหล่งวัฒนธรรมสามชนเผ่า พระธาตุเก่าล้ำค่า
หกรถราแหล่งต้นน้ำ งามเลิศล้ำดินแดนในฝัน"**

ชุมชนอยู่ห่างไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่ ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 165 กิโลเมตรใช้เวลาเดินทาง ประมาณ 4 ชั่วโมง ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการเชื่อเรื่องผีที่นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และจิตวิญญาณบรรพชนโดยมีจำนวนไม่น้อยที่นับถือคริสต์ศาสนา มีผู้นำศาสนาในแต่ละหมู่บ้าน ได้แก่ หยี่โซ่ หรือ ความศรัทธาในท้องถิ่น มีพระธรรมจาริก และศิษยาภิบาล ประจำท้องถิ่น เป็นต้น

ความเชื่อโบราณของคนปกากะญอในการนับถือบรรพบุรุษ เจ้าป่าเจ้าเขาที่คอยปกป้องรักษาสู่การนับถือพระพุทธศาสนา ที่มีจุดร่วมกันคือ ความเชื่อเรื่อง “กฎแห่งกรรม” หรือการกระทำในขณะที่ยังเป็นมนุษย์ หากกระทำความชั่วดังปรากฏในภาพยนตร์ตลก ตามหลักศีล 5 ของศาสนาพุทธเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

สภาพภูมิศาสตร์

บ้านจันทร์ (มูเจะคี) เป็นหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะเหรี่ยง มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม การแต่งกาย ภาษาพูด และภาษาเขียนเป็นตัวของตัวเอง มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รักความสงบ ความสัมพันธ์ในเครือญาติอย่างแน่นแฟ้น สภาพทั่วไปของชุมชนตำบลบ้านจันทร์ตั้งอยู่ในขุนน้ำแม่แจ่ม บริเวณหมู่บ้านเต็มไปด้วยต้นสน จำนวนหลายพันไร่ สภาพอากาศในฤดูหนาว อุณหภูมิตดลทุกปี มีเมฆหมอกกระจายในท้องที่ต่างๆ อย่างสวยงาม ซึ่งมีคำขวัญว่า “กัลยาณิวัฒนาสูงสง่า ป่าสนพันปี วัฒนธรรมชนเผ่า พระธาตุเก่าล้ำค่า หกธาราแหล่งต้นน้ำ จามเลิศล้ำอำเภอนิฝน”

ภาพที่ 4.50 วัดจันทร์ (มูเจะคี)

สภาพการคมนาคม

บ้านจันทรอยู่ห่างจากตัวอำเภอแม่แจ่ม ประมาณ 4 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 140 กิโลเมตร การคมนาคมเป็นถนนลูกรัง การสัญจรไปมา มีความยากลำบาก โดยเฉพาะฤดูฝนการสัญจรลำบากมาก เส้นทางในการเข้าออกวัดบ้านจันทร มีเส้นทางอยู่ 4 ทาง คือ

เส้นทางที่ 1 เส้นทาง วัดจันทร - สะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ สภาพถนนช่วงวัดจันทร ตำบลบ่อแก้วเป็นถนนลูกรัง ที่เหลือจากนั้นเป็นทางลาดยาง มีรถประจำทางวิ่ง วันละ 2 เที่ยว

เส้นทางที่ 2 เส้นทาง วัดจันทร - ปาย สภาพถนนลาดยางตลอดเส้นทาง ระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร มีรถโดยสารวันละ 1 เที่ยว

เส้นทางที่ 3 เส้นทาง วัดจันทร - ขุนแม่รวม - แม่นาจร - อำเภอแม่แจ่ม สภาพถนนลูกรัง ระยะทางประมาณ 120 กิโลเมตร ไม่มีรถโดยสาร

เส้นทางที่ 4 เส้นทาง วัดจันทร - ห้วยตอง - ห้วยปูลิง - แม่ฮ้องสอน สภาพถนนลูกรังการสัญจรด้วยยานพาหนะมีความลำบาก ระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร

อาชีพของชุมชน

ชาวบ้านวัดจันทรส่วนมากจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนาเป็นหลัก การทำไร่รับจ้างทั่วไปเป็นรอง นอกจากนั้น มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ หมู ไก่ มีทั้งเลี้ยงเพื่อจำหน่ายและทำเป็นอาหารให้กับครอบครัว ชาวบ้านจำนวนหนึ่งที่เข้ารับข้าราชการ

การศึกษา / ศาสนาในชุมชน

บ้านวัดจันทรในอดีตมีการนับถือบรรพบุรุษ คือการบูชาดวงวิญญาณของผู้ล่วงลับไปแล้วเป็นส่วนใหญ่ เมื่อมีพระธรรมจาริกได้เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาแล้ว ประชากรส่วนมากเริ่มที่จะมานับถือพระพุทธศาสนา โดยการเข้าพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ปฏิญาณตนที่จะยึดเอาพระรัตนตรัย คือพระพุทฺธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นที่พึ่งตลอดชีวิต โครงการพระธรรมจาริกเป็นผู้จัดพิธีดังกล่าวให้ ปัจจุบันบ้านวัดจันทรมีจำนวนประชากร จำนวน 106 หลังคาเรือน จำนวน 127 ครอบครัว จำนวนประชากรชาย 292 คน จำนวนประชากรหญิง 275 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 567 คน นับถือพระพุทธศาสนา 124 ครอบครัว นับถือศาสนาคริสต์ 3 ครอบครัว

ประวัติความเป็นมาของวัดบ้านจันทร

วัดบ้านจันทรเป็นวัดที่เก่าแก่ที่สุดในเขตตำบลบ้านจันทร แต่ไม่สามารถที่จะทราบแน่ชัดว่าตั้งขึ้นเมื่อใด แต่สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นมานานกว่า 300 ปี ที่ผ่านมา สาเหตุที่ชื่อว่า “วัดจันทร” จากการสัมภาษณ์ นายตอริ เขตเนาว์อนุรักษ์ ชาวบ้านผู้อาวุโส ในชุมชนเล่าว่า บ้านวัดจันทร เดิมทีหมู่บ้านแห่งนี้ยังไม่มีชื่อ แต่ที่เรียกวัดจันทรตามประวัติศาสตร์เล่าสืบต่อกันมาคือ มีคนชื่อ “จันทร” เป็นชาวล้านนา

ที่ถูกขับไล่ออกจากครอบครัว เพราะทำผิดจารีตประเพณีของตระกูล เดินทางมาเป็นแรมเดือน มาถึงบริเวณบ้านวัดจันทร์เห็นว่าสถานที่แห่งนี้มีทำเลที่เหมาะสมแก่การสร้างหมู่บ้านเป็นอย่างมาก เพราะมีสถานที่กว้างขวางมีสายน้ำแม่แจ่มไหลผ่านทางทิศตะวันออก จึงตัดสินใจที่จะปักหลักอาศัยอยู่ตรงนี้ ในที่สุดหลังจากมาพักในบริเวณวัดจันทร์ได้ไม่นาน ทางบ้านเมืองล้านนาเกิดอาเพศอย่างร้ายแรง ข้าวยาก หมดแพง ไม่มีผู้ใดแก้ไขเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยนายจันทร์เท่านั้นที่จะทำให้เหตุการณ์สงบลงได้ มารดาต้องให้ทาสบริวารมาตามนายจันทร์ให้กลับเมืองล้านนาอย่างรีบด่วน เมื่อทาสบริวารมารดามาถึงเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเมืองล้านนาจนหมดสิ้น แต่ถูกนายจันทร์ปฏิเสธอย่างสิ้นเชิง ในที่สุดทนคำขอร้องไม่ได้ จึงต้องกลับตามคำสั่งมารดา แต่มีข้อแม้ว่า ต้องให้ชาวบ้านปลูกต้นไม้ระหว่างสองข้างทางก่อน เพื่อมิให้ตัวเองถูกแดดถูกฝน นอกจากนั้นจะกลับบ้นหลังคน ฝ่ายมารดาต้องให้ทาสบริวารทำตามที่ถูกขอทุกประการ โดยให้มีการปลูกต้นไม้ระหว่างสองข้างทาง และให้คนนอนเรียงกันให้นายจันทร์เดินข้ามจนสิ้นสุดระยะทาง สุดท้ายนายจันทร์ก็เดินทางกลับเมืองล้านนา เพื่อแก้ไขปัญหาบ้านเมือง ด้วยเหตุนี้บริเวณนี้จึงเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ว่า “บ้านวัดจันทร์” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

หลังจากนั้น มีชนเผ่าลัวะ ที่มาบุกเบิกสร้างหมู่บ้านอย่างไม่เป็นเป็นทางการ มีการปักที่อยู่ในท้องที่ต่างๆ พร้อมทั้งแบ่งกันเป็นกลุ่มในการสร้างวัด จากนั้นมีการโยกย้ายสถานที่อยู่ จึงทำให้วัดและพระเจดีย์หลายที่ขาดการดูแลรักษา ทำให้ต้องกลายเป็นวัดร้างและเหลือฐานพระเจดีย์ในบริเวณวัดบ้านจันทร์นอกจากนี้นายสำเภา กงมะลิ บอกเล่าเล่าว่า จากนั้นมีชาวบ้านจากเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอนเข้ามาตั้งรกรากไม่ก็หลัง แต่นับวันมีการย้ายเข้ามามากขึ้น การตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน เพราะสมัยนั้นทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มีสัตว์ป่านานาชนิด โดยเฉพาะเสือที่มาสสร้างความเดือดร้อนคือจับสัตว์ของชาวบ้านกินเป็นประจำ ทำให้ชาวบ้านสร้างบ้านเรือนไม่ห่างกันนัก

นายหม่อโพ ครอบบุญราวี เล่าเสริมว่า บ้านจันทร์มีชื่อเป็นภาษาท้องถิ่นว่า “โซ่ค่อทิ” ซึ่งคำว่า โซ่ แปลว่า พระเจดีย์ (พระธาตุ) โซ่ค่อทิ จึงมีความหมายว่า บ้านดินธาตุ โดยอาศัยพระเจดีย์ที่สร้างในวัดจันทร์เป็นเจดีย์องค์แรก จากนั้นก็สร้างพระเจดีย์ลูกเพิ่มอีก 2 องค์ องค์แรกตั้งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน มีชื่อท้องถิ่นว่า “โซ่กล้อมอ” ลูกองค์ที่ 2 อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีชื่อว่า “พระธาตุจอมแจ้ง” ทั้ง 3 องค์นั้นสร้างขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน

สมัยก่อนบริเวณวัดบ้านจันทร์เป็นป่าทึบ ไม่มีผู้คนอาศัยอยู่เต็มไปด้วยแมกไม้มานานานาชนิด โดยเฉพาะรอบๆ บริเวณหมู่บ้านเต็มไปด้วยไม้สนจำนวนมากเป็นพันธุ์ ไร่ แต่บริเวณบ้านจันทร์ มีสถานที่สร้างพระสถูปเจดีย์เก่าที่ปรักหักพัง ตลอดถึงฐานของโบสถ์และวิหารอยู่หลายแห่ง ที่ชนเผ่าลัวะที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาได้มาสร้างขึ้นในเขตตำบลบ้านจันทร์ จากนั้นชนเผ่าลัวะก็อพยพโยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานอื่น ทำให้วัดบ้านจันทร์เป็นหมู่บ้านร้างในที่สุด

ต่อมา มีพระธุดงค์อยู่รูปหนึ่งจาริกจากประเทศพม่ามีนามว่า “หลวงพ่อดุตตะ” มาเห็น บริเวณวัดจันทร์เป็นสถานที่สงบยิ่งนัก จึงปักกลดบำเพ็ญเพียรภาวนา ขณะนั้นมีชาวบ้านขุนแจ่มน้อย นามว่า พ่ออ้อยดูลอย กับชาวบ้านห้วยตอง นามว่า พ่ออ้อยคำหมื่น อยู่บ้านห้วยตองเขตอำเภอเมืองจังหวัด แม่ฮ่องสอน ได้มาพบหลวงพ่อดุตตะที่นั่งปักกลด ในบริเวณวัดบ้านจันทร์ จึงเกิดความศรัทธาเลื่อมใส มาทำบุญถวายทานกับหลวงพ่อดุตตะเป็นประจำ แต่เนื่องจากหมู่บ้านแจ่มน้อยและห้วยตองอยู่ไกลจาก บ้านวัดจันทร์ ประกอบกับการคมนาคมมีความยากลำบาก การมาทำบุญทุกวันย่อมไม่สะดวก จึงได้ตกลงกันว่า จะย้ายมาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านจันทร์ ตอนแรกมีเพียง 4 ครอบครัว หลังจากที่ย้ายมาแล้วได้ ประกาศเชิญชวนชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงมาช่วยกันบูรณปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ โดยมีหลวงพ่อดุตตะ เป็นประธาน หลังจากได้ช่วยกันบูรณะพระเจดีย์ใกล้จะสำเร็จ หลวงพ่อดุตตะก็ลาชาวบ้าน เพื่อธุดงค์กลับประเทศพม่า และในระหว่างการเดินทางได้เกิดอาพาธอย่างหนักท่านก็มรณะในระหว่างเดินทาง

ปีพุทธศักราช 2473 พระครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย ได้เดินธุดงค์มาทางอำเภอ ปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผ่านบ้านเมืองแปง อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน ถึงวัดบ้านจันทร์ จึงได้มาพักค้างคืน ที่วัดจันทร์ เห็นพระธาตุที่สร้างไว้ยังไม่แล้วเสร็จ จึงชวนชาวบ้านมาช่วยกันบูรณะต่อจนสำเร็จ พร้อมยก ฉัตรพระเจดีย์ มีการทำบุญเฉลิมฉลองกัน 7 วัน 7 คืน เมื่อมีการยกช่อฟ้าเจดีย์ ปรากฏว่า ชาวบ้าน พยายามยกยอดฉัตรแล้วหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จ เพราะมีคนทำนายหรือกล่าวไว้ว่าพระเจดีย์อยู่ในหมู่บ้าน กะเหรี่ยง คนที่ยกยอดฉัตรต้องเป็นคนที่มีเชื้อสายกะเหรี่ยงเท่านั้น

ภาพที่ 4.51 พระธาตุเจดีย์ วัดจันทร์

เมื่อครูบาเจ้าศรีวิชัยมาพักอาศัยในบริเวณวัดจันทร์ จึงนำชาวบ้านมาบูรณะพระเจดีย์ หลังจากการบูรณะเสร็จสิ้นก็มีการยกยอดฉัตรโดยพระบาเจ้าศรีวิชัย มีการทำบุญเฉลิมฉลองกัน 7 วัน หลังจากเสร็จพิธีการยกยอดฉัตร มีชาวบ้านกะเหรี่ยงจากที่ต่างๆ มาร่วมเป็นจำนวนมาก เมื่อทำบุญพระเจดีย์เสร็จ ครูบาเจ้าศรีวิชัยพร้อมกับคณะก็จาริกไปทางอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาเมื่อ “พระอินทนน” ไม่ทราบฉายา มาอยู่ประจำวัดบ้านจันทร์หลายสิบพรรษา ท่านก็เดินจาริกต่อไปทำให้วัดจันทร์ขาดพระจำพรรษาในระยะหนึ่ง ชาวบ้านก็นิมนต์พระกร ไม่ทราบนามสกุล ที่เดินทางจากอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านเมืองน้อย เมืองปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งในสมัยนั้นมีวัดจันทร์วัดเดียวเท่านั้น ในแต่ละปีจะมีชาวบ้านจากตำบลแม่แดด ตำบลแจ่มหลวงและศรีทราเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน มาร่วมทำบุญเป็นประจำทุกปีเป็นจำนวนมาก

จุดเด่นอีกอย่างของวัดนี้คือ วิหารแวนตาตา ซึ่งชาวบ้านปกากะญอได้อากระจกกรองแสงสีดำมาติดตรงช่องลมด้านหน้าวิหารเมื่อประมาณ 40 ปีที่แล้วเพื่อป้องกันโจรที่ลอบเข้ามาขโมยพระประธาน ซึ่งเป็นพระสิงห์สามอายุกว่า 300 ปี และพระพุทธรูปอื่น ๆ วัดจันทร์แห่งนี้จึงมีประวัติและ

ตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาอย่างน่าสนใจ โดยสำหรับนักท่องเที่ยวที่ทราบประวัติก็มักจะแวะเวียนกันมากราบสักการบูชาขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคลอย่างไม่ขาดสาย

พระนิคม กิจจุสโร พระธรรมจาริกประจำวัดบ้านจันทร์เล่าว่า ปีพุทธศักราช 2510 ทางโครงการพระธรรมจาริกวัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดส่งพระธรรมจาริกเข้ามาปฏิบัติงานในวัดจันทร์โดยมี พระอุไร มหาวิโร เป็นพระธรรมจาริกรุ่นแรกได้เข้ามาพัฒนากุฏิสงฆ์ที่พัทธาลาบำเพ็ญบุญและมีการอบรมศีลธรรมให้แก่

ชาวบ้านทั้งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพิธีกรรมเบื้องต้น ทำให้ชาวบ้านในตำบลบ้านจันทร์เกิดความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากขึ้น จึงมีการขยายพื้นที่และสร้างอาคารในหมู่บ้านต่างๆ จากนั้นได้นิมนต์พระธรรมจาริกมาขยายพื้นที่ในการทำงานเข้าไปในหมู่บ้านที่ได้สร้างอาคารจนครบทุกอาคาร

ปีพุทธศักราช 2522 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามมกุฎราชกุมารี เสด็จเยี่ยมพสกนิกรชาวไทยภูเขาในถิ่นทุรกันดาร มีการจัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพ เพื่อเสริมสร้างรายได้จากการทอผ้าจำหน่าย พระสงฆ์เข้ามาจนถึงปัจจุบัน

สถานที่ใกล้เคียงกัน นอกจากจะมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นศูนย์รวมใจของชาวชุมชนก็คือ “วัดจันทร์” ที่เป็นวัดเก่าแก่ของชุมชน ประดิษฐานพระธาตุวัดจันทร์ และมีวิหารที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปว่า “วิหารแว่นตาดำ” หรือ “วิหารเรย์แบน” ที่เมื่อมองจากด้านหน้าวิหารแล้วจะเห็นภาพคล้ายกับมีแว่นตาขนาดใหญ่สวมอยู่ แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนวัดจันทร์นั้น งดงามด้วยพื้นที่ที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ขึ้น

ศูนย์กลางของ อ.กัลยาณิวัฒนา อยู่ที่ชุมชนบ้านจันทร์ ซึ่งมี “วัดจันทร์” เป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธา วัดจันทร์ เป็นวัดเก่าแก่ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างในสมัยใด แต่สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นมาได้กว่า 300 ปีแล้ว ซึ่งชื่อของวัดจันทร์ บ้านจันทร์นั้น ตามตำนานเชื่อว่ามาจากชื่อของ “นายจันทร์” (ตำนานหนึ่งว่าเป็นคนจากล้านนา อีกตำนานหนึ่งว่าเป็นคนพื้นที่นี้) วัดจันทร์เป็นที่ประดิษฐานของพระธาตุวัดจันทร์สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้าน ขณะที่วิหารของที่นี่บ่งบอกว่าแตกต่างจากวิหารทั่วไป หลายคนเรียกวิหารหลังนี้ว่า “วิหารแว่นตาดำ” หรือ “วิหารเรย์แบน” เพราะเมื่อมองจากด้านหน้าแล้วดูคล้ายมีแว่นตาขนาดใหญ่สวมอยู่ อีกจุดหนึ่งคือ พระธาตุจอมแจ้ง จุดชมวิวบนเนินเขาที่ประดิษฐาน “พระธาตุจอมแจ้ง” อีกหนึ่งในพระธาตุศักดิ์สิทธิ์สำคัญของเมืองนี้

ภาพที่ 4.52 พระวิหารแว่นตาดำ

เรื่องราวความเป็นมาของโบสถ์ที่มีรูปทรงคล้ายกับแว่นตานั้น มีเรื่องเล่า เนื่องจากในโบสถ์มีลักษณะคับแคบ มืด ไม่ค่อยมีแสงสว่าง จึงได้มีการเจาะแนวหลังคาของโบสถ์แล้วนำกระจกมาติดเพื่อให้แสงสว่างส่องเข้ามาด้านในของโบสถ์

พระพุทธรูปสิงห์สาม ถูกขโมยไปในสมัยก่อน ราวๆประมาณ 30-40 ปี ไม่ระบุปี พ.ศ. ที่แน่ชัด ที่วัดเมืองแปงมีพระพุทธรูปที่ถือว่าเป็นของคู่บ้านคู่เมือง อยู่ 3 องค์ คือ พระสิงห์สาม โดยได้อัญเชิญมาจากบริเวณรอยพระพุทธรูปเดิมถูกทิ้งร้างไว้ พระสิงห์สามมีลักษณะงดงามมาก โดยเฉพาะองค์ใหญ่ซึ่งมีขนาดหน้าตักกว้าง 24 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปที่มีพระพักตร์อัมเอบ มีรอยยิ้มพริ้มใจให้ความรู้สึกสงบสุข ในจิตใญ่ยามเมื่อได้อยู่เบื้องหน้าพระพักตร์ของพระพุทธรูปองค์นี้ ส่วนพระสิงห์องค์ที่ 2 มีขนาดรองลงมาบ้าง คือมีขนาดหน้าตักกว้าง 16 นิ้ว และองค์สุดท้าย มีขนาดเล็กที่สุด คือมีขนาดหน้าตักกว้าง 12 นิ้ว

ภาพที่ 4.53 พระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมืองประจำอำเภอภักดีพัฒนา

พระพุทธรูปทั้งสามองค์นี้ถือว่าเป็นของสำคัญคู่บ้านคู่เมืองที่ชาวบ้านให้ความเคารพกราบไหว้บูชามาก เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่มาแต่เดิม เป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญ และเชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่บันดาลให้บ้านเมืองมีความผาสุก สงบร่มเย็นตลอดมา

อำเภอภักดีพัฒนา มีแหล่งท่องเที่ยวไฮไลต์มีทิวทัศน์ ธรรมชาติ สวยงามของป่าสนที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ในช่วงฤดูหนาวดินแดนกลางหุบเขาแห่งนี้ จะถูกปกคลุมไปด้วยม่านหมอกและสายลมอันหนาวเย็น ไม่ว่าใครก็ตามที่ได้มาเยือนสถานที่แห่งนี้ คงไม่พ้นหลงเสน่ห์กับความงาม ที่มองเห็นอยู่

ตรงหน้า ภาพสายหมอกลอยพริ้วปกคลุมทิวสนและอ่างเก็บน้ำ รวมทั้งสีสันสดสวยของใบเมเปิ้ลที่พร้อมใจกันผลัด เปลี่ยนสีในช่วงปลายปี บวกกับธรรมชาติอันอุดมงดงามและไมตรีจิตของชาวพื้นถิ่น ทั้งหมดนี้จะยังคงตราตรึงอยู่ในความประทับใจของผู้ที่ได้ไปเยือน

4.1.5 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์

ภาพที่ 4.54 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2522 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรชาวเขาใน เขตหมู่บ้านวัดจันทร์ ทรงทราบถึงความทุกข์ยากของชาวเขาในพื้นที่ ตลอดจนเส้นทางคมนาคมก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิต จึงมีพระราชดำริให้มีการพัฒนาบ้านวัดจันทร์และหมู่บ้านใกล้เคียง จัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ขึ้นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของราษฎร ในพื้นที่ ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมปลูกพืชผักและผลไม้เมืองหนาวศูนย์ พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ มีพื้นที่รับผิดชอบ 153,592 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ 19 หมู่บ้าน และพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2 หมู่บ้าน ประชากรในพื้นที่เป็นชาวเขาเผ่าปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง) จำนวน 1,823 ครอบครัว ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ป่าสนและป่าเต็งรังขนาดใหญ่ที่อุดมสมบูรณ์ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 960 เมตร

“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์” หรือ “โครงการหลวงวัดจันทร์” นั้นกำเนิดขึ้นภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราช ดำเนินเยี่ยมราษฎรชาวเขาในเขตหมู่บ้านวัดจันทร์ เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2522 และได้ทรงทราบถึงความทุกข์ยากของชาวเขาในพื้นที่ จึงมีพระราชดำริให้

มีการพัฒนาบ้านวัดจันทร์และหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อให้ราษฎรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดย จัดตั้ง คณะกรรมการบริหาร “ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์” ซึ่งมีหม่อมเจ้าภิศเดช รัชนิ เป็นองค์ประธาน กรรมการ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ เป็นรองกรรมการ และผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันเป็นกรรมการ อาทิ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กรมชลประทาน องค์การอุตสาหกรรม ป่าไม้ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน เป็นต้น

หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยและผู้ร่วมทดลองการท่องเที่ยวได้เดินทางเข้าพัก ณ บ้านพักของสวน ป่าหลวงบ้านวันจันทร์ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) ซึ่งถือเป็นที่พักที่ดีที่สุดในอำเภอกัลยาณิ วัฒนา

4.1.6 สวนป่าหลวงบ้านวันจันทร์ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.)

ในบริเวณชุมชนวัดจันทร์ นอกจากจะมีโครงการหลวงวัดจันทร์แล้ว ก็ยังมีพื้นที่ที่เป็นแหล่ง ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวหลายคนรู้จักกันดี อย่างเช่น ป่าสนวัดจันทร์ โดยองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ หรือ ที่รู้จักกันว่า “ออป. วัดจันทร์” ที่มีบรรยากาศร่มรื่นด้วยแนวต้นสนที่ปลูกอยู่โดยรอบ นักท่องเที่ยว สามารถปั่นจักรยานไปตามเส้นทาง ชมทิวทัศน์ป่าไม้ หุ่นาเขียวชจี อ่างเก็บน้ำที่มีความงดงามเป็นอย่าง มาก โดยเฉพาะในช่วงหน้าหนาว ที่ยามเช้าจะมีสายหมอกล่องลอยอยู่เหนือผืนน้ำและสามารถชมวิว ทิวทัศน์ของชุมชนวัดจันทร์ได้ที่จุดชมวิวบนเนินเขา ที่ประดิษฐาน “พระธาตุจอมแจ้ง” ซึ่งเป็นอีกหนึ่งพระ ธาตุศักดิ์สิทธิ์ของเมืองนี้ โดยจะได้มองเห็นชุมชนวัดจันทร์อันมีฉากหลังเป็นเทือกเขาทอดยาว ท่ามกลาง ป่าสนและทุ่งนาอันเขียวชจี

ภาพที่ 4.55 สวนป่าหลวงบ้านวัดจันทร์ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อป.)

ป่าสนบ้านวัดจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา ดำเนินงานโดยองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ที่ บ้านวัดจันทร์ และ หมู่บ้านใกล้เคียง เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2522 ทรงพบว่าราษฎรมีความแร้นแค้น ไม่มีเส้นทางคมนาคม เชื่อมกับอำเภอ ด้อยโอกาสทางการศึกษาและสุขภาพอนามัย ผลผลิตข้าวสำหรับบริโภคมีไม่พอเพียงตลอดทั้งปี แต่หมู่บ้านอยู่ในสภาพแวดล้อมซึ่งอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ จึงทรงมีพระกระแสรับสั่งให้ ม.จ.ภิศเดช รัชนิ องค์ผู้อำนวยการโครงการหลวง หาทางช่วยเหลือราษฎร ตำบลบ้านจันทร์ ซึ่งในขณะนั้นมีอยู่ด้วยกัน 15 หมู่บ้าน และประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง โดยให้คำนึงถึงการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมไว้ด้วย องค์ผู้อำนวยการโครงการหลวง ได้นำพระราชกระแสรับสั่งหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการ หลวงบ้านวัดจันทร์ ออป. หรือ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เป็นหนึ่งในคณะกรรมการจัดตั้งโครงการหลวง

ภาพที่ 4.56 ป่าสนบ้านวัดจันทร์

ภายในโครงการของ ออป.นอกจากจะมีบ้านพักแล้ว ที่นี่ยังถือเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวไฮไลต์ของ อ.กัลยาณิวัฒนา ในพื้นที่นี้มีสวนอันร่มรื่นเขียวครึ้ม โดยเฉพาะกับสวนสนที่ปลูกอยู่ทั่วบริเวณ มีสะพานไม้สร้างอย่างเป็นธรรมชาติให้เดินชมทิวทัศน์พืชพันธุ์ไม้ รวมถึงเส้นทางจักรยานให้ โครงการหลวงวัดจันทร์มีบ้านพักให้บริการหลายหลัง บ้านพักสะตวงสบายมีเครื่องทำน้ำอุ่นและเครื่องนอน ไม่มีแอร์ พัดลมเพราอากาศเย็นสบายตลอดปี มีจุดกางเต็นท์สำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว ธรรมเนียมกางเต็นท์คนละ 50 บาทต่อคืน โครงการไม่มีเต็นท์ให้บริการต้องเตรียมมาเอง มีอาหารให้บริการแต่ต้องจ่ายล่วงหน้า คิดค่าบริการอาหารเช้าท่านละ 100 บาท อาหารกลางวัน ท่านละ 150 บาท อาหารเย็นท่านละ 120 บาท รายละเอียดการจองบ้านพักที่ <http://www.fio.co.th> แต่ปัจจุบัน เนื่องจากสถานการณ์ Covid-19 ได้งดให้บริการด้านอาหารเช้าเป็นการชั่วคราว

ภาพที่ 4.57 บ้านพักขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ บ้านวัดจันทร์

จากบ้านพักองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ บ้านวัดจันทร์ ออป. ลงเนินไปหน่อย จะเห็นทุ่งนาเขียวขจีมีฉากหลังเป็นป่าสนลำต้นตระหง่าน ซึ่งนี่ถือเป็นจุดเด่นสำคัญของ อ.กัลยาณิวัฒนา ที่มีให้เห็นกันทั่วไป ใกล้เคียงกับทุ่งนาจะเป็นอ่างเก็บน้ำที่ถือเป็นจุดถ่ายรูปชั้นดี ในยามเช้าของช่วงหน้าหนาว เห็นอ่างเก็บน้ำแห่งนี้จะมีสายหมอกลอยล่องดูเป็นที่ต้องตาโดนใจนัก หากเดินเลาะอ่างเก็บน้ำเข้าไปก็จะเป็นพื้นที่ป่าสนให้คนได้ถ่ายรูป กันอย่างจุใจ

ภาพที่ 4.58 แปลงเกษตรในองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ บ้านวัดจันทร์

ที่ตั้ง : องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (โครงการหลวงบ้านวัดจันทร์) หมู่ที่ 3 ต.กองแขก อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่ สำนักงาน โครงการหลวงบ้านวัดจันทร์ 291 ถ.แก้วนารัฐ ต.วัดเกต อ.เมือง เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50000 โทรศัพท์ 053-249349 โทรสาร 053-260072 วันเวลาที่แนะนำ : สามารถเดินทางเที่ยวได้ตลอดทั้งปี โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวจะพบเห็นหมอกปกคลุมไปทั่วทั้งหุบเขา รวมทั้งต้นเมเปิ้ลจะผลัดใบเปลี่ยนสีในช่วงปลายปี

ภาพที่ 4.59 ปางอุ้งน้อย

ปางอุ้งน้อย หรือพื้นที่ส่วนปลั๊ตว์ของโครงการหลวงวัดจันทร์ เหตุที่เรียกว่าปางอุ้งน้อย ก็เพราะมีอ่างเก็บน้ำขนาดย่อมๆ แวดล้อมด้วยป่าสน มีโรงเลี้ยงกระต่าย และฝูงแกะเดินเล่นอยู่ท่ามกลางทุ่งหญ้าและป่าสน หากมาเยือนที่โครงการหลวงวัดจันทร์ หรือแม้แต่ในบริเวณชุมชนวัดจันทร์ นอกจากจะเป็นการมาท่องเที่ยวกระจายรายได้แก่ชุมชน ซึ่งเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านในพื้นที่ได้อีกทางหนึ่งแล้ว ก็ยังได้มารำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผ่านโครงการส่วนพระองค์ที่ช่วยพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งเป็นเพียงส่วนเล็กๆ เท่านั้น ที่พระองค์ทรงทำเพื่อประชาชนชาวไทย

ภาพที่ 4.60 อ่างอนุรักษ์พันธุ์ปลาห้วยฮ่าง

อ่างอนุรักษ์พันธุ์ปลาห้วยฮ่าง ตั้งอยู่ห่างจากศูนย์ฯ ไปประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจชั้นดี ได้เพลิดเพลินกับเหล่าฝูงปลาที่มากินอาหารจากนกทองเทียว ซึ่งเราสามารถนำอาหารมาให้ปลาได้ ช่วงเวลาที่เหมาะสมคือ ช่วงเช้าและเย็น ในฤดูหนาวมีโอกาสได้เห็นไอหมอกลอยเหนือน้ำอีกด้วย แต่เส้นทางไปยังอ่างอนุรักษ์เป็น เส้นทางออฟโรด ต้องใช้รถขับเคลื่อนโพรวิล เท่านั้น และรถมอเตอร์ไซด์ก็สามารถไปได้

ในพื้นที่ของ อ.กัลยาณิวัฒนา (ที่รู้จักกันในนาม “ป่าสนวัดจันทร์”) แต่เดิมนั้นเป็นที่อยู่ของชาวปกากะญอ ในภายหลัง ก็มีคนเมืองเข้ามาอยู่อาศัยร่วมกับชาวปกากะญอ กลายเป็นชุมชนบ้านจันทร์ หรือชุมชนบ้านวัดจันทร์ในเวลาต่อมา โดยชาวปกากะญอเรียกดินแดนนี้ว่า “มือเจะคี” ซึ่งมีความหมายว่า “ต้นน้ำแม่แจ่ม” เนื่องจากป่าไม้ที่นี่เป็นต้นกำเนิดของลำห้วยเล็กๆ หลายสาย ที่ไหลไปรวมกันเป็นต้นน้ำแม่แจ่ม และไหลไปรวมกับแม่น้ำปิง ก่อนที่จะรวมปิง วัง ยม น่าน กลายเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา เส้นเลือดสายใหญ่ของคนภาคกลาง ด้วยภูมิประเทศในบริเวณนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเนินเขาและภูเขาที่สลับซับซ้อน เป็นป่าสนเขา สนสองใบ และสนสามใบ ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพทางการเกษตร ทั้งพืชไร่ พืชผัก และไม้ผลเมืองหนาว ทางศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ จึงได้เข้ามาช่วยพัฒนาการประกอบอาชีพของชาวบ้านให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 4.61 ผลไม้และแปลงผัก ผลผลิตทางการเกษตรของอำเภอกัลยาณิวัฒนา

นอกจากหน้าที่ในการช่วยเหลือและพัฒนาพื้นที่แล้ว โครงการหลวงวัดจันทร์ก็ยังเป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความรู้อีกมากมาย อย่างเช่น ในพื้นที่ของโครงการ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร แปลงพืชผักปลอดสารพิษต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น พักทองญี่ปุ่น ผักกาดหวาน ผักสลัด หรือดอกไม้บานาพันธุ์ที่ออกผลผลิตตามฤดูกาล เช่น กระเจียวในหน้าฝน กล้วยไม้ป่า หรือผลไม้เมืองหนาว อาทิ พลับ บ๊วย พลัม อโวคาโด เป็นต้น ซึ่งจากผลผลิตทางการเกษตรที่ได้มานั้น ก็มีการผ่านกระบวนการออกมาเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตรให้เลือกซื้อ เลือกชม เช่น ข้าวเกรียบพักทองญี่ปุ่น บ๊วยดอง บ๊วยผง พลัมดอง ไวน์เหล้า เป็นต้น

ในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ นักท่องเที่ยวก็สามารถเข้าไปเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ชมวิวทะเลหมอก ชมกอไผ่ยักษ์ เข้าไปเที่ยวน้ำตกห้วยฮ่อม และพักผ่อนบริเวณอ่างเก็บน้ำของกรมชลประทาน ที่สำคัญก็คือ ดงสนสามใบที่ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติในบริเวณพื้นที่ของโครงการ ที่เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอกัลยาณิวัฒนา

ชุมชนห้วยบง

พื้นที่ชุมชนมือजेकी มีอยู่ 3 ชนเผ่า คือ ปกาเกอะญอ ม้ง ลีซอ อีกทั้งยังนับถือศาสนาที่หลากหลาย 3 ได้แก่ พุทธ คริสต์ และความเชื่อดั้งเดิม ถึงแม้จะมีเชื้อชาติ ศาสนาที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังอยู่ร่วมกันได้ และยังมี ส่วนร่วมในชุมชน เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ การรักษาป่าชุมชน ที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมรับรู้และเรียนรู้ร่วมกันอีกทั้ง บรรพชนของปกาเกอะญอยังมีคำสอนในเรื่องของความสามัคคีเป็นหลักการสำคัญในการอยู่ร่วมกัน การบูชาต้นไม้ ป่าไม้ในป่าใหญ่ ช่วงที่ทำพิธีบูชานั้นมีข้อห้ามหญิงไปเข้าร่วมพิธี ดังนั้นจึงจะไปแต่ผู้ชาย เพราะการบูชาต้นไม้ ป่าไม้นั้นเป็นเหมือนการบูชาธรรมชาติ จึงมีความ

คล้ายกับการบวชป่า เพื่อที่จะรักษาและอนุรักษ์ป่าไม้ ส่วนพื้นที่ป่าไม้ที่ให้ใช้สอยนั้นก็จะมีพื้นที่ที่ชาวบ้านกำหนดไว้เอง การบูชาเจ้าที่เทพารักษ์นั้น เป็นการแสดงความกตัญญูการรู้คุณของป่าไม้ ธรรมชาติที่เราใช้สอยและเป็นการอนุรักษ์ป่าอีกด้วย

ชาวปกากะญอในวิถีชีวิตดั้งเดิม เป็นชนชาติที่เรียบง่าย สมถะพอเพียง อาศัยธรรมชาติแวดล้อมเป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิต พึ่งพาตนเองและพึ่งพากันในเครือญาติในชุมชนได้เกือบทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนบ้านห้วยบงเป็นหมู่บ้านชาวปกากะญอที่ก่อตั้งขึ้นมาหลายร้อยปีมาแล้ว แต่ไม่ปรากฏหลักฐานบันทึกไว้ว่ามีการก่อตั้งขึ้นมาเมื่อไหร่ หมู่บ้านแห่งนี้เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ที่มีชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ปกากะญอกลายนิวัฒนาได้สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ตัวตนคนปกากะญอ ถูกนำเสนอในพื้นที่สาธารณะเชิงศรัทธาของชุมชน คือ วัดห้วยบง ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ที่ตั้งอยู่บนดอยสูงอันเป็นพื้นที่เชื่อมต่อจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธและชาวปกากะญอ ในพื้นที่วัดห้วยบงพัฒนาขึ้นมาจากอาศรมพระธรรมจาริก ซึ่งเป็นพื้นที่เครือข่ายพัฒนาชาวเขา ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นปกากะญอ

ปีพุทธศักราช 2556 ได้มีการพัฒนาวัดห้วยบง และได้สร้างวิหารคดร้อยแปดเสารอบพระอุโบสถ เพื่อใช้เป็นพื้นที่ศรัทธาชาวบ้านจำนวนมาก เมื่อมีงานเทศกาลสำคัญ นอกจากนั้น ยังจะได้ใช้เป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อเรียนรู้เรื่องราวปกากะญอผ่านภาพจิตรกรรมเล่าเรื่องรอบระเบียงคด โดยเฉพาะวิถีของคนต้นน้ำที่เลี้ยงชีพหาอยู่หากิน กับป่าต้นน้ำ จึงต้องช่วยกันดูแลป่าดูแลน้ำ

นอกจากนี้ภายในบริเวณวัดยังมี “เบลาะ” คือ สถานที่ประกอบพิธีกรรม “เดอะ” คือบ้านซึ่งเป็นที่เรียนรู้ วิถีชีวิตประเพณีของ ชาวปกากะญอตั้งแต่เกิดจนตายทั้งการจักสาน ทอผ้า ร้องเพลง บริเวณโดยรอบวัดเป็นพื้นที่ ป่าสนและป่าต้นน้ำ ซึ่งอุดมไปด้วยพรรณไม้พื้นถิ่นนานาพันธุ์ การมีระบบวัฒนธรรมนิเวศที่สมบูรณ์เป็น “แหล่งเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ” ที่เหมาะแก่การศึกษาที่ยั่งยืนสำหรับเยาวชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน รวมทั้งสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์วิถีปกากะญอ วัดห้วยบงจึงมีแนวคิดในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ปกากะญอศึกษามือเจาะคี วัดห้วยบง ที่เป็นพื้นที่รวบรวมวิถีชีวิตความเป็นอยู่และปัญญาของปกากะญอ รวมถึงความเชื่อประเพณีต่าง และส่งต่อมรดกทางวัฒนธรรม สู่คนรุ่นต่อไปจึงนับ

ได้ว่า เป็นการเล่าประวัติศาสตร์ชุมชนและมุมมอง ที่ชาวปกากะญอต้องการนำเสนอพื้นที่ความทรงจำใหม่ให้กับสังคมโลกได้ปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ที่เป็นจริง

เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่ามีการโครงการในพระราชดำรินพื้นที่ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้จึงไม่จำเป็นจะต้องจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอก่อนที่จะพัฒนาจนกลายเป็นอำเภอโดยสมบูรณ์ ที่ว่าการอำเภอกำลังอยู่ในระหว่างการก่อสร้างในหมู่ 2 ตำบลแจ่มหลวง จนกระทั่งก่อสร้างเสร็จ สภาพตำบลบ้านจันทร์จะถูกใช้เป็นที่ว่าการอำเภอชั่วคราว

ประวัติศาสตร์ชุมชน

บ้านห้วยบงเป็นหมู่ที่ 4 ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านบริวารของบ้านหนองเจ็ดหน่วย ห่างกัน 1 กิโลเมตรเศษ บ้านห้วยบง มีชื่อที่เรียกการในท้องถิ่นว่า “หว่าซี คี” ซึ่งแปลว่า บ้านขุนบง จากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสว่า เมื่อมาตั้งรกรากใหม่ๆ ที่ไม่มีที่ครอบครองบริเวณนี้เต็มไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะไม้บงที่ตั้งอยู่กองใหญ่ท่ามกลางชุมชนแห่งนี้ เมื่อมีชาวบ้านเริ่มที่จะอพยพเข้ามาจากตามทีต่างๆ ทำให้มีการบุกรุกป่าทั้งการสร้างบ้านเรือนและการประกอบอาชีพมากขึ้น ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์ด้วยไม้ป่านานาพันธุ์กลับต้องเสื่อมโทรมเพราะมีจำนวนประชากรมากขึ้น สันนิษฐานว่าหมู่บ้านก่อตั้งได้ประมาณ 160 ปีแล้ว

ภาพที่ 4.62 วัดห้วยบง

ภาพที่ 4.63 พระวิหารวัดห้วยบง

ชุมชนบ้านห้วยบง อยู่ในพื้นที่ ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ถือได้ว่าเป็นชุมชนปกากะญอที่เก่าแก่หมู่บ้านหนึ่งในเขตขุนน้ำแม่แจ่ม หรือที่ชาวปกากะญอ เรียกว่า มือเจะคี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชาวปกากะญออาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น ซึ่งเป็นพื้นที่คนดี “หยี่โซ่” จึงเป็นสัญลักษณ์ศูนย์รวมชุมชน โดยมากจะเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน กล่าวได้ว่าเป็น ผู้มากบารมีในหมู่บ้าน ปกป้องความเป็นอยู่คอยป้องกันภัยแล้ง ปัญหาของลูกบ้านที่อาจจะกระทบกระทั่งกันตามความเห็นต่าง รวมถึงการติดต่อประสานงานกับทางราชการ

สำหรับการรับช่วงต่อของ ‘หยี่โซ่’ ผู้สืบทอดต้องเป็นลูกหลานของผู้นำคนก่อน หากสิ้นสุดตระกูลดังกล่าวก็จะมีอีกหนึ่งฉันทามติคือ ‘การเลือกตั้ง’ เรียกง่าย ๆ ว่าต้องมีการโหวตจากคนในชุมชน เพื่อสืบทอดพิธีกรรมและจารีตของชาวปกากะญอ ไม่เพียงแต่ศาสนาเท่านั้น แต่ละชุมชนก็มีความหลากหลายของการยึดเหนี่ยวจิตใจ ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ก็อยู่ร่วมกันได้ เพราะมีฉันทามติในการอยู่ร่วมกัน

หมู่บ้านห้วยบงสันนิษฐานว่าหมู่บ้านก่อตั้งได้ประมาณ 160 ปีแล้ว ตามประวัติจากการที่ได้สัมภาษณ์ผู้อาวุโสในชุมชนว่า เมื่อแรกมาตั้งรกรากฐานใหม่ ๆ โดยมีนายหน่อเต้ เต็มที่เป็นคนทางแม่ฮ่องสอน ได้เดินทางมาตั้งถิ่นฐานพร้อมเพื่อนบ้านรวมแล้วไม่กี่หลังคาเรือน ในครั้งนั้นชาวบ้านได้มาตั้งหมู่บ้านอยู่ในป่าที่ลึกกว่าปัจจุบัน ซึ่งในสมัยนั้นบริเวณนี้เต็มไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ และมีกองไม้ไผ่บงกองขนาดใหญ่ตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนแห่งนี้ หมู่บ้านนี้จึงได้มีชื่อว่า บ้านห้วยบง หรือมีชื่อที่เรียกการใน

ท้องถิ่นตามภาษาของปกากะญอว่า “หว่าซี้คี่ หรือ หว่าซี้ไค้” ซึ่งแปลว่า บ้านห้วยบงหรือบ้านขุนบง บ้านห้วยบงนี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำการเกษตรไร่นา สวนผลไม้ รวมทั้ง สวนหมั้วซึ่งเรียกว่า “เนอหมื่อ” เป็นหมู่บ้านบริวารของบ้านหนองเจ็ดหน่วย ซึ่งห่างกัน เพียง 1 กิโลเมตรเศษ ต่อมาเมื่อมีชาวบ้านเริ่มที่จะย้ายถิ่นเข้ามาจากที่ต่าง ๆ มากขึ้น

บ้านห้วยบง เดิมที่มีความเชื่อทางบรรพบุรุษ เมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยมีการบูชาโดยการเลี้ยงผีตามความเชื่อที่ว่า การเจ็บไข้เพราะมีดวงวิญญาณของบุรุษมาเบียดเบียน เพื่อขอส่วนบุญจากพี่น้อง แต่ต่อมาพระธรรมจาริกเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาและตั้งอาศรมในชุมชน ทำให้ชาวบ้านที่เห็นว่าการประกอบพิธีการเลี้ยงผีเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก ยืงนานไปทำให้การเลี้ยงผียุ่งยากมากขึ้นเพราะการเลี้ยงผีต้องมีคนในครอบครัวอยู่อย่างพร้อมหน้าพร้อมตากัน จึงจะทำให้การเลี้ยงผีแต่ละครั้งมีความสมบูรณ์ แต่เมื่อขาดคนในครอบครัวคนใดคนหนึ่งไป ทำให้การเลี้ยงผีไม่สมบูรณ์ ปัจจุบันลูกหลานอพยพออกจากชุมชนทั้งในการเข้ามาศึกษาและออกมาขายแรงงานในเมือง ทำให้การที่จะอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านห้วยบงจำนวนไม่น้อยที่หันมาเปลี่ยนความเชื่อหันมานับถือพระพุทธศาสนา โดยการให้พระสงฆ์ไปประกอบพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามะ ยึดถือพระรัตนตรัย โดยพึ่งพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ตลอดชีวิต ควบคู่กับการบูรณาการตามความเชื่อและวิถีชนที่ยึดถือมาช้านาน ปัจจุบันบ้านห้วยบงมีชาวบ้านบางส่วนไปนับถือศาสนาคริสต์ เหตุผลอย่างเดียวกันว่ามีความเบื่อหน่ายในการประกอบพิธีเลี้ยงผี และเชื่อว่าเมื่อนับถือคริสต์ศาสนาแล้วดวงวิญญาณไม่สามารถที่มาเบียดเบียนครอบครัวได้ เพราะเมื่อนับถือศาสนาคริสต์แล้วต้องละทิ้งความเชื่อเดิมๆ ทั้งหมด ตลอดถึงประเพณี วัฒนธรรม ของตนอย่างสิ้นเชิง ปัจจุบันมีจำนวนผู้นับถือพุทธศาสนาจำนวน 38 ครอบครัว นับถือศาสนาคริสต์ จำนวน 1 ครอบครัว

สภาพภูมิประเทศ

บ้านห้วยบงตั้งอยู่พื้นที่ราบภูเขาป้อโซโจ๊ะ ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับภูเขา ด้าน ตำบลห้วยบุลึง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านใหม่พัฒนาตำบลแจ่มหลวง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันออก ติดต่อกับหมู่บ้านหนองเจ็ดหน่วย ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันตก ติดต่อกับหมู่บ้านกัวโป่ง ตำบลแจ่มหลวง จังหวัดเชียงใหม่

สภาพสาธารณูปโภคของหมู่บ้าน

หมู่บ้านห้วยบงมีสาธารณูปโภคหลายอย่าง เช่น สถานีอนามัย กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารข้าว กองทุนหมู่บ้านละลั่น ไฟฟ้าใช้เกือบทุกหลังคา การคมนาคมสะดวก เส้นทางในการติดต่อค้าขายนั้นมีอยู่ 2 เส้นทาง คือ

1. เส้นทางห้วยบง - บ้านจันท์ - อำเภอปาย ระยะทาง 57 กิโลเมตร สภาพถนนลาดยางตลอดเส้นทาง

2. เส้นทางห้วยบง - บ้านจันท์อำเภอสะเมิง ระยะ 90 กิโลเมตร สภาพถนนมีทั้งลาดยางและลูกรัง โดยเป็นถนนลูกรังประมาณ 35 กิโลเมตร นอกนั้นเป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทาง

ประวัติอาศรมพระธรรมจาริกบ้านห้วยบง

อาศรมพระธรรมจาริกบ้านห้วยบง เริ่มก่อสร้างเมื่อปีพุทธศักราช 2635 โดยมีพระฝัด สุจิตโต และชาวบ้านที่ต้องการให้อาศรมพระธรรมจาริกตั้งอยู่ในชุมชน พร้อมทั้งมีพระธรรมจาริกมาจำพรรษาเพื่อบำบัดมลพิษ ปลุกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาให้กับชาวบ้าน โดยได้รับความร่วมมือจากสำนักงานบริหารโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค อาศรมบ้านห้วยบง มีเนื้อที่ทั้งหมด 55 ไร่

4.2 การพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่

การพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ โดยศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์จะเป็นพื้นที่สำหรับเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ รวมไปถึงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญดังนี้

1. การศึกษาบริบทชุมชน ประเพณีและศิลปวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ
2. การออกแบบและพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์
3. การสร้างเนื้อหาและกิจกรรมสำหรับศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์
4. การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์

การพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ คาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ดังนี้ เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ความรู้ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ เป็นช่องทางในการเผยแพร่

ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ และเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และการพัฒนาของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอมีความเข้มแข็ง

4.2.1 การพัฒนาศูนย์เชิงพื้นที่

ศูนย์ปกากะญอศึกษามือเจาะคี วัดห้วยบง

โครงการศูนย์พระบัณฑิตพัฒนาราชวรบนพื้นที่สูง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ปฏิบัติงานภายใต้พันธกิจที่ 2 การบริการสังคม และพันธกิจที่ 3 อนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยในปี 2563 วัดห้วยบง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่ ได้จัดวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการเรียนรู้ผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังพระวิหาร ที่ถ่ายทอดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวปกากะญอ และแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบอาคารบ้านเรือน ซึ่งภายในจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ และคติความเชื่อของชาวปกากะญอในด้านต่างๆ มีกลุ่มตัวแทนชมรมปกากะญอ มจร. และประชาชนจากกรุงเทพฯ เข้ามาแวะเยี่ยมชมวิถีปกากะญอ ตลอดถึงกลุ่มนักเรียนโรงเรียนมัธยมกัลยาณิวัฒนาเฉลิมพระเกียรติ เดินทางมาทัศนศึกษาโดยตลอด เพื่อการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม การสนับสนุนส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมประเพณี การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

ภาพที่ 4.64 พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญโญ)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เปิดศูนย์ปก
เกอะญอศึกษามือเจาะคี วัดห้วยบง

ภาพที่ 4.65 แหล่งเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดห้วยบง

ภาพที่ 4.66 "เบละ" แหล่งเรียนรู้วิถีปกาเกอะญอ

“เบละ” คือ บ้าน เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีปกาเกอะญอ เบละเป็นตัวแทนของบ้าน “ฝ่ายชาย” เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม เช่น งานมงคลต่างๆ งานแต่งงาน และงานศพ และจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ทางวัฒนธรรม เช่น เครื่องจักสาน เครื่องทอผ้า เครื่องมือทำมาหากิน เครื่องดนตรี หรือสันหนากการ เช่น การร้องรำทำเพลง มีเจ้าพิธีกรรม เรียกว่า “ฮิโม่” (หมอผี) ส่วนบ้านที่อยู่อาศัยทั่วไป เป็นตัวแทนของบ้าน “ฝ่ายหญิง” เรียกว่า “แด”

ภาพที่ 4.67 คริวไฟของชาวปกาเกอญอ

คริวไฟ เป็นพื้นที่สำคัญของเรือน มีไว้สำหรับประกอบอาหารซึ่งรูปแบบเรือนดั้งเดิมจะใช้ร่วมกันกับพื้นที่นอนด้วย เนื่องจากสภาพอากาศที่หนาวเย็นตลอดทั้งปีก็จะก่อไฟให้ความอบอุ่น ต้มชา มีการก่อกระบะหินตั้งหม้อก่อกระบะกันไฟต่อขึ้นไปเป็นชั้นๆ ขนาดประมาณ 1.00 x 1.50 เมตร ทำหิ้งสำหรับวางของเครื่องครัว เครื่องเทศ กันมอดกันแมลงต่างๆ ซึ่งปัจจุบันมักสร้างเป็นเรือนคริวโดยเฉพาะไว้หนึ่งหลัง และมีการจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวปกาเกอญอไว้บนเรือน

ภาพที่ 4.68 กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวปกาเกอญอแก่เยาวชนนักเรียนของโรงเรียนต่างๆ ในอำเภอกัลยาณิวัฒนา

ภาพที่ 4.69 อาคารเรือนจำลอง

ภาพที่ 4.70 อาคารเรือนที่พัก

ปัญญาปกากะญอเกิดจากแนวคิดของปกากะญอ **“รวมพล รวมบุญ รวมปัญญา”** โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนพุทธ คริสต์ และปราชญ์ปกากะญอที่เกิดพลังศรัทธาจนเกิดความร่วมมือ ระดมทรัพยากร ระดมความคิด เพื่อสร้างศูนย์ปกากะญอศึกษาที่ใช้เวลานานนับทศวรรษในการสร้าง พื้นที่วัดให้เป็นพื้นที่เรียนรู้ผ่านภาพจิตรกรรม โดยมีบุคคลที่เป็นต้นแบบ คือ ครูบาศรีวิชัยพระนักพัฒนา เชื้อสายปกากะญอ แรงบันดาลใจสร้างพื้นที่บอกเล่าจักรวาลปกากะญอ ประกอบกับมายาคติที่ มองปกากะญอแบบอคติ เช่น ตัดไม้ทำลายป่า แต่ในความเป็นจริงใน 6 ชนเผ่า มีเพียงปกากะญอที่ รักษาป่าไว้ **“ไม่มีป่า ปกากะญออยู่ไม่ได้”** จึงเป็นที่มาของการสร้างพื้นที่เรียนรู้ผ่านภาพจิตรกรรม ปัญญาปกากะญอ วัดห้วยบง เพื่อลบมายาคติ **“สร้างความเข้าใจร่วมกัน โดยไม่ต้องพูด แต่ สื่อด้วย ภาพบันทึกเรื่องราวความทรงจำของคนปกากะญอ”** **“วัด”**ที่ไม่ใช่แค่ **“วัด”**แต่เป็นพื้นที่วัดความสุข ของคนทั้งมวล

วัดห้วยบง ซึ่งเป็นศูนย์กลางการประสานงานของพระนักเผยแผ่ นักพัฒนา ตลอดถึงหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่สูง ได้สร้างวิหารคดรอยแปดเสารอบพระอุโบสถ เพื่อใช้เป็นพื้นที่ รองรับศรัทธาชาวบ้านจำนวนมาก เมื่อมีงานเทศกาลสำคัญ นอกจากนั้น ยังจะได้ใช้เป็นพื้นที่เรียนรู้ วิถี และภูมิปัญญาของชาวปกากะญอ ผ่านภาพจิตรกรรมสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ ปกากะญอศึกษา เพื่อ รวบรวมวิถีและภูมิปัญญาของชาวปกากะญอ กัลยาณิวัฒนาเชียงใหม่ และพัฒนาด้านจิตใจให้กับชุมชน ทั้งเด็กเยาวชนท้องถิ่น

ชาวปกากะญอในวิถีชีวิตดั้งเดิม เป็นชนชาติที่ เรียบง่าย สมถะพอเพียง อาศัยธรรมชาติ แวดล้อมเป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิต พึ่งพาตนเองและพึ่งพากันในเครือญาติในชุมชนได้เกือบทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนบ้านห้วยบงเป็นหมู่บ้านชาวปกากะญอที่ก่อตั้งขึ้นมานานหลายร้อยปีมาแล้ว แต่ไม่ปรากฏหลักฐานบันทึกไว้ว่ามีการก่อตั้งขึ้นมาเมื่อไหร่ หมู่บ้านแห่งนี้เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ที่มีชาวบ้าน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

4.2.2 การพัฒนาศูนย์เชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ

พื้นที่ปัญญาปกากะญอ กัลยาณิวัฒนาได้สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ตัวตนคนปกากะญอ ถูกนำเสนอในพื้นที่สาธารณะเชิงศรัทธาของชุมชน คือ วัดห้วยบง ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ที่ตั้งอยู่บนดอยสูง อันเป็นพื้นที่เชื่อมต่อจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นศูนย์ รวมจิตใจของชาวพุทธและชาวปกากะญอ ในพื้นที่วัดห้วยบงพัฒนาขึ้นมาจากอาศรม พระธรรมจาริก บ้านห้วยบง ซึ่งเป็นพื้นที่เครือข่ายพัฒนาชาวเขา ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นปกากะญอ ในปี พุทธศักราช 2556 ได้มีการพัฒนาวัดห้วยบง และได้สร้างวิหารคดรอยแปดเสารอบพระอุโบสถ เพื่อใช้

เป็นพื้นที่ศรัทธาชาวบ้านจำนวนมาก เมื่อมีงานเทศกาลสำคัญ นอกจากนั้น ยังจะได้ใช้เป็นพื้นที่สาธารณะ เพื่อเรียนรู้เรื่องราวปากกาะญอผ่านภาพจิตรกรรมเล่าเรื่องราวกระเบียงคด โดยเฉพาะวิถีของคนต้นน้ำที่ เลี้ยงชีพหาอยู่หากิน กับป่าต้นน้ำ จึงต้องช่วยกันดูแลป่าดูแลน้ำ

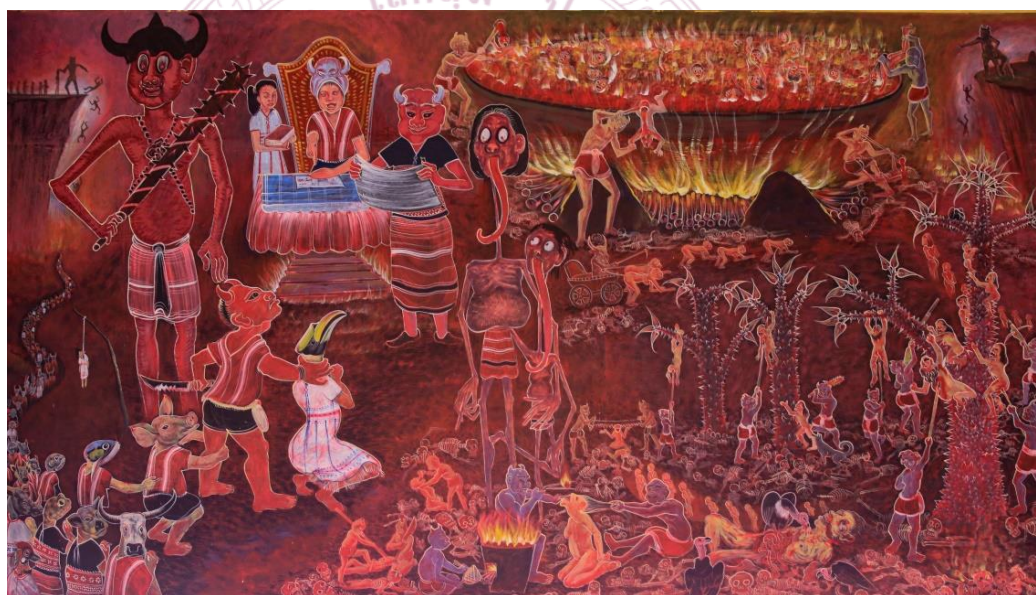
ภาพที่ 4.71 สารสนเทศศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธชุมชนน่ายู่ กลุ่มชาติพันธุ์ปากกาะญอ
(<https://sites.google.com/view/pgarknyau-learning-center>)

ภาพที่ 4.72 ไตรภูมิ (Tribhumi)

โลกมนุษย์ แม้เรามีชีวิตอยู่ความเชื่อนี้จึงสอดคล้องกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ไตรภูมิ (Tribhumi) หรือ ไตรโลกที่มีความหมาย สามโลก อันประกอบด้วย กามภูมิ รูปภูมิ และ อรูปภูมิ อีกทั้งยังกล่าวถึง โลกในอีกความหมาย คือ โลกมนุษย์ นรก และสวรรค์ โดยแนวคิดจักรวาลของปกาเกอญอ กับพระพุทธศาสนา มีจุดร่วมกัน คือ ความดี ความชั่ว และภพภูมิมนุษย์เรามีจิตเป็นใหญ่ จิตดีทุกอย่างดีตาม จิตเสียทุกอย่างเสียตาม เราไม่ต้องรอให้ตายแล้วขึ้นสวรรค์หรือนรก การดำรงชีวิตในแต่ละวันถ้าจิตสุขคือสวรรค์ ถ้าจิตทุกข์คือนรก สวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจ ทุกครั้งที่เรามีความโกรธ ความโลภหลง นั่นคือนรกทั้งเป็น

ภาพที่ 4.73 ดุลอหฺร่า : ภพภูมินรก เป็นสถานที่ขุดใช้บาปที่ทำไว้ครั้งที่มีชีวิต

ตามความเชื่อจักรวาลวิทยาของชาวปกาเกอญอ สอดคล้องตามหลักจักรวาลวิทยาของพระพุทธศาสนา ที่สื่อถึง เรื่องกฎแห่งกรรม หรือ การกระทำ หากกระทำความชั่วก็ต้องอยู่ในภพภูมินรก

ภาพที่ 4.74 ดูเตอะ วอ : ภพภูมิสวรรค์

ตามความเชื่อจักรวาลวิทยาของชาวปกากะญอ สอดคล้อง ตามหลักจักรวาลวิทยาของ พระพุทธศาสนา ที่สื่อถึงเรื่อง กรรม หรือการกระทำ โดยเฉพาะการทำความดี ปกากะญอต้องช่วยกัน แผนางเส้นทางเพื่อที่จะไปสู่ภพภูมิสวรรค์

ภาพที่ 4.75 ภาพชุมชนชนบท

ภาพที่ 4.76 ภาพชุมชนเมือง

ภาพที่ 4.76 พุทธพยากรณ์

พุทธพยากรณ์ในสมัยพุทธกาล การทำนายความฝันพระเจ้าปเสนทิโกศล ซึ่งมีเนื้อหามา

จากอรรถกถาถามหาสุบินชาตกที่กล่าวถึงพระสุบินอันแปลกประหลาดของพระเจ้าปเสนทิโกศล จึงได้ทูลขอเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทำนายความฝัน เมื่อพระพุทธเจ้าสดับรับฟังความฝัน แล้วจึงได้ทรงทำนายเพื่อแสดงให้เห็นถึงการที่พระเจ้าเป็นผู้รู้แจ้งของโลกว่าจะไม่เกิดเหตุร้ายใดใดกับโลกใบนี้หากผู้นอนอยู่ในศีลธรรมและทำแต่หากผู้คนไร้ซึ่งศีลธรรมละเว้นความดีแล้วจะนำมาสู่ความเดือดร้อนทุกข์เข็ญ ต่าง ๆ มาสู่โลก จากความเชื่อพุทธพยากรณ์ตามหลักพระพุทธศาสนาทั้ง 16 องค์อัมมัตถ์ซึ่งชาวปกากะญอได้นำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตโดยการผสมผสานกับปัญญาพื้นถิ่นของปกากะญอ ในการสร้างกรอบศีลธรรม จริยธรรมของผู้คนโดยมุ่งเน้นในด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุก ๆ มิติของสังคมโลก

พยากรณ์ที่ 1 โคล่าสัน 4 ตัว วิ่งมาจากสี่ทิศเข้าหากันแต่ไม่ชนกัน พระพุทธเจ้าทำนายว่า

โลกจะประสบวิกฤตภัยธรรมชาติน้ำท่วมภัยแล้ง โรคระบาด ที่รุนแรงส่งผลต่อพืชผลธัญญาหารและมนุษย์จะดำรงชีวิตอย่างทุกข์ยาก อดอยากขาดแคลนอาหาร และทุกข์ภัยขาดแคลนน้ำจืดเพื่ออุปโภคและบริโภค

พยากรณ์ที่ 2 ต้นไม้ยังไม่โตพอแต่ออกดอกออกผล พระพุทธเจ้าทำนายว่า

ต้นไม้ที่ยังไม่โตพอ เกิดวิกฤตปัญหาสังคม เปรียบเสมือนผู้คนในอนาคตที่ติดอยู่ในกามมีความกระสันในกามารมณ์แห่งความใคร่ ผันใฝ่ในราคะตัณหา ตั้งครรภ์ในวัยที่ไม่พร้อมทำให้เกิดปัญหาเด็กกำพร้าเร่ร่อน ไร้บ้าน

พยากรณ์ที่ 3 พ่อแม่โคตุดกินนมลูกตัวเอง พระพุทธเจ้าทำนายว่า

อนาคตพ่อแม่ที่แก่เฒ่าหาเลี้ยงตนเองไม่ได้จะอยู่ในภาวะต้องพึ่งพิงและต้องจำยอม จำนนต่อลูก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่พ่อแม่ไม่ทันต่อการปรับตัวกับโลกอนาคตดังจะเห็นการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในยุคปัจจุบัน

พยากรณ์ที่ 4 ลูกโคตัวเล็กถูกจับเทียมเกวียนและถูกเขี่ยนตี พระพุทธเจ้าทำนายว่า

อนาคตการพัฒนาสังคมที่คาดหวังกับผู้นำที่มีประสบการณ์น้อยในการบริหารเศรษฐกิจการเมืองและสังคม จึงอาจขาดความสามารถ ความรอบคอบ ความรอบรู้ซึ่งทำให้เกิดความผิดพลาดล่าช้าขาดดุลการก่อสร้างความเสียหายในการบริหารจัดการบ้านเมืองได้

พยากรณ์ที่ 5 ม้า 2 ตัว พระพุทธเจ้าทำนายว่า

อนาคตคนจะใช้อุบายเล่ห์เหลี่ยมกลโกงเพื่อเอาเปรียบเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อำนาจศาลไม่หนักแน่นในการพิจารณาคดี คนพาลไม่ละอาย ไม่กลัวบาป รับสินบนจากคู่คดีทั้งสองฝ่ายการพ

พิจารณา

พยากรณ์ที่ 6 หมาป่าปัสสาวะใส่ถาดทองคำ พระพุทธเจ้าทำนายว่า

อนาคตจะเกิดดัดแปลงหลักธรรมคำสอน อ้างลัทธิ นักบวชทำให้เกิดความเข้าใจและปฏิบัติแบบผิดๆ ไม่ก่อให้เกิด มรรคผลนิพพาน จะเกิดลัทธิใหม่และอวดอ้างตนเป็นผู้มีบุญมากขึ้น

พยากรณ์ที่ 7 ชายนั่งพับเพือกและสุนัขกัดกินเชือกนั้นจนหมด พระพุทธเจ้าทำนายว่า

อนาคตในสังคมจะเกิดการใส่ร้ายป้ายสีกัน นำเสนอข้อมูลเท็จ ทำให้เกิดความแตกแยก ความขัดแย้ง ขาดความสามัคคี ยักยอกทรัพย์สินส่วนรวมไปใช้ประโยชน์ส่วนตน ผลาญทรัพยากรไปในทาง การบันเทิงและอบายมุข

พยากรณ์ที่ 8 โถ่งน้ำใบใหญ่และโถ่งน้ำใบเล็ก พระพุทธเจ้าทำนายว่า

อนาคตคนในสังคมจะหันไปทำบุญศรัทธาแต่พระที่มียศถาบรรดาศักดิ์สูง บ้านเมืองจะเกิดวิกฤตความเชื่อและศาสนา ผู้เป็นใหญ่จะเกณฑ์ชาวบ้านแสวงหาทรัพยากรมาบำเรอตน เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมากขึ้น

พยากรณ์ที่ 9 สัตว์ใหญ่ต่อสู้แย่งชิงกันกินน้ำกลางสระที่ขุ่นมัว แต่น้ำที่ขอบสระใส พระพุทธเจ้าทำนายว่า

อนาคตผู้คนจะมีความโลภไม่รู้จักพอและตกเป็นทาสของเงินพร้อมที่จะทำสิ่งทุจริตคอร์รัปชันบ้านเมืองได้ ผู้บริหารมุ่งหวังแต่สินบน เบียดเบียน ชูดรีดภาษี ค่าครองชีพแพง ประชาชนจะละทิ้งเมืองไปอาศัยอยู่ชนบท

พยากรณ์ที่ 10 หุ่นขี้ผึ้งเหมือนกันแต่สูกไม่ทั่วถึงกัน พระพุทธเจ้าทำนายว่า

อนาคตคนจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันมีความสงสัยลังเลในพระธรรมคำสอนและมีการตั้งคำถามกับการบรรลุมรรคผลนิพพานว่าไม่เป็นความจริง ขาดความศรัทธาเรื่องปฏิบัติประพฤติชอบคนในสังคมเต็มไปด้วยมิจฉาทิฐิ

พยากรณ์ที่ 11 ไม้จันทน์ราคาเรือนแสนแลกกับนมหม้อเดียว พระพุทธเจ้าทำนายว่า

การตีความเกี่ยวกับบุญที่ผิดเกิดความกระหายอยากได้บุญมีการนำพระธรรมคำสอนที่บริสุทธิ์ไปหาประโยชน์ในเชิงพุทธพาณิชย์อีกทั้งพระสงฆ์บางกลุ่มอวดคุณธรรมพิเศษเพื่อหวังลาภสักการะ ภิกษุเห็นแก่ลาภสักการะจะมีมากขึ้น

พยากรณ์ที่ 12 น้ำเต้าเปล่าไม่ลอยแต่กลับจมน้ำ พระพุทธเจ้าทำนายว่า

อนาคตคนส่วนใหญ่จะเห็นผิดเป็นถูก เนื่องจากการขาดสติไตร่ตรอง ไม่สามารถแยกแยะ

ความดีความชั่วได้ ผู้ปกครองบ้านเมืองแต่งตั้งกลุ่มผลประโยชน์และทุจริตให้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน

พยากรณ์ที่ 13 ทรงฝันว่า ศิลาแท่งที่ขนาดเรือ นอนน้ำได้เหมือนเรือ พระพุทธองค์ทรงทำนายว่า ถ้อยคำของคนที่ควรได้รับการเชื่อถือ ซึ่งหนักแน่น มีน้ำหนักเปรียบประดุจแท่งศิลา กลับไม่ได้รับความเชื่อถือ หรือกลายเป็นถ้อยคำที่ไม่มีน้ำหนักเหมือน เรือที่ลอยได้ ข้อนี้ตรงกันข้าม กับข้อที่แล้ว คือ คนหันไปเชื่อคำพูดคนที่ไม่ควรเชื่อ เหมือนสิ่งที่ควรลอยกลับจม สิ่งไม่ควรจมกลับลอย

พยากรณ์ที่ 14 กบเขียดกินงู พระพุทธเจ้าทำนายว่า

อนาคตคนจะขาดความสำรวมใน กาย วาจา ใจ หลงในกิเลสตัณหาเพิ่มมากขึ้น ผู้นำยินยอมมอบอำนาจการบริหารจัดการสินค้าและการค้าให้กับบุคคลที่เวิววักด้วยความเสน่หา จะนำไปสู่ความหายนะในการพัฒนาส่วนรวม

พยากรณ์ที่ 15 หงส์สีทองถูกรายล้อมด้วยอีกา พระพุทธเจ้าทำนายว่า

อนาคตพระณรวบวชใหม่ที่ยังขาดปัญญาความรู้ และอาจถูกชักจูงง่ายทำให้หลงผิดไม่เข้าใจใน พระธรรมวินัย ผู้เป็นใหญ่ปกครองบริหารแผ่นดินโดยแต่งตั้งผู้รับใช้ใกล้ชิดสร้างระบบอุปถัมภ์ในสังคม

พยากรณ์ที่ 16 ผึ้งแกะกีดกินเสื่อ พระพุทธเจ้าทำนายว่า

อนาคตคนจะหมดศรัทธาในระบบอัตราวิทยุ และจะเรียกร้องการสร้างสังคมแบบประชาธิปไตย ผู้เป็นใหญ่ปกครองบริหารบ้านเมือง ไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรม ภิภษุผู้ชั่วช้าทั้งหลายก็จะพากันเบียดเบียนภิภษุผู้มีศีลตามชอบใจ

ภาพที่ 4.77 นิทาน

ภาพที่ 4.78 พระประธานในพระวิหาร

ภาพที่ 79 จิตรกรรมฝาผนัง

ภายในวิหารวัดห้วยบง ได้ประดิษฐานพระประธาน ศิลปะสุโขทัย ปางมารวิชัย มีขนาดสูง 2.70 เมตร ความกว้างหน้าตัก 1.50 เมตร โดยช่างหล่อจากจังหวัดพะเยาและได้รับการสนับสนุนจาก ศรัทธาชาวเชียงใหม่ พุทธลักษณะที่สำคัญ คือ พระเกศ ทำเป็นอย่างเปลวเพลิงสูง พระศก ขมวดเป็นก้นหอยเล็ก พระพักตร์ เป็นหน้านาง หรือหน้ารูปไข่ พระเนตรหลุบต่ำ ทำให้ได้รับความรู้สึกจากพระพักตร์อันเต็มไปด้วย พระเมตตา พระวรกายโดยรวมดูชะลูดอย่างมีทรง และเน้นกล้ามเนื้อดูพองามที่พระนาภี พระกรทั้งสองข้างแสดง ปางมารวิชัย ทอดลงมาที่พระเพลาอย่างอ่อนช้อยและเล่นนิ้ว พระหัตถ์แต่พองาม ดูไม่แข็งกระด้าง การซ้อนของพระเพลา งอนขึ้นเล็กน้อยและดูรับกันทั้งสองข้าง พระสังฆาฏี ทอดยาวลงมาเสมอ พระนาภี และปลายแตกเป็นเขี้ยวตะขาบและฐานองค์พระ ส่วนมากมักทำเป็นลักษณะฐานเขียง นักเล่นพระเรียก “หน้านางคางหยิก” คือหน้างามเยี่ยงอิตถีเพศ ปลายคางมีรอยคล้ายเล็บหยิกลงไป

พระประธานภายในวิหารเป็นศิลปะสุโขทัย ที่มีความงดงามสีขาวนวลดังขนบริเวณลำคอ และปีกของนกเงือกที่คนปกากะญอศรัทธา ว่าเป็นสัตว์ที่พระพุทธเจ้าเคยนั่งและยังมีความเชื่อว่าหากฆ่านกเงือก 1 ตัวเท่ากับฆ่าคน 1 รูป ดังนั้นปัญญาปกากะญอ ที่ยังตราตรึงตระหนักศรัทธาธรรมชาติที่ปรากฏในบริเวณฐานของพระประธาน ตามคติธรรมของปกากะญอ ดังที่เจ้าอาวาสได้กล่าวถึง คุรบาศรี

วิชัย ที่ได้กล่าวไว้ว่า “พี่น้องปกากะญอเอ๋ย ต่อไปฟ้าจะผ่า น้ำจะท่วม ลมจะแล้ง ต้องกอดฟางข้าวไว้ดีๆ” จากข้อความสื่อถึงพี่น้องชาวปกากะญอไม่ควรทิ้งอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นจึงเป็นที่มาของฐานพระประธานที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมการประกอบอาชีพและความเชื่อของคนปกากะญอ ดังนี้

เคียว สัญลักษณ์ การเก็บเกี่ยวพืชผลหรือมีนัยยะสื่อถึงการเก็บเกี่ยวความรู้ ประสบการณ์ คุณงามความดี บุญกุศล แต่ต้องอยู่ภายใต้แสงสว่างของเทียน

มัดข้าว สัญลักษณ์ อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของชาวปกากะญอ และสื่อถึงความสามัคคีของชาวปกากะญอ

แคว สัญลักษณ์ เสียงที่เกิดจากเขาควยเป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่าสัญลักษณ์ของความสนุกสนานความสุขของชาวเกี่ยวข้องกับเพื่อเป็นสัญญาณการเข้าสู่ฤดูเก็บเกี่ยวข้าวของชาวปกากะญอ และการร่วมแรงร่วมใจของชาวปกากะญอ

เทียน สัญลักษณ์ แสงสว่างที่เปรียบเสมือนปัญญา ที่เป็นส่วนสำคัญของพระพุทธศาสนาในการให้ปัญญาแก่คนปกากะญอ

ดวงดาว สัญลักษณ์ จักรวาลความเชื่อของชาวปกากะญออีกทั้งแสงสว่างจากดวงดาวที่มีอิทธิพลต่อศาสนาและวิถีชีวิตของชาวปกากะญอ

ภาพที่ 4.80 กิจกรรมประเพณีชาวปกากะญอ

ภาพที่ 4.81 พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาชาวปกากะญอ

ภาพที่ 4.82 ประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์

วัดห้วยบง ศูนย์เรียนรู้ปกากะญอศึกษา วัดห้วยบงอำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่
ชาวปกากะญอในวิถีชีวิตดั้งเดิม เป็นชนชาติที่ เรียบง่าย สมถะพอเพียง อาศัยธรรมชาติแวดล้อมเป็น

ปัจจัยหลักในการดำรงชีวิต พึ่งพาตนเองและพึ่งพากันในเครือญาติในชุมชนได้เกือบทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนบ้านห้วยบงเป็นหมู่บ้านชาวปกากะญอที่ก่อตั้งขึ้นมาหลายร้อยปีมาแล้ว แต่ไม่ปรากฏหลักฐานบันทึกไว้ว่ามีการก่อตั้งขึ้นมาเมื่อไหร่ หมู่บ้านแห่งนี้เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ที่มีชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

พื้นที่ปัญญูปากะญอกลายนิวัฒนาได้สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ตัวตนคนปกากะญอถูกนำเสนอในพื้นที่สาธารณะเชิงศรัทธาของชุมชน คือ วัดห้วยบง ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ที่ตั้งอยู่บนดอยสูง อันเป็นพื้นที่เชื่อมต่อจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธและชาวปกากะญอ ในพื้นที่วัดห้วยบงพัฒนาขึ้นมาจากอาศรม พระธรรมจาริกบ้านห้วยบง ซึ่งเป็นพื้นที่เครือข่ายพัฒนาชาวเขา ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นปกากะญอ ในปีพุทธศักราช 2556 ได้มีการพัฒนาวัดห้วยบง และได้สร้างวิหารคดร้อยแปดเสารอบพระอุโบสถ เพื่อใช้เป็นพื้นที่ศรัทธาชาวบ้านจำนวนมาก เมื่อมีงานเทศกาลสำคัญ นอกจากนั้น ยังจะได้ใช้เป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อเรียนรู้เรื่องราวปกากะญอผ่านภาพจิตรกรรมเล่าเรื่องรอบระเบียงคด โดยเฉพาะวิถีของคนต้นน้ำที่เลี้ยงชีพหาอยู่หากิน กับป่าต้นน้ำ จึงต้องช่วยกันดูแลป่าดูแลน้ำ

นอกจากนั้น ภายในบริเวณวัดยังมี “เบลาะ” คือ สถานที่ประกอบพิธีกรรม “เดอะ” คือบ้านซึ่งเป็นที่เรียนรู้ วิถีชีวิตประเพณีของ ชาวปกากะญอตั้งแต่เกิด จนตาย ทั้งการจักสาน ทอผ้า ร้องเพลง บริเวณโดยรอบวัดเป็นพื้นที่ ป่าสนและป่าต้นน้ำ ซึ่งอุดมไปด้วยพรรณไม้พื้นถิ่นนานาพันธุ์

การมีระบบวัฒนธรรมนิเวศที่สมบูรณ์เป็น “แหล่งเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ” ที่เหมาะแก่การศึกษาที่ยั่งยืนสำหรับเยาวชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน รวมทั้งสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์วิถีปกากะญอ วัดห้วยบงจึงมีแนวคิดในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ปกากะญอศึกษา วัดห้วยบง ที่พื้นที่รวบรวมวิถีชีวิตความเป็นอยู่และปัญญาของปกากะญอ รวมถึงความเชื่อประเพณีต่าง และส่งต่อมรดกทางวัฒนธรรม สู่คนรุ่นต่อไปจึงนับได้ว่า เป็นการเล่าประวัติศาสตร์ชุมชนและมุมมอง ที่ชาวปกากะญอต้องการนำเสนอพื้นที่ความทรงจำใหม่ให้กับสังคมโลกได้ปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ที่เป็นจริง

ภาพที่ 4.83 พระธาตุเจดีย์ในอำเภอกัลยาณิวัฒนา

ภาพที่ 4.84 วิถีชีวิตในบ้านของชาวปกาเกอญอ

ภาพที่ 4.85 วิธีชีวิตการเกษตรของชาวปกากะญอ

การสร้างวัดและศูนย์ปกากะญอศึกษา เกิดจากแนวคิด “รวมพล รวมปัญญา รวมศรัทธา” โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนพุทธ คริสต์ และปราชญ์ปกากะญอที่เกิดพลังศรัทธาจนเกิดความร่วมมือ ระดมทรัพยากร ระดมความคิด เพื่อสร้างศูนย์ปกากะญอศึกษาที่ใช้เวลานานนับทศวรรษในการสร้าง พื้นที่วัดให้เป็นพื้นที่เรียนรู้ผ่านภาพจิตรกรรม โดยมีบุคคลที่เป็นต้นแบบ คือ ครูบาศรีวิชัยพระนักพัฒนา เชื้อสายปกากะญอ แรงบันดาลใจสร้างพื้นที่บอกเล่าจักรวาลปกากะญอ ประกอบกับมายาคติที่มองปกากะญอแบบอคติ เช่น ตัดไม้ทำลายป่า แต่ในความเป็นจริงใน 6 ชนเผ่า มีเพียงปกากะญอที่รักษาป่าไว้ “ไม่มีป่า ปากะญออยู่ไม่ได้” จึงเป็นที่มาของการสร้างพื้นที่เรียนรู้ผ่านภาพจิตรกรรมปัญญา ปากะญอ วัดห้วยบง เพื่อลบมายาคติ “สร้างความเข้าใจร่วมกัน โดยไม่ต้องพูด แต่ สื่อด้วยภาพ บันทึกเรื่องราวความทรงจำของคนปกากะญอ” “วัด” ที่ไม่ใช่แค่ “วัด” แต่เป็นพื้นที่วัดความสุขของคนทั้งมวล การเรียนรู้ธรรมชาติปัญญาปกากะญอ

วัดห้วยบง สันนิษฐานว่าเป็นวัดร้าง จนกลายเป็นอาศรมสำหรับพระธรรมจาริกบ้านห้วยบง ซึ่งเป็นเครือข่ายพัฒนาชาวเขา ต่อมาได้มีการพัฒนาวัดห้วยบง และได้สร้างวิหารคดรอยแปดเสารอบพระอุโบสถ เพื่อใช้เป็นพื้นที่รองรับศรัทธาชาวบ้านจำนวนมาก เมื่อมีงานเทศกาลสำคัญ นอกจากนั้น ยังจะได้ใช้เป็นพื้นที่เรียนรู้ วิถีและภูมิปัญญาของชาวปกาเกอะญอ ผ่านภาพจิตรกรรมสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ ปกาเกอะญอศึกษา เพื่อรวบรวมวิถีและภูมิปัญญาของชาวปกาเกอะญอ กัลยาณิวัฒนาเชียงใหม่ และพัฒนาด้านจิตใจให้กับชุมชนทั้งเด็กเยาวชนท้องถิ่น ซึ่งเกิดแรงบันดาลใจของพระนักพัฒนาเพื่อท้องถิ่น

ต้นหว่าใหญ่หลังพระประธานมีความเชื่อว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ต้นไม้ในชมพูทวีปชนิดใดชนิดหนึ่ง ต้นหว่าโลกกล่าวว่า เป็นยอดของต้นไม้เหล่านั้น แม้ฉันท โภธิปักขิยธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ปัญญินทรีย์ บัณฑิตกล่าวว่า เป็นยอดแห่งโพธิปักขิยธรรมเหล่านั้น เพราะเป็นไปเพื่อความตรัสรู้ ฉันทนั้นเหมือนกัน” ชมพูทวีป จึงเป็นดินแดนแห่งไม้หว่านั้น อันหมายถึง แผ่นดินอันจุดกำเนิดของพระพุทธศาสนาและพระบรมศาสดา

ความเชื่อของชาวปกาเกอะญอ ต้นหว่า หรือตะมอเหมาะ มีความเชื่อว่า เป็นต้นไม้ต้นแรกที่เกิดขึ้นในโลก ถือเป็นไม้มงคลที่นิยมนำยอดของต้นหว่ามาขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายและประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ภาพภายในวิหาร จึงมีต้นหว่าเป็นฉากหลังพระประธาน แสดงถึง ความอุดมสมบูรณ์ธรรมชาติ ความสงบและความผูกพันของปกาเกอะญอที่มีต่อพระพุทธศาสนาที่แตกต่างไป จากภาพหลังพระประธานในวัดทั่วไป

ภาพที่ 4.85 เก๋อลอเดอเก๋อลี

“เก๋อลี เก๋อลอ” แปลว่า ลม และ พายุ เป็นความเชื่อของคนปวาเกอะญอ ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษเกี่ยวกับการสร้างโลก ปกาเกอะญอเชื่อว่าก่อนจะเป็นแผ่นดินบนโลกใบนี้ไม่มีอะไรสักอย่าง ดัง ธาของคนปวาเกอะญอที่ว่า “เลอะญา ต่า โตะ โอะ เนอะ มี โอะเทค เก๋อลอ ที เดอ เก๋อลี” แปลว่า **เมื่อก่อนนั้นไม่มีอะไรสักอย่าง มีแต่ ลม น้ำ และพายุเท่านั้น** ในรายละเอียดของภาพวาดจะเห็นว่ามีคนอยู่ ภาพพระเจ้าของปกาเกอะญอที่เรียกว่า “ต่าทีตาเต๊ะ” ไม่ใช่เป็นพระเยซู พระพุทธเจ้า หรือพระเจ้าใดๆ แต่พระเจ้าในภาพนี้ตามความเชื่อของคน ปวาเกอะญอสมัยก่อนคือ เจ้าของ ของสิ่งทั้งปวง และพระเจ้าสามารถเดินบนน้ำได้เท่านั้น ดังนั้นในการสร้างมนุษย์ของพระเจ้านั้นเกิดการที่ มีลม และพายุลูกขนาดใหญ่เกิดขึ้นในทะเลแล้วคลื่นทะเลก็ได้พัดพาเอา ซาก ประหักพังต่างๆขึ้นฝั่ง ซึ่ง รวมถึงเศษดินต่างๆด้วย เมื่อคลื่นพัดพาเศษซากต่างๆ ครั่งแล้วครั่งเล่า เมื่อมีดินแล้วก็จะมีการปลูกที่ค่อยๆกินอาหารของตนเองและทำให้เกิดเป็นจอมปลวกและมีดินที่มากขึ้นมีดินก้อนโตเกิดขึ้นมาก่อนหนึ่ง จากนั้นก็มีนก “โถ่คลี่” หรือนกแขวงแขวกกับยวามาช่วยกันสร้างโลก **ขึ้นมา โถ่คลี่เต๊ะๆ ยาวเต๊ะๆ เต๊ะเทะโถ่คลี่ก็ถ่อเตอะเซ แปลว่า ทั้งนกและยวามาช่วยกันสร้างโลก ลำพังให้แต่นกสร้างโลกไม่สำเร็จ** จากนั้น ยวาก็ได้ทำการสร้างปกาเกอะญอขึ้น ฮ่อโซ่ ซี้ ถ่อเลอะซอ ยวาคีละล่อโซปกาเก๋อญอ และยวาคีละล่อโซปกาเกะธูอ ยวาคีละล่อโซหน่อเดอ เจ๊ะ ยวาก็ได้สร้างปกาเกอะญอชาย/หญิงมาคู่กันด้วย

ภาพที่ 4.86 ข่อยดีเดอ

นัยยะที่ 1 ในอดีตยังไม่มี การแบ่งพรมแดนประเทศเหมือนปัจจุบัน โดยที่ชายสามคนพี่น้อง ได้พากันหาดินแดนที่จะปักหลัก น้องสุดท้องขอยุ่ใกล้ทะเล จะได้หาอาหารได้ง่าย ชายคนกลางจะไปปักหลักในเมือง เพื่อให้การประกอบธุรกิจมีความคล่องตัว พี่ชายคนโต ขอนหินไปอยู่บนเขาใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ พี่ชายคนโตคนนี้แหละเป็นต้นตอของความเป็นปกาเกอะญอ ชาย 3 พี่น้องเรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับแต่ละท้องถิ่นได้ จึงทำให้อยู่รอดได้ ถ้าไม่สามารถปรับตัวได้ไม่ต่างกับไดโนเสาร์ที่สูญพันธุ์หมดแล้ว

นัยยะที่ 2 ท้องที่น้อง ความเชื่อของคนในอดีตที่เชื่อว่าผู้ชายเป็นต้นกำเนิดในการท้องที่น้อง ทำให้ชาวปกาเกอะญอทั้ง หลายกลายเป็นพี่น้องกัน ดัง ธา ที่ว่า **เนอะเหม่ ตี๊วะเลอะซ่อดีเดอ ดอปี๊แห่ว แคะเลอะ แคะเลอะ** แปลว่า **ถ้าเรานับการท้องที่น้อง ทุกคนจะเป็นพี่น้องกัน** ตามที่ชายสามคนในภาพวาดที่แสดงให้เห็นว่าชาวปกาเกอะญอมีอยู่ทุกพื้นที่ในแผ่นดินไทย ไม่ว่าจะเป็นชาวปกาเกอะญอที่อาศัยอยู่ภาคใต้ ภาคกลาง หรือบนดอยในภาคเหนือ ซึ่งก็จะมีรูปพรรณสัณฐานไม่เหมือนกัน โดยรายละเอียดของภาพนั้น มีอยู่สองความหมาย นัยยะแรก คือ ชาย ปกาเกอะญอที่มาจากอิเบตมองโกเลีย ได้เดินทางเข้าสู่เมียนมาร์

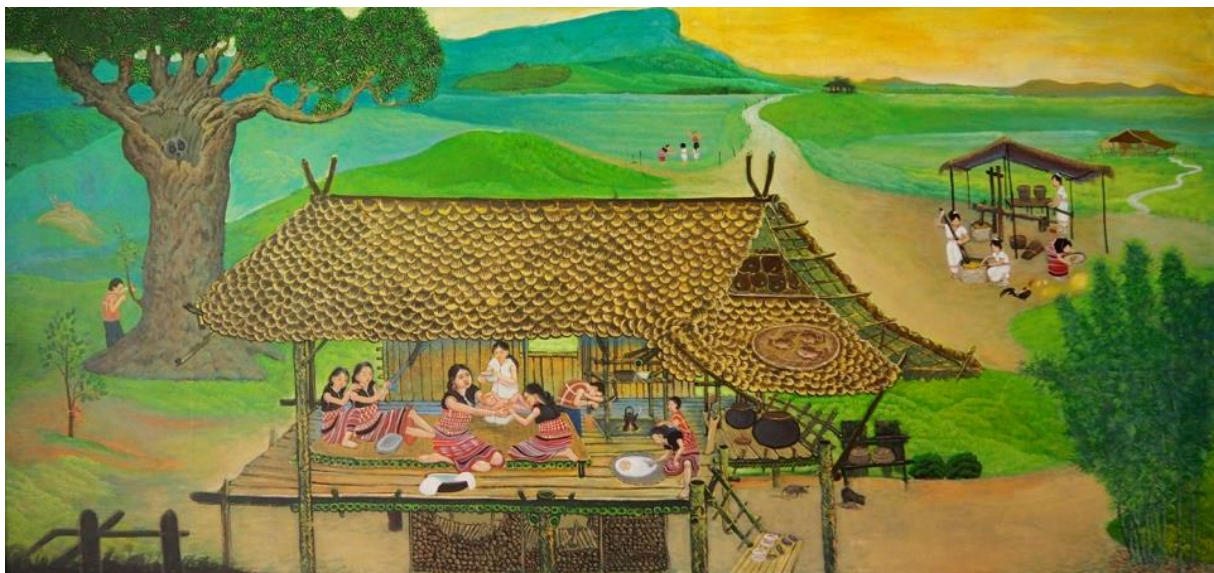
นัยยะที่ 3 คือ ผู้ชายปกาเกอะญอท้องที่น้อง ตามทา กะเหรี่ยงที่กล่าวว่า **“เนอะ เหม่ ดวาละ ซ่อ ดี เดอ ดอ ปี แว แคะ เลอะ แคะ เลอะ”** ซึ่งแปลว่า **“ถ้านับดูจากการท้องที่น้อง เราทุกคนก็เป็นพี่น้องกัน”** ไม่ว่าจะเป็นต่างเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมก็ตามเราทุกคนบนโลกใบนี้เป็นเหมือนพี่น้องที่อยู่ร่วมโลกใบเดียวกัน

ภาพที่ 4.86 “ต๋ามาโล๊ะต๋าล่อ”

ศูนย์ปกากะญอศึกษา ในภาพจะแบ่งเป็นสองส่วน ได้แก่ ฝั่งซ้าย เป็นการอธิบายจุดประสงค์ของศูนย์ศึกษาปกากะญอที่ไม่ได้มีไว้ให้เฉพาะคนพื้นราบขึ้นมาศึกษาเท่านั้น แต่ยังเน้นให้คนปกากะญอด้วยกัน รวมถึงผู้ที่สนใจได้มาเรียนรู้ รากเหง้าของชาวปกากะญอ ณ ศูนย์การศึกษาแห่งนี้ ส่วนฝั่งทางขวามือ ที่เป็นรูปแผนที่ประเทศไทยนั้น จะอธิบายว่าชาวปกากะญอ หรือที่คนพื้นราบเรียกกันว่า “ปกากะญอ” ตามประวัติศาสตร์นั้นมีที่มาอย่างไร ซึ่งกล่าวว่า ชาวปกากะญอเคลื่อนย้ายมาจากมองโกเลีย ธิเบต โดยมีแม่น้ำอยู่ 3 สายที่บรรพชนชาวปกากะญอจะใช้เป็นเส้นทางในการเคลื่อนย้ายเข้ามา คือ แม่น้ำโขง แม่น้ำสาละวิน(คง) และแม่น้ำอิรวดี ซึ่งชาวปกากะญอนั้นอยู่ตามเขตชายแดน ตั้งแต่ทางเหนือของไทย ได้แก่ เชียงราย ลงไปจนถึงเกือบทางตอนใต้ของไทยคือ ประจวบคีรีขันธ์ โดยจะกคครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 15 จังหวัด ซึ่งชาวปกากะญอเองก็มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ไทยเช่นกัน ดัง เมื่อครั้งที่เกิดสงครามบ้านเมืองในสยาม ชาวปกากะญอ ก็มีช่วยกู้ชาติด้วย บรรพชนคนสำคัญเป็นตำแหน่ง พระศรีสุวรรณคีรี เจ้าเมืองปกากะญอ สังขละบุรี ซึ่งเป็นคนปกากะญอโผล่ ได้สืบทอดตำแหน่งในสมัย รัชกาลที่ 3 ถึง สมัยรัชกาลที่ 5 สืบเนื่องมานับได้ 5ชั่วอายุคนจากข้อมูลชุมชนกะเหรี่ยงโดยเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ “คกน. 2560” อาศัยอยู่ 1930 หมู่บ้าน 125,673 หลังคาเรือน รวม 549,395 คน กระจายตัวครอบคลุมพื้นที่ 16 จังหวัดในประเทศ คือ ภาคตะวันตกและภาคกลาง 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี นครปฐม

กาญจนบุรี สุพรรณบุรี อุทัยธานี และภาคเหนือ 9 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดกำแพงเพชร สุโขทัย ตาก
แพร่ ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และเชียงราย

ภาพที่ 4.87 “ปว่าคือพ่อ”

การคลอดลูก ปกาเกอญอมีภูมิปัญญาด้านการแพทย์ การคลอดลูกในอดีตที่ต้องอาศัยหมอ
ตำแย ในการทำคลอด และสามีต้องอยู่ใกล้ภรรยาในช่วงที่ทำคลอด โดยจะมีหน้าที่เตรียมซีกไม้ที่อยู่ใน
เตาผิงสำหรับใช้ในการ ตัดสายสะดือของทารก ญาติพี่น้องจะมาอยู่ใกล้ ๆ เพื่อช่วยเตรียมของ เตรียมพื้น
ต้มน้ำ จากนั้นผู้เป็นพ่อจะใช้ไม้ ที่เตรียมไว้มาตัดสายสะดือของลูก ซึ่งหากอิงตามหลักการแพทย์แล้ว การ
กระทำเช่นนี้ถือว่าอันตรายต่อสุขอนามัย เพราะ อาจทำให้เด็กทารกแรกเกิดติดเชื้อได้ ในอดีตนั้น
ชาวปกาเกอญอมองว่า “เสือ กิ เตอ” นั้นถูกทำขึ้นมาพร้อมกับตัวบ้าน และตั้งอยู่ที่ตรงนั้นมากกว่า 5
- 10 ปี เชื้อโรค คงตายไปหมดแล้ว การใช้ไม้ตัดสายสะดือต้องใช้เวลาและความพยายามมาก ดังนั้นจึง
สื่อถึงนัยยะของความรักของพ่อแม่ที่แฝงในการตัดสายสะดือของทารกที่ต้องค่อย ๆ ตัดอย่างระมัดระวัง
กว่าจะขาดออกจากกัน จึงทำให้ครอบครัวสมัยก่อนมีความรักสายสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกมาก เพราะ
เยื่อใยระหว่างพ่อแม่กับลูกไม่มีใครทำใจตัดขาดได้ลงคออย่างเช่นในปัจจุบันนี้

ภาพที่ 4.88 “ปกากะญอเก๋อลา”

ปกากะญอถือว่าขวัญของคนมี 37 ขวัญ ประกอบด้วย เสือ หมี กระตัง แรด ช้าง แก้ง
 กวาง หมู หมา สิงห์โต ชะนี จักจั่น ผีเสื้อ งูเหลือม เต่า นกฮูก นกแซงแซว กะรื้อ หนู หนாய ปลา
 ช่อน หอย ปู เขียด กบ จิ้งหรีด จิ้งเหลน กระแต กิ้งก่า แมงดา แมงปอ มีทั้งสัตว์บก สัตว์น้ำ ครึ่ง
 บกครึ่งน้ำ รวม 32 ประการ มีในตัวตนอีก 5 คือ 2 มือ 2 ขา 1 กระหม่อม รวม 37 ประการ

ภาพที่ 4.89 “เพาะควาตำมา”

หน้าที่ของผู้ชาย จะอธิบายถึงหน้าที่การงานของชายชาวปกาเกอะญอในสมัยก่อนว่าต้องมีอุปกรณ์อะไรบ้างในการทำมาหากินรวมถึงต้องสามารถประดิษฐ์อุปกรณ์เหล่านั้นได้ด้วย ซึ่งจะบ่งบอกถึงความสามารถในการดูแลครอบครัวในอนาคตด้วยเช่นกัน ดังนั้นผู้ชายปกาเกอะญอในสมัยก่อนนั้น ก่อนที่จะแต่งงานออกเรือน จะต้องทำสิ่งเหล่านี้เป็น เช่น ทำคันธนู สานไม้ไผ่ ทำเครื่องมือใช้สอยในการทำมาหากิน เครื่องจักสาน ทำด้ามจอบ รู้วิธีล่าสัตว์ ตกหนู สร้างบ้าน รวมถึงการเล่นดนตรี บางชนิด ดังนั้นผู้ชายจึงต้องรู้จักวิถีหาเงิน หาเงิน การต่อสู้ โดยจะต้องฝึกทำทุกอย่าง เพราะงานบางอย่างผู้หญิงไม่สามารถทำได้ รวมถึงผู้ชายจะต้องมีรอยสักตามตัวด้วย เพราะค่านิยมที่ว่า หากผู้ชายขี้ขลาด ไม่กล้า จะบ่งบอกว่าผู้ชายคนนั้นอ่อนแอ ดังนั้นลูกผู้ชายจึงต้องเข้มแข็งอกสามศอก เป็นต้น

ภาพที่ 4.90 “เพาะหมื่นตำมา”

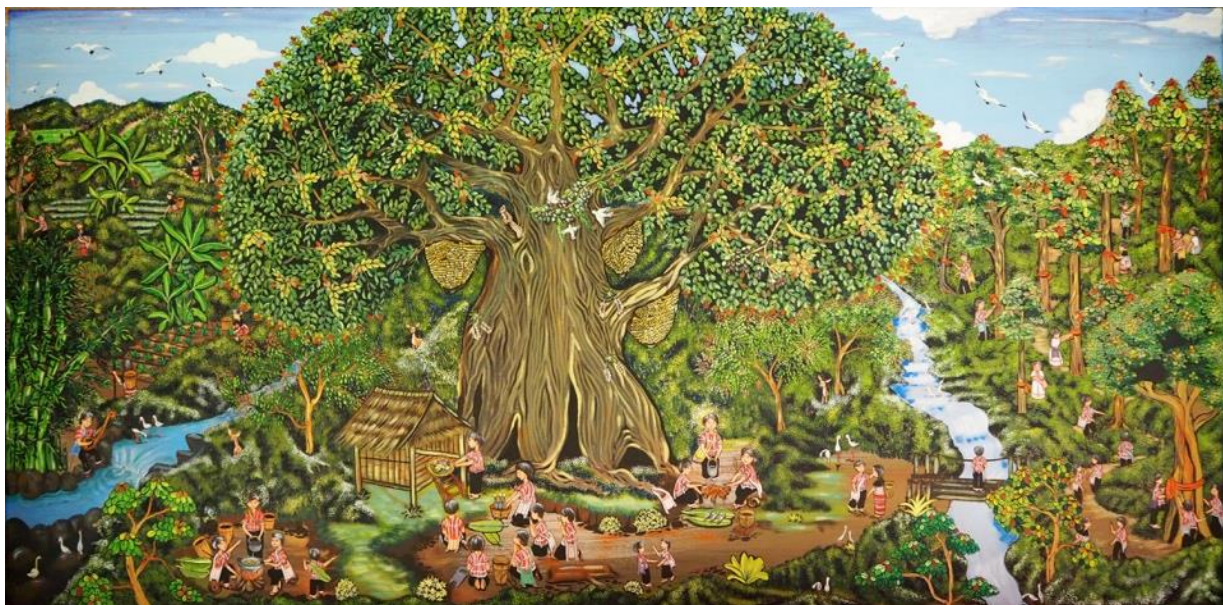
หน้าที่ของผู้หญิง จะอธิบายถึงหน้าที่การงานของผู้หญิงว่าต้องทำอะไรบ้างในแต่ละวัน ตั้งแต่เช้าจรดเย็น ผู้หญิงชาวปกากะญอจะต้อง หุงข้าว ประกอบอาหารให้กับสมาชิกในครอบครัวได้รับประทาน ต้องทอผ้า ปักกวาดเช็ดดูบ้านเรือน ดูแลภายในบ้านให้สะอาดเรียบร้อย ต้องจัดเตรียมทุกอย่างในบ้านให้พร้อมก่อนที่พ่อแม่หรือสามีจะกลับมาบ้าน คำว่า “พ่อ หมื่อ” มีความหมาย 2 ความหมาย ถ้าแปลตรงตัว คือความว่า ผู้หญิง ส่วน อีกความหมายหนึ่ง คือ การติดตามดวงอาทิตย์ ดังนั้นผู้หญิงจะต้องตื่นตั้งแต่ ตี 4 เพื่อดำข้าว เพราะในอดีตนั้น ยังไม่มีเทคโนโลยี หรือ เครื่องสีข้าว จึงต้องตื่นมาตำข้าว ครกตำข้าวในภาษาปกากะญอเรียกว่า โซม่ หลังตำข้าวเสร็จก็ต้อง ไปตักน้ำ ทำอาหาร เตรียมสำหรับกับข้าวให้คนในครอบครัวรับประทาน และออกไปทำงานในไร่นา หรือถ้าอยู่บ้านก็ต้องทอผ้า พอดกเย็นมาก็ต้องหาพืช ผัก ผลไม้ มาประกอบอาหาร จนกว่าดวงอาทิตย์ตกดิน จากนั้นก็เข้านอน หมดเวลาไปหนึ่งวัน เมื่อรุ่งเช้าของวันรุ่งขึ้น ก็ทำกิจวัตรเช่นนี้ต่อไปเรื่อย ๆ ในอดีต ถ้าผู้หญิงบ้านไหนขยันงานบ้านงานเรือนก็มีชายหนุ่มหมายปองอยากแต่งงานด้วย เมื่อเทียบกับปัจจุบันก็จะเห็นได้ชัดว่าวิถีชีวิตของผู้หญิงมีความแตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิง เนื่องมาจากค่านิยมทางสังคมที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย

ภาพที่ 4.91 ต่ำดีต่ำทุ

ข้อห้าม “ต่ำดีต่ำทุ” ถือว่าเป็นความเชื่อของคนสมัยก่อนที่เปรียบเสมือนข้อห้ามเพื่อเป็นกุศโลบายในการที่จะไม่ให้ลูกหลานทำผิด หรือให้ลูกหลานนั้นพ้นจากอันตราย เพราะข้อห้ามบางอย่างอาจหมายถึงชีวิต เช่น ห้ามตั้งบ้านอยู่ตรงระหว่างทางแยกของการไหลของน้ำ ห้ามขุดจอมปลวก ห้ามซักผ้าของผู้ชายกับผู้หญิงด้วยกัน หรือแม้แต่วางทับกัน เพราะสมัยก่อนนั้นผู้ชายมีคาถาอาคม มีอำนาจบางอย่าง ดังนั้นจึงไม่ควรที่จะให้เสื้อผ้าของผู้หญิงมาโดนเสื้อผ้าของผู้ชาย เพราะอาจทำให้ของเครื่องรางเสื่อมและยังบ่งบอกถึงการมีวัฒนธรรมผู้ชายเป็นใหญ่ด้วยเช่นกัน ห้ามถมน้ำบ่อเพราะว่าสภาพอากาศหน้าอาจะจะทำให้ไม่มีน้ำดื่ม ห้ามกินข้าวหรือแกงในหม้อ แต่ให้ตักใส่ภาชนะ ให้เรียบร้อย ซึ่งเป็นเรื่องของความเชื่อเช่นกัน เพราะคนปกากะญอจะเชื่อว่าหากกินอาหารในหม้อจะทำให้ “ต่ำ ฉู” (ผีเกะ ผีปอบ) เข้าตัว “ต่ำ ฉู” คือ ผีหรือสิ่งที่ไม่ดี ซึ่งถ้าหากเรากินอาหารหม้อเดียวกับคนที่ “ต่ำ ฉู” ก็จะทำให้ติดต่อกัน ทำให้สิ่งไม่ดีเข้าตัวด้วย ห้ามข้ามเขียง หรือกระดัง เพราะอาจทำให้มีเศษฝุ่น หรือสิ่งสกปรกตกลงไปในกระดังซึ่งเป็นภาชนะที่รองรับอาหาร ส่วนครกที่ตำเสร็จแล้วให้ล้างทันที ห้ามเอาสากคาครกไว้เพราะอาจจะก่อให้เกิดเชื้อโรคหรือโรคติดต่อ เป็นต้น

ภาพที่ 4.92 หลือเอาะตา

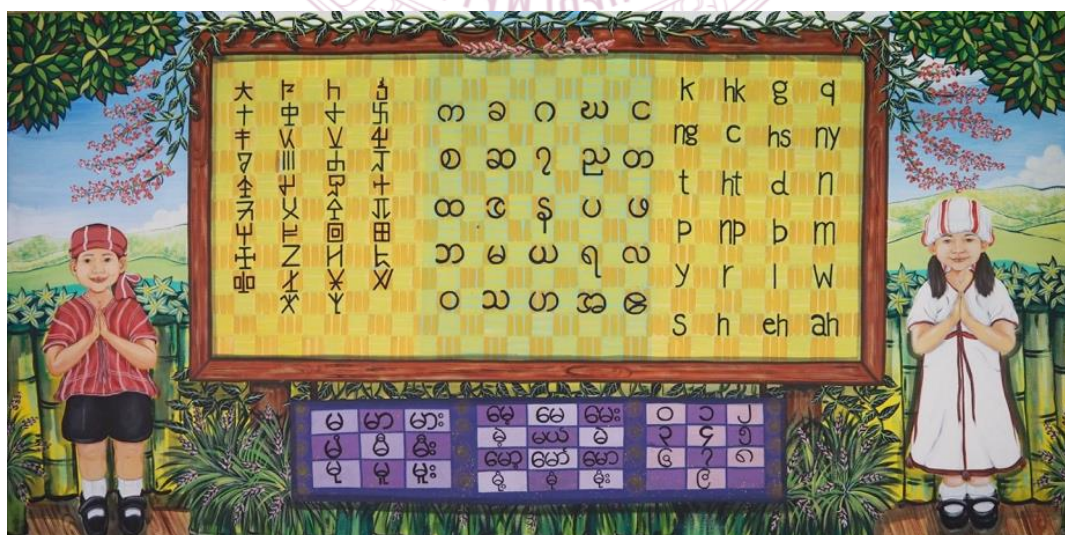
“ตาหลือตาเล” เป็นการบูชาต้นไม้ ป่าไม้ ในป่าใหญ่ ช่วงที่ทำพิธีบูชานั้นห้ามไม่ให้ผู้หญิงไปเข้าร่วมพิธีด้วย ดังนั้นจึงจะไปแต่ผู้ชาย เพราะการบูชาต้นไม้ ป่าไม้นั้น เป็นเหมือนการบูชา เจ้าที่ เจ้าทาง จึงมีความคล้ายกับการบวชป่า เพื่อที่จะรักษาและอนุรักษ์ป่าไม้ ส่วนพื้นที่ป่าไม้ที่ใช้สอยนั้นก็มีพื้นที่ที่ชาวบ้านกำหนดไว้เอง การบูชาเจ้าที่ เจ้าทาง หรือ การบวชป่านั้น เป็นประโยชน์ในตัวของมันเอง โดยการรู้คุณของป่าไม้ ธรรมชาติที่เราใช้สอย และเป็นการอนุรักษ์ป่าอีกด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 4.93 เพาะสาควา หน่อเสื่อโปร

การเกี่ยวพาราสี หนุ่มสาวปกากะญอในสมัยก่อน จะใช้เวลาในช่วงกลางวันเพื่อไปทำงานร่วมกัน พอตกลงกลางคืนจะมีการไปมาหาสู่กัน ฝ่ายหญิงจะมีหน้าที่ในการคอยเตรียมก่อเกียง (เพราะไม่มีไฟฟ้า) ก่อไฟต้มน้ำชา พันบุหรี เพื่อคอยต้อนรับฝ่ายชายที่จะมาหา เมื่อฝ่ายชายมาถึงก็จะมาเล่นเตหน่ากู เพื่อสร้างความบันเทิง มีการสนทนากันไปประหว่าง จิบน้ำเนอหมื่อ เล่นเตหน่ากู เย็บผ้าไปปลาง หากฝ่ายชายมีความต้องการอะไรจะไม่เอ่ยขอตรง ๆ แต่จะขับเป็นบทอา เพื่อสื่อสารแทน เช่น การขอบุหรี “ลือหม่ ปอ ทุ โปะตาเซ ทุ โปะอะะ เจ้าะเส่หล่า เค” ด้วย

ภาพที่ 4.94 ลือหม่ปัว ปากะญอ (พยัญชนะปากะญอ)

พยัญชนะปกากะญอ สัญลักษณ์ที่สำคัญ อันเป็นเครื่องหมายแทนความคิด เป็นคลังทางปัญญาที่บรรพชนวัฒนธรรมเอาไว้ หนังสือจึงเปรียบเสมือนหีบบรรพชนวัฒนธรรม การอนุรักษ์ สืบทอดภาษาของชนชาติพันธุ์จึงเท่ากับเป็นการรักษาวัฒนธรรม แต่ถ้าหากวัฒนธรรมนั้นถูกบรรจุอยู่ในคัมภีร์เป็นเพียงตัวอักษร เป็นเพียงความคิดที่ไม่ได้มีการปฏิบัติ วัฒนธรรมก็ไม่ได้ถูกเพาะเป็นต้นกล้า เปรียบเสมือนวัฒนธรรมนั้นถูกเก็บไว้ในหีบไม่มีคุณค่าใดเลย

พยัญชนะปกากะญอ มี 3 แบบ คือ

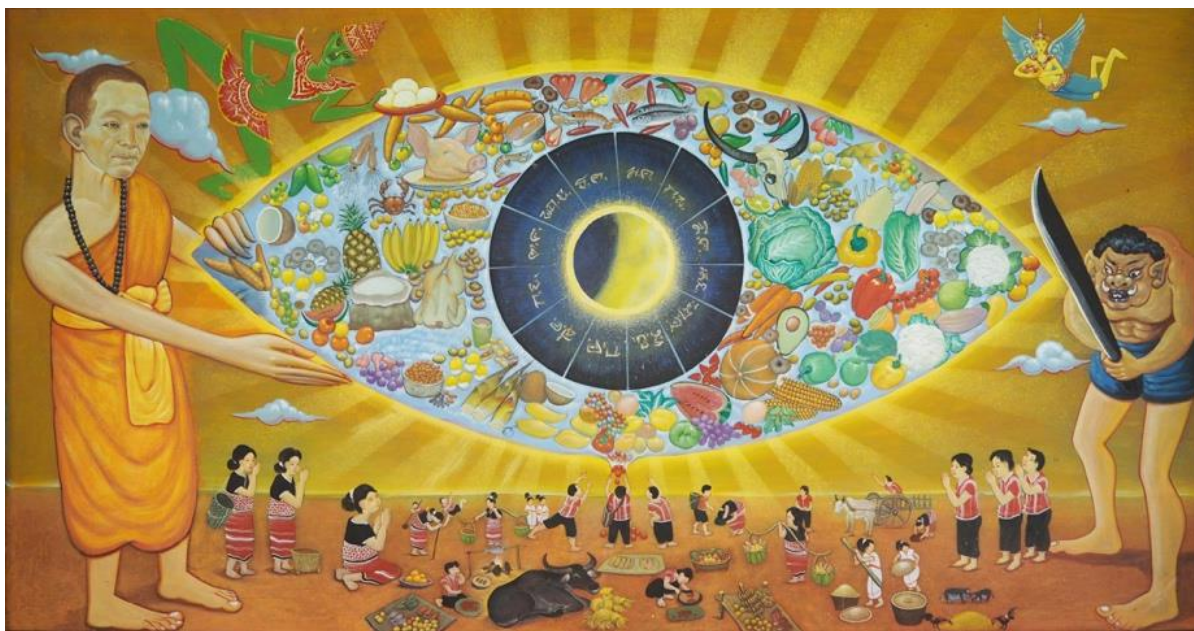
ลิ ซอ แหะ เป็นพยัญชนะโบราณ มี 26 ตัว

ลิ วา มีพยัญชนะ 25 ตัวอักษร

ลิ โรเหม มีพยัญชนะ 24 ตัวอักษร

ภาษาปกากะญอ แม้จะมีภาษาเดียวแต่ก็สามารถสื่อสารกันได้หลายสำเนียง แม้จะมีหลายสำเนียง แต่ก็มีความหมายเดียวกัน ที่น่ามหัศจรรย์ยิ่งกว่านั้น ชาวปกากะญอนั้นมีภาษาเขียนได้หลายรูปแบบ เพื่อที่จะสามารถสื่อสารกันได้หลายสัญลักษณ์อันเป็นความงดงามและร่ำรวยด้วยปรัชญาณบรรพชน

ลิซอแหะ เป็นสื่อประวัติศาสตร์ดั้งเดิมจากร่องรอยอดีตภาษาจีน ลีว แสดงถึงอิทธิพลของภาษาและวัฒนธรรมจากบาบิโลน สันสกฤต ปัจจุบันมีการเขียนหลักธรรมคัมภีร์ไบเบิลของศาสนิกชนในศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ (เบลอที) โปรเตสแตนต์ ลิโรเหม ได้ขยายพรมแดนจินตนาการจากตัวอักษรสู่โลกกว้าง ท่ามกลางความงดงามที่หลากหลาย ชาวปกากะญอนั้นมีจิตใจเดียวกัน เอกภาพในความหมาย ที่ความหลากหลายเชิงสัญลักษณ์ ความเป็นหนึ่งเดียวกันทางความคิด พหุลักษณะ ในรูปแบบผ่านกระพ้อาจุแตกต่าง แต่มีแก่นแท้ ของการปฏิบัติดี สำนึกดีต่อธรรมชาติ คือสิ่งเดียวกัน

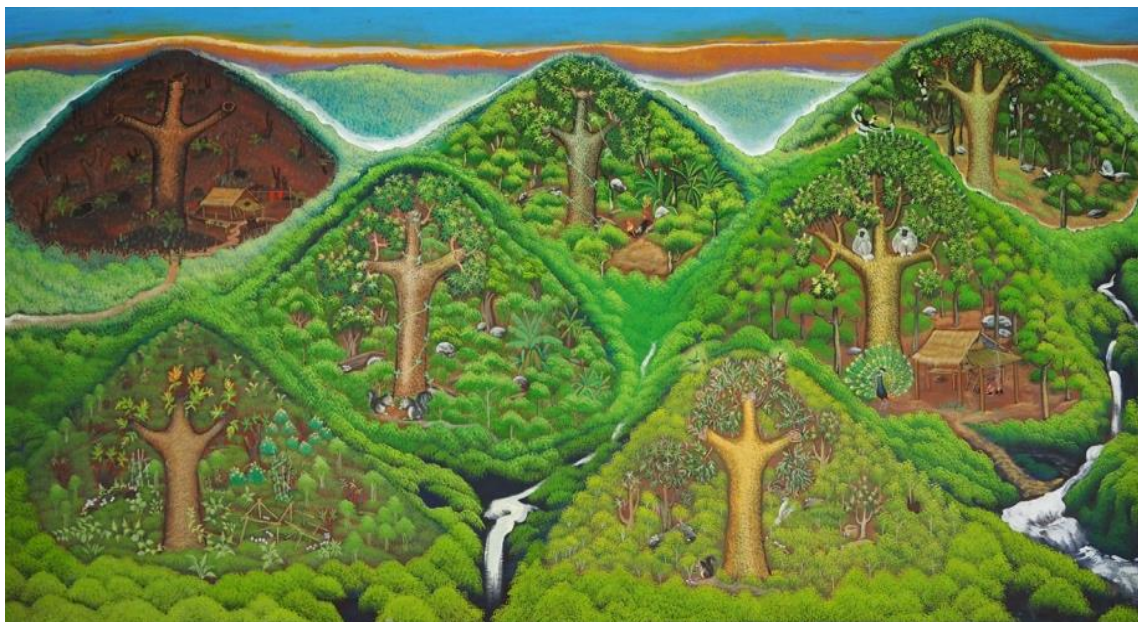

ภาพที่ 4.95

พระจันทร์แบ่งปัน (ลาพะลอ ต้าเออะ)

นัยยะที่ 1 ตำนานปกากะญอมีการเล่าเรื่องพระจันทร์กับมนุษย์ว่า เมื่อก่อนพระจันทร์ตั้งอยู่บนดินเพื่อให้มนุษย์ได้กินอาหารจากสะดือพระจันทร์ อยู่มาวันหนึ่งมียักษ์ตนหนึ่งเกิดความอิจฉาริษยา มนุษย์ที่หากินอย่างสบาย จึงได้ตัดสะดือพระจันทร์ ทำให้พระจันทร์ลอยอยู่บนฟ้า ตั้งแต่นั้นถึงวันนี้ ทำให้ไม่สามารถให้อาหารแก่มนุษย์อีกต่อไป พระจันทร์เกิดความสงสารมนุษย์จึงประทานอาหารตามฤดูกาลให้กับมนุษย์จนถึงทุกวันนี้

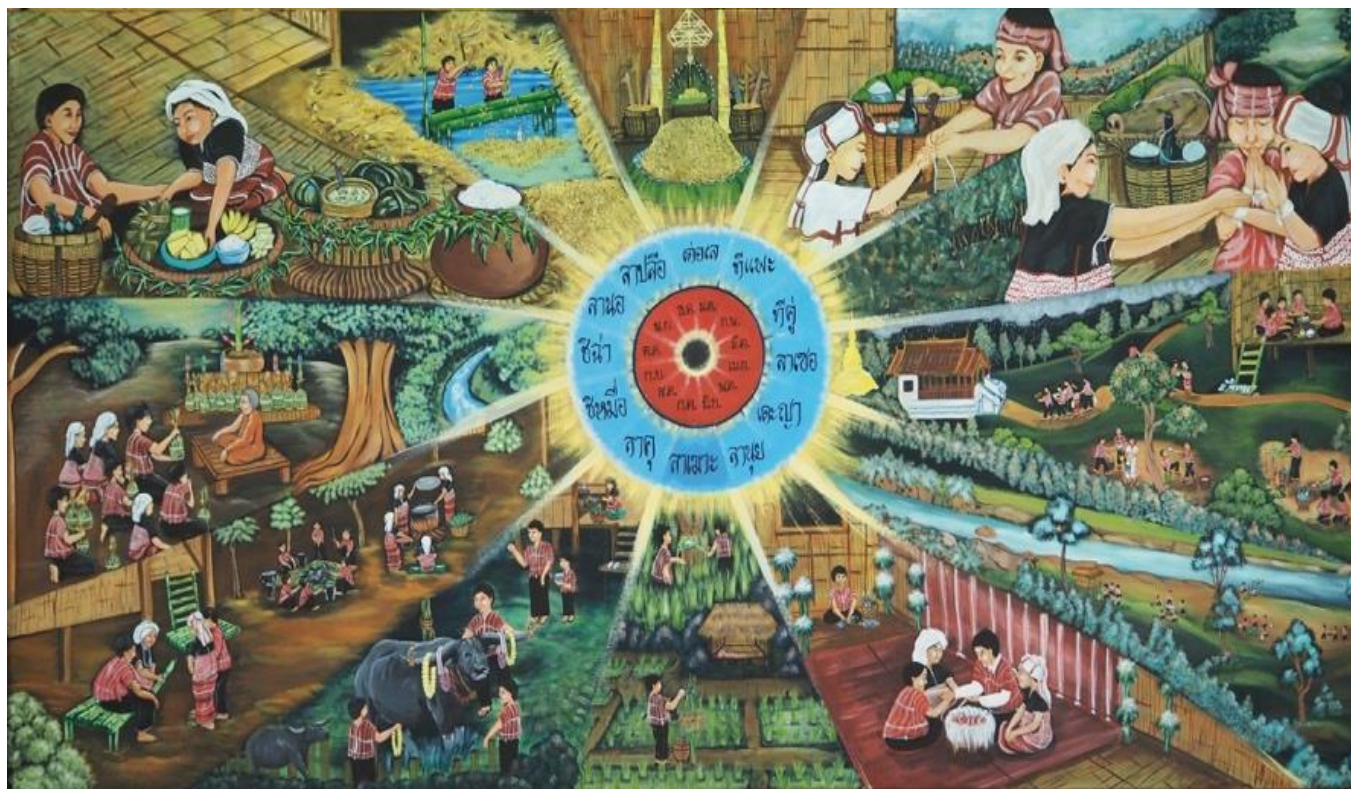
นัยยะที่ 2 พระสงฆ์ผู้ทรงศีลเอกเช่นครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย มามอบดวงตาให้แสงสว่างแก่คนที่ต้องการแสงสว่างทั้งตานอกตาใน บางคนมามีด ไปมีด บางคนมามีด ไปสว่าง บางคนมาสว่างไปมีด บางคนมาสว่าง ไปสว่าง เช่นเดียวกันการมาเยี่ยมศูนย์ปกากะญอศึกษาวัดห้วยบงแห่งนี้ บางคนมาไม่เรียนรู้ ไม่รับรู้ก็ไม่รู้จักวิถีชีวิตปกากะญอ แต่สนใจเรียนรู้ก็จะเกิดปัญญา พบเจอแสงสว่าง รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง

ภาพที่ 4.96 ไไร่หมุนเวียน (มา เอาะ คี)

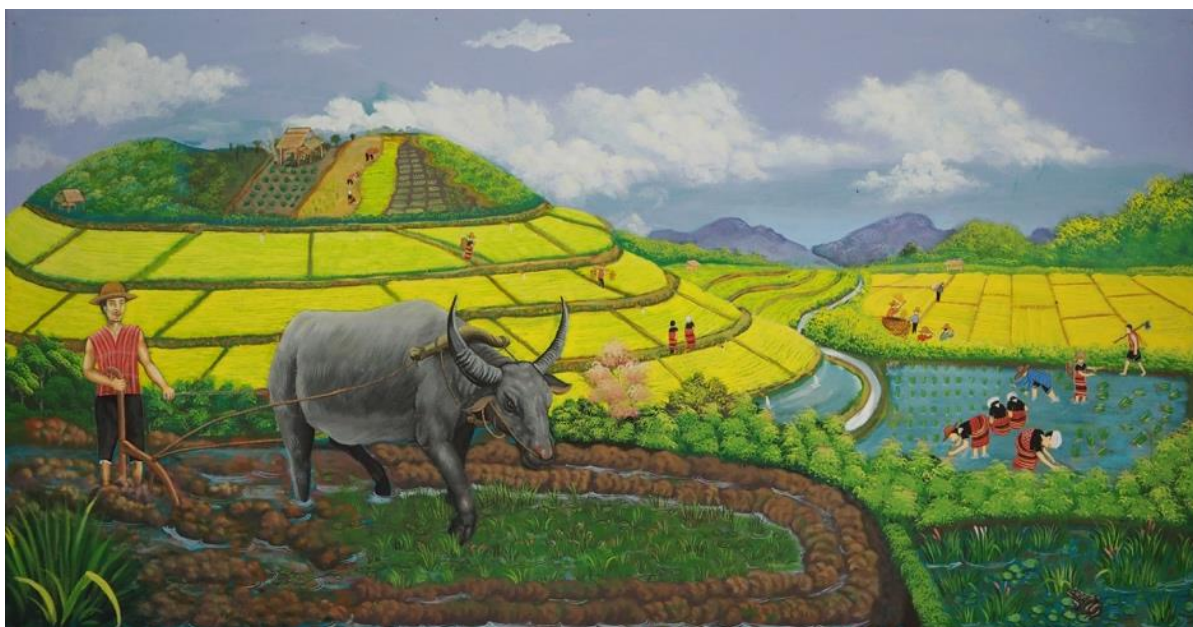
ไร่หมุนเวียน ชาวปกากะญอในอดีต เป็นวิถีชีวิตแบบการพึ่งพาตนเอง และธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ตามที่ปรากฏในบทอาวว่า “กินน้ำต้องรักษาต้นน้ำ กินปลากินเขียดต้องรักษาผา” ในการทำไร่ โดยเฉลี่ยแล้วครอบครัวหนึ่งจะมีพื้นที่ทำไร่ 7 แห่ง เพื่อหมุนเวียนกันไปในแต่ละปี เพราะจะได้พักหน้าดิน ส่งผลให้มีผลผลิตออกมาดี โดยที่ไม่จำเป็นต้องใช้สารเคมี หรือยาฆ่าแมลง ยาคุมหญ้า ซึ่งสารเหล่านี้จะเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ในการตัดต้นไม้ถางป่า ชาวปกากะญอจะไม่ตัดต้นไม้ทั้งต้น แต่จะตัดเพียงกิ่งเพื่อให้ต้นไม้สามารถแตกกิ่งงอกงามต่อไปได้ ดังที่ปรากฏไว้ในบทอาวบทหนึ่งว่า “กลอ เส่ กลอ เลอะ เต่อ เก พะอะ ปิเบ จ๋อลอก” หมายถึง ตัดต้นไม้อย่าตัดทั้งต้น ทั้งไวนกพญาไฟได้เกาะกิ่งบ้าง

ภาพที่ 4.97 ปฏิทินพิธีกรรม (ตามาพะ ลือหล่า)

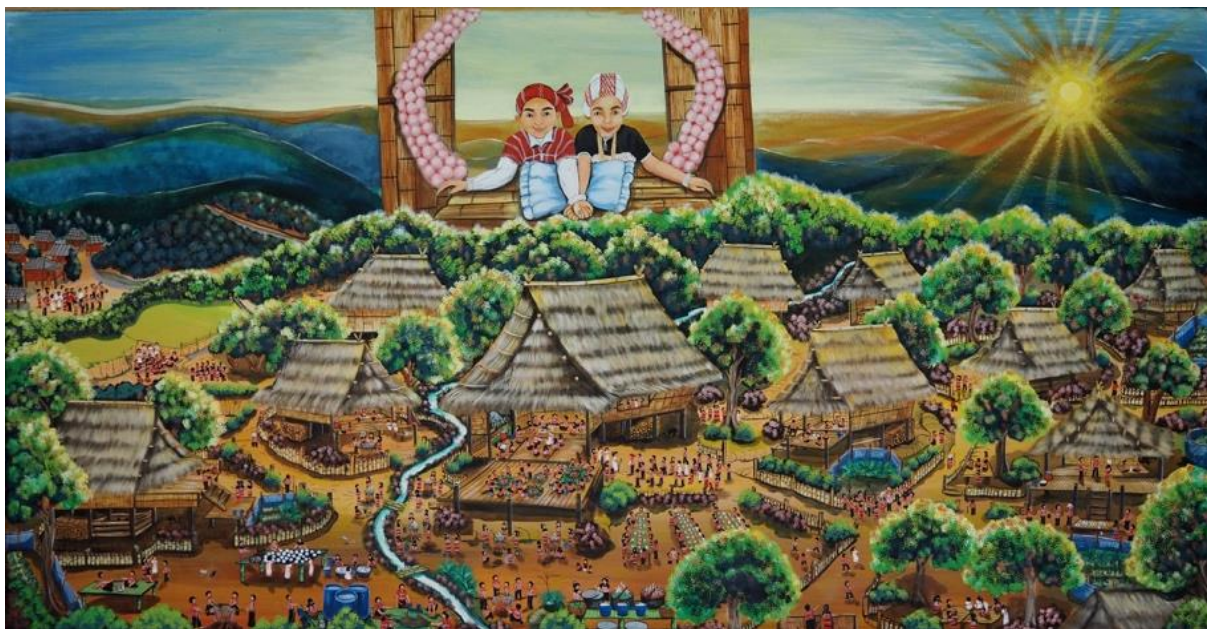
ปกากะญอมีปฏิทินเกี่ยวกับการพิธีกรรมของแต่ละเดือนตามความเชื่อและความจริงตามชื่อเดือนแต่ละเดือน เช่น **ทีแพะ แพะคี่ ทีคู่ คู่เส** เป็นต้น นอกจากนั้นพิธีกรรมแต่ละอย่างต้องทำตามปฏิทินที่กำหนดมานี้ เพราะแต่ละปีปกากะญอมีการประกอบอาชีพตามวัฏจักรนี้

ภาพที่ 4.98 ทำนา (มาซิ)

การทำนา เกษตรกรชาวปกากะญอในอดีตใช้ควายไถนาในช่วงเช้าและเย็น วันละ 2 - 3 ชั่วโมง จากนั้น จึงปล่อยให้ควายออกหากินเองตามธรรมชาติ ซึ่งจะเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่เกษตรกรจะได้พักผ่อน บรรยายากการทำงานดำเนินไปอย่างไม่เร่งรีบ เนื่องจากการใช้ควาย ไถนา จะใช้เวลานานพอสมควรที่จะทำให้ชี้ไถเน่าเปื่อยกลายเป็นปุ๋ยบำรุงให้ต้นข้าวงอกงามได้ผลผลิตดีเป็นวัฏจักรเช่นนี้ เกษตรกรจึงไม่มีความจำเป็นที่จะบริโภคปุ๋ยเคมี ต่างจากปัจจุบันที่เกษตรกรใช้เครื่องยนต์ไถคราด ทำงานอย่างเร่งรีบ หรือบางรายก็มีหน้าที่รับจ้าง ไถนาให้กับผู้อื่น บ้างก็ทำงานเพื่อหาเงินใช้หนี้ ทำให้อ่อนล้าหมดแรง จนบางคนหันหน้าไปพึ่งสารเสพติด เมื่อทำงานหนักก็พาลเกิดอารมณ์ร้าย ซึ่งส่งผลเสียกับคนในครอบครัว จึงทำให้ความสุขในครอบครัวลดลงอย่างเช่นทุกวันนี้

ภาพที่ 4.99 แต่งงาน (ถ่อ ปว่า)

ประเพณีของปกากะญอ ฝ่ายหญิงต้องไปสู่ขอฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงต้องเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ทอผ้าเองก่อนแต่งงาน เป็นการเตรียมกายก่อนแต่ง เตรียมตัวก่อนตาย การไปร่วมงานแต่งในชุมชนที่ห่างไกลผู้ไปจะต้องนัดหมายกันอย่างดี ไปกี่คน มีใครบ้างมีการดูแลกันอย่างดี เมื่อคณะไปถึงหมู่บ้านเจ้าสาว จะมีญาติฝ่ายเจ้าสาวไปรอต้อนรับที่ 3 แยกก่อนเข้าหมู่บ้าน มีการปูเสื่อรับเหล้า เพื่อแสดงน้ำใจตลอดถึงการบอกกล่าวเจ้าที่ เจ้าป่าเจ้าเขาวา มีคนต่างถิ่นมาเยือนขออย่าให้เกิดภัยอันตรายเลย จากนั้นคณะเจ้าบ่าวก็เดินไปบ้านที่ชาวบ้านได้เตรียมไว้เพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ จากนั้นมีการช่วยเตรียมข้าวปลาอาหารในการเลี้ยงญาติพี่น้อง

เมื่อถึงเวลาที่จะเข้าบ้านเจ้าสาวก่อนที่จะขึ้นบ้านเจ้าสาวๆ ต้องมีการรดน้ำล้างเท้าให้เจ้าบ่าวให้สะอาดก่อน นัยยะคือ ต้องก่อนเข้าพิธีแต่งงานต้องชำระให้สะอาดทั้งร่างกายและจิตใจ เพราะที่ผ่านอาจเหยียบย่ำสิ่งสิ่งสกปรกหรือจิตใจมีมลทิน จากนั้นไปคือคนใหม่ในบ้านพร้อมที่จะเป็นเสาหลักในการครองคน ครองงานและครองใจของทุกคน

ภาพที่ 4.100 กี่จี่ (ผูกข้อมือ)

ผูกข้อมือ ในสมัยอดีตนั้น นักรบก่อนที่จะออกรบจะมีการลั่นกลองรบ เพื่อปลุกจิตวิญญาณนักรบและ เรียกขวัญกำลังใจให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน วิถีชีวิต ชาวปากาเกอะญออาจดูเรียบง่าย แต่ก็แฝงด้วยความเป็นนักรบทางการเกษตรที่ยั่งยืน โดยปกติแล้วก่อนที่จะลงมือทำการเกษตรดั้งเดิม คือการทำไร่หมุนเวียนและนาขั้นบันได จะมีการปลุก จิตวิญญาณแห่งความเป็นนักรบ และเรียกขวัญกำลังใจผ่านพิธีกรรมที่เรียกว่า “กี่ จี่” (ผูกข้อมือ) โดยชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน จะใช้เวลาในประกอบพิธี 3 วัน ปีละ 2 ครั้ง ครั้งแรกจะจัดขึ้นในช่วงเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ (ทีแพะ) ก่อนที่จะลงมือแผ้วถางไร่หมุนเวียน (หากในช่วงเดือนที่จะประกอบพิธีมีคนตายก็จะเลื่อนออกไป เพราะถือว่าเป็นเดือนเสีย)

ภาพที่ 4.101 เลี้ยงผีบ้าน (เอะ มา แค)

การเลี้ยงผีบ้าน (เอะ มา แค) มักจะทำตอนที่สมาชิกในครอบครัวเกิดเจ็บป่วยโดยที่ไม่มีสาเหตุ สมาชิกในครอบครัวจะมีการไปเชิญหมอผีประจำหมู่บ้านมาดูอาการให้ และวินิจฉัยว่า ป่วย เป็นอะไร มีสาเหตุมาจากอะไร เป็นต้น หากโดนผีมาขออาหารจะต้อง มีการเลี้ยงผี โดยการเลี้ยงผีต้องใช้ทั้งไก่และหมู บางครั้งต้องเลี้ยงทั้งฝ่ายพ่อและแม่ ฝ่ายละ 2 วัน การเลี้ยงผีบ้านต้องให้ลูกหลานกลับมาทุกคน การหุงหาอาหาร การกินแตกต่างกับการกินข้าวทั่วไป เช่น การเอาใบตองที่ปิดฝาหม้อ มาใส่ข้าว อ้วยวะไก่แต่ละส่วนมาร่วมกันพร้อมอธิฐานส่งบุญให้กับดวงวิญญาณบรรพบุรุษที่มาขอกินให้ได้รับส่วนบุญ จากนั้นก็จะทิ้งลงสู่พื้น และเริ่มขั้นตอนการกินจากพ่อแม่และลูก ๆ ตามลำดับ

คติชนเกี่ยวกับ “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” เป็นผลจากการเลี้ยงผีทำให้โรคภัยไข้เจ็บหายไปอย่างปริบตา เพราะในอดีตชุมชนชนป่าเถื่อนไม่มีศาสนาใดเข้าถึง จึงต้องพึ่งพาสิ่งใกล้ตัว คือผีป่าผีเขา แม้แต่ดวงวิญญาณที่ล้มหายตายจากไม่มีใครทำบุญให้ ก็ต้องมาขอส่วนบุญ โดยการเข้าฝันหรือเปียดเบียน เพื่อจะให้คน ๆ นั้นจะอุทิศส่วนบุญให้ อีกนัยยะหนึ่ง การเจ็บป่วยมีทั้งป่วยกายและจิตใจ การที่ลูกหลาน ญาติพี่น้อง กลับมาอยู่พร้อมหน้ากันทำให้คนป่วยเกิดมีพลังจิตใจอบอุ่นเข้มแข็ง ทำให้อาการเจ็บป่วยหายไปที่สุด

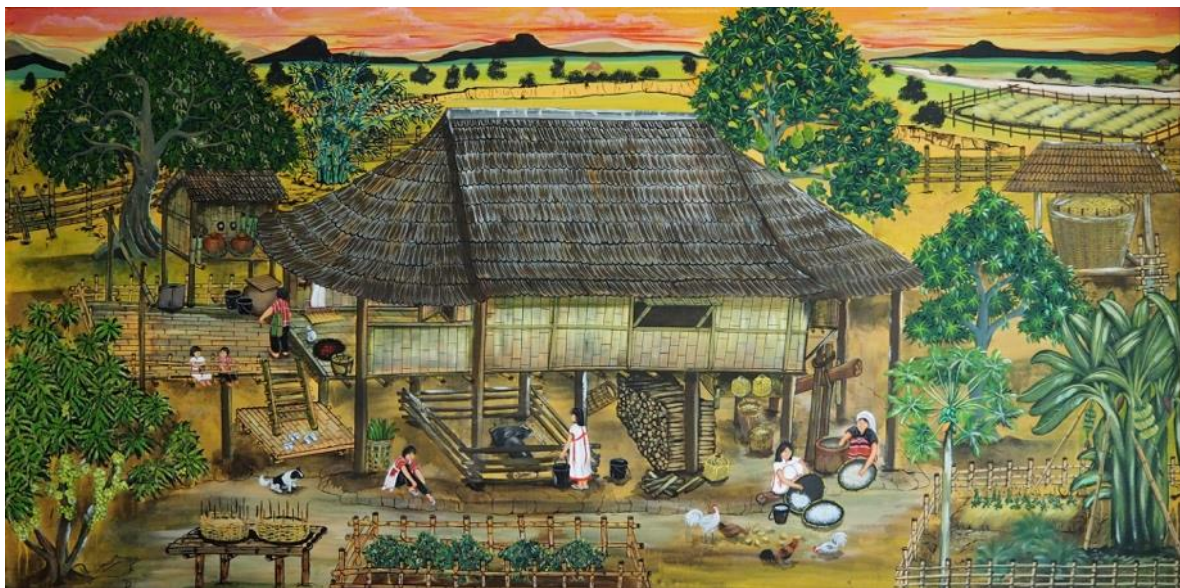

ภาพที่ 4.102 เลี้ยงผีป่า (หล่อตาเก้อเจ้าป่าว่าปู)

ประเพณีการบูชาต้นไม้ ป่าไม้ ในป่าใหญ่ ช่วงที่ทำพิธีบูชานั้น จะห้ามผู้หญิงไปร่วมพิธี ดังนั้นจึงมีแต่ผู้ชายที่ได้ไปเข้าร่วมพิธี เพราะการบูชาต้นไม้ นั้น เปรียบเสมือนการบูชาเจ้าที่เจ้าทาง จึงมีความคล้ายคลึงกับการบวชป่า เพื่อที่จะรักษาและอนุรักษ์ป่าไม้ ส่วนพื้นที่ป่าไม้สำหรับใช้สอยนั้นจะเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านกำหนดไว้เอง การบูชาเจ้าที่เจ้าทาง หรือการบวชป่านั้น เป็นประโยชน์ในตัวของมันเอง เพราะจะทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของป่าไม้ ธรรมชาติ และเป็นการอนุรักษ์ป่าอีกด้วย

ภาพที่ 4.103 เตื่อะปกาเกอญอ (บ้านปกาเกอญอ)

บ้านปกาเกอญอ การปลูกบ้านของชาวปกาเกอญอ ในอดีต หลังจากที่มีการเตรียมอุปกรณ์ในการสร้างบ้านแล้ว ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านจะมาร่วมกันสร้างให้เสร็จภายในวันเดียว **บ้านนี้ไม่มีเงินก็สร้างได้** ไม่มีค่าใช้จ่าย เพราะไม่ว่าจะเป็นหลังคาไม้เนื้อแข็ง ฝาไม้ไผ่ ทุกอย่างล้วนแล้ว แต่หาได้ในชุมชน มีระเบียงไวนั่งเล่น มีการเลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพ มีครกกระเดื่องไว้ตำข้าว มีฟันไ่ว์หุงหาอาหารและกันหนาว มีที่ดินไว้เพาะปลูก มีลมไ่ว์หายใจอันบริสุทธิ์ มีข้าวเต็มย้งสำหรับการบริโภค ทุกคนในชุมชนพร้อมจะเรียนรู้และช่วยเหลือกันอย่างเข้าใจถึงชุมชนจึงเป็นภูมิป้องกันความทุกข์ความเดือดร้อนที่จะเข้ามาเยือน

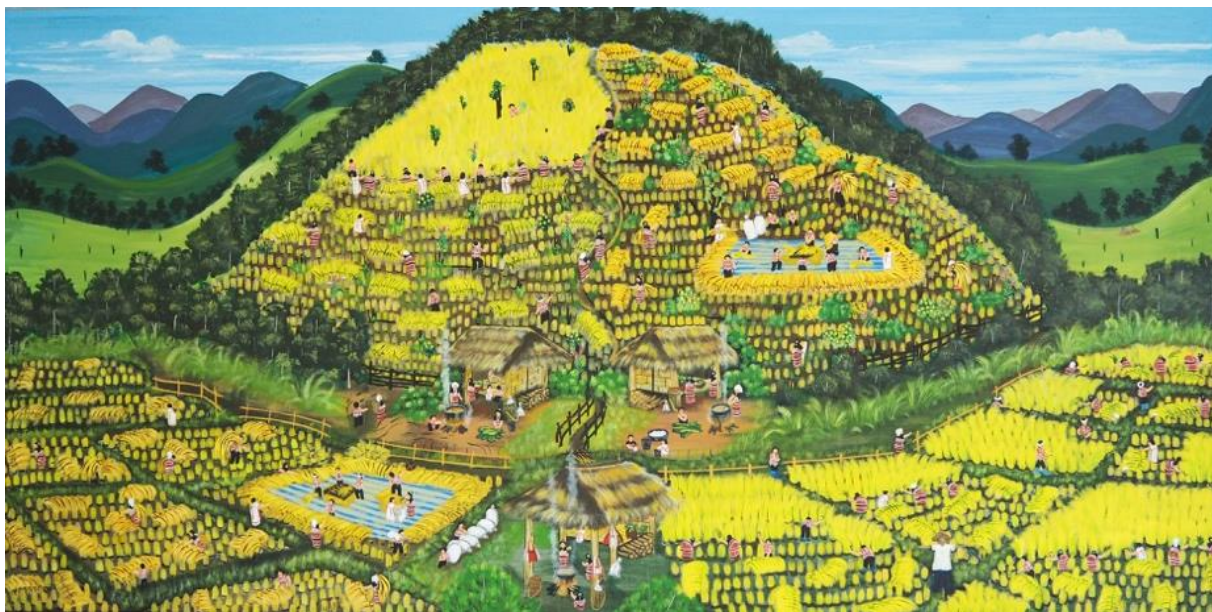

ภาพที่ 4.104 ต่าพอ เพาะ (ข้าวเบ๊อะ)

ข้าวเบ๊อะ เกิดจากภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของบรรพชน ปกาเกอญอ ในสมัยที่ชาวปกาเกอญอเกิดภาวะขาดแคลนทางอาหาร พืชผลทางการเกษตรมีผลผลิตน้อยไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากร เนื่องมาจากการนาก หนู และศัตรูพืชบุกรุกไร่ นาของเกษตรกร ทำให้บางครอบครัว ต้องเดินทางไกล เพื่อไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ทั้งค้าขาย หรือรับจ้าง ทำให้เกิด ต่าพอเพาะ อันเป็นอาหารที่เกิดจากการนำข้าวสารมาต้มกับพืชผักใน แต่ละฤดูกาล เพื่อเพิ่มปริมาณ ให้เพียงพอต่อคนในครอบครัวรสชาติ และส่วนผสมจะเปลี่ยนไปตามความพึงพอใจและหมุนเวียนไปตามฤดูกาล

การประกอบอาหารไม่ว่าจะเป็น ต่าพอเพาะ (ข้าวเบ๊อะ) ต่าโตเว (แกงเผ็ด) ต่าหลู (การหลาม) ต่าเบอ (แอ็บ) ต่าจิดที (แกงเย็น) ล้วนแล้วแต่เป็นอาหารที่สามารถประกอบขึ้นได้ด้วยการ ใช้วัตถุดิบภายในชุมชน โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาผลผลิต จากภายนอก ทั้งผัก ปลา หรืออื่น ๆ ซึ่งเป็นผลผลิตที่ปลอดสารเคมีทั้งสิ้น ทำให้ชาวปกาเกอญอมีสุขภาพดี ห่างไกลโรคร้ายไข้เจ็บ ถึงแม้ว่าจะเกิดการแพร่ระบาดของโรคร้ายที่เข้ามา จนถึงกับต้อง ปิดเมืองหรือประเทศ ชุมชนที่มีลักษณะพึ่งพาตนเองเช่นนี้ จะได้รับผลกระทบน้อยกว่าชุมชนที่พึ่งพาอาหารจากภายนอก

ภาพที่ 4.105 มาต้อ มากะ (การลงแขก)

การลงแขก ชาวปกากะญอในอดีตยึดความพอเพียงเป็นหลัก ถึงแม้จะไม่มีเงิน แต่ก็มีข้าวเต็มยุ้งฉางพอประทังชีวิตตั้งคำกล่าวที่ว่า “ข้าวในดิน สีนในน้ำ” การทำนา ทำไร่ มีการลงแขกช่วยกันอย่างสนุกสนาน อาหารการกินเรียบง่าย เจ้าของบ้านและแขกมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน พิษพันธู์ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ เมื่อถึงเวลาอาหารแขกจะเตรียมเพียงข้าวห่อเดียว เจ้าของบ้านเตรียมเฉพาะเกลือเท่านั้น ส่วนวัตถุดิบในการทำอาหารนั้นสามารถเก็บได้ในไร่ข้าวหมุนเวียน เช่น ผัก พริก แตงโม แตงกวา ตลอดจนถึง กุ้ง หอย ปู ปลา ก็สามารถจับได้ในทุ่งนาหรือ ลำห้วย ทั้งหมดล้วนเป็นอาหารปลอดภัยจากสารพิษ

ปัจจุบันนี้พื้นที่ป่าลดลง ผืนดินเต็มไปด้วยสารเคมีและสิ่งมีพิษปนเปื้อน น้ำในห้วยไม่สามารถดื่มได้ สัตว์น้ำเล็กใหญ่ล้วน สูญพันธุ์ พืชผักถูกคุมกำเนิดและถูกกำจัดด้วยยาฆ่าแมลง ทำให้คำกล่าวที่ว่า “ทรัพยากรในดิน สีนในน้ำ” กลายเป็นเพียงภาพในอดีตเท่านั้น

ภาพที่ 4.106 ต่าเท ต่ากะ (จักรสานลวดโลกร้อน)

จักรสานลวดโลกร้อน ชาวปกากะญอจะใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นเป็นหลักมาใช้ประโยชน์ เช่น การนำไม้ไผ่มาจักสานเป็นเสื่อ ตะกร้า ชุ้มไก่ กับดักสัตว์ต่าง ๆ ที่สามารถเก็บไว้ใช้ได้หลายปี หากชำรุด ทนุโทรมก็สามารถทิ้งไปได้โดยที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมเพราะทุกส่วนทำมาจากวัสดุธรรมชาติที่สามารถย่อยสลายได้ ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะอันเป็นบ่อเกิดของภาวะโลกร้อนดังเช่นขยะส่วนมากในปัจจุบัน

ภาพที่ 4.107 พี่เขว (เสื้อผ้าปกากะญอ)

ปกากะญอ หรือ **เสื้อผ้าปกากะญอ** ชาวปกากะญอเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเป็นอยู่เรียบง่าย ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ รักษาดูแลป่าไม้ แม้แต่เสื้อผ้าที่สวมใส่นอติด ก็ได้มาจากการปลูกฝ้ายแล้วนำไปผ่านวิธีการขั้นตอนต่าง ๆ กว่าที่จะมาเป็นด้ายสามารถนำไปถักทอเสื้อผ้าแต่ละชิ้น สีย้อมทำมาจากเปลือกไม้ตามใจชอบ เข หรือเสื้อของชาวปกากะญอ สามารถใส่ได้ทั้งข้างหน้าและข้างหลัง ไม่มีกระดุม ซึ่งก็มีที่มาที่ไปมาจากคำสอนของบรรพชนที่สอนว่า ชาวปกากะญอต้อง “ไม่หน้าไหว้หลังหลอก” ต้องไม่สะสมมากเกินไปดี โดยผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานจะใส่ชุดสีขาว เมื่อแต่งงานแล้วจะเปลี่ยนเป็นชุดสองท่อน คือเสื้อดำ (เซซ) กับกระโปรงแดง (หนี่ กอ)

ภาพที่ 4.108 ปาจอปา

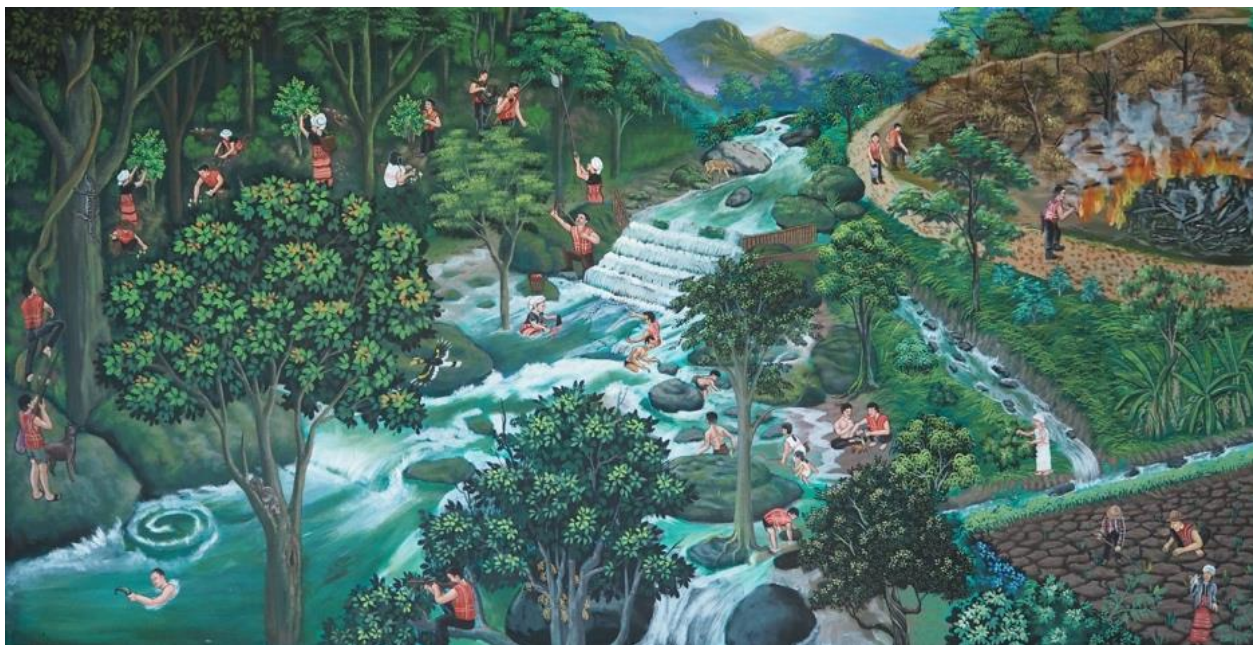
ชุมชนปกากะญอในแต่ละพื้นที่ตั้งอยู่ในถิ่นทุรกันดาร แต่พระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ 9 ทรงพระเมตตาไปเยี่ยมพสกนิกรทุกพื้นที่ ทรงมีพระราชดำริให้ชาวปกากะญออยู่กับป่าให้ดูแลป่า เพื่อจะได้มีทรัพยากรและมีน้ำใช้ตลอดไป โดยพระองค์ท่านสนพระทัยเกี่ยวกับการจัดการระบบน้ำเป็นพิเศษ ชาวปกากะญอได้สนองแนวพระราชดำริโดยการรักษาป่า เช่น การทำเดปอญู ทำแนวกันไฟ การสืบชะตาขุนน้ำ การบวชป่า และยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการใช้ชีวิต

ภาพที่ 4.109 หนองบัวหมือ

ชุมชนปกากะญอในแต่ละพื้นที่ตั้งอยู่ในถิ่นทุรกันดาร แต่พระบารมีของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงพระเมตตาไปเยี่ยมพสกนิกรในทั่วทุกพื้นที่ ทรงมีพระราชดำริให้ชาวปกากะญออยู่กับป่าให้ดูแลน้ำ เพื่อจะมีน้ำใช้ตลอดปีและตลอดไป โดยพระองค์ท่านสนพระทัยเกี่ยวกับการจัดการระบบป่าเพื่อรักษาน้ำ งานศิลปาชีพพระองค์ได้กล่าวไว้ว่า **“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดูแลป่า สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถจะดูแลน้ำ”** ส่วนชาวปกากะญอได้สนองแนวพระราชดำริโดยการรักษาป่า เช่น การทำเดปอถู่ ทำแนวกันไฟ การสับชะตาขุนน้ำ การบวชป่า มาจนทุกถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 4.110 ต่าโอะมู (การพึ่งพา)

ปกากะอู๋นบว่าชนชาติพันธุ์หนึ่งที่ที่ห้วงโยทริพยากรธรรมชาตินัยตั้งแต่การเกิดเอาสะคือ
เด็กไปผูกกับต้นไม้ ถือว่าทุกคนเกิดมาพร้อมกับต้นไม้ต้นหนึ่ง ทุกคนรักษาป่า ใช้ป่าเป็นทางที่ค่อยเก็บ
เกี่ยวอาหารตามฤดูกาล เป็นการพึ่งพากันระหว่างคนกับคน คนกับป่า คนอย่างจิตวิญญาณของปกากะ
อู๋น

ภาพที่ 4.111 ที่เกาะจำ ก่อเกาะจำ (สัตว์เจ้าดินและน้ำ) เกอเนอ : ตาน้ำ

ตาน้ำ ผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์จะมีช้าง ชะนี นกกาน่าพันธุ์ เพราะสัตว์เหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็น เจ้าของป่า ส่วนเขียด (ตะบิด) ปลา (หย่าโพซู) ปู (แฉ่ว) เป็นเจ้าของน้ำ สัตว์เหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ของ ความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าและน้ำ ดังบทกวีเก่าแก่ของชาวปกากะญอได้กล่าวว่า “หากชะนีตายไป ตัวหนึ่ง ทำให้ดอยเจียบเหงาไปทั้งเจ็ดม่อนดอยเลย”

ภาพที่ 4.112 เสโดะ ต่าปว่า (ป่า 7 ชั้น)

ป่า 7 ชั้น การจัดการทรัพยากรป่าไม้ มีจุดเริ่มต้นมาจากความศรัทธาในตัวครุบา ผู้นำเชิงจิตวิญญาณ พาทีก็กล่าวว่า มารดาของพระผู้เป็นเจ้าเคยทำไร่หมุนเวียน โดยที่มีหลักคำสอนบันทึกรูปแบบของธา (กวี) คือ คือ ซอสีโซ่ ญวาทโหม่ แพะซเก๊ ญวาทโหม่ ชูลอแบ่ ชูลอบือ “ปาก่อเกิด ไร่หมุนเวียน ไร่หมุนเวียน ก่อเกิดป่าเจ็ดชั้น” ปัญญาปราชญ์ก่อให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายทางชีวภาพของปกากะญอ การบริหารจัดการทรัพยากรที่ดี ควรจะสอดคล้องกับความสมดุลยั่งยืนต้องเริ่มจากศรัทธา มีศีล ปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมด้วยปัญญา

ภาพที่ 4.113 ก่อ แห่ (กระดัง)

ปกาเกอะญอจะเรียกกระดังว่า "ก่อแห่" ซึ่งนอกจากจะใช้งานเพื่อการมัดข้าวหรือเมล็ดพืชแล้ว ก็ยังใช้เป็นภาชนะสำหรับเก็บของสิ่งของต่างๆ และใช้ตากแห้งผลผลิตทางการเกษตรเช่น พริก ผักกาด ใบชา และยังใช้สำหรับรองสีนสอด (เก๋อเนอ) ในพิธีแต่งงานตามประเพณีของชาวปกาเกอะญอด้วย

สรรพสิ่งในโลกนี้มี 2 ด้านเสมอ ก่อแห่เช่นเดียวกันมีทั้งด้านนอกและด้านใน คนมีชีวิตใช้ประโยชน์ก่อแห่ด้านใน คนตายใช้ก่อแห่ด้านนอก

ภาพที่ 4.114 ต่ำโด (สภาวะความเป็นผู้นำ)

คุณดูที่การกระทำ ดูผู้นำดูที่การเสียสละ ลักษณะความเป็นผู้นำ ต้องประกอบไปด้วย สภาวะความเป็นผู้นำ ชาวปากเกะญอจะมองคนจากการกระทำ ดูผู้นำจะดูที่การเสียสละ ซึ่งตามคติของชาวปากเกะญอแล้ว บุคคลที่มีลักษณะความเป็นผู้นำ จะต้องประกอบไปด้วย

- 1.ตาโป ผู้นำควรมองข้ามข้อเสียที่เล็กน้อยของผู้ใต้บังคับบัญชา
- 2.คอต้องยาว ผู้นำสามารถมองหาหนทาง ช่องทาง ในการขอรับจากผู้มีกำลัง ช่วยเหลือคนขาดแคลน
- 3.จมูกยาว ผู้นำควรรู้จักแยกแยะผิดชอบ ชั่วดี
- 4.มือต้องยาว ผู้นำควรแบ่งปัน หยิบยื่นช่วยเหลือผู้เดือดร้อน มากกว่าแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเอง
- 5.หูยาว ผู้นำควรเป็นพหูสูตรฟังให้มาก รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความเป็นประชาธิปไตย
- 6.เบากว่านุ่น ผู้นำควรมีความยืดหยุ่นคล่องแคล่วว่องไว
- 7.หนักกว่าหิน ผู้นำควรมีจิตใจหนักแน่น
- 8.ร้อนกว่าไฟ ผู้นำควรมีความกระตือรือร้น
9. ฟันเหยิน ผู้นำควรมีวาทศิลป์ในการพูดที่แสดงภาวะความเป็นผู้นำที่มีประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

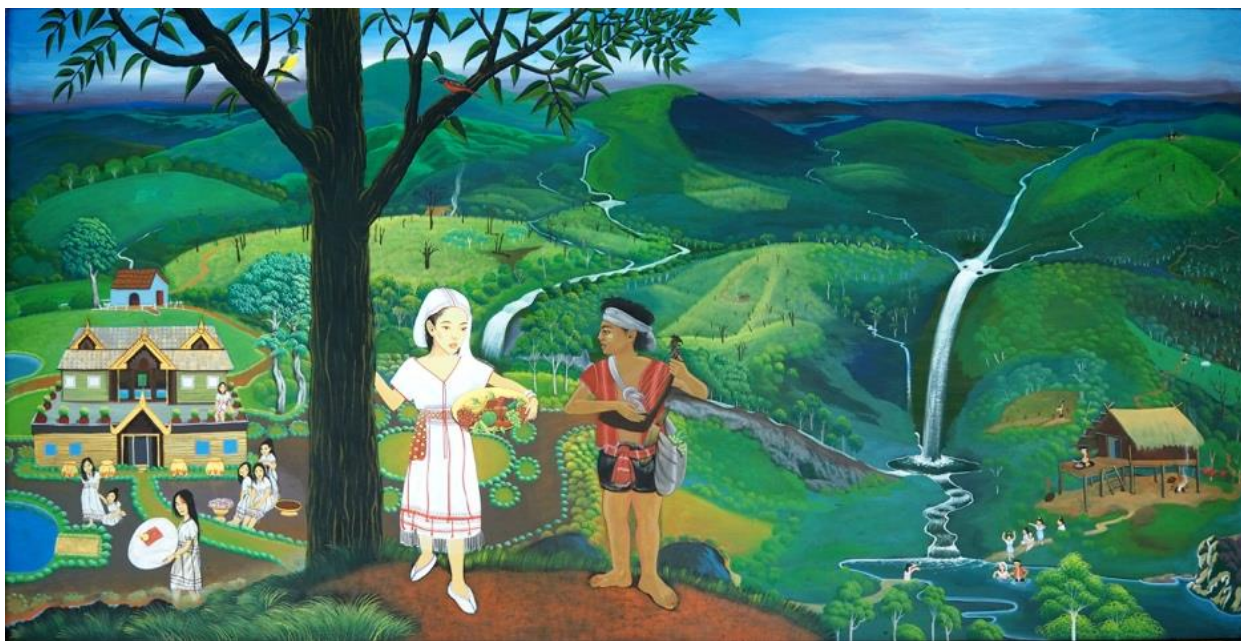

ภาพที่ 4.115 ก่อแกละ (สิงโต)

นิทานเรื่องสิงโต กาลครั้งหนึ่ง มีสองพี่น้องต้องเข้าไปตายหญา ในระหว่างที่กำลังตายหญา อยู่สองพี่น้องก็ได้เอ่ยขึ้นมาว่า “หากมีผู้ชายมาช่วยตายหญา จะขอแต่งงาน” ไม่ไกลกันนั้นมีสิงโตตัวหนึ่ง นอนอยู่ บังเอิญได้ยินสองพี่น้องกล่าวเช่นนั้น จึงแปลงร่างเป็นมนุษย์ พร้อมทั้งมาทวนคำพูดที่หญิงสาวได้ กล่าวไว้ แล้วอาสาว่าจะเป็นฝ่ายช่วยตายหญาให้เอง แต่มีข้อแม้ว่า ให้สองพี่น้องปิดตาไว้จนกว่าตนจะบอก ให้ลืมตา ฝ่ายพี่สาวเมื่อได้ยินดังนั้นก็นำผ้ามาปิดตาไว้ให้สนิททั้งสองข้าง ส่วนน้องสาวใช้มือ ปิดตา ในใจ คิดว่าจะแอบลืมตาขึ้นมาดูเพื่อสังเกตว่าอีกฝ่ายตายหญาด้วยวิธีไหน และเธอก็ต้องตกใจ เมื่อพบว่าสิ่งที่เธอ เห็นนั้นมีใช้คน หากแต่เป็นสิงโตตัวหนึ่งที่กำลังเล็มหญ้าไปทั่วไร่ เมื่อเสร็จแล้วจึงบอกให้สองพี่น้องลืมตา ขึ้น ฝ่ายน้องสาวได้กระซิบบอกกับพี่สาวว่าชายคนนี้ไม่ใช่มนุษย์ แต่เป็นสิงโตแปลงกายมา ฝ่ายพี่สาวไม่ ยอมเชื่อ ทั้งยังรับปากไว้แล้วว่าจะไปอยู่กับเขา

สุดท้ายแล้วนิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า หญิงสาวผู้เป็นพี่เห็นแก่ความรวดเร็ว สะดวกสบาย จึงตก เป็นอาหารของสิงโตตัวนั้น หากเปรียบเทียบกับในปัจจุบัน หญิงสาว ผู้ที่ก็เปรียบเสมือนมนุษย์ที่ต้องการ ความสะดวกสบาย เห็นแก่ได้ เห็นแก่ตัว จึงตกเป็นทาสของเงิน พร้อมแลกมากับการยอมทนอยู่ที่มีความ เจ็บป่วยทุกข์ทรมานอย่างทุกวันนี้

ภาพที่ 4.116 เจ๊าะโปแค (ชายกำพร้า)

นิทานเรื่องชายกำพร้า กาลครั้งหนึ่งมีหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่ประสบภาวะขาดแคลนทางอาหาร หารักรักรได้ข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภคในแต่ละปี ทุกครอบครัวจึงต้องหาของป่าเพื่อนำไปแลกข้าวที่หมู่บ้านอื่น มีเด็กกำพร้าคนหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่คนเดียว เมื่อชาวบ้านออกไปหาของป่าเด็กกำพร้าก็จะขอติดตามไปด้วย แต่พวกเขาบ้านก็ไม่ยอมให้เด็กกำพร้าไป วันหนึ่งเมื่อพวกเขาบ้านเด็กกำพร้าก็แอบเดินตามไปด้วย พอเดินทางเข้าไปในป่าได้สักพักก็ได้พบกับแม่เฒ่าคนหนึ่งกำลังติดอยู่ในกอหวาย “หลานเอ๊ย” แม่เฒ่าร้องเรียก “ช่วยเอายายออกไปจากกอหวายที ยายออกไม่ได้”

ในขณะนั้นพวกเขาบ้านกำลังรีบเดินทาง และพลางคิดว่าพวกตนไม่มีเวลามากพอที่จะต้องเสียเวลาไปช่วยใคร จึงพากันออกเดินทางต่อ โดยที่ไม่สนใจใยดี แม่เฒ่า เมื่อเด็กกำพร้าเดินทางมาถึง แม่เฒ่าก็ร้องเรียกอีก “หลานเอ๊ย ช่วยเอายายออกไปที ยายออกไม่ได้” เด็กกำพร้าเห็นดังนั้นก็รีบเข้าไปช่วยแม่เฒ่า พลางร้องบอกว่า “รอเดี๋ยวนะจ๊ะยาย” เด็กกำพร้ามีเพียงมีดเล็กๆ เล่มหนึ่งเท่านั้น เขาจึงต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการช่วยแม่เฒ่าออกจากกอหวาย และในที่สุดความพยายามก็ประสบผลสำเร็จ “หลานจะไปไหนหรือจ๊ะ” แม่เฒ่าถาม เด็กกำพร้าจึงเล่าถึงปัญหาที่หมู่บ้านกำลังประสบอยู่ให้แม่เฒ่าฟัง

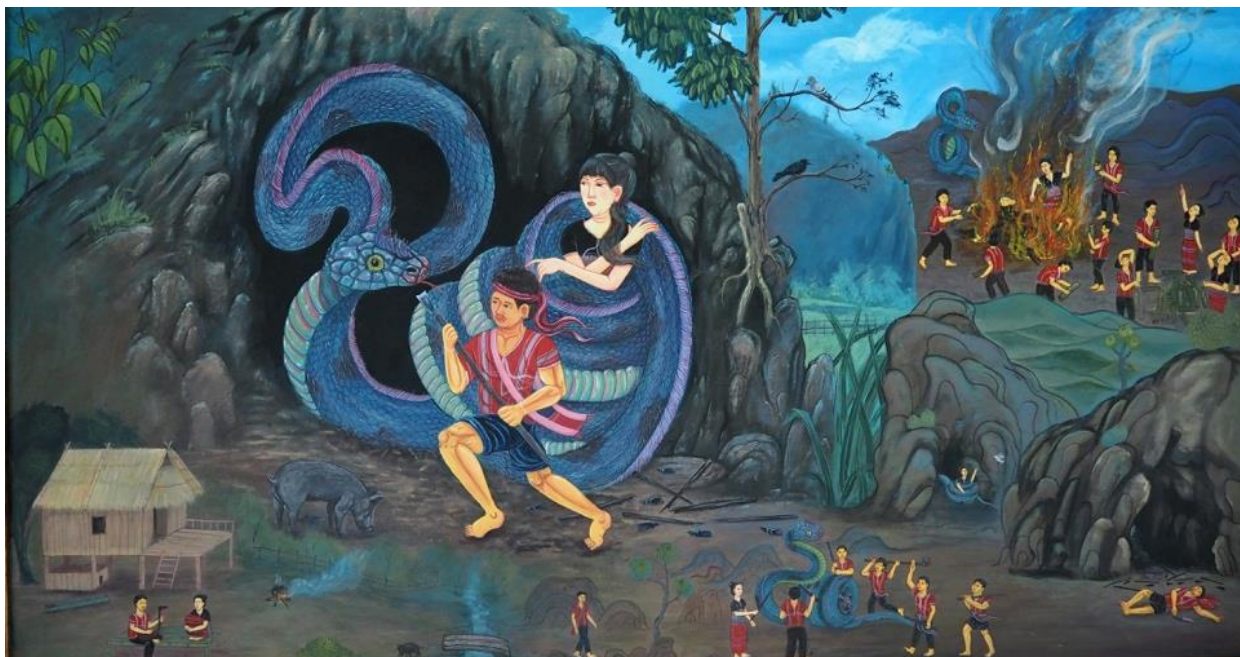

และบอกว่าตนเองกำลังจะออกไปหาของกินในป่า “ไม่ต้องไปหรอกจ้ะ เดี่ยวยายจะช่วยเจ้าเองนะ” แม่เฒ่ากล่าว

ภาพที่ 4.117 มอกอหลี่ (นางมาร)

นางมาร หน้าหลัก คือ ทำตรงให้งอ ทำผิดให้ถูก ทำดีให้ชั่ว ทำความสามัคคีให้แตกแยก ทำรักให้เกลียด ยั่วยุ ทำศรัทธาให้เสื่อมศรัทธา สามารถดึงใจของมนุษย์ทุกระดับชั้นให้ต่ำลงได้ หากมนุษย์ชนชาติไหน ศาสนาใด ถูกนางนี้ครอบครองจิตใจแล้วจะเป็นคนเสื่อม จิตใจมีอคติ เพราะจิตมีแต่ความโกรธ ความโลภ และความหลงอย่างไม่มีที่สิ้นสุด พระพุทธเจ้าประสพมาแล้วแต่ชนะมารได้ด้วยสติจึงทำให้มีพระศาสนาเอกของโลกได้ทุกวันนี้

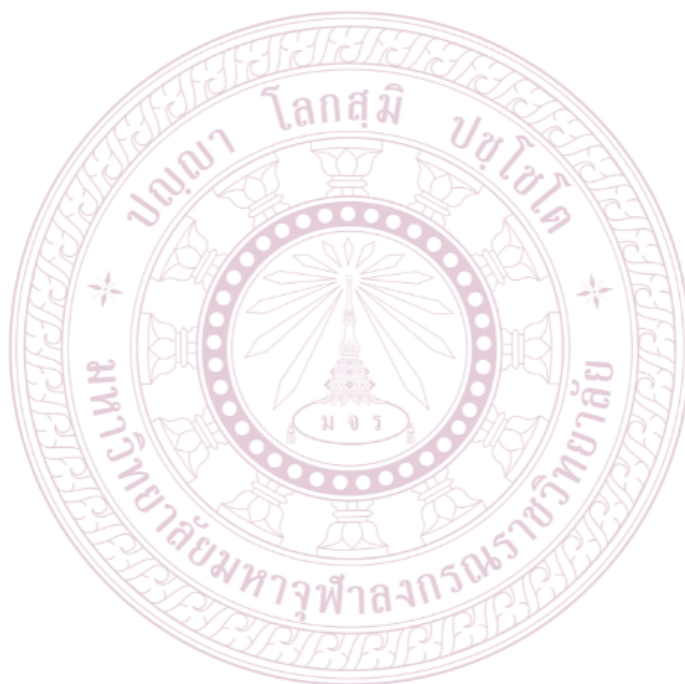

ภาพที่ 4.118 หน่อหม้อเอ

ชาวปกากะญอ เป็นชนกลุ่มที่มีปรัชญาในการใช้ชีวิตในเรื่องกฎแห่งกรรมมาก มักจะมีเรื่องเล่า นิทาน คติสอนใจ อุทาหรณ์เป็นเรื่องราวเตือนใจในการใช้ชีวิตอยู่เสมอ แต่น้อยนักที่จะถูกบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนมากจะใช้ความจำและถ่ายทอดกันรุ่นต่อรุ่นในการสืบทอด เช่น นิทานหน่อหม้อเอที่มีความว่า ชูลอเล็กกับหน่อหม้อเอ อยู่ร่วมกันเยี่ยงสามีภรรยา วันหนึ่งฝ่ายสามีเผลอปากว่าจะออกไปรับจ้างต่างถิ่นสักระยะ ในช่วงนี้อย่าปล่อยหมูออกจากคอก เพราะเมื่อคืนตนฝันร้าย ฝ่ายภรรยาก็ตกปากรับคำ จากนั้นชูลอเล็กก็ออกจากบ้านไป ฝ่ายนางหน่อหม้อเอซึ่งหมูครบ 6 วันแล้ว เกิดครี้มอกครี้มใจนึกอยากปล่อยหมู (ชูลอเล มีหมอต้าก้อ หน่อหม้อเอ ขอเต๋อปล่าเทาะ) โดยไม่ฟังเสียงที่ผู้เป็นสามีได้ขอร้องเตือนไว้แต่อย่างใด จึงทำให้งูยักษ์ (เกอลอ) มารัดหมูที่บ้านของหน่อหม้อเอ จากนั้นจึงรัดเอาหน่อหม้อเอแทนหมู แล้วลากร่างของนางเข้าถ้ำไป “หน่อหม้อเอ อาหน้าเต๋อโล ชิเลอะถ้อ พิหม่ อาโหมะ” สามีทราบดังนั้นก็เข้าไปช่วยด้วยการใช้เสียมต่อสู้ ด้วยความรักภรรยาฝ่ายสามีจึงทำเสียมหักถึง 7 อัน ผลสุดท้ายชูลอเล็กตายเพราะต้องเสียเลือดแก่งูยักษ์นั้น และในที่สุดนางหน่อหม้อเอก็ต้องตายตามสามีเช่นเดียวกัน

คติสอนใจของนิทานเรื่องนี้คือ การไม่เชื่อคำสอนทำให้ได้รับอันตรายได้ การบูชาความรักและสอนเรื่องการรักเดียวใจเดียวของปกากะญอในอดีต

คติสอนใจของนิทานเรื่องนี้คือ การไม่เชื่อคำสอนทำให้ได้รับอันตรายได้ การบูชาความรักและ
สอนเรื่องการรักเดียวใจเดียวของปกาเกอะญอในอดีต

ภาพที่ 4.119 หนองผ่าตรู

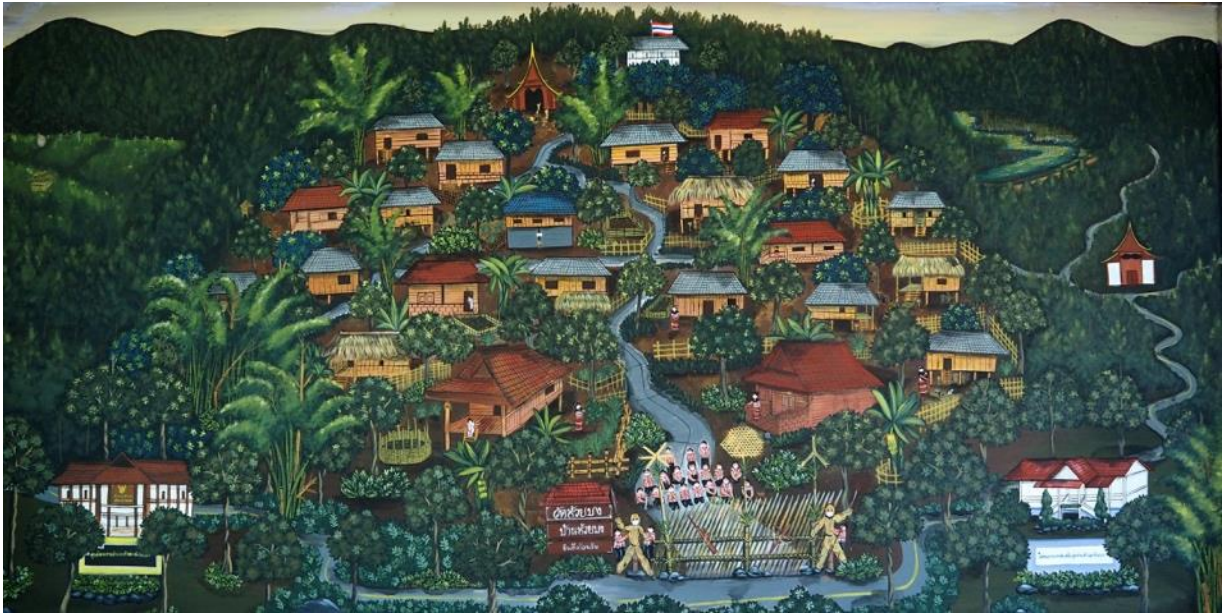
การพึ่งพาตนเองในวิถีชีวิตของชาวปกาเกอะญอ จะมีการพึ่งพาตนเอง โดยการแบ่ง
บทบาทในการทำงานชัดเจน กล่าวคือ ผู้ชายจะทำงานนอกบ้าน ส่วนผู้หญิงจะทำงานในบ้าน การ
ประกอบอาหารเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ในอดีตทุกครั้งหลังจากไถ่กัน ผู้หญิงจะตื่นขึ้นมากำข้าวทุก
วัน ปัจจุบันนี้สังคมเปลี่ยนไป หญิงสาวอาจกำข้าวไม่เป็นเสียแล้ว เพราะต้องลงไปใช้ชีวิตในเมือง ทำให้
ไม่ได้มีวิถีชีวิตเช่นนั้นอีกต่อไปดังคำว่า “หนองผ่าตรู ลอหมาละเอะโย กลี เต่อซ่อ ซอเตื่อะ ออก
แปล หนองผ่าตรู อพยพเข้าในเมือง ทำให้เสียงครกมองดำข้าว เสียงไถ่กัน เจียบหายไป เพราะ
นางบอกว่า “หนอง ป่า หมื่อ โจโล หมื่อ โต ต่า มี เลอะโย โอะเลอะโย” ความหมายคือในเมืองมีแต่
ความสะดวก ความสุข ความสบาย จึงชอบที่จะอยู่ในเมืองมากกว่าที่จะอยู่ในชนบทเหมือนกับผู้คนใน
อดีต

ภาพที่ 4.120 พื้ หมื่อ เจะ ซี

ชาวปกากะญอหมื่อ เจะ ซี มี 3 เผ่า คือ ปกากะญอ ม้ง ลีซู มี 3 ศาสนา คือ พุทธ ศาสนา คริสต์ศาสนา ลัทธิความเชื่อทางบรรพบุรุษหรือความเชื่อดั้งเดิม เรามีทั้งจุดร่วมจุดต่าง คือ พิธีกรรมวันสำคัญของศาสนาเป็นสิ่งที่เราต่างคนต่างทำ แต่การประชุม ร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนเราสามารถร่วมกันได้ เช่นงานพัฒนาแหล่งน้ำหรือการรักษาป่าชุมชนทุกคนต้องเรากันทำเอาศาสนิกชนแต่ละศาสนามารับรู้เรียนรู้ร่วมกัน เพราะบรรพชนไม่สอนให้ปกากะญอมีความแตกแยก

ภาพที่ 4.121 ต้าซาเออ (โควิด 19)

การต้านภัย โควิด 19 ของชาวปกากะญอก่อนเกิดโรคระบาดมีการพึ่งพาอาศัยแบบพี่น้อง ครอบครัวโดยส่วนมากจะเป็นครอบครัวใหญ่ มีการ ไปมาหาสู่กันตลอดเวลา เพราะต้อง แลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกัน มีการแบ่งปันสิ่งของให้ญาติ พี่น้อง การเยี่ยมเยียนให้กำลังใจคน เจ็บไข้ได้ป่วย ในอดีตถ้าทราบว่ามีโรคภัยจากต่างถิ่นกำลังแพร่ระบาด ผู้นำหมอผีจะไปทำพิธีปิดป่า หรือทำตาแหลวกันมิให้ สิ่งชั่วร้ายเข้ามายังชุมชน แม้แต่โรคอุบัติใหม่อย่าง โควิด - 19 ที่เกิดขึ้น ชาวปกากะญอก็ต้องทำพิธีปิดหมู่บ้านเพื่อป้องกันไม่ให้คนภายนอกเข้ามาในชุมชน

ภาพที่ 4.122

ภาพที่ 39 บาท่า เลอะปวาเตือะ (ทำวัตรสัจจร)

ทำวัตรสัจจร วิธีชีวิตปกติของชาวบ้านมาทำวัตรสวดมนต์ เจริญจิตภาวนา แผ่เมตตาในวัดเท่านั้น แต่มาระยะหลังชาวบ้านได้นิมนต์พระสงฆ์เข้าไปทำวัตรในบ้านของตนเองในโอกาสที่ลูกหลานต้องออกจากบ้านไปทีอื่น หรือคนในครอบครัวเจ็บไข้ได้ป่วย การสัจจรที่จะเกิดขึ้นจะช่วยชาวบ้านให้มี ทาน ศีล สมาธิ ปัญญา ระลึกคุณพระรัตนตรัย คุณผู้มีพระคุณ เป็นต้น

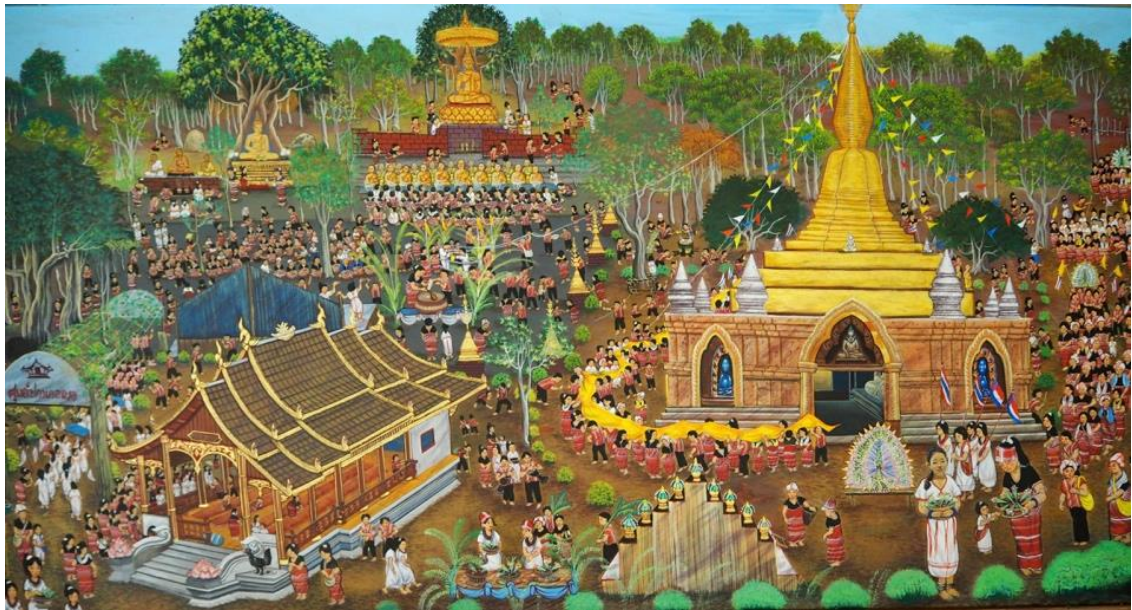
ภาพที่ 4.123

ภาพที่ 40 งานบุญสัจจ (ตำบล สะเวอ)

บุญสัจจเป็นกิจกรรมที่พระสงฆ์ร่วมกับแกนนำชาวพุทธในอำเภอเอกลาพัฒนา จังหวัด เชียงใหม่ ได้ถอดบทเรียนในชุมชนว่า ปัจจุบันความเจริญด้านวัตถุเข้ามาอย่างรวดเร็ว ทำให้จิตใจของ คนชุมชนกำลังจะคล้อยตามอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ปรัชญาของชาวปกากะญอที่มีภาษาพูด ภาษาเขียน มีอัตตลักษณ์เช่น อยู่แบบเรียบง่าย พึ่งพาตนเอง สมานสามัคคีกัน มีการแบ่งปัน การเห็นอกเห็นใจ กัน การชอบประกอบบุญกุศล กำลังจะหายไปจากชุมชน

เหตุนี้กิจกรรมบุญสัจจก็ก่อกำเนิดขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ 2544 เป็นต้นมา ทุก 14 ค่ำของ เดือน จะมีการร่วมบุญสัจจไปยังหมู่บ้านต่างๆ ที่ได้ทำปฏิทินไว้ให้ครบในแต่ละที่ภายในรอบปี สิ่งที่ ปรากฏในงานบุญสัจจ คือ การไปเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องต่างชุมชน มีการเรียกแขกกินข้าว การได้ พบปะชุมชนที่หลากหลาย มีการเน้นแต่งชนชาวปกากะญอ ได้ร่วมบุญแต่ละพื้นที่ เป็นบุญปลอด อบายมุข ได้บำเพ็ญ ทาน ศีล ภาวนา ที่เป็นหน้าที่ของพุทธศาสนิกที่แท้จริง ดังบทา ปกากะญอ ที่ว่า “ ดอ ฟือ เซอะซี เหม่ ลอคู เบาะถ่อ เส่อ กือ เส่ เพล่อ ทุ หมายความว่า เราพี่น้องกัน ทั้ง 30 คน ช่วยกันยกเสาทองได้อย่างสบาย ”

ภาพที่ 4.124 ปรี ถ่อโฆโซ (สร้งน้ำพระธาตุ)

การสร้งน้ำพระธาตุเป็นการทำบุญประจำปีวัดที่มีพระธาตุ การสร้งน้ำพระธาตุชาวบ้านจะทิศทั้ง 4 นำเอาขมิ้นส้มป่อยและน้ำบริสุทธิ์ เป็นประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมแต่โบราณเหมือน การสร้งน้ำให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์ทั้งหลาย พร้อมทั้งมาเปลี่ยนผ้าห่มพระธาตุในแต่ละปีเพื่อความเป็นสิริมงคลของคนมาร่วมกิจกรรมนอกจากนั้นเป็นการพบปะสังสรรค์ มีการให้ทาน รักษาศีล ร่วมบุญ **ทำบุญร่วมชาติ ตักบาตรร่วมขัน เก็บดอกไม้ร่วมกัน คนป่วยก็จะหาย คนหน่ายก็จะรัก**

ภาพที่ 4.125 หนี ถ่อ ซอ ปกาเกอญอ (ปีใหม่ปกาเกอญอ)

ปีใหม่ปกาเกอะญอ การนับปีใหม่ของชาวปกาเกอะญอนั้นจะไม่ตรงกับปฏิทินของไทยหรือสากล แต่จะดูจากนักซัตฤกษ์ ที่ชาวปกาเกอะญอ เรียกว่า “ลาปรีอซี” คืบเดือนดับที่อยู่ในช่วงเดือนธันวาคมหรือมกราคมของทุกปี ประเพณีนี้ถือขอปกาเกอะญออย่างไม่เป็นที่รู้จักในสังคมวงกว้างมากนัก พระสงฆ์พื้นที่กัลยานิวัฒนา ได้มีโอกาสไปร่วมงานปีใหม่ของชาติปกาเกอะญอที่ประเทศเมียนมาร์ จึงกลับมารื้อฟื้นประเพณีปีใหม่พื้นที่กัลยานิวัฒนา เมื่อปี 2552 ซึ่งกิจกรรมนี้ไม่ได้เป็นกิจกรรม ที่มุ่งเน้นเนื้อหาสาระในทางศาสนา แต่จะเน้นไปในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อของชาวปกาเกอะญอเป็นหลัก เช่น พิธี “กีจี” ผูกข้อมือเรียกขวัญคนขวัญคน การละเล่นต่าง ๆ ของคนในชุมชนจึงส่งผลให้เป็นกิจกรรมที่มีการสร้างสรรค์ มีสโลแกน คือ “รวมพล รวมบุญ รวมปัญญา ”

ภาพที่ 4.126 ปาศีโจะ (งานศพ)

ประเพณีการจัดงานศพ ของชาวปกาเกอะญอถูกจัดขึ้นมาอย่างเรียบง่าย เนื่องจากในอดีตไม่มีศาสนาเกี่ยวข้องกับงานศพยังเปรียบเสมือนเวทีที่ให้หนุ่มสาวมาพบปะกันได้ เกี่ยวพาราสักนและกัน ชาวปกาเกอะญอจะใช้เสื้อที่จักสานขึ้นมาเองมาห่อศพ มีสิ่งของเครื่องใช้ตามอัตภาพ นิยมเก็บไว้ 3 คืบ แต่ละคืบหนุ่มสาวจะมาขับลำเนา เป็นบทาประเภตต่าง ๆ นับว่าเป็นบ่อเกิดการได้คู่ชีวิตในงานศพแต่ละงานมิใช่น้อย เพราะคนสมัยก่อนไม่รู้หนังสือ ไม่มีเทคโนโลยี จึงได้แต่ใช้บทาเป็นการสื่อเพื่อแสดงความรักต่อกันและกัน

ภาพที่ 4.127 ต่าชอเก่อแลชะ (เหตุที่วัฒนธรรมปกากะญอเปลี่ยน)

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตปกากะญอ

1. ศาสนาและความเชื่อ คนปกากะญอมีความเชื่อดั้งเดิม ถึงแม้จะมีการรับศาสนาแต่ก็มีการผสมกลมกลืนเข้ากันกับวิถีชีวิต ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิม เช่น พิธีงานศพ ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นช่องทางการเรียนรู้เรื่องบทาต่าง ๆ และเป็นพื้นที่ให้หนุ่มสาวได้พบกัน เกี่ยวพาราสิสู่การสร้างครอบครัว การผูกข้อมือ เพื่อสร้างความสามัคคี ความเป็นสิริมงคล และลดช่องว่างระหว่างวัย ประกอบกับการทำพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเช่นกัน ปัจจุบันความเชื่อเหล่านี้ได้ลดพลังลงไปจึงจำเป็นต้องใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต

2. การคมนาคม ในอดีตคนปกากะญอในอดีตใช้การเดินทางด้วยเท้าเพื่อไปยังที่ต่าง ๆ ระหว่างการเดินทางเกิดการพูดคุยมีปฏิสัมพันธ์กัน ความสัมพันธ์แน่นแฟ้น ถึงแม้การเดินทางที่สะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้นซึ่งอาจเป็นการชักนำความดีความชั่วเข้ามาง่ายขึ้นคนปกากะญอจึงต้องปรับตัวและใช้ปัญญาในการใช้ชีวิต

3. บริโภคนิยม ถึงการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้เข้ามามีการซื้อสิ่งของเครื่องอำนวยความสะดวกสบายกันมากยิ่งขึ้น คนปกากะญอจึงต้องมีสติและต้องไม่ลืมวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของตน

4. การศึกษา การเกิดขึ้นของระบบการศึกษานโยบายและหลักสูตรการศึกษาจากส่วนกลางเพื่อเรียนรู้ภาษาไทย แต่ยังคงรักษาความเป็นชุมชน ความเป็นปกากะญอไว้โดยพยายามให้นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมที่พึงจะเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความภูมิใจในเผ่าพันธุ์ตนเอง

5.เทคโนโลยี การเกิดขึ้นของเทคโนโลยี และอินเทอร์เน็ตจึงทำให้เกิดความเสี่ยงในการเกิดปัญหาในครอบครัวและปัญหาในชุมชนบางอย่างมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ชุมชนปกากะญอเป็นสังคมแห่งการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พึ่งอาศัยกัน สนิทสามัคคีกัน อยู่ร่วมกันด้วยความรักความเข้าใจ

ภาพที่ 4.128 ระบบการครองแบบไทยและปกากะญอ

ผู้นำคน สังคมปกากะญอในอดีต มีการปกครองแบบไม่เป็นทางการหรือ “แบบน้ำพุ” มีผู้นำ (หยี่โซ) ที่สืบสายมาจากตระกูลเดียว มีหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม สร้างความสุข ความสงบ ในชุมชน ทุกครั้งที่ชุมชนมีปัญหา หมอผีจะทำหน้าที่ในการแก้ปัญหาปัดเป่า เพราะหมอผีเองก็อยู่ในชุมชนย่อมมีความเข้าใจรู้จักนิสัยใจคอของลูกบ้านเป็นอย่างดี ระบบทำงานเหมือนน้ำพุที่จากที่ต่ำขึ้นสู่ที่สูง

การปฏิรูปสังคมในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปกครองหลักนิติธรรม มีการเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่น ยึดกฎหมายเป็นตัวตั้ง วิธีการปกครองแบบ หยี่โซ ของชาวปกากะญอก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป มีการนำเอาระบบสั่งการจากเบื้องบน เสมือนน้ำตกที่ตกจากที่สูงลงมาที่ต่ำ แม้ว่าจะไม่สนองความสุขของชุมชนก็ตาม แต่ทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติ มีการใช้กฎหมายในการแก้ปัญหาชุมชน ทำให้คนที่ไม่รู้จักกฎหมายไร้อำนาจ คนที่ยากจนไม่รู้จักใครไร้เครือข่าย ย่อมเป็นทาสของอำนาจคนภายนอกเหล่านี้เสมอ

ภาพที่ 4.129 ผู้เป็นแรงบันดาลใจการสร้างศูนย์ปกากะญอ

ด้วยสายเลือดและจิตวิญญาณของความเป็นปกากะญอ มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่มและชัดเจนว่าอยากร่วมกลุ่มคน องค์กร หน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานพื้นที่ปกากะญอ มาร่วมกันเอาผลงานมาสร้างเป็นศูนย์ปกากะญอศึกษาสักแห่งในพื้นที่ แต่ความเป็นจริงไม่ง่ายดังชื่อที่ว่า “ญอ” แปลว่าง่าย แต่ไม่ลดละความพยายามทำหน้าที่ตามสโลแกนของพระเดชพระคุณพระพรหมบัณฑิต คือ “ประสานสิบทิศ ผูกมิตรทั่วหล้า บริหารปัญญา สาลิกาบ่อนเหยื่อ ” มาเป็นแรงบันดาลใจในการทำงาน ยอมอยู่ตรงกลางเพื่อเชื่อมคน เชื่อมงาน จนมีศูนย์ปกากะญอศึกษาวัดห้วยบงแห่งนี้

4.3 การประเมินศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่

รายงานผลการประเมินศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ ในด้านความครบถ้วนของเนื้อหา ความถูกต้องของข้อมูล ความทันสมัยของข้อมูล และความน่าเชื่อถือของข้อมูล ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ความถูกต้องของข้อมูล
2. ความสวยงามและความน่าดึงดูดของการออกแบบ
3. การใช้งานที่สะดวกและง่ายดาย
4. ความสามารถในการเข้าถึงของผู้ชม
5. วิธีการประเมิน

การประเมินศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินการโดยอาศัยวิธีการต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหาของศูนย์ฯ โดยพิจารณาจากประเด็นต่างๆ ดังนี้
2. ความถูกต้องของข้อมูล
3. ความครบถ้วนของข้อมูล
4. ความทันสมัยของข้อมูล
5. ความเหมาะสมของเนื้อหาต่อกับกลุ่มเป้าหมาย
6. การสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมศูนย์ฯ โดยพิจารณาจากประเด็นต่างๆ ดังนี้
7. ความน่าดึงดูดของการออกแบบ
8. ความสะดวกในการใช้งาน
9. ความสามารถในการเข้าถึง

จากการประเมินศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีความครบถ้วนของเนื้อหา โดยครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับปกากะญอในทุกด้าน ได้แก่ ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ภาษา ประเพณี ศิลปะ ดนตรี อาหาร การแต่งกาย อาชีพ เป็นต้น ความถูกต้องของข้อมูล พบว่าข้อมูลมีความถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริง ความทันสมัยของข้อมูล พบว่าข้อมูลมีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ ความน่าเชื่อถือของข้อมูล พบว่าข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ อ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือ

ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ศูนย์ฯ ได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้ชม โดยผู้ชมส่วนใหญ่ให้

คะแนนศูนย์ฯ ในด้านความถูกต้องของข้อมูล ความน่าเชื่อถือของการออกแบบ และความสามารถในการเข้าถึงอยู่ในระดับดี

อย่างไรก็ตาม ผู้ชมบางส่วนมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศูนย์ฯ ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ควรปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยยิ่งขึ้น
2. ควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาปกากะญอให้มากขึ้น
3. ควรมีระบบแปลภาษาเพื่อรองรับผู้ชมจากต่างประเทศ
4. ควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับปกากะญอในมุมมองของเยาวชนปกากะญอ เพื่อให้เยาวชนปกากะญอสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของตนเองได้ง่ายขึ้น
5. ควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับปกากะญอในมุมมองของบุคคลทั่วไป เพื่อให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตปกากะญอได้ง่ายขึ้น
6. ควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับปกากะญอในมุมมองของนักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตปกากะญอได้ง่ายขึ้น
7. ควรปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยยิ่งขึ้น โดยอาจร่วมมือกับนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมปกากะญอในการรวบรวมข้อมูลและจัดทำเนื้อหาใหม่
8. ควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาปกากะญอให้มากขึ้น โดยอาจจัดทำเนื้อหาในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น บทความ ภาพถ่าย วิดีโอ เป็นต้น

สรุป ศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ มีความครบถ้วนของเนื้อหา ความถูกต้องของข้อมูล ความทันสมัยของข้อมูล และความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับปกากะญอในมุมมองของเยาวชนปกากะญอ บุคคลทั่วไป และนักท่องเที่ยว เพื่อให้เว็บไซต์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ศูนย์ฯ ได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้ชม โดยผู้ชมส่วนใหญ่ให้คะแนนศูนย์ฯ ในด้านความถูกต้องของข้อมูล ความน่าเชื่อถือของการออกแบบ และความสามารถในการเข้าถึงอยู่ในระดับดี อย่างไรก็ตาม ศูนย์ฯ ยังมีข้อเสนอแนะบางประการที่ควรได้รับการปรับปรุงเพื่อพัฒนาศูนย์ฯ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ 5

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ และ 3) เพื่อประเมินศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน 2 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Action Research) พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ บ้านห้วยบง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยในเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ จำนวน 200 คน และ 2) ประชากรที่ให้ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย ผู้นำศาสนา ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ ตัวแทนกลุ่มเยาวชนชาติพันธุ์ปกากะญอ ผู้นำชุมชน ตัวแทนหน่วยงานราชการ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การจัดเวทีการเสวนาและการประชุมกลุ่มย่อย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง และครอบคลุมเนื้อหาประเด็นที่ศึกษา สรุปผลได้ดังนี้

5.1 บทสรุป

1) แนวคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ โดยศูนย์การเรียนรู้ควรเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของ

กลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ รวมไปถึงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ แนวคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ ควรให้ความสำคัญกับประเด็นต่อไปนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนของการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ การบูรณาการความรู้และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอเข้ากับเนื้อหาและกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีชีวิตและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ การออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ ควรคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ดังนี้ สภาพภูมิสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ ความต้องการและความสนใจของชุมชน และความพร้อมของงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ จะเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอมีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน

จากผลการศึกษาประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ พบว่า

1) การจัดการด้านวัฒนธรรม

กลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันยาวนาน สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ มีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่น สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่โดดเด่น สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การจัดการด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ เน้นไปที่การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอันดีงามของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ รวมไปถึงการส่งเสริมให้เยาวชนรุ่นใหม่ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของตนเอง แนวทางการจัดการด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ ประกอบด้วย การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของตนเอง การจัดทำแผนแม่บทการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิต การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิต และการจัดทำพิพิธภัณฑ์และหอวัฒนธรรมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ส่งเสริมให้เยาวชนและคนรุ่นใหม่เรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมปกาเกอญอ

2) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

กลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด ชุมชนปกาเกอญอส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตป่าไม้ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาธรรมชาติ โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการ

อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เน้นไปที่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ประกอบด้วย การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดทำแผนแม่บทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชน

3) การจัดการเศรษฐกิจชุมชน

กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ มีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีการผสมผสานระหว่างการทำไร่หมุนเวียนและ การทำเกษตรแบบถาวร ชาวบ้านมีอาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ และหาของป่า รายได้ ส่วนใหญ่ของชุมชนมาจากการทำเกษตรกรรม ควบคู่ไปกับการทำอาชีพเสริมอื่น ๆ การแปรรูป ผลิตภัณฑ์สินค้าของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยบง เน้นไปที่การส่งเสริมให้ชุมชนสามารถ พึ่งพาตนเองได้ รวมไปถึงการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน แนวทางการ จัดการเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ประกอบด้วย การส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนา อาชีพทางเลือก การส่งเสริมให้ชุมชนนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับการทำเกษตรกรรม การ ส่งเสริมให้ชุมชนมีการบริหารจัดการที่ดี การส่งเสริมให้ชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุนและตลาด

สรุปได้ว่า การจัดการด้านวัฒนธรรม การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการ เศรษฐกิจชุมชน ล้วนมีความสำคัญต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ การ จัดการอย่างบูรณาการในทุกด้านจะช่วยส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอสามารถรักษาอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรม รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่าง ยั่งยืน

2) การพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ใน จังหวัดเชียงใหม่

2.1) การพัฒนาศูนย์เชิงพื้นที่ ศูนย์ปกากะญอศึกษามือเจ๊ะคี วัดห้วยบง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของ กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ โดยศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์จะเป็นพื้นที่สำหรับเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ รวมไปถึงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ศูนย์ปกากะญอศึกษามือ เจ๊ะคี ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2565 โดยความร่วมมือระหว่างวัดห้วยบง องค์การบริหารส่วนตำบลบ้าน

จันทร์ และชุมชนปกากะญอในพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ภายในศูนย์ปกากะญอศึกษามือเจ๊ะคี มีการจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ รวมไปถึงกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การทำอาหารปกากะญอ การทำผ้าทอปากะญอ และการทำหัตถกรรมปกากะญอ นอกจากนี้ ศูนย์ปกากะญอศึกษามือเจ๊ะคี ยังเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและเอกสารเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ รวมถึงเป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ศูนย์ปกากะญอศึกษามือเจ๊ะคี มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ โดยศูนย์แห่งนี้เป็แหล่งเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนปกากะญอกับบุคคลทั่วไป มีข้อเสนอแนะว่า ในการพัฒนาศูนย์ปกากะญอศึกษามือเจ๊ะคี ต่อไป ควรให้ความสำคัญกับประเด็นต่อไปนี้ การปรับปรุงและพัฒนาิทรรศการให้มีความทันสมัยและน่าสนใจยิ่งขึ้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย และการประชาสัมพันธ์ศูนย์ปกากะญอศึกษามือเจ๊ะคีให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

2.2) การพัฒนาศูนย์เชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ ศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธชุมชนน่าอยู่ กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ (<https://sites.google.com/view/pgarknyau-learning-center>) ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญดังนี้ การศึกษาประเพณีและศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนบริบทชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ การออกแบบและพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ การสร้างเนื้อหาและกิจกรรมสำหรับศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ การพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ คาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ดังนี้ เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ความรู้ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ เป็นช่องทางในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ เป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และการพัฒนาของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอมีความเข้มแข็ง และสามารถปลูกจิตสำนึกให้รักษาและภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองได้ นอกจากนี้ การพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ ยังสามารถช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอให้กับบุคคลทั่วไปได้อีกด้วย

3) การประเมินศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดชัยภูมิ

การพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ ต่อไป ควรให้ความสำคัญกับประเด็นต่อไปนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชน

ในทุกขั้นตอนของการพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ การบูรณาการความรู้และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอเข้ากับเนื้อหาและกิจกรรมของศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ การพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีชีวิตและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ นอกจากนี้ ควรพิจารณาปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ดังนี้ สภาพภูมิสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอที่แตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ ความต้องการและความสนใจของชุมชน และความพร้อมของงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ การพัฒนาศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) อำเภอกลายาณวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ จะเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอมีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน

จากการประเมินศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีความครบถ้วนของเนื้อหา โดยครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับปกากะญอในทุกด้าน ได้แก่ ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ภาษา ประเพณี ศิลปะ ดนตรี อาหาร การแต่งกาย อาชีพ เป็นต้น ความถูกต้องของข้อมูล พบว่าข้อมูลมีความถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริง ความทันสมัยของข้อมูล พบว่าข้อมูลมีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ ความน่าเชื่อถือของข้อมูล พบว่าข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ อ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ศูนย์ฯ ได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้ชม โดยผู้ชมส่วนใหญ่ให้คะแนนศูนย์ฯ ในด้านความถูกต้องของข้อมูล ความน่าดึงดูดของการออกแบบ และความสามารถในการเข้าถึงอยู่ในระดับดี

อย่างไรก็ตาม ผู้ชมบางส่วนมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศูนย์ฯ ในด้านต่างๆ ดังนี้ ควรปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยยิ่งขึ้น ควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาปกากะญอให้มากขึ้น ควรมีระบบแปลภาษาเพื่อรองรับผู้ชมจากต่างประเทศ ควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับปกากะญอในมุมมองของเยาวชนปกากะญอ เพื่อให้เยาวชนปกากะญอสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของตนเองได้ง่ายขึ้น ควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับปกากะญอในมุมมองของบุคคลทั่วไป เพื่อให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตปกากะญอได้ง่ายขึ้น ควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับปกากะญอในมุมมองของนักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตปกากะญอได้ง่ายขึ้น ควรปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยยิ่งขึ้น โดยอาจร่วมมือกับนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมปกากะญอในการรวบรวมข้อมูลและจัดทำเนื้อหาใหม่ และควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาปกากะญอให้มากขึ้น โดยอาจจัดทำเนื้อหาในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น บทความ ภาพถ่าย วิดีโอ เป็นต้น

สรุป ศูนย์ปกากะญอเชิงออนไลน์ในระบบสารสนเทศ (Google Site) ในจังหวัดเชียงใหม่ มีความครบถ้วนของเนื้อหา ความถูกต้องของข้อมูล ความทันสมัยของข้อมูล และความ

น่าเชื่อถือของข้อมูล โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับปกากะญอในมุมมองของเยาวชนปกากะญอ บุคคลทั่วไป และนักท่องเที่ยว เพื่อให้เว็บไซต์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ศูนย์ฯ ได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้ชม โดยผู้ชมส่วนใหญ่ให้คะแนนศูนย์ฯ ในด้านความถูกต้องของข้อมูล ความน่าดึงดูดของการออกแบบ และความสามารถในการเข้าถึงอยู่ในระดับดี อย่างไรก็ตาม ศูนย์ฯ ยังมีข้อเสนอแนะบางประการที่ควรได้รับการปรับปรุงเพื่อพัฒนาศูนย์ฯ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.2 อภิปรายผล

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการประยุกต์ใช้รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ของ พระณรงค์เดช อธิมุตโต (เดชาดิลก)

¹ โดยพิจารณาจากสภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถีพุทธและศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธพบว่า โรงเรียนวิถีพุทธมี 3 ระดับ ได้แก่ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ ส่วนนำ กระบวนการ และการนำไปใช้ จากผลการวิเคราะห์ค่าความเหมาะสมโดยภาพรวมของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละหัวข้อ พบว่า ส่วนกระบวนการ องค์ประกอบด้านอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา ส่วนการนำรูปแบบไปใช้ ส่วนกระบวนการด้านกิจกรรม มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่ 3

จากผลการศึกษาดังกล่าว พบว่า การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จสูง เนื่องจากรูปแบบการพัฒนามีความเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ประกอบด้านอาคารสถานที่ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอได้อย่างกลมกลืน นอกจากนี้ กระบวนการและการนำรูปแบบไปใช้ ก็มีความเหมาะสม โดยมีการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอมาใช้อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ ยังมีประเด็นที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติม ดังนี้ ความพร้อมของทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

¹ พระณรงค์เดช อธิมุตโต (เดชาดิลก), “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”, พุทธศาสนตรศุขบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), หน้า บทคัดย่อ.

หากสามารถดำเนินการตามประเด็นดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ จะเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ ตลอดจนสร้างความร่วมมือและความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และสังคมไทยในภาพรวม

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "สิทธิของชุมชนชาวกะเหรี่ยง (ปกาเกอญอ) กับการดำเนินเขตวัฒนธรรมพิเศษไร้หมุนเวียนในพื้นที่ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหา ข้อพิพาทกรณีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่ป่าภาคเหนือ" ของ ไพสิฐ พาณิษฐ์กุล² พบว่า ระบบไร้หมุนเวียนของชุมชนปกาเกอญอมีลักษณะแตกต่างกันไปตามระดับความเข้มข้นของเงื่อนไขที่เข้ามาสัมพันธ์ โดยชุมชนที่ยังคงรักษาระบบไร้หมุนเวียนไว้ได้ใกล้เคียงกับในอดีตคือชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากชุมชนหลักและอยู่ภายใต้แรงกดดันจากนโยบายการจัดการทรัพยากรของรัฐน้อยกว่า การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธในชุมชนปกาเกอญอสามารถส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญของระบบไร้หมุนเวียนในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตที่ยั่งยืนและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน โดยศูนย์การเรียนรู้สามารถทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับระบบไร้หมุนเวียนของชาวปกาเกอญอ รวมทั้งสามารถเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการรวมกลุ่มและร่วมมือกันในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบไร้หมุนเวียน นอกจากนี้ ศูนย์การเรียนรู้ยังสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนปกาเกอญอกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่ชุมชนเผชิญอยู่ในการดำรงรักษาระบบไร้หมุนเวียน เช่น ปัญหาการบุกรุกที่ดินทำกินของชุมชนโดยบุคคลภายนอก ปัญหาการขาดแคลนปัจจัยการผลิตในระบบไร้หมุนเวียน และปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

โดยสรุป การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวปกาเกอญอ รวมทั้งสามารถส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการรวมกลุ่มและร่วมมือกันในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบไร้หมุนเวียน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่ยั่งยืนและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน แนวทางในการจัดการข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบไร้หมุนเวียนของชาวปกาเกอญอที่ได้จากการศึกษาวิจัยทั้งสองเรื่องข้างต้น สามารถทำได้ดังนี้ รวบรวมข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบไร้หมุนเวียนของชาวปกาเกอญอจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากเอกสาร ตำรา บทความ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากการสังเกตการณ์ วิเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้ที่ได้รวบรวมมา โดยเน้นไปที่ประเด็นต่างๆ เช่น องค์ประกอบของระบบไร้หมุนเวียน กระบวนการดำเนินระบบไร้หมุนเวียน ปัจจัย

² จเรธ ปรีกราน, “สิทธิของชุมชนชาวกะเหรี่ยง (ปกาเกอญอ) กับการดำเนินเขตวัฒนธรรมพิเศษไร้หมุนเวียนในพื้นที่ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหา ข้อพิพาทกรณีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่ป่าภาคเหนือ”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2560), หน้า 71.

ที่ส่งผลต่อระบบไร่หมุนเวียน และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงระบบไร่หมุนเวียน จัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบไร่หมุนเวียนของชาวปกากะญอ โดยจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบที่สะดวกต่อการสืบค้นและนำไปใช้ประโยชน์ ฐานข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบไร่หมุนเวียนของชาวปกากะญอนี้ สามารถนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น เป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบไร่หมุนเวียนของชาวปกากะญอ เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนและดำเนินงานเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูระบบไร่หมุนเวียน เป็นข้อมูลเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบไร่หมุนเวียนของชาวปกากะญอให้กับสาธารณชน

จากการศึกษาถึงปัญหาการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ของ พิสิษฐ์ ณ์ภูประเสริฐ³ พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากปัจจัยด้านโครงสร้างการบริหารงาน การบริหารจัดการงบประมาณ แผนการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการจัดการหลักสูตรท้องถิ่น ผู้นำทำกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม เครือข่ายพิพิธภัณฑสถาน การสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่น ปัญหาการนำเสนอข้อมูล การพัฒนาบุคลากร การจัดแสดง การบริการพื้นที่พักผ่อนความรู้การบริการ และการประชาสัมพันธ์ ดังนั้น การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนนออยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ โครงการนี้สามารถแก้ไขปัญหาการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารงาน การบริหารจัดการงบประมาณ แผนการดำเนินกิจกรรม และการมีส่วนร่วมในการจัดการหลักสูตรท้องถิ่น ในส่วนของโครงสร้างการบริหารงาน โครงการนี้ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้ฯ โดยมีผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนมาร่วมกันบริหารงาน ซึ่งทำให้การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ฯ เกิดความโปร่งใสและมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ในส่วนของการบริหารจัดการงบประมาณ โครงการนี้ได้มีการจัดทำแผนงบประมาณประจำปีอย่างชัดเจน ซึ่งทำให้สามารถบริหารจัดการงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ในส่วนของแผนการดำเนินกิจกรรม โครงการนี้ได้มีการจัดทำแผนดำเนินกิจกรรมประจำปี ซึ่งทำให้สามารถกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน ในส่วนของการมีส่วนร่วมในการจัดการหลักสูตรท้องถิ่น โครงการนี้ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยมีผู้แทนจากชุมชนมาร่วมกันจัดทำหลักสูตร ซึ่งทำให้หลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

นอกจากนี้ โครงการนี้ยังมีการแก้ไขปัญหาการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในด้านอื่นๆ อีกด้วย เช่น ปัญหาผู้นำทำกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม โดยได้มีการจัดอบรมผู้นำชุมชนเพื่อให้มีความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรม ปัญหาเครือข่ายพิพิธภัณฑสถาน โดยได้มีการประสานงานกับพิพิธภัณฑสถานอื่นๆ ใน

³ พิสิษฐ์ ณ์ภูประเสริฐ, “การพัฒนาแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นของชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต” , รายงานการวิจัย, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2560), หน้า บทคัดย่อ.

จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมมือกันในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ปัญหาการสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่น โดยได้มีการจัดตั้งคณะทำงานสืบค้นความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ ปัญหาการนำเสนอข้อมูล โดยได้มีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เข้าชมสามารถเรียนรู้ได้อย่างเข้าใจและน่าสนใจ ปัญหาการพัฒนาบุคลากร โดยได้มีการจัดอบรมพัฒนาบุคลากรด้านพิพิธภัณฑ์ให้กับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การเรียนรู้ฯ ปัญหาการจัดแสดง โดยได้มีการจัดแสดงนิทรรศการอย่างน่าสนใจและดึงดูดผู้เข้าชม ปัญหาการบริการพื้นที่พักผ่อนความรู้การบริการ โดยได้มีการจัดเตรียมพื้นที่พักผ่อนและบริการต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้าชม ปัญหาการประชาสัมพันธ์ โดยได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ฯ จากการศึกษาผลการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าโครงการนี้สามารถแก้ไขปัญหาการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากมีการวางแผนและดำเนินการอย่างรอบคอบ ก็สามารถพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้น จะต้องมีการแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารงาน การบริหารจัดการงบประมาณ แผนการดำเนินกิจกรรม และการมีส่วนร่วมในการจัดการหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ นี้ สามารถนำแนวทางการสร้างชุดความทรงจำ พิพิธภัณฑ์สงครามโลกทั้ง 4 แห่ง ของ รินนา ทากุเตเรือ⁴ ที่ผ่านการเล่าเรื่องความทรงจำให้เชื่อมโยงกับความเข้าใจและความต้องการของผู้จัดพิพิธภัณฑ์สงคราม ระหว่างคนไทยและชาวต่างประเทศ มาประยุกต์ใช้ได้ โดยพิจารณาจากประเด็นสำคัญดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการสร้างชุดความทรงจำ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้และสืบสานวิถีชีวิตตามหลักพุทธศาสนา ดังนั้น การสร้างชุดความทรงจำของศูนย์การเรียนรู้ฯ จึงควรมุ่งเน้นไปที่การนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ โดยเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของหลักธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต การรักษาสิ่งแวดล้อม และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2. เนื้อหาของชุดความทรงจำ เนื้อหาของชุดความทรงจำของศูนย์การเรียนรู้ฯ ควรนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเน้นให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างวิถีชีวิตและวัฒนธรรมกับหลักธรรมและจริยธรรม

⁴ รินนา ทากุเตเรือ, “พิพิธภัณฑ์สงครามในจังหวัดกาญจนบุรี: การสร้างพื้นที่และความทรงจำ”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยา, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า บทคัดย่อ.

เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณ ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น

3. วิธีการเล่าเรื่อง วิธีการเล่าเรื่องควรเป็นวิธีการที่เข้าถึงและเข้าใจง่าย โดยเน้นการเล่าเรื่องจากประสบการณ์และมุมมองของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นๆ

4. สื่อและอุปกรณ์ในการนำเสนอ สื่อและอุปกรณ์ในการนำเสนอควรมีความหลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหาของชุดความทรงจำ เช่น นิทรรศการ ภาพถ่าย วิดีโอ เสียง วัตถุโบราณ เป็นต้น สื่อและอุปกรณ์ในการนำเสนอควรมีความทันสมัยและสามารถเข้าถึงผู้ชมทุกกลุ่ม เช่น เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality) เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม (Augmented Reality) เป็นต้น

5. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ดังนั้น การสร้างชุดความทรงจำของศูนย์การเรียนรู้ฯ จึงควรมีการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่ต้นจนจบ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา วิธีการเล่าเรื่อง และสื่อและอุปกรณ์ในการนำเสนอ

โดยสรุปแล้ว การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำแนวทางการสร้างชุดความทรงจำ พิพิธภัณฑสถานโลก ทั้ง 4 แห่ง ผ่านการเล่าเรื่องความทรงจำให้เชื่อมโยงกับความเข้าใจและความต้องการของผู้จัด พิพิธภัณฑสถาน ระหว่างคนไทยและชาวต่างประเทศ มาประยุกต์ใช้ได้ โดยพิจารณาจากประเด็นสำคัญทั้ง 5 ข้อข้างต้น นอกจากนี้ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ ยังสามารถขยายผลไปยังกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในประเทศไทยได้อีกด้วย ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสร้างสันติสุขในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ โดยจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้อย่างน้อย 1 แห่งในทุกอำเภอที่มีประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญออาศัยอยู่

2) เนื้อหาของหลักสูตรการเรียนรู้ควรเน้นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ

3) ควรมีกระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมของชุมชน โดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนกับวิทยากร

4) ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธ

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรขยายขอบเขตการศึกษาวิจัยให้ครอบคลุมกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอในภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทยด้วย

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับผลลัพธ์ของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต่อความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอในด้านต่าง ๆ เช่น คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

3) ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ

4) การบูรณาการความรู้และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอเข้ากับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

(1) หนังสือ:

กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ชุดการเรียนรู้ทางไกลระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหมวดวิชาภาษาไทย
รหัส ไทย20 (TH20), กรุงเทพฯ: กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2546.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ,
กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2545.

กรมวิชาการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544, พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2557.

กาญจนา เกียรติประวัติ, นวัตกรรมทางการศึกษา, กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2524.

จำรอง เงินดี, กระบวนการเรียนรู้จิตวิทยาทั่วไป, กรุงเทพฯ: วรุณการพิมพ์, 2526.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์, เทคโนโลยีการศึกษากับการพัฒนาหลักสูตรและระบบสื่อการสอน, กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2523.

“-----”, ชุดการสอนระดับประถมศึกษาในเอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการสอนระดับ
ประถมศึกษา หน่วยที่ 8-15. กรุงเทพฯ: ป.สัมพันธ์พาณิชย์, 2525.

“-----”, (2534), ระบบสื่อการสอน, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
ไทย จำกัด, หน้า 32.

ชัยฤทธิ์ โพธิ์สุวรรณ, กลับคืนสู่พื้นฐานการวางโครงการการศึกษานอกระบบ, กรุงเทพฯ: คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.

ชาติชาย ณ เชียงใหม่, ทิศทางการพัฒนาชนบทในอนาคต, กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิต
พัฒนาการบริหารศาสตร์, 2533.

ไชยยศ เรืองสุวรรณ, เทคโนโลยีการสอน การออกแบบและการพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ไอลิเดียสโตร์, 2523.

ทศนา แหมมณี และคณะ, กระบวนการเรียนรู้ความหมายแนวทางการพัฒนาและปัญหาข้อใจ,
กรุงเทพฯ: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการจำกัด, 2544.

“-----”, วิธีสอนสำหรับครูมีอาชีพ, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

ฐปทอง กว้างสวัสดิ์, คู่มือการสอนภาษาอังกฤษ, มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.

นิภา เมธาวิชัย, วิทยาการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2543.

ประนอม สุรัสวดี, ภาษาอังกฤษกับเด็กไทยในระดับประถมศึกษา, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์

- มหาวิทยาลัย, 2534.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **จิตวิทยาการศึกษา**, กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริม, 2543.
- ปาริชาติ วลัยเสถียรดี, **กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน**, กรุงเทพฯ: สำนักงานสนับสนุนการวิจัย, 2549.
- พรพิไล เลิศวิชา, **ศิววงศ์จากไพร่หนีนายถึงธนาการแห่งขุนเขา**, กรุงเทพฯ: หมู่บ้าน, 2532.
- พระธรรมปิฎก, **สืบสานวัฒนธรรมไทยบนฐานแห่งการศึกษาที่แท้จริง**, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539.
- พระมหาสุทนต์ อาภากร, **เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ**, กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, 2547.
- ไพฑูรย์ ลินลารัตน์, **หลักและวิธีการสอนในระดับอุดมศึกษา**, กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, (2553), **คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้**, ปทุมธานี: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา พรินท์ติ้ง, 2553.
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2540.
- วราพร พูลเกษ, วนุชชิตา สุทศวนิช, และชิตีพล วิมุกตานนท์, (2555), **การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของชุมชนหมู่บ้านโฮมสเตย์ เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุดฉินารายณ์**, กาฬสินธุ์: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตกาฬสินธุ์, 2555.
- วันเพ็ญ เขตทองคำ, **ผลการใช้แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในการพัฒนาการฟังและการพูดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 สาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรมโรงเรียนเทคโนโลยีบริหารธุรกิจเปรมฤทัย**, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2548.
- วาสนา ขาวหา, **เทคโนโลยีการศึกษา**, กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์, 2525.
- “-----”, **สื่อการเรียนการสอน**, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสโตร์, 2533.
- วิมลลักษณ์ ชูชาติ, **การนำเสนอรูปแบบของกระบวนการการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้**, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- วีระ ไทยพาณิชย์, , **วิธีสอน**, กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2529.
- วุฒิพล สกลเกียรติ, (2546), **การเรียนรู้ผู้ใหญ่และผู้เรียนผู้ใหญ่**, กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.

- ศิรินันท์ สาบุญ, การพัฒนากระบวนการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
ของคณะกรรมการวิจัยแบบพหุกรณีศึกษา, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- ส่งศรี ชมภูวงศ์, การวิจัย, นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2547.
- สมถวิล ธนโสภณ และคณะ, คู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ,
กรุงเทพ: สำนักพิมพ์คุรุสภา, 2544.
- สมบัติ สุวรรณพิทักษ์, แบบเรียนด้วยตนเอง , สงขลา: โรงพิมพ์ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนใต้,
2524.
- สมบูรณ์ ศาลาอาวิน, จิตวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่, เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์, 2526.
- สมบูรณ์ สงวนญาติ, เทคโนโลยีทางการเรียนรู้การสอน, กรุงเทพฯ: กรมการฝึกหัดครูหน่วย
ศึกษานิเทศก์ ภาคพัฒนาตำราและเอกสารทางวิชาการ, 2534.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559), กรุงเทพฯ:สำนักนายกรัฐมนตรี, 2554.
- “-----”, สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555 –
2559), กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ, 2555.
- สุนทร สีนพพานท์ และคณะ, การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน, กรุงเทพฯ:ไทยลัคนเกล้า, 2545.
- สุนทร สุนันท์ชัย, การเรียนรู้กับการศึกษาอบรม, นนทบุรี: สำนักเทคโนโลยีทางการศึกษา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2548.
- สุพัตร ขาติปัญญาชัย, กระบวนการเรียนรู้: แนวคิดความหมายและบทเรียนในสังคมไทย,
กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, 2548.
- สุภัทรา ขำแจ้ง, ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้กับการเห็นคุณค่าในตัวเองของ
นักแสดงละครโทรทัศน์ไทย, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549.
- “-----”, การจัดการศึกษานอกระบบให้สัมพันธ์กับพื้นฐานชีวิตและสังคมในเอกสารการสอน
ชุดวิชาการจัดการศึกษานอกระบบ เล่มที่ 1, 2549.
- สุมิตร อังวัฒนกุล, วิธีสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2535.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล, จิตวิทยาการศึกษา, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- เสาวนีย์ ลิกขาบัณฑิต, เทคโนโลยีการศึกษา, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีพระ
จอมเกล้าพระนครเหนือ, 2528.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๔๗๓

๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เรียน พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, ผศ. / นักวิจัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ในจังหวัดเชียงใหม่” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยของท่านแล้ว มีความเห็นว่า ข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการนี้ มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนด ไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงแต่ประการใด จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองประธานคณะกรรมการฯ ปฏิบัติหน้าที่แทน
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและใบยินยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๔๗๓/๒๕๖๕

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์
ปกากะญอ ในจังหวัดเชียงใหม่
(The Development of Buddhist Learning Center to Enhance the
Smart Community of Shaw Karen in Chiang Mai Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: -

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ผู้วิจัยหลัก: พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, ผศ.

เอกสารที่พิจารณาพบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองประธานคณะกรรมการฯ ปฏิบัติหน้าที่แทน
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

หมายเลขใบรับรอง: ว.๔๗๓/๒๕๖๕

วันที่ให้การรับรอง: ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

วันหมดอายุใบรับรอง: ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

ภคผนวก ข
ครื่องมอวจย

เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย (Participant Information Sheet)

คำชี้แจง

ข้าพเจ้า พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์ ผศ., ดร.และคณะวิจัย กำลังทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนนออยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่” ที่มาของโครงการวิจัย คือ วัดมีความสำคัญและมีบทบาทในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ ตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันของคนในสังคมไทย คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญนี้จึงได้ทำการศึกษาวิจัยในการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ คือ วัดห้วยบง ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการเรียนรู้ของบุคคลทั้งหลายโดยการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้เรียนรู้ เข้าถึง เข้าใจ ได้โดยง่ายผ่านกระบวนการชุดการเรียนรู้ประกอบด้วย เว็บไซต์ (Google Sites) เอกสารชุดความรู้แบบ PDF และ บางส่วนจัดทำเป็น E-Book เรียนรู้ผ่านระบบ QR-Code ที่คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

เอกสารนี้จะให้ข้อมูลพื้นฐานของโครงการวิจัยที่ท่านควรศึกษาทำความเข้าใจ เพื่อช่วยในการตัดสินใจในการเข้าร่วมการวิจัย หากท่านอ่านเอกสารนี้และมีข้อสงสัยใดๆ เกี่ยวกับโครงการวิจัย ท่านสามารถสอบถามหัวหน้าโครงการวิจัย ผู้ร่วมวิจัย หรือผู้แทนได้ ท่านสามารถนำเอกสารนี้กลับไปอ่านที่บ้านและสามารถหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้องการปรึกษาได้

ท่านมีอิสระเต็มที่ในการตัดสินใจว่าจะให้ความร่วมมือหรือไม่ หากท่านไม่เข้าร่วมในการวิจัยนี้ จะไม่มีผลต่อการเรียนหรือหน้าที่การงานของท่าน และเมื่อท่านตัดสินใจเข้าร่วมให้ข้อมูลในโครงการวิจัย และหากเกิดผลข้างเคียงที่ไม่พึงประสงค์จากการวิจัยหรือมีข้อคิดเห็น ข้อข้องใจ หรือคำถามเกี่ยวกับการวิจัยนี้ ท่านสามารถติดต่อนักวิจัยที่ วัดสวนดอก พระอารามหลวง เลขที่ 139 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200 เบอร์โทรศัพท์ (063) 916-5956 ได้ตลอดเวลา

รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย

1. ชื่อโครงการวิจัย

(ภาษาไทย) การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนนออยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ
ในจังหวัดเชียงใหม่

(ภาษาอังกฤษ) Development of Buddhist Learning Center to Enhance the Smart

Community of Skaw Karen in Chiang Mai Province

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ/ฉายา/นามสกุล: พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์ ผศ., ดร.

ตำแหน่ง : อาจารย์/ประธานหลักสูตรพุทธศาสตร์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยสุเทพ พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่
สถานที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
สถานที่ติดต่อ : มจร วัดสวนดอก พระอารามหลวง เลขที่ 139 ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

50200

โทรศัพท์ : 063-916-5956

อีเมล : natthapon9@gmail.com; natthphon.pra@mcu.ac.th

2. ผู้วิจัยร่วม

2.1 ชื่อ/นามสกุล : ดร.ศรีสกุล ชัยเวียง

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาสังคมศึกษา
สถานที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
สถานที่ติดต่อ : มจร วัดสวนดอก พระอารามหลวง เลขที่ 139 ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

50200

โทรศัพท์ : 097-292-2023

อีเมล : dechatalanuek@gmail.com

2.2 ชื่อ/นามสกุล : ดร.ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพัฒนาสังคม
สถานที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
สถานที่ติดต่อ : มจร วัดสวนดอก พระอารามหลวง เลขที่ 139 ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

50200

โทรศัพท์ : (053) 278967 ต่อ 311; 098-153-0310

อีเมล : punlopMCU.CM@gmail.com

2.3 ชื่อ/นามสกุล : ดร.เดชา ตาละนิก

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
สถานที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
สถานที่ติดต่อ : มจร วัดสวนดอก พระอารามหลวง เลขที่ 139 ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

50200

โทรศัพท์ : 097-292-2023

อีเมล : dechatalanuek@gmail.com

2.4 ชื่อ/นามสกุล : นางสาวนฤภรณ์ วราวุธโยติกุล

ตำแหน่ง : นักวิจัย
สถานที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

สถานที่ติดต่อ : มจร วัดสวนดอก พระอารามหลวง เลขที่ 139 ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
50200

โทรศัพท์ : (053) 278967 ต่อ 311; 098-153-0310

อีเมล : punlopMCU.CM@gmail.com

2.5 แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 3.1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่
- 3.2 เพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่
- 3.3 เพื่อประเมินศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธรู้สู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่

4. ประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยจะได้รับ

- 4.1 ได้มีส่วนร่วมพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ (Knowledge Center) และการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ
- 4.2 ได้มีส่วนร่วมพัฒนาชุดความรู้ของชุมชนต้นแบบ
- 4.3 ได้องค์ความรู้ใหม่ในการมีส่วนร่วมให้ข้อมูลพัฒนาชุดความรู้ในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ (Knowledge Center) และการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ
- 4.4 การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะในการฝึกอบรมเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์พื้นที่การเรียนรู้ และได้เรียนรู้สำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

5. ท่านได้รับเชิญให้เข้าร่วมการวิจัยนี้เพราะ

ท่านเป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบ (Knowledge Center) ในสังคมไทย ในพื้นที่ชุมชนต้นแบบ คือ บ้านห้วยบง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

6. หากท่านตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยแล้ว ท่านจะถูกสัมภาษณ์ด้วยวิธี

- 6.1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลเดิมและแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับพื้นที่ชุมชนต้นแบบที่อาศัยอยู่
- 6.2 ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเดิมและแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับพื้นที่ชุมชนต้นแบบ

7. ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นเมื่อเข้าร่วมการวิจัยคือ

- 7.1 ไม่มีความเสี่ยงจากการสัมภาษณ์
- 7.2 ไม่มีความเสี่ยงจากการตอบแบบสอบถาม

8. แนวทางการป้องกันความเสี่ยงของโครงการวิจัย (ถ้ามี)

- 8.1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าร่วมการวิจัยจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล แต่จะรายงานผลการวิจัยเป็นข้อมูลส่วนรวม ข้อมูลของผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็นรายบุคคล อาจมีคณะบุคคลบางกลุ่มเข้ามาตรวจสอบได้ เช่น ผู้ให้ทุนวิจัย สถาบัน หรือองค์กรของรัฐ

ที่มีหน้าที่ตรวจสอบ คณะกรรมการจริยธรรม เป็นต้น หากมีข้อมูลเพิ่มเติมทั้งด้านประโยชน์และโทษที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแจ้งให้ทราบโดยเร็วไม่ปิดบัง

8.2 ผู้เข้าร่วมการวิจัยมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากโครงการวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และการไม่เข้าร่วมการวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อการศึกษาหน้าที่การงานการประกอบสัมมาอาชีพที่สมควรจะได้รับแต่ประการใด

9. ค่าตอบแทนที่จะได้รับ ☐ มี ☒ ไม่มี

มี (โปรดระบุ)..... แต่จะมีของที่ระลึกเป็นการขอบคุณ
.....

10. ค่าใช้จ่ายที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยจะต้องรับผิดชอบเอง ☐ มี ☒ ไม่มี

มี (โปรดระบุ).....

13. เอกสารสำคัญเกี่ยวกับใบรับรองการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ได้รับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการมีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะมีการดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากลตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ และได้รับการอนุญาตให้ดำเนินการวิจัยตามหมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว. 473/2565 หมายเลขใบรับรอง: ว.473/2565 วันที่ให้การรับรอง: 20 พฤศจิกายน 2565 วันหมดอายุใบรับรอง 20 พฤศจิกายน 2565

หากท่านได้รับการปฏิบัติไม่ตรงตามที่ระบุไว้ สามารถติดต่อหัวหน้าโครงการวิจัย ผู้ร่วมวิจัย หรือผู้แทนได้ ตามสถานที่หมายเลขโทรศัพท์ หรืออีเมลติดต่อในข้างต้น

ลงชื่อ.....ผู้วิจัย

(พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์ ผศ., ดร.)

วันที่ 8 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2566

หนังสือแสดง ..... มเข้าร่วมการวิจัย (Informed Consent for Research)

*****

ชื่อโครงการ: การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์: 1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่

2. พัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อประเมินศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่

นักวิจัย:

1. พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, ผศ.ดร.	(หัวหน้าโครงการ)
2. ดร.ศรีสกุล ชัยเวียง	(นักวิจัย)
3. ดร.ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์	(นักวิจัย)
4. ดร.เดชา ตาละนีก	(นักวิจัย)
5. นางสาวนฤภรณ์ วรายุทธโยติกุล	(นักวิจัย)

ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

คำชี้แจง: หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยนี้ใช้สำหรับผู้ยินยอมให้ข้อมูลสำคัญและทดสอบระบบนวัตกรรมชุดความรู้ ดังนี้

ส่วนที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

ส่วนที่ 2 กลุ่มผู้ทดสอบนวัตกรรมชุดความรู้เพื่อนำไปใช้ในในพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบในสังคมไทย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2566

ข้าพเจ้า (พระ/นาย/นางสาว/นาง).....อายุ.....ปี
ตำแหน่งการปกครอง.....บ้านเลขที่.....

ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....อีเมลล์.....

ขอแสดงความสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่
ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่” โดยมี พระครูสิริบรม
ธาตุพิทักษ์, ผศ.ดร.เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย และคณะนักวิจัย

โดยข้าพเจ้าได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและจุดมุ่งหมายในการทำวิจัยว่าเพื่อพัฒนา
พื้นที่เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบในสังคมไทย ประเด็นคำถามในแบบสอบถาม/สัมภาษณ์ ประโยชน์ที่
คาดว่าจะได้รับการวิจัย และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมการวิจัย รวมทั้งแนวทาง
ป้องกันและแก้ไข และของตอบแทนที่จะได้รับ โดยได้อ่านหรือรับทราบข้อความในเอกสารชี้แจง
ผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตลอด และได้รับคำอธิบาย ตอบข้อสงสัย จากหัวหน้าโครงการวิจัย คณะนักวิจัย
เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ข้าพเจ้าได้รับทราบถึงสิทธิ ข้อมูล ทั้งประโยชน์และความเสี่ยงจากการเข้าร่วมการวิจัย และ
สามารถถอนตัวหรืองดเข้าร่วมการวิจัยได้ทุกเมื่อ โดยจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อข้าพเจ้าในอนาคต

ข้าพเจ้าอนุญาตให้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้าพเจ้า แต่จะไม่เผยแพร่ต่อ
สาธารณะเป็นรายบุคคล โดยจะนำเสนอผลเป็นข้อมูลโดยรวมจากการวิจัยเพื่อเป็นการพัฒนาพื้นที่
เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบในสังคมไทยเท่านั้น

ข้าพเจ้าเข้าใจข้อความในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย และหนังสือแสดงความสมัครใจนี้
โดยตลอดแล้ว และข้าพเจ้ามีสิทธิขอสำเนาเอกสารนี้จากนักวิจัยได้ จึงลงลายมือชื่อไว้

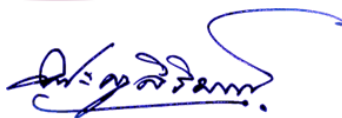
ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้เข้าร่วมการวิจัย/ผู้ให้ข้อมูล/ผู้แทนโดยชอบธรรม

วันที่..... เดือน.....พ.ศ. 2566

ลงชื่อ.....

(พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย/ผู้ให้ข้อมูลและขอความยินยอม

วันที่..... เดือน.....พ.ศ. 2566

ส่วนที่ 2 กลุ่มผู้ทดสอบนวัตกรรมชุดความรู้เพื่อนำไปในพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบใน สังคมไทย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2563

ข้าพเจ้า (พระ/นาย/นางสาว/นาง).....อายุ.....ปี
ตำแหน่งการปกครอง.....บ้านเลขที่.....
ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....
จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....อีเมลล์.....

ขอแสดงความสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็น
ชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่” โดยพระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์,
ผศ.ดร. เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย และคณะนักวิจัย

โดยข้าพเจ้าได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและจุดมุ่งหมายในการทำวิจัยว่าเพื่อพัฒนา
พื้นที่เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบในสังคมไทย ประเด็นคำถามในแบบสอบถาม/สัมภาษณ์ ประโยชน์ที่
คาดว่าจะได้รับการวิจัย และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมการวิจัย รวมทั้งแนวทาง
ป้องกันและแก้ไข และของตอบแทนที่จะได้รับ โดยได้อ่านหรือรับทราบข้อความในเอกสารชี้แจง
ผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตลอด และได้รับคำอธิบาย ตอบข้อสงสัย จากหัวหน้าโครงการวิจัย คณะนักวิจัย
เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ข้าพเจ้าได้รับทราบถึงสิทธิ ข้อมูล ทั้งประโยชน์และความเสี่ยงจากการเข้าร่วมการวิจัย และ
สามารถถอนตัวหรือดออกจากโครงการวิจัยได้ทุกเมื่อ โดยจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อข้าพเจ้าในอนาคต

ข้าพเจ้าอนุญาตให้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินนวัตกรรมชุดความรู้ของข้าพเจ้า แต่ขอ
ไม่เผยแพร่ต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล โดยจะนำเสนอผลเป็นข้อมูลโดยรวมจากการวิจัยเพื่อเป็นการ
พัฒนาพื้นที่เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบในสังคมไทยเท่านั้น

ข้าพเจ้าเข้าใจข้อความในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย และหนังสือแสดงความสมัครใจนี้
โดยตลอดแล้ว และข้าพเจ้ามีสิทธิขอสำเนาเอกสารนี้จากนักวิจัยได้ จึงลงลายมือชื่อไว้

ลงชื่อ.....
(.....)

ผู้เข้าร่วมการวิจัย/ผู้ให้ข้อมูล/ผู้แทนโดยชอบธรรม

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. 2566

ลงชื่อ.....

(พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัย/ผู้ให้ข้อมูลและขอความยินยอม

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. 2566

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เพื่อการเรียนรู้ จังหวัดเชียงใหม่

*****

ชื่อโครงการ: การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ
ในจังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์: 1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่
2. พัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อประเมินศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่สังคมไทย

นักวิจัย: พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการ และคณะนักวิจัย

ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

*****

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เพื่อการเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ จังหวัดเชียงใหม่ แบบสัมภาษณ์มี 3 ส่วนสำคัญคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย (ตอบได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)

ส่วนที่ 2 แนวคิดการออกแบบนวัตกรรมชุดความรู้เพื่อนำไปใช้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ส่วนที่ 3 การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย (ตอบได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2566

ชื่อ-สกุล.....อายุ.....

1. เพศ

☐ หญิง

☐ ชาย

2. อายุ

☐ ต่ำกว่า 20 ปี   ☐ 20-30 ปี   ☐ 31-40 ปี   ☐ 41-50 ปี   ☐ 51 ปีขึ้นไป

3. การศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี   ☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท   ☐ ปริญญาเอก

4. อาชีพ

☐ นักศึกษา   ☐ ข้าราชการ   ☐ พนักงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ
☐ เกษตรกร   ☐ ธุรกิจส่วนตัว   ☐ อื่นๆ.....

5. ตำแหน่ง

☐ อาจารย์   ☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
☐ รองศาสตราจารย์   ☐ ศาสตราจารย์   ☐ อื่นๆ

ตอนที่ 2 แนวคิดการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เพื่อนำไปใช้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2.1 การออกแบบเว็บไซต์แบบ Google Sites ท่านมีแนวคิดการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เพื่อนำไปใช้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

2.2 การออกแบบ PDF Book ท่านมีแนวคิดการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เพื่อนำไปใช้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

2.3 การออกแบบ E-Book ท่านมีแนวคิดการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เพื่อนำไปใช้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

2.4 การออกแบบ QR-Code ท่านมีแนวคิดการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เพื่อนำไปใช้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

2.5 รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของชุมชนควรมีรูปแบบที่เหมาะสมอย่างไร

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในยุค 4.0

3.1 การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนเป็นศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน ควรมีการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

.....

3.2 การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ควรมีการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

.....

3.3 การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับชุมชนควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไรให้เหมาะสมกับศูนย์เรียนรู้

.....

.....

.....

3.4 ขอเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับชุมชน

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
พื้นที่เรียนรู้ชุมชนน่ายอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ
ในจังหวัดเชียงใหม่

*****

ชื่อโครงการ: การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่ายอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ
 ในจังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์:

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่
2. พัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่ายอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อประเมินศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่ายอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่สังคมไทย

นักวิจัย: พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, ผศ.ดร. หัวหน้โครงการ และคณะนักวิจัย

ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

*****

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เพื่อการเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ จังหวัดเชียงใหม่ แบบสัมภาษณ์มี 3 ส่วนสำคัญคือ

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย (ตอบได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)
- ส่วนที่ 2 แนวคิดการออกแบบนวัตกรรมชุดความรู้เพื่อนำไปใช้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- ส่วนที่ 3 การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย (ตอบได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2566

ชื่อ-สกุล.....อายุ.....

1. เพศ

☐ หญิง ☐ ชาย

2. อายุ

☐ ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 20-30 ปี ☐ 31-40 ปี ☐ 41-50 ปี ☐ 51 ปีขึ้นไป

3. การศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

4. อาชีพ

☐ นักศึกษา ☐ ข้าราชการ ☐ พนักงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ
☐ เกษตรกร ☐ ธุรกิจส่วนตัว ☐ อื่นๆ.....

5. ตำแหน่ง

☐ อาจารย์ ☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
☐ รองศาสตราจารย์ ☐ ศาสตราจารย์ ☐ อื่นๆ

ตอนที่ 2 แนวคิดการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนด้านประวัติศาสตร์ชุมชน

2.1 ในวัดของท่านมีรูปแบบสำหรับการถ่ายทอดความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนแก่ผู้เข้ามาเยี่ยมชมในวัด โดยมีวิธีการถ่ายทอดอย่างไร

.....

.....

.....

2.2 ท่านมีวิธีการประมวลความรู้และการปรับปรุงความรู้ในกิจกรรมด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ของวัดท่านให้มีรูปแบบมาตรฐานในลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

2.3 ท่านมีกระบวนการคัดเลือกหรือมอบหมายมีผู้รับผิดชอบงานอย่างไร เพื่อให้ผู้มาวัดได้เข้าถึงความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ได้อย่างไร

.....

.....

.....

2.4 ในการทำหน้าที่ของผู้รับผิดชอบ ทำให้ท่านเกิดความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ ใน

กระบวนการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.5 ท่านมีหลักการนำความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ออกสู่พื้นที่สาธารณะหรือไม่ และมีวิธีดำเนินการในลักษณะอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

2.6 ในวัดของท่านมีการจัดระบบความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน มีวัตถุประสงค์วิธีการเป้าหมายอย่างไร

.....

.....

.....

2.7 ในวัดของท่านมีรูปแบบการบ่งชี้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนหรือไม่ และถ้ามีจะมีในลักษณะอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

2.8 ท่านมีวิธีการประเมินผล ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนหรือไม่ และกำหนดเป้าหมายในระยะต้น ระยะกลาง และระยะยาวไว้อย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 การพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในยุค 4.0

3.1 ท่านมีประสบการณ์ในพัฒนาการออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนของวัดท่านมาก่อนหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

3.2 การเข้าร่วมรับการฝึกอบรมในกิจกรรมด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ในศูนย์การเรียนรู้

ของวัด ท่านได้พิจารณาจากแนวคิด ขั้นตอนและหลักเกณฑ์อย่างไร

.....

.....

.....

3.3 การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางมีกระบวนการปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

.....

3.4 ท่านทราบมาก่อนหรือไม่ว่าส่งเสริมการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบมีหลักการสำคัญในการปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

.....

3.5 ท่านคิดว่าการจัดระบบข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนของวัดมีอะไรบ้าง ผู้ใช้บริการจะได้รับประโยชน์อะไรบ้าง

.....

.....

.....

3.6 กิจกรรมพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางด้านประวัติศาสตร์ชุมชนในการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในยุค 4.0 และเป็นไปในลักษณะอย่างไร มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

3.7 ท่านคิดว่ารูปแบบข้อปฏิบัติที่เป็นจุดเด่นพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบมีหรือไม่ และมีในลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

3.8 ท่านมีวิธีการประเมินผลศูนย์การเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบ อย่างไร มีประเด็นใดบ้าง

.....

.....

.....

แบบประเมินความพึงพอใจ
การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ
ในจังหวัดเชียงใหม่

*****

ชื่อโครงการ: การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ
 ในจังหวัดเชียงใหม่

- วัตถุประสงค์:**
1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่
  2. พัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่
  3. เพื่อประเมินศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่สังคมไทย

นักวิจัย: พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, ผศ.ดร. หัวหน้าโครงการ และคณะนักวิจัย

ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

*****

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการพัฒนานวัตกรรมชุดความรู้เพื่อการเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ จังหวัดเชียงใหม่ แบบสัมภาษณ์มี 3 ส่วนสำคัญคือ

- ส่วนที่ 1** ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย (ตอบได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)
- ส่วนที่ 2** แนวคิดการออกแบบนวัตกรรมชุดความรู้เพื่อนำไปใช้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- ส่วนที่ 3** การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย (ตอบได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2566

ชื่อ-สกุล.....อายุ.....

1. เพศ

☐ หญิง ☐ ชาย

2. อายุ

☐ ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 20-30 ปี ☐ 31-40 ปี ☐ 41-50 ปี ☐ 51 ปีขึ้นไป

3. การศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

4. อาชีพ

☐ นักศึกษา ☐ ข้าราชการ ☐ พนักงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ
☐ เกษตรกร ☐ ธุรกิจส่วนตัว ☐ อื่นๆ.....

5. ตำแหน่ง

☐ อาจารย์ ☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
☐ รองศาสตราจารย์ ☐ ศาสตราจารย์ ☐ อื่นๆ

ส่วนที่ 2 แบบประเมินพื้นที่เรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน

เกณฑ์การประเมิน ระดับ 1 หมายถึง น้อยที่สุด

ระดับ 2 หมายถึง น้อย

ระดับ 3 หมายถึง ปานกลาง

ระดับ 4 หมายถึง มาก

ระดับ 5 หมายถึง มากที่สุด

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด และหากมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโปรดระบุ

ที่	ประเด็นประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ความพร้อมของพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบด้านประวัติศาสตร์ชุมชน					
2	ความพร้อมพื้นที่เรียนรู้โดยรวมภายในวัด					
3	ความพร้อมนวัตกรรมชุดความรู้					
4	ความพร้อมพื้นที่เรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนบน Google Site					
5	การบริการจัดการข้อมูลประวัติศาสตร์พื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบประวัติศาสตร์ชุมชน					
6	การบริการจัดการด้านนวัตกรรมชุดความรู้					

7	การบริการจัดการพื้นที่เรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนบน Google Site					
8	การให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์พื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบประวัติศาสตร์ชุมชน					
9	ความรวดเร็วในการเข้าถึงเว็บไซต์					
10	ใช้งานง่ายและสะดวกในการค้นหาข้อมูล					

ที่ พิเศษ/๒๕๖๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่๑๑๕ วัดสวนดอกพระอารามหลวง ต.สุเทพ
อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐โทรศัพท์ ๐ ๕๓๒๓ ๘๖๖๓, ๐ ๕๓๒๓ ๕๑๔๕,
๐ ๕๓๒๓ ๐๔๕๑, โทรสาร ๐ ๕๓๒๓ ๐๔๕๒เว็บไซต์ <http://www.cm.mcu.ac.th> อีเมล cm@mcu.ac.th

๗ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการตรวจเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการงานวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

๒. เครื่องมือวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย อาจารย์ ดร.เดชา ตาละนิก อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อทำการวิจัยโครงการเรื่อง “การพัฒนาชุดความรู้และสื่อสร้างสรรค์ภาคภาษาอังกฤษของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ The Development of English Knowledge Package for Skaw Karen in Chiang Mai Province”

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทางวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบและให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ดังเอกสารแนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจเครื่องมือ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูปริยัติเจตยานุรักษ์,ด.ร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๓-๘๖๖๓ ต่อ ๓๑๑๑

ที่ พิเศษ/๒๕๖๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

๑๓๕ วิทยาลัยสงฆ์พุทธมณฑลภาคเหนือ
เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๕๓๒๗ ๘๖๖๗, ๐ ๕๓๒๗ ๕๑๔๘,
๐ ๕๓๒๗ ๐๔๕๑, โทรสาร ๐ ๕๓๒๗ ๐๔๕๒
เว็บไซต์ <http://www.cm.mcu.ac.th> อีเมล cm@mcu.ac.th

๗ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตเคราะหในการตรวจเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ดร. รณวีร์ พาสล

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการงานวิจัย
๒. เครื่องมือวิจัย

จำนวน ๑ ชุด
จำนวน ๑ ชุด

ด้วย อาจารย์ ดร.เดชา ตาละนิก อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อทำการวิจัยโครงการเรื่อง “การพัฒนาชุดความรู้และสื่อสร้างสรรค์ภาษาอังกฤษของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่ The Development of English Knowledge Package for Skaw Karen in Chiang Mai Province”

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทางวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงขออนุญาตเคราะหจากท่านในการตรวจสอบและให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ดังเอกสารแนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตเคราะหในการตรวจเครื่องมือ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูปริยัติเจตยานุรักษ์,ศศ.,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๖๖๗ ต่อ ๓๑๑

ที่ พิเศษ/๒๕๖๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

๑๓๕ วัดสวนดอกพระอารามหลวง ต.สุเทพ
อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๕๓๒๒๗ ๘๖๖๗, ๐ ๕๓๒๒๗ ๕๔๔๕,
๐ ๕๓๒๒๗ ๐๔๕๕, โทรสาร ๐ ๕๓๒๒๗ ๐๔๕๒
เว็บไซต์ <http://www.cm.mcu.ac.th> อีเมล cm@mcu.ac.th

๗ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการตรวจเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลิมพงษ์ ทำงาน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการงานวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

๒. เครื่องมือวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย อาจารย์ ดร.เดชา ตาละนิก อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อทำการวิจัยโครงการเรื่อง “การพัฒนาชุดความรู้และสื่อสร้างสรรค์ภาคภาษาอังกฤษของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ The Development of English Knowledge Package for Skaw Karen in Chiang Mai Province”

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทางวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบและให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ดังเอกสารแนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจเครื่องมือ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูปริยัติเจตยานุรักษ์, ผศ., ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๒๗-๘๖๖๗ ต่อ ๓๑๑๑

ภาคผนวก ง
ภาพถ่ายกิจกรรมลงพื้นที่ การสัมภาษณ์

ภาคผนวก จ
หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

**หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2567

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, ผศ.ดร. ตำแหน่ง รองอธิการบดีวิทยาเขตเชียงใหม่ ชื่อหน่วยงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ตั้งอยู่ที่ ๑๓๙ วัดสวนดอก พระอารามหลวง ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โทรศัพท์ (๐๕๓) ๒๗๘๙๖๗, ๒๗๕๑๔๔, ๒๗๐๔๕๑, ๒๑๐๓๗๕ มือถือ ๐๘๗-๐๘๕๓๗๓ โทรสาร. ๐๕๓-๒๗๐๔๕๒ ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธสู่ความเป็นชุมชนนอรั้วของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, ผศ.ดร. และ คณะ โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ภาษาอังกฤษกับการทำงานเพื่อบริการการท่องเที่ยวในชุมชน
- ☒ การใช้ประโยชน์ในงานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

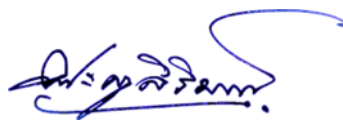
ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ เป็นต้นไป ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. สร้างและพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวให้มีการบูรณาการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองกับการทำงานเพื่อบริการการท่องเที่ยวในชุมชน
๒. เพิ่มรายได้จากการขายสินค้าของชุมชน ให้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ
๓. สร้างเศรษฐกิจภายในชุมชน ด้วยการพัฒนาสินค้าในชุมชน

๔. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ
๕. ชุมชนเกิดความรักหวงแหนพื้นที่ถิ่นอาศัยของตนเอง

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

(พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, ผศ.ดร)

รองอธิการบดีวิทยาเขตเชียงใหม่

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก ฉ
บทความวิจัย 1 เรื่อง

รายงาน

สืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1

สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ : ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รายงาน
สืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1

“สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ : ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม”
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญฟูลอย (บรรณาธิการ)

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 “สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ: ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม”. สุพรรณบุรี: วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566.

1,023 หน้า

1. ศาสนา --- ศิลปะและวัฒนธรรม

I. ชื่อเรื่อง

จัดทำโดย	วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เนื่องจากการจัดประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 1 วันที่ 30 กันยายน 2566
ที่ปรึกษา	พระสุพรรณวชิราภรณ์, ดร. พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. พระครูสุกิตติบัณฑิต, รศ.ดร. พระครูโสภณวิธานวัตร, ผศ.ดร. พระมหาจิรวัฒน์ กนตวณโณ, รศ.ดร. พระมหาสมณวิมล ปุริสสุตโม, ผศ.ดร. รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์ รองศาสตราจารย์ ดร.ศรัย ท้วมมิตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุชิตร์ แท้สูงเนิน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธา หริมเทพาธิป ผู้ช่วยศาสตราจารย์โกเมศ คั่นอีก ดร.กัญญาก็ค แม็กกี้ คุณพรพิมล แก้วศรีงาม
บรรณาธิการ	ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญฟูลอย
ฝ่ายประสานงาน	นายเอกมงคล เพ็ชรวงษ์ ว่าที่ ร.ต.สนธยา สิทธิเกรียงไกร
ฝ่ายศิลปกรรม	พระสมุห์ยุทธนา มาลาวิโส พระนวก จีรวฑฒโน
ฝ่ายพิสูจน์อักษร	พระทรงวิทย์ ธมฺมโชโต นางสาววิภาดา ศรศักดิ์ นางสาวภัทรกุล ศิลปะรัตน์
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์งามจิตร์ ต.รั้วใหญ่ อ.เมืองสุพรรณบุรี จ.สุพรรณบุรี 72000

คำนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยแห่งคณะสงฆ์ไทย มุ่งส่งเสริมให้ผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทางวิชาการและเห็นความสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีการพัฒนาประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นทิศทางแก่คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิตระดับปริญญาโท ปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยได้ทำการผลิตองค์ความรู้เพื่อเสนอสู่สาธารณะ โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคมในอีกหลากหลายด้าน

วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ เป็นส่วนงานสังกัดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีความมุ่งมั่นที่จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของวิทยาลัยสู่สาธารณะด้วยการตีพิมพ์ผลงานทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน จึงร่วมกับสถาบันการศึกษาภาคีเครือข่ายที่มีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมตามนโยบายของรัฐบาลต่างๆ อีกหลายส่วนงาน จัดประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 (แบบออนไลน์) The 1st SPMCU National Conference ภายใต้หัวข้อ “สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ : ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม” เปิดพื้นที่ให้แก่คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิตนักศึกษา และบุคคลทั่วไป ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าและการวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สังคมศาสตร์ศึกษาศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ในมิติต่างๆ ผ่านบทความวิจัยหรือบทความวิชาการให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพอันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์พัฒนาสังคม จึงสนับสนุนให้มีการจัดโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 (แบบออนไลน์) วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสถาบันภาคีเครือข่ายที่มีรายงานการประชุม (Proceeding) หรือตีพิมพ์เผยแพร่วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์ต่อไป

ดังนั้น วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะเป็นหน่วยงานเจ้าภาพหลัก จึงขออำนวยการและชื่นชมยินดีกับนักวิชาการทุกรูป/คนที่ได้นำผลงานทางวิชาการที่เป็นที่ยอมรับและน่าสนใจมานำเสนอในที่ประชุมทางวิชาการในครั้งนี้ เพื่อจักได้เป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิชาการใหม่ๆ ออกสู่สังคมร่วมกัน รังสรรค์งานวิจัยออกมาอย่างต่อเนื่อง นำเสนอผลงานที่มีคุณภาพเพื่อให้เป็นประโยชน์ทางวิชาการ และดำรงตนเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรรยาตามแนวพระพุทธศาสนาขอความปรารถนาดี ความเจริญรุ่งเรือง พึงเกิดขึ้นกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดงานในครั้งนี้

พระสุพรรณวชิราภรณ์, ดร.

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำสั่ง วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรณภูมิ
ที่ ๓๓ /๒๕๖๖
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงาน
โครงการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๑ (แบบออนไลน์)
The 1st SPMCU National Conference

ด้วยวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะดำเนินงานจัดงานสัมมนาบทความวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑ เรื่อง “สุพรรณบุรีศรีสุวรณภูมิ : ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม” วันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖ ณ ห้องประชุมเนรมแก้ว วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรณภูมิ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

(๑) เพื่อเป็นเวทีเผยแพร่ผลงานวิชาการของคณาจารย์ นิสิต ทั้งภายในและภายนอกเครือข่ายมหาวิทยาลัย

(๒) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย

เพื่อให้การดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายของมหาวิทยาลัย จึงประกาศแต่งตั้งผู้มีรายชื่อดังต่อไปนี้ เป็นคณะกรรมการจัดงาน “ประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑” ประกอบด้วย

คณะที่ปรึกษา

พระสุพรรณวชิราภรณ์, ดร.	ประธานที่ปรึกษา
พระครูโสภณวิธานวัตร, ผศ.ดร.	รองประธานที่ปรึกษา
ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญพูลอย	รองประธานที่ปรึกษา

คณะที่ปรึกษาภาคีเครือข่าย

พระมหาสมณวิมล ปิรุตต์โม, ผศ.ดร.	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาจิรวัฒน์ กนตวณโณ, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา มจร
รศ.ดร.สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์	คณบดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.โกเมศ คันธิก	ผู้อำนวยการวิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี
ผศ.ดร.อนุชิตร์ แท้สูงเนิน	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี
ผศ.ดร.เมธา หริมเทพาธิป	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รศ.ดร. ศรชัย ท้าวมิตร	มูลนิธิหลวงตาน้อย
ดร. กัญญาภัค แม็กกี้	ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา
คุณพรพิมล แก้วศรีงาม	นายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยว จังหวัดสุพรรณบุรี

คณะกรรมการดำเนินงาน

พระครูโสภณวิธานวัตร, ผศ.ดร.	ประธานกรรมการ
ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญพลอย	รองประธานกรรมการ
พระครูโกศลธรรมมานุสิฐ, ดร.	รองประธานกรรมการ
พระครูสถิตธรรมมาลังการ, ดร.	รองประธานกรรมการ
พระมหาสมมาส ชุตินันโต, ผศ.	รองประธานกรรมการ
พระครูอนุกุลกัลยาณกิจ, ดร.	กรรมการ
พระครูสิริพิพิธศาสตร์, ดร.	กรรมการ
พระครูอุดมธรรมจารี, ดร.	กรรมการ
พระครูปิยะกิตติวงศ์	กรรมการ
พระครูวิธานสุตาภิรม, ดร.	กรรมการ
พระปลัดสามารถ จตุตโล	กรรมการ
ผศ.ดร.วิษุกร นาคน	กรรมการ
นางวรพร พรหมใจรักษ์	กรรมการ
ผศ.ดร.นพดล ดีไทยสงค์	กรรมการ
นายเอกมงคล เพ็ชรวงษ์	กรรมการ
นายปณณวิษฐ์ แสงหาล้า	กรรมการ
นายประสิทธิ์ แสงทับ	กรรมการ
ดร.ณัฐกร บังละอ	กรรมการ
นายพงษ์ศักดิ์ ทองละมุล	กรรมการ
นายประสิทธิ์ แสงทับ	กรรมการ
นายมานพ ปานสุวรรณ	กรรมการ
นางสาววิลาวลัย บุญสุทธิ์	กรรมการ
นางสาวดาวรินทร์ แก้ววิจิตร	กรรมการ
นางสาวยูกิ ยามาเน่	กรรมการ
นางสาววิกานดา ศรีศักดิ์	กรรมการ
ว่าที่ร้อยตรี สนธยา สิทธิเกรียงไกร	กรรมการ
นางสาววรรณวรัทย์ พงษ์สงฆ์เจริญ	กรรมการ
พระครูใบฎีกาศักดิ์ดนัย สนตจิตโต, ดร.	กรรมการและเลขานุการ
พระสมุห์ยุทธนา มาลาวิโส	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวภัทรกุล ศิลปรัตน์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่รับผิดชอบ

วางแผนนโยบาย กำกับดูแล ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานสัมมนา ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

คณะกรรมการฝ่ายวิชาการและประเมินผล

ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญพลอย	ประธานคณะกรรมการ
พระครูใบฎีกาศักดิ์ดนัย สนตจิตโต, ดร.	รองประธานกรรมการ
รศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์	รองประธานกรรมการ
พระมหาสมมาส ชุตินันโต, ผศ.	รองประธานกรรมการ

พระสมุห์ยุทธนา มาลาวีโส	คณะทำงาน
พระครูสิริพุทธศาสตร์, ดร.	คณะทำงาน
นายพงษ์ศักดิ์ ทองละมุล	คณะทำงาน
ผศ.ดร.วิชชุกร นาครน	คณะทำงาน
ผศ.ดร.นพดล ดีไทยสงค์	คณะทำงาน
ดร.ณัฐกร ปังละอ	คณะทำงาน
นางสาวภัทรกุล ศิลปรัตน์	คณะทำงานและเลขานุการ
ดร.สมเจต หลวงกัน	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาววิภาดา ศรีศักดิ์	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
ดร.เกรียงไกร พินยารัก	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่รับผิดชอบ

๑. จัดทำเอกสารสัมมนาทางวิชาการ
๒. ติดต่อเจ้าของผลงานรับผิดชอบการดูแลการเสนอผลงาน
๓. ประเมินผลการจัดสัมมนา เก็บข้อมูลการทำงาน
๔. สรุป ประเมินผล จัดทำ Knowledge Management
๕. จัดทำรูปเล่มรายงานการประชุมวิชาการ
๖. ประสานงานกับคณะทำงานฝ่ายอื่นๆ และปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

คณะทำงานฝ่ายติดต่อประสานงาน

ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญพลอย	ประธานคณะทำงาน
พระครูโกศลธรรมานุสิฐ, ดร.	รองประธานคณะทำงาน
พระครูปริยัติกิตติวงศ์	รองประธานคณะทำงาน
พระมหาสมมาส ชุตินันโต, ผศ.	คณะทำงาน
พระปลัดสามารถ จิตโต	คณะทำงาน
พระสมุห์ยุทธนา มาลาวีโส	คณะทำงาน
นายบัณฑิตวิญญ์ แสงหล้า	คณะทำงาน
นางวรพร พรหมใจรักย์	คณะทำงาน
นางสาววิภาดา ศรีศักดิ์	คณะทำงานและเลขานุการ
นางสาววิลาวัลย์ บุญสุทธิ	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่รับผิดชอบ

๑. ทำจดหมายเชิญวิทยากร คณาจารย์ แขกผู้มีเกียรติ ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน จากวิทยาเขตต่างๆ และสถาบันที่เปิดสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
๒. เตรียมรายชื่อผู้ร่วมงานลงทะเบียน รับลงทะเบียน ต้อนรับผู้มาร่วม อำนวยความสะดวกผู้มาร่วมงานทั้งหมด
๓. ประสานงานกับคณะทำงานฝ่ายอื่นๆ และปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

คณะทำงานฝ่ายดูแลห้องประชุมผ่านระบบออนไลน์

พระครูโสภณวิธานวัตร, ผศ.ดร.	ประธานคณะทำงาน
พระครูสถิตธรรมาลังการ, ดร.	รองประธานคณะทำงาน
รศ.ดร.วรวิทย์ นีเทศศิลป์	รองประธานคณะทำงาน

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1
จัดโดยวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสถาบันเครือข่าย (วันที่ 30 กันยายน 2566)

พระครูอุดมธรรมจารี, ดร.	คณะทำงาน
พระครูวิธานสุตาภิรม, ดร.	คณะทำงาน
ผศ.ดร.วิชชุกร นาคธน	คณะทำงาน
ผศ.ดร.นพดล ดีไทยสงค์	คณะทำงาน
ดร.ณัฐกร ปังละออ	คณะทำงาน
นายพงษ์ศักดิ์ ทองละมุล	คณะทำงาน
ดร.สมเจต หลวงกัน	คณะทำงาน
พระครูใบฎีกาศึกข์ดัดน้อย สอนตจิตโต,ดร.	คณะทำงานและเลขานุการ
วาทิร้อยตรี สอนธยา สิริเกียรติกร	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่รับผิดชอบ

- ดูแลห้องสัมมนาคอยดูแลความสะดวกในการเข้า ผ่านระบบออนไลน์ของผู้นำเสนองานวิชาการ
- จัดบูธแสดงผลงาน และประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจความประทับใจในเรื่องเกี่ยวกับบทความ และการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

(พระสุพรรณวชิราภรณ์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำสั่ง วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ
ที่ ๓๔ /๒๕๖๖
เรื่อง แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความทางวิชาการ (Peer Review)
ในการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๑ (แบบออนไลน์)
เรื่อง “สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ : ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม”
The 1st SPMCU National Conference

เพื่อให้การดำเนินการจัดประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๑ ประจำปี ๒๕๖๖ ภายใต้งาน
 เรื่อง “สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ : ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม” ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย
 มีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายของมหาวิทยาลัย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗ (๑) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ และมติการประชุมกรรมการวิทยาลัย จึงแต่งตั้งให้ผู้มีรายนามดังต่อไปนี้ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
 กลั่นกรองบทความทางวิชาการ (Peer review) ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑ ประกอบด้วย :-

๑. ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

๑.๑ สาขาพระพุทธศาสนาและปรัชญา

๑. พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มจร
๒. พระมหาพรชัย สิริโวโร, ผศ.ดร.	รองคณบดี บัณฑิตวิทยาลัย มจร
๓. พระครูสิริรัตนบัณฑิต, ผศ. ดร.	รองคณบดี คณะพุทธศาสตร์ มจร
๔. พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ผศ.ดร.	คณะพุทธศาสตร์ มจร
๕. พระมหาจิรวัฒน์ กนตวณโณ, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา มจร
๖. รศ.ดร.ประพันธ์ คุชกร	รองคณบดี บัณฑิตวิทยาลัย มจร
๗. ผศ.ดร.ดวงเพชร สมศรี	บัณฑิตวิทยาลัย มจร
๘. ผศ.ดร.สมคิด เศษช่วงค์	บัณฑิตวิทยาลัย มจร
๙. ดร.นคร จันทราช	มจร วิทยาเขตอุบลราชธานี
๑๐. ดร.ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม	มจร วิทยาเขตสุรินทร์
๑๑. ดร.พูนศักดิ์ กมล	วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
๑๒. ผศ.ดร.โยธะ ชัยวรมนกุล	วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
๑๓. รศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี	รองคณบดี คณะพุทธศาสตร์ มจร
๑๔. รศ.ดร.กฤต ศิริยะอาจ	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหารสังคม มจร
๑๕. รศ.ดร.สมบุญ ตาสอนิ	มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

๑.๒ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

๑. รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มจร
๒. พระสุริรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มจร
๓. พระครูสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร
๔. พระครูปลัดประวิทย์ วรธมโม, ผศ.ดร.	วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
๕. พระครูศรีธรรมวรภรณ์, ดร.	วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรีศรีโพธิ์

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1
จัดโดยวิทยาลัยสงฆ์พุทธมอญศรีสุพรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสถาบันเครือข่าย (วันที่ 30 กันยายน 2566)

๖. รศ.ดร.รัชชนันท์ อัครเดช	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มจร
๗. รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มจร
๘. ผศ.ดร.ธิดา วัฒนภูมิ	คณะสังคมศาสตร์ มจร
๙. ผศ.ดร.ภาณุกาญจน์ ภูสันรัมย์	มจร วิทยาเขตขอนแก่น
๑๐. ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช	วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
๑๑. ดร.เวียงดาว ทวีชาลี	มจร วิทยาเขตขอนแก่น
๑๒. ดร.พุทธชาติ แพนสมบุรณ์	คณะมนุษยศาสตร์ มจร

๑.๓ สาขาครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์

๑. พระมหาบัณฑิต ปณิตตเมธี, ดร.	คณบดี คณะครุศาสตร์ มจร
๒. รศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน	มจร วิทยาเขตนครสวรรค์
๓. รศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์	มจร วิทยาเขตเชียงใหม่
๔. ผศ.ดร.กิตติศักดิ์ ณ สงขลา	คณะครุศาสตร์ มจร
๕. ผศ.ดร.อาเดช อุปนันท์	วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
๖. รศ.ดร.ฉวีวรรณ สุวรรณภา	มจร วิทยาเขตแพร่
๗. ดร.ลำพอง กลมกุล	คณะครุศาสตร์ มจร
๘. ผศ.ดร.เกษม แสงนนท์	คณะครุศาสตร์ มจร

๒. ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

๒.๑ สาขาพระพุทธศาสนาและปรัชญา

๑. พระมงคลธรรมวิธาน, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธร
๒. พระมหาสมณวิมล ปุริสุตโต, ผศ. ดร.	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๓. พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
๔. ผศ.ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ	มหาวิทยาลัยบูรพา
๕. รศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๖. ผศ.ดร.เมธา หริมเทพาธิป	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
๗. ผศ.ดร. ประยูร บ่อสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
๘. ผศ.ดร. สมพร เหลาฉลาด	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
๙. รศ.ดร.มานพ นักการเรียน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๑๐. ดร.ไข่มุก เหล่าพิพัฒนา	มหาวิทยาลัยบูรพา
๑๑. ดร.รุ่งนิกา เหล่าขันธ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
๑๒. ดร.วรรณภา พ่วงพร้อม	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
๑๓. ผศ.ดร.ประทุม อังกูโรดิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๔. ดร. ปวีร์ศรี โชติพงษ์วิวัฒน์	ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา
๑๕. ดร. อรพรรณ สุขาคฤวิทย์	สถาบันปราชญ์วิจัย

๒.๒ สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์

๑. ผศ.จิตร์ภณ สุนทร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
๒. ผศ.คมสันต์ ศรีบุญเรือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
๓. ผศ.ดร. เนตร หงษ์ไกรเลิศ	มหาวิทยาลัยสยาม

๔. ผศ.เบญจมาศ นาควงษ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตสุพรรณบุรี
๕. ผศ.ดร.บัณฑิตมา โฉมิตเกษม	วิทยาลัยช่างศิลป์สุพรรณบุรี
๖. ผศ.ดร.นันทัส เพียรธรรม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
๗. รศ.ดร.ศศิพิมพ์มาศ หงษ์สมบัติ	มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี
๘. ผศ.อุทัย บุญประเสริฐ	มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี
๙. รศ.ดร.สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์	มหาวิทยาลัยบูรพา
๑๐. รศ.ดร.กาญจนา โชคเหรียญสุขชัย	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
๑๑. ดร. กฤตสุชิน พลเสน	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๑๒. อาจารย์นราธร สายเล็ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
๑๓. อาจารย์วิไลวรรณ วิไรรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
๑๔. รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
๑๕. รศ.ดร.ศศิธร วชิระปัญญาพงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
๑๖. ดร. สวัสดิ์ อโนทัย	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
๑๗. ดร. มนต์วี ศรีนนท์	สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล
๑๘. ดร. ศุภานันท์ คงประดิษฐ์	วิทยาลัยทองสุข
๑๙. ดร. สมเกียรติ เหลืองศักดิ์ชัย	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
๒๐. ผศ.ดร. เนตร หงษ์ไกรเลิศ	มหาวิทยาลัยสยาม
๒๑. ดร.สมเจต หลวงกัน	ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา
๒๒. ผศ.ดร.ธีรวัฒน์ แสงแก้ว	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๒๓. ผศ.ดร.วิเชียร แสนภูมิ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
๒๔. ดร.พงศ์ธร พิมพ์นิมิตย์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
	ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

(พระสุพรรณวชิราภรณ์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สารบัญ		หน้า
1	การบริหารจัดการหนังสือแบบเรียนฟรีตามโครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระแม่มีราษฎร์ประดิษฐ์ Management of free textbooks according to the project to support the cost of education management of Phramaemari Sathu Pradit School. ปรมณิกา โตลาภิวงศ์, ณัฐวิณั ลิ้มปกาญจน์	1
2	ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร History, Way of Life and Culture of the Thai Phuan Ethnic Group Taphan Hin District, Phichit Province. พีระพงศ์ กรมแสง, สุขเกษม ขุนทอง, พระปลัดทัศนพลเฉลิมจารุ, กิตติศักดิ์ แท่งทอง	13
3	ถ่ายทอดการส่งเสริมการท่องเที่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม Transfer of Tourism Promotion and Environmental Impact. ดำเนิน ปัญญาผ่องใส, ไกรวิทย์ กฤตยชญ์	21
4	แนวทางการป้องกันพฤติกรรมและการเสพยาเสพติดแบบมีส่วนร่วมผ่านวิถีชุมชน Guidelines for the prevention of substance abuse behavior participatory Model through the community based on the teachings of Buddhism. พระครูพิจิตรวราเวท, สุขเกษม ขุนทอง, พระครูพิทุตนคราภิรักษ์	32
5	การเสริมสร้างการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบากของครอบครัวตามแนวพุทธใน ยุควิถีชีวิตใหม่ Enhancing Adaptability in Family Difficulties According to Buddhism in New Normal Era. มานพ นักการเรียน, วิญญู กิณะเสน, บานชื่น นักการเรียน, ฉัศสุภางค์ สารมาศ	48
6	การสำรวจความต้องการการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ปะกาเกอญอ Surveying the needs for the Development of a Learning Center for the Pga K'nyau Ethnic Group. เดชา ตาละนีก, พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, พระครูพิลาธธรรมากร, สมบูรณ์ ตาสอนธิ, นฤภรณ์ วราญทยโยติกุล	63
7	การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการทำงานเป็นทีมในรายวิชา พระพุทธศาสนาด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ต้นไม้คุณธรรมร่วมกับการจัดการเรียนรู้ แบบร่วมมือ Developing Academic Achievement and Teamwork Skills in the Buddhism Subject with the Moral Tree Learning Activity Together with the Cooperative Learning Management. พระครูใบฎีกาณัฐกิต มหิสสโร (อนุรักษตระกูล), ปาริณันท์ ปางทิพย์อำไพ	73

8	ความสุขในการทำงานของบุคลากรคณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น Happiness in the Work of Personnel in the Faculty of Associated Medical Sciences, Khon Kaen University. พชรพล อินทร์คำน้อย	86
9	รูปแบบการบริหารการศึกษาภายใต้ระบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบก้าวกระโดด กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Educational Administration under the System of Progressive Social Change Case study of Demonstration Suksa School Under Mahachulalongkornrajavidyalaya University. พระมหาบัณฑิต ปณฺฑิตเมธี	103
10	แนวคิดการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอในจังหวัดเชียงใหม่ Design Concept of a Learning Center for the Pga K'nyau Ethnic Group in Chiang Mai Province. พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, ศรีสกุล ชัยเวียง, ทิพาภรณ์ เยสุวรณ์, เดชา ตาละนิก, นฤภรณ์ วรายุทธโยติกุล	113
11	พฤติกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลและแนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ Learning Behaviors in the Digital Age and the English Language Management Guidelines. อมร ธนาชัยกำจร	125
12	ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ: แนวคิดและหลักการตามแนวพุทธศาสนา The Corporate Social Responsibility for Business Organization: Concepts and principles of Buddhism. พงศ์วัฒน์ คงทรัพย์, สุพัฒน์ ชัยวรรณ, พระธีรศักดิ์ วงษ์เขื่อนขรรค์, สมพงษ์ แซ่ท้อ	136
13	การส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระแก้วให้กับประชาชนในปัจจุบัน จังหวัดเชียงราย Tourism Promotion at Wat Phra Karw for people of present in Chiang Rai Province. พระครูสุธีสุตสุนทร, ศุภกร ณ พิบูล, อานูรักษ์ สาแก้ว, สุพัฒน์ ชัยวรรณ	150
14	นโยบายองค์กรในยุคดิจิทัล Organizational Policy in the Digital Age. มะลิ ทิพย์ประจง	162

15	บทบาทสตรีกับการเมืองไทย Women and Politics. อัญชิษฐา อักษรศรี, พระมหาณรงค์ศักดิ์ สุทนต์, วันชัย กิ่งแก้ว, วันชัย แสงสุวรรณ	168
16	แนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะการแสดงโนราในรูปแบบผสมผสาน Guidelines of Blended-Learning for Nora Dance. รณกฤต เพชรเกลี้ยง, ดิษลดา เพชรเกลี้ยง, แผงกมล เพชรเกลี้ยง	178
17	การสื่อสารทางการเมืองในยุคดิจิทัล Political Communication in the Digital Age. พัชร ศิลารัตน์, พระครูสารกิจประยุต, จิตรลดา ศิลารัตน์	193
18	ศึกษาเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจากหนังสือ “ภาพเก่าเล่าขานตำนาน ตะพานหิน” จังหวัดพิจิตร Study local historical stories from books. “Old pictures tell the legend of Taphan Hin” Phichit Province. พระณภัทร ปญญาวุธ (ตรียาววัฒนา), สุขเกษม ขุนทอง, พระครูพิสุทธิปัญญา ภักดิ์, พระสมพงษ์ ญาณโก (เผ่าเจ้า)	202
19	ผู้สูงอายุ: บทบาทในการดูแลสุขภาพของตนเองในชีวิตประจำวัน The Elders: Role of Self-Care for Health in Daily Life. พระมหาธีรวัฒน์ เสสปัญโญ, พระพุทธิญาณมุนี, สุปัทธน์ ชัยวรรณ, พระสมุห์เกียรติกร กิตติเวที	121
20	แนวทางพัฒนาศักยภาพการใช้ภาษาอังกฤษสำหรับพระสงฆ์เพื่อการสื่อสาร Guidelines for Improving Communication Skills in English for Monks. พระครูวินัยธรสิงขร ปรียติเมธี	225
21	การปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน Practicing Reverence in Daily Life. พระครูใบฎีกา ญาณกิต มหิสุโร (อนุรักษตระกูล), ปาริณันท์ ปางทิพย์อำไพ, พระเทพวัชรเมธี	237
22	องค์กรและนโยบายยุค New Normal Organizations and Policies in the New Normal Era. มะลิ ทิพย์ประจง	250
23	วิสาหกิจชุมชนกับการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืน Community Enterprises and Sustainable Self Reliance. พระธวัชชัย ขนดีโว (เจริญรัมย์)	259
24	ธรรมาภิบาลตามแนวพุทธ Good Governance in the Buddhist Concept. อำนาจ เสี่ยงแจ่มใส, พระครูใบฎีกาญาณกิต มหิสุโร (อนุรักษตระกูล), สิริพร ครองชีพ	268

25	หลักสัจจกัณฑ์และขันติธรรม : จริยธรรมของพยาบาลตามแนวพุทธ Principles of Saṅgahavattthu and Khanti: Ethics of Nurses According to Buddhist Principles. พระเมธีวชิโรดม (ว.วชิรเมธี), พระมหาบุญทูล อภิปัญโญ, กฤษณา รักษาโณ, อรชร ไกรจักร	281
26	การบริหารงานตามหลักสัจจกัณฑ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท Administration according to the principles of Saṅgahavattthu in Theravada Buddhism. พระมหาพรหมชาติ อาทิตยโร, อุมารินทร์ เลิศสพพันธุ์, พระครูจันทธรรมานุวัตร/8	293
27	อิทธิบาท 4 ในฐานะรูปแบบการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัล The Power of 4 in the Form of Learning Management in the Digital Age. มาริน โทแก้ว	303
28	การพัฒนาการเชื่อมโยงกับประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม Development of links with Countries in the Mekong Sub-region in terms of Cultural Tourism. ดำเนิน ปัญญาผ่องใส, นเรศร์ บุญเลิศ	318
29	พัฒนาคนพัฒนาสังคมด้วยการศึกษาในยุคดิจิทัล Develop People, Develop Society Through Education in the Digital Age. มะลิ ทิพย์ประจง, บุญยืน งามเปรี่ยม, พระครูปริยัติคณานุรักษ์ สุวิชาโน (ศรีสมงาม), เกษม ประอาจ	334
30	การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องข้อมูลชุมชนชนบ้านฝ้าย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านฝ้าย อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ Creating additional reading materials on Ban Fai community folklore information For Grade 6 students at Ban Fai School Nong Hong District Buriram Province. พระชนันต์ อีรวโร, สามเณรโรจนศักดิ์ พอมขุนทด, ศิริวิมล กกลันเทียบ	341
31	การพัฒนาชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง Community Development under the Sufficiency Economy Philosophy. ประวิทย์ เอกเจริญสุข	353
32	ความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อพรรคก้าวไกล Move Forward Party's Political Popularity. ปรางทิพย์ มั่นธ, วิรุฬห์ พรหมจักร	361
33	เกษตรวิถีพุทธสู่เศรษฐกิจยุคใหม่เพื่อเกษตรกรรมยั่งยืน Buddhist Agriculture towards a New Economy for a Sustainable Agriculture. พระครูใบฎีกาธีรยุทธ ภูโคกหวาย, มนเทพ พรประภา, ทิพย์วรรณ สุพิเพชร, ณัฏฐกฤต อุดมผล	367

34	พุทธวิธีการสอน : การบูรณาการออกแบบการสอนภาษาไทย Buddhist Teaching Methods: Integrating Thai Language Teaching Design. พระปลัดสถาพร ปุ่มเป้า	381
35	การพัฒนาภาษาอังกฤษกับการเรียนรู้ของนิสิตบัณฑิตศึกษา มจร ตามแนว พุทธศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 The Development of English Language and the Learning Based on Buddhist in the 21st Century of MCU Graduate Students. พิพัฒน์ แก้วใส	397
36	รัฐประศาสนศาสตร์ในพระไตรปิฎก Public Administration in the Tripitaka. พระปลัดพระพงศ์ รัฐธมโม, พระมหาธวัชชัย ธมฺมรสี, ปิยวัช ละคร	411
37	แนวคิดชุดความรู้สื่อสร้างสรรค์ภาคภาษาอังกฤษของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ ในจังหวัดเชียงใหม่ Concept of English Creative Media Knowledge Materials of the Karen Ethnic Group in Chiang Mai. เฉลิมพงศ์ ทำงาน, เดชา ตาละนิ๊ก	425
38	พุทธธรรมการเรียนรู้วิถีพุทธในศตวรรษที่ 21 The Buddhist Dharma to create learning about Buddhist ways in the 21 st . อิสรพงษ์ ไกรสินธุ์, เอกรัตน์ มาผดุง	435
39	มาตรการยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม Strategic Measures for Cultural Tourism Development. นเรศร์ บุญเลิศ	445
40	การจัดการสุขภาวะและสวัสดิการโรงเรียนผู้สูงอายุโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง Management of Elderly Well-being and Welfare of Elderly School Through Monas fery-Centered which Temples were Central. คนอง วังผายแก้ว, พระเมธีวชิรคุณ, พระครูพิศาลสกรกิจ	457
41	ศึกษาวิเคราะห์บาปกรรมที่ปรากฏในธรรมพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก Analyze Misery from Bad Deeds that Appears in the Folk Dharma on the Subject of Mahavipaka. พระศักรินทร์ ปรีบุญสนธิ์	465

42	การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องข้อมูลคชนชุมชนบ้านแสลงโทนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแสลงโทนอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ Creating additional reading materials on folklore information of the Ban Salaeng Thon community For Grade 6 students at Ban Salaeng Tone School Prakhon Chai District Buriram Province. พิพัฒน์ภาสัน บุญเทียน, พระประวิทย์ อดตที่โป, ประพันธ์ ปริงประโคน	473
43	การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ Integrating Buddhist principles in learning management for schools for the elderly. เอกรัตน์ มาพะดุง, อิศรพงษ์ ไกรสินธุ์	485
44	จุดเด่น: ในสามัญญผลสูตรและอรรถกถา Highlights: In Samaññaphala Sutta and Atthakathā. กิจชัย วงศ์ราช, พระมหาณรงค์ วิจิตรธมโม, อรุณ สิทธิวงศ์	495
45	ภาวะผู้นำเชิงพุทธ Buddhist Leadership. เสกบัณฑิต โหม่งบัณฑิต, พัสกร อุณาภา	505
46	อิทธิบาท 4 กับการบริหารการจัดการองค์กรในศตวรรษที่ 21 Four Paths for Accomplishment for Management in the 21st Century. สมพงษ์ แซ่ท้อ, ประวิทย์ เอกเจริญสุข, พระสมภพ ธีรญาโณ (รักมิตร), พระพนันชัย กตตปญโญ (สิทธิชัย)	518
47	การสร้างวินัยทางการเงินเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา Creating Financial Discipline to Strengthen the Stability of Family According to Buddhist Principles. ปรัชญา บุตรสะอาด, สุขสร ทองที	532
48	เป้าหมายการพัฒนาชุมชนด้วยหลักพุทธธรรม Community Development Goals with Buddhist Principles. พระครูวินัยธรปณณภูริวัฒน์ จิตติยาโน	546
49	ธรรมาภิบาลในการบริหารวัดในพระพุทธศาสนา Good Governance in Buddhist Temple Administration. พระครูสุภัทกิจจานุการ, ปรัชญา บุตรสะอาด	557

50	การเมืองการปกครองเปรียบเทียบ : กรณีศึกษาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ สุโขทัยกับอยุธยา Comparative Government Politics: A Case Study of Sukhothai and Government Politics of Sukhothai King. พระใบฎีกาพงศ์ศักดิ์ รอดทะยอย ขนดีพลี, สิทธิกร พันศิริ	570
51	การประยุกต์ใช้หลักปาวณาในพระพุทธศาสนาเพื่อการบริหารองค์กร An Application of Pāvaranā Principles in Buddhism for Organizational Management. วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ, พระครูสุตสุตสุนทร, ชนกพร เล็กไพจิตร	585
52	รัฐประศาสนศาสตร์กระแสการก้าวขึ้นมาของผู้นำอายุน้อย New Generation Leader in Public Administration. ศิลาชัย หวังเจริญเวทย์	594
53	การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่ออุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี Water Resources Management for Industry and Tourism in Chonburi Province. พระมหาสุชาติ ธรรมกาโม, ประสาน เจริญศรี	606
54	การเสริมสร้างเครือข่ายของรัฐเอกชนและภาคประชาชนในการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำเพื่ออุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี Strengthening the network of state, private and public sectors in the management of water resources for industry and tourism in Chonburi. พระปลัดมนู ชานจาโร, ประสาน เจริญศรี	620
55	พุทธจริยศาสตร์กับปัญหากลับไปเสพยาเสพติดซ้ำหลังการบำบัดฟื้นฟู Buddhist Ethics and the Problem of Repeated Drug Addiction After Rehabilitation สุพรรณ ชูชื่น, พูนศักดิ์ กมล	632
56	พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็งในยุคโลกาภิวัตน์ Buddhism and the development of a strong learning society In the era of globalization. พระมหาตุ้ย ขนดีมโน, พระสมุห์พัฒนพงษ์ พุทธิวิไล, พระครูอุปถัมภ์ปริยัติโสภณ, พระสมุห์ตฤณภัทร จินตามโย, พระครูอุเทศธรรมสาทิส	641
57	การบริหารราชการแผ่นดินตามหลักสัพปรีธรรม 7 Government administration according to the principle of Sappurisadhamma 7. พระครูปลัดอำนาจ สุมโน (จิตรมโน), จักรี ศรีจารุเมธีญาณ	652
58	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ Local government organizations based on Buddhism. พระภุชณะ ฉนทกโร (วงษ์พรรษา), จักรี ศรีจารุเมธีญาณ	660

59	งานนิพนธ์ของพระมหากัจจนาในพระไตรปิฎก The Literary Works of Mahākaccāna in The Tripiṭaka พระมหาวิภูธรณ์ ญาณกิตติ (ศรีชัย)	667
60	การพัฒนาแพลตฟอร์มเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของเยาวราช Platform Developing for Increasing the Capacity of the Health Tourism Competition of Yaowarat. พงษ์ศิริ ภียโยติลชัย, เชิดพงษ์ วาณิชยานนท์, ยุภาวรรณ ดวงอินตา, วิลาวัณย์ วิเศษวัชร	684
61	การพัฒนาความสามารถการอ่านและเขียนคำพื้นฐาน โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านป่าบง The Development of Reading and Writing Ability in Basic Words by Using Brain-Based Learning of Grade 2 Students at Ban Pa Bong School. นู ปาหน่อง, อรรถพงษ์ ผิวเหลือง, เรณุกานต์ พงศ์พิสุทธิกุล	703
62	การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพจิตด้วยโปรแกรมความสุขเชิงจิตวิทยา 5 มิติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสุขของผู้ต้องขังสูงอายุ Developing A Model For Promoting Mental Health With A 5-Dimensional Psychological Happiness Program To Improve The Quality Of Life And Happiness Of Elderly Prisoners. ณัฐรา ม้วนสุธา, กันตภณ หนูทองแก้ว	714
63	ศึกษาความต้องการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี Study the Need for Information System for Internal Quality Assurance Management of Educational Institutions Affiliation Secondary Educational Service Area Pathum Thani. ศรีบุญ ศรีฟู, พิมลพรรณ เพชรสมบัติ	728
64	การพัฒนาความสามารถการอ่านและเขียนคำพื้นฐานโดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดเสาหิน The Development of Reading and Writing Ability in Basic Words by Using Brain-Based Learning of Grade 4 Students at Wat Sao Hin School. นุชนาฏ พงศ์ไพโรสกุล, อรรถพงษ์ ผิวเหลือง, ตรีชญา วิจิรินทร์ตา	733
65	อาชญากรรมแก๊งคอลเซ็นเตอร์ในสังคมไทยยุคดิจิทัล Call Center Crimes in Thai Society in the Digital Age. พระณัฐวุฒิ พันทะลี, มนต์เทียน มนตราภิบุลย์, อาทิตย์ ผ่านพูล, อภิชาติ เหม้อยไธสง, ณฐธร เจือจันทร์	743

66	การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาและทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิค KWL Plus บูรณาการจรรยาบรรณวิชาชีพครู ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนศรีวิทยา	757
	Development of Learning Achievement in Social studies and Analytical Thinking Skill by 5E Inquiry Learning Management together with KWL Plus Technique integration Code of Ethics of Teaching Profession of Mattayomsuksa 3 Students at the Suansriwittaya School. ภานุวัฒน์ นวลพลับ	
67	การพัฒนาความสามารถการอ่านและเขียนคำพื้นฐานโดยใช้กระบวนการบันได 6 ขั้น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าบง	775
	The Development of Reading and Writing Ability in Basic Words By Using six steps Learning process of Grade 4 Students At Ban Pa Bong School. กานดาพร อนันต์หงสา, อรรถพงษ์ ผิวเหลือง, เรณุกานต์ พงศ์พิสุทธิกุล	
68	การพัฒนาโปรแกรมชะลอไตเสื่อมด้วยศาสตร์แพทย์แผนไทยในผู้ป่วยที่มีภาวะไตเสื่อม โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 17 จังหวัดสุพรรณบุรี	786
	Developing a program to slow down kidney deterioration using Thai traditional medicine in high levels of kidney deterioration The 17th Somdej Phrasangkrach Hospital Suphanburi Province. ผาณิต เขียมสวัสดิ์	
69	ทวารวดีเมืองโบราณนครปฐม: เส้นทางย้อนรอยศิลปะ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม	795
	Nakhon Pathom the Ancient City of Dvaravati: A Retracing Route, Art, Language, Religion, and Culture. ภูมิภควิชญ์ ภูมิพงศ์ศุข, โยตะ ชัยวรมันกุล	
70	ผลของการใช้สื่อออนไลน์ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของวัยรุ่นตอนปลาย	814
	Effects of using Social Media on Behavioral Changes in Late Adolescence. ธณัฐชนันท์ ปิ่นพงค์, ณัฏฐา ม้วนสุธา	
71	การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน	830
	Applying Buddhist Dhamma Principles to People's Lives. พระครูเขมพัชรากร ไทยเยี่ยมวงศ์, ณัฏฐา ม้วนสุธา	
72	การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการสมานฉันท์เพื่อสร้างสังคมสันติสุข	845
	Applying Buddhist Principles to Create Reconciliation to Create A Peaceful Society. พระครูวินัยธรพิทยา จันทนเสถียร, ณัฏฐา ม้วนสุธา	

73	การสร้างเสริมสังคมคุณธรรมของประชาชนตามแนวพระพุทธศาสนา The Promotion of the Moral Society of the People According to Buddhism. พระปลัดเกียรติศักดิ์ ปญญาเมธี (คณานัน), ญาณฐา ม้วนสุธา	862
74	พระสงฆ์กับงานสังคมสงเคราะห์ในชุมชน The Monks and Social Work in the Community. ศุภกาญจน์ เอกบุตร, ญาณฐา ม้วนสุธา	876
75	การฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังตามแนวพระพุทธศาสนา Rehabilitation Of Behavior of Prisoners According to Buddhism. ธวัตรชัย มุสิกยะ, ญาณฐา ม้วนสุธา	889
76	องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา Components of Transformative Leadership for Secondary School Administrators. นิสสรณ์ กิริติพัฒน์พร, พิมลพรรณ เพชรสมบัติ	903
77	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมหัวโขน: กรณีศึกษา ชุมชนเขตหลักสี่ Community Participation in Preserving the Khon Masks art and Culture: A Case Study of the Laksi Community. ศรันพร พงศ์ศรีโรจน์, นิศาภรณ์ แสงสกุล	916
78	แนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี Guidelines for School Administration based on Good Governance under the Office of Secondary Education Service Area, Pathum Thani. พยุศักดิ์ จินดาศรี, พิมลพรรณ เพชรสมบัติ	924
79	การยกระดับคุณค่าผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัด สุพรรณบุรี Upgrading the Product Value of the Enterprise Group to the Community Product Standard, Suphanburi Province. พระครูโสภณวิธานวัตร	935
80	การสาธารณสุขตามหลักการทางพระพุทธศาสนา Buddhist Concepts for Public Health. พระทรงวิทย์ ธมฺมโชโต	952
81	การประยุกต์ใช้สมุนไพรในงานสาธารณสุขของประเทศไทย Application of herbs in Public Health in Thailand. พระนิกร กรุณกรุด, เอกมงคล เพ็ชรวงษ์	965

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1
จัดโดยวิทยาลัยสงฆ์พุทธมณฑลบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสถาบันเครือข่าย (วันที่ 30 กันยายน 2566)

82	เปรียบเทียบสิกขาบทปาจิตติยของพระพุทธศาสนามหายานกับพระพุทธศาสนาเถรวาท Comparison of the Pacittiya Rules of Mahayana Buddhism and Theravada Buddhism. พระครูภัทรกิตติสาร, พระสุเทพ สุตธมฺโม	976
83	การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พุทธศิลป์ Raising Awareness in Preserving Buddhist Art. พระชาณี ขนติสมฺปนฺโน, พระทรงวิทย์ ธมฺมโชโต	992
84	ศึกษาชีวิตนางสุชาดาในพระพุทธศาสนา Study the Life of Mrs. Suchada in Buddhism. พระสุรศักดิ์ จิตเมโธ	1009
85	พุทธรัฐศาสตร์กับการพัฒนาสังคมโลกในยุคดิจิทัล Buddhist Political Science and the Development of Global Society in the Digital Age มะลิ ทิพย์ประจง, บุญยืน งามเปี่ยม, พระครูปริยัติคณานุรักษ์ สุวิชาโน (ศรีสมงาม), เกษม ประอาจ	1017

แนวคิดการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่

Design Concept of a Learning Center for the Pga K'nyau Ethnic Group in Chiang Mai Province

¹พระครูสิริบรมธาดพิทักษ์, ²ศรีสกุล ชัยเวียง, ³ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์,

⁴เดชา ตาละนีก, ⁵นฤภรณ์ วรายุทธโยติกุล

¹Phrakru Siriboromdhatuphithak, ²Srisakun Chaiwiang, ³Tipaporn Yesuwan,

⁴Decha Talanuek, ⁵Narueporn Warayutkotikul

^{1,2,3,4}วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

⁵โรงเรียนหนองมะจับ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 2

^{1,2,3,4}Chiang Mai Buddhist College, Mahachulalongkomrajavidyalaya University,
Chiang Mai Campus

⁵Nongmachap School, Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 2

⁴Corresponding author, e-mail: decha.tal@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

ศูนย์การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่ เราจำเป็นต้องคำนึงถึงแนวคิดการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของกลุ่มเหล่านี้เพื่อให้การพัฒนามีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

การออกแบบและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในจังหวัดเชียงใหม่เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญเนื่องจากการศึกษาและการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาและการเจริญของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ในสังคมในปัจจุบันและในอนาคต แนวคิดการออกแบบศูนย์การเรียนรู้นี้มุ่งเน้นการรับฟังและคำนึงถึงความคิดเห็นและความต้องการของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ ซึ่งส่งผลให้การออกแบบมีความเหมาะสมและเป็นไปตามสิ่งที่ต้องการจริงๆ

ศูนย์การเรียนรู้ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้สร้างโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางการศึกษาให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ โดยใช้วิธีการที่มีการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมและการเรียนรู้ทางการศึกษาที่ใช้ประสบการณ์จริงในชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ นอกจากนี้ยังมีการใช้เทคโนโลยีและการเรียนรู้ในการสนับสนุนกระบวนการการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับการทำให้การเรียนรู้มีความสนุกสนานและน่าตื่นเต้น ศูนย์การเรียนรู้นี้มีเป้าหมายในการสร้างองค์ความรู้และ

ทักษะที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงาน และเป็นฐานในการส่งเสริมความเข้มแข็งและการเจริญเติบโตของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในอนาคต

คำสำคัญ: ศูนย์การเรียนรู้, ชาติพันธุ์ปกาเกอญอ, จังหวัดเชียงใหม่

Abstract

The learning center is important in promoting education and developing knowledge of the Pga K'nyau ethnic group in Chiang Mai Province. We need to consider appropriate learning center design ideas that suit the environment and needs of these groups to ensure sustainable and effective development.

The design and development of a learning center for the Pga K'nyau ethnic group in Chiang Mai Province is an important idea because education and learning play an important role in promoting the development and prosperity of this ethnic group in society today and in the future. The design concept of this learning center focuses on listening to and taking into account the opinions and needs of the Pga K'nyau ethnic group. This results in the design being appropriate and in accordance with what is really desired.

This learning center was created to create learning opportunities and develop educational skills for the Pga K'nyau ethnic group and using a method that integrates cultural learning and educational learning that uses real experiences in the daily life of this ethnic group. In addition, technology and learning media are used to support the learning process. We focus on making learning fun and exciting. This learning center aims to create knowledge and skills that can be used in daily life and work and as a base for promoting the strength and growth of the Pga K'nyau ethnic group in the future.

Keywords: Learning centre, the Pga K'nyau ethnic group, Chiang Mai Province.

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีกลุ่มคนหลากหลายรวมตัวอาศัยอยู่ร่วมกันมายาวนาน ความหลากหลายบนความแตกต่าง ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม หรือกลุ่มชาติพันธุ์ จะเห็นได้ว่าบนพื้นที่ในประเทศไทยจะมีกระจายอยู่ทั่วภูมิภาค หากจะกล่าวว่า “สยาม” ก่อกำเนิดขึ้นจากชาติพันธุ์ที่หลากหลาย เมื่อมีชาติพันธุ์ที่หลากหลายสยามจึงเป็นไทยแท้ในทุกวันนี้ นอกจากนี้ในประเทศไทยยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นกลุ่มชนที่สืบเนื่องทางประวัติศาสตร์กับสยามมายาวนาน ตั้งแต่เมื่อครั้งอดีตหลายร้อยปีล่วงมาแล้ว เมื่อมีชาติพันธุ์ที่หลากหลาย สยามจึงมีความหลากหลายที่ไม่เหมือนกับประเทศอื่นๆ ทั้งในด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและศาสนา ล้วนมีความหลากหลาย จนก้าวสู่ยุคไทยแท้แล้วกระจายตัวอยู่ในภาคต่างๆ ของประเทศไทย ซึ่งหากเราจะจำแนกชาติพันธุ์ออกตามกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละภูมิภาคจะ

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1

จัดโดยวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสถาบันเครือข่าย (วันที่ 30 กันยายน 2566)

แบ่งได้ดังนี้ คือ ภาคเหนือ ได้แก่ ไทยวน ไทลื้อ ไทใหญ่ ไทเขิน ไทยอง ลาวกาว กะเหรี่ยง ม้ง เย้า อาข่า มูเซอ ลัวะ ถิ่น ชมุ จินฮ้อ ตองซุ ปะหล่อง ตองเหลือง ของ ภาคกลาง ได้แก่ ไทยเชื้อสายจีน มอญ ไททรงดำ ไทพวน ลาวครั่ง ลาวแง้ว ลาวหลวงพระบาง ลาวกา ลาวตี้ ลาวเวียง โซ่ง ฉัยกูร (ชาวบน) ชาวเร กะเหรี่ยง ภาคอีสาน ได้แก่ ไทลาว ไทโคราช ลาวครั่ง ลาวหลวงพระบาง ลาวเวียง ไทพวน ภูไท แสก บรู กูย (ส่วย) ฉัยกูร (ชาวบน) ถิ่น (เลย) ญ้อ (โซ่) โย้ย เขมรถิ่นไทย ไทยวน ญอ กระเลิง ภาคใต้- เปอรานากัน (บาบ๋า- ย่าหยา จีนผสมมลายู) ชัมซัม มลายู มอแกน มอแกลน อูรักละไวย ซาไก ของ ชาว ภาคตะวันออก-ของ กระซอ (Le Siam, 2565)

การศึกษาดินแดนล้านนา มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทมากายที่อาศัยและกระจายกันอยู่อย่างหลากหลายตามพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ซึ่งลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงหรือชนเผ่าเหล่านี้ เป็นกลุ่มคนที่มีความผูกพันและเคารพพระภูมิต่อแผ่นดิน ป่าไม้ สายน้ำและขุนเขา เป็นผู้ใช้ชีวิตสัมพันธ์กับธรรมชาติ มีความเข้าใจและได้สั่งสมความรู้เกี่ยวกับเรื่องป่าไม้ น้ำ จนกลายเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมา โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่เรียกตนเองว่า “ปกากะญอ” กลุ่มนี้จะเป็นเอกลักษณ์ของการดำรงความเป็นเผ่าพันธุ์ได้อย่างโดดเด่น เนื่องจากจะมีความชัดเจนในการปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรมของตนเอง มีวิถีการดำรงชีวิตที่อยู่กับป่า และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง มีความสัมพันธ์กับดิน น้ำ ป่า มาอย่างยาวนาน มีภูมิปัญญาในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” ก็ยังเป็นกลุ่มคนที่มีความมั่นคงน้อยที่สุด” นั้น หมายถึงว่า กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย ชาติความมั่นคงขั้นพื้นฐาน นั่นคือ “ชาติความมั่นคงของมนุษย์” ทั้งนี้ หากกล่าวถึงความมั่นคงของมนุษย์ในการดำรงชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ยังมีสภาพยากจน มีความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ โดยส่วนใหญ่ทำการเกษตรแบบดั้งเดิมอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก และขาดภูมิคุ้มกันในอาชีพเกษตรกรรม โดยมีปัญหาและข้อจำกัดในเรื่องที่ดินทำกิน อาจพบเจอปัญหาทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ตลอดจนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การเกิดภัยพิบัติบ่อยครั้งจนส่งผลกระทบต่อพื้นที่การเกษตร รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมไปสู่ความทันสมัยมากขึ้น ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลง บางส่วนปรับตัวไม่ทันจนประสบปัญหาต่างๆ (ฉัฐวัฒน์ ชัชวาลย์ภักดี, 2563)

ถึงแม้ประเทศไทยจะประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อมาเยียวยารักษา กลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำ ตลอดจนลดความเหลื่อมล้ำสร้างความเป็นธรรมในสังคม ดังเช่นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เน้นการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา คือ 1. เพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุดให้สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐและมีอาชีพ 2. กระจายการให้บริการภาครัฐทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมและทั่วถึง 3. เสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สรุปยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12, 2565) อย่างไรก็ตามจากการ

ดำเนินการพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจจนขาดความสมดุลและขาดบูรณาการ เกิดการกระจุกตัวของความมั่งคั่งและโอกาสอันนำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำในสังคมและเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั้งคิด จึงเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน อันนำไปสู่ความขัดแย้งและความไม่มั่นคง บั่นทอนศักยภาพการพัฒนาของประเทศและคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนั้นการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพที่มีความมั่นคงและยั่งยืน จึงเป็นโจทย์ท้าทายทางสังคมที่ต้องอาศัยองค์ความรู้จากการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ โดยมุ่งยกระดับความมั่นคงของมนุษย์ (โดยเฉพาะความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคมของพลเมือง) ความสมานฉันท์ทางสังคม การยอมรับเป็นสมาชิกในสังคมที่มีสิทธิเสมอภาค (ยอมรับความแตกต่างหลากหลายในมิติต่างๆ เช่น ชาติพันธุ์ ศาสนาและความเชื่อ ความคิดทางการเมือง ฯลฯ) และการเสริมพลังทางสังคมเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและในทุกภูมิภาค ในประเทศไทยควรมีการเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอำเภอถ้ำก๊วยนิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอำเภอที่มีความเข้มแข็งในเรื่องของความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูงอีกทั้งประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 95 เป็นกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) สะกอ โครงสร้างทางสังคมของชาวกะเหรี่ยง ถือว่าเป็นโครงสร้างที่เข้มแข็งทางด้านความสัมพันธ์ทางด้านเชื้อชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างทางด้านประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อ ซึ่งถือว่าเป็นโชติที่ยึดเหนี่ยวให้ชาวปกากะญอรวมตัวกันเป็นเอกภาพทางด้านความคิดและวิถีชีวิต อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดการพัฒนาโดยไม่ได้เกิดจากรูปแบบบูรณาการ และไม่ได้เกิดจากการมีส่วนร่วม ย่อมมีผลกระทบและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กระแสค่านิยมเข้ามา เกิดความต้องการสร้างฐานะความเป็นอยู่บางอย่างเปลี่ยนแปลงไป ต่างจากอุปนิสัยของชาวกะเหรี่ยง ผู้ที่รักความสมถะ ส่งผลในเชิงกายภาพบ้านเรือนมีการขยายขยายตัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการการปรับตัวไปตามปัจจัยที่เข้ามากระทบ (มริษฎดา สมใจมาก, 2563)

จากความสำเร็จและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนั้น การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาถึงความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอเพื่อยกระดับความเป็นชุมชนน่าอยู่ (Smart Community) โดยการบูรณาการแบบมีส่วนร่วม นำไปสู่ต้นแบบของการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม การสืบสาน และการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน และเป็นการเก็บรวบรวมความหลากหลายทางด้านคติความเชื่อและเป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนและเพื่อประชาชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางภูมิปัญญาชาติพันธุ์ให้เป็นภูมิปัญญาของชาติ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งการศึกษานักวิชาการในประเทศและต่างประเทศต่อไป

การเรียนรู้ทางสังคม

การเรียนรู้ทางสังคมที่เสนอโดย อัลเบิร์ต แบนดูรา Albert Bandura เน้นความสำคัญของการสังเกตการสร้างแบบจำลองและเลียนแบบพฤติกรรมทัศนคติและปฏิกิริยาทางอารมณ์ของผู้อื่น. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมพิจารณาวิธีการทั้งปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและความรู้ความเข้าใจมีปฏิสัมพันธ์กับอิทธิพลต่อการเรียนรู้และพฤติกรรมของมนุษย์อัลเบิร์ต แบนดูรา (ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของบันดูราและวอลเตอร์ (Bandura & Walters, 2565) ได้ให้แนวคิดว่าการเรียนรู้ด้วยการสังเกตจากบุคคลหรือจากต้นแบบนั้นทำให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านปัญญาซึ่งไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายนอกอย่างเดียว แต่เกิดจากตัวแปรภายในบุคคล ดังนั้น ทฤษฎีการเรียนรู้จึงต้องรวมสิ่งที่เป็นตัวแปรการเรียนรู้ภายในบุคคลด้วย การเรียนรู้ทางสังคมนั้นเกิดจากการสังเกตจากต้นแบบ สัญลักษณ์ และทุกสิ่งทุกอย่างในสังคม ซึ่งการเรียนรู้ทางสังคมด้วยการสังเกตจากตัวแบบตามแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มนี้ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) สิ่งที่เราเรียนรู้ของมนุษย์ คือ สิ่งที่มีสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ บุคคลเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรม ความรู้ที่บุคคลเรียนรู้กลายเป็นความเชื่อที่มีผลในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เมื่อบุคคลเรียนรู้ว่าเหตุการณ์ใดส่งผลต่อเหตุการณ์อื่นอย่างไร เมื่อประสบเหตุการณ์นั้นอีกครั้งทำให้มนุษย์มีความคาดหวัง (Expectancy) เกี่ยวกับเหตุการณ์หนึ่งได้ ทำให้เกิดความดีใจความวิตกกังวล หรือความกลัวล่วงหน้า เมื่อเรียนรู้เงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมหนึ่งกับผลของการกระทำ ทำให้สามารถคาดหวังเกี่ยวกับการผลที่ตามมาเมื่อได้ทำพฤติกรรมหนึ่งสิ่งที่เรียนรู้ในทฤษฎีนี้จึงเป็นความรู้และความเข้าใจว่าอะไรสัมพันธ์กับอะไร และเป็นผลของการสังเกตของผู้เรียนเอง

2) วิธีการเรียนรู้ ส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ของบุคคลนั้นเกิดจากประสบการณ์ตรง (Direct Experience) ของตนเอง และเนื่องจากมนุษย์สามารถเรียนรู้ได้จากการสังเกต ดังนั้นการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นและผลกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่บุคคลเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยการสังเกต (Observational Learning) มีความสำคัญต่อบุคคลในการกำหนดพฤติกรรมและการกำหนดความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ผู้ที่ช่างสังเกตและช่างคิดจะสามารถเข้าใจได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ชอบสังเกต นอกจากนั้นบุคคลยังสามารถเรียนรู้ด้วยการถ่ายทอดทางสัญลักษณ์ จากคำบอกเล่า การสนทนา ทำให้บุคคลเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว

3) ความเชื่อ ซึ่งเกิดจากผลของการเรียนรู้ว่ามีความเชื่อที่อะไรสัมพันธ์กับอะไรอย่างไร ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง ความเชื่อซึ่งเกิดจากความบอกเล่าของผู้อื่นโดยเฉพาะคำบอกเล่าที่สามารถโน้มน้าวจิตใจและมีความน่าเชื่อถือสูงแต่ไม่สามารถทดสอบหาความจริงได้ ความเชื่อของมนุษย์มีพลังในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ จะเห็นได้จากตัวอย่างของการยอมอดทนต่อความทุกข์ยากลำบากด้วยความเชื่อว่าจะทำให้มีความสุขในอนาคต การยอมตายเพื่อชีวิตที่ดีในภพต่อไป เป็นต้น

4) การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญา (Cognitive Control) เพราะมนุษย์มีความคิดและมีความสามารถใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งต่างๆ ที่ตนเรียนรู้ บุคคลจึงสามารถที่จะนำสัญลักษณ์มาไตร่ตรองทำให้สามารถมองเห็นวิธีการที่จะทำให้เกิดผลกรรมตามที่ปรารถนา และมองเห็นวิธีที่จะหลีกเลี่ยงผล

กรรมที่เลวร้าย และสามารถคิดในเชิงประเมิน ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง และนำไปสู่การบังคับบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติตามที่ตนเองตั้งใจเอาไว้

5) จริยธรรม หมายถึง กฎ (Rule) สำหรับการประเมินพฤติกรรม เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกมา การจำแนกแยกแยะ การประเมิน และการตัดสินใจทางจริยธรรม ซึ่งกฎเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมถือว่า การตัดสินใจทาง จริยธรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่แต่ละคนคิดว่าเกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ที่อาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนี้มีจำนวนมากจะต้องคำนึงถึงลักษณะของพฤติกรรมและผลที่เกิดตามมาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวว่าเป็นอย่างไร สภาพแวดล้อมของการกระทำนั้นว่าเป็นอย่างไร ความรู้สึกของผู้กระทำคิดว่าได้รู้สึกสำนึกผิด หรือจำนวนบุคคลและประเภทบุคคลต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำและปัจจัยอื่น

6) การบังคับตนเอง (Self-regulation) องค์ประกอบของการบังคับตนเองนั้นเกิดจากการเรียนรู้ทั้งโดยตรงและการสังเกตตัวอย่างผู้ใหญ่ที่แสดงตัวอย่างของการตั้งมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติไว้สูง และจะแสดงความพึงพอใจในตนเองเมื่อตนสามารถทำตามมาตรฐานที่ตนตั้งไว้เท่านั้น ก็จะมีผลให้เด็กได้เห็นแบบอย่าง และถ้าผู้ใหญ่มีเงื่อนไขที่จะให้แรงเสริมแก่เด็กก็ต่อเมื่อเด็กตั้งมาตรฐานต่ำหรือเมื่อเด็กขาดความพยายามก็จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะบังคับตนเองด้วยการตั้งมาตรฐานที่ค่อนข้างสูงให้กับตนเอง บังคับตนเองด้วยการประเมินพฤติกรรมตนเอง และบังคับตนเองด้วยการรู้สึกมีปฏิกิริยาต่อตนเอง

จากการศึกษาด้วยการสังเกตตัวต้นแบบนั้น แบนดูราได้แบ่งกระบวนการสังเกตออกเป็น 4 ส่วน คือ

1) กระบวนการสร้างความสนใจ (Attentional Processes) เป็นการสร้างความสนใจที่เกิดจากตัวต้นแบบอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งจะต้องมีเป็นต้นแบบที่ได้รับความสำเร็จ ความสง่างาม อำนาจ และคุณสมบัติที่ดีอื่นๆ

2) กระบวนการเก็บไว้ในความทรงจำ (Retention Processes) เมื่อบุคคลเลียนแบบจากตัวต้นแบบนั้นจะต้องอาศัยการสังเกต ใช้ความจำกริยา อากาการ ทำทางหรือสัญลักษณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างโดยใช้สิ่งเร้าอย่างต่อเนื่อง (Stimulus Contiguity) ซึ่งสิ่งเร้านั้นควรเป็นสิ่งที่เร้าทางสายตา

3) กระบวนการทักษะการผลิตซ้ำ (Motor Reproduction Processes) เป็นการเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวต้นแบบอย่างคล่องแคล่ว ซึ่งบุคคลจะต้องมีทักษะทางการเคลื่อนไหวที่ดี บางครั้งการใช้วิธีการสังเกตแต่เพียงอย่างเดียวจะช่วยให้บุคคลได้รับทราบรูปแบบใหม่ (New Pattern) เพื่อตอบสนองต่อ แต่อาจจะไม่สามารถที่จะเลียนแบบได้ ดังนั้นจะต้องพัฒนาทางด้านทักษะและเกิดการฝึกหัดด้วย

4) กระบวนการเสริมแรงและสร้างแรงจูงใจ (Reinforcement and Motivational Processes) ซึ่งการเรียนรู้ที่นั้นเกิดจากการแยกแยะและการแสดงออกของการตอบสนองใหม่บุคคลอาจสังเกตตัวต้นแบบและสามารถแสวงหาความรู้ใหม่ได้ซึ่งบางคนอาจไม่สามารถตอบสนองได้ การแสดงออกนั้นจะขึ้นอยู่กับตัวแปรทางด้านการเสริมแรงและการสร้างแรงจูงใจการเสริมแรงนั้นอาจมาจากการเสริมแรง

โดยตรง (Direct Reinforcement) การเสริมแรงจากตัวต้นแบบหรือตัวแทน (Vicarious Reinforcement) และการเสริมแรงด้วยตนเอง (Self-reinforcement)

ดังนั้น ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจึงเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และพฤติกรรมทางสังคมซึ่งเสนอว่าพฤติกรรมใหม่สามารถได้มาจากการสังเกตและเลียนแบบผู้อื่น มันระบุว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการความรู้ที่เกิดขึ้นในบริบททางสังคมและสามารถเกิดขึ้นได้อย่างหมดจดผ่านการสังเกตหรือการเรียนการสอนโดยตรงแม้ในกรณีที่ไม่มีการทำสำเนาหรือมอเตอร์โดยตรงการเสริมแรง นอกเหนือจากการสังเกตพฤติกรรมแล้วการเรียนรู้ยังเกิดขึ้นจากการสังเกตรางวัลและการลงโทษซึ่งเป็นกระบวนการที่เรียกว่าการเสริมแรงแทน เมื่อพฤติกรรมบางอย่างได้รับการตอบแทนอย่างสม่ำเสมอก็มักจะยังคงมีอยู่ในทางกลับกันหากพฤติกรรมบางอย่างถูกลงโทษอย่างต่อเนื่องก็มักจะยุติลง ทฤษฎีนี้ขยายไปสู่ทฤษฎีพฤติกรรมดั้งเดิมซึ่งพฤติกรรมถูกควบคุมโดยการเสริมกำลังเท่านั้นโดยให้ความสำคัญกับบทบาทที่สำคัญของกระบวนการภายในต่างๆ ในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้

ความหมายของศูนย์การเรียนรู้

ในกระบวนการศึกษาวิจัย เรื่องศูนย์การเรียนรู้ ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า ศูนย์การเรียนรู้ไว้หลายท่าน แต่ละท่านได้กล่าวถึงความหมายของ ศูนย์การเรียนรู้ มีทั้งเหมือนกัน และแตกต่างกัน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ในเรื่องศูนย์การเรียนรู้จากเอกสารนักวิชาการหลายท่านจากการศึกษาเอกสารในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการจากราชบัณฑิตยสภา, สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, กรมการศึกษานอกโรงเรียน, กิดานันท์ มะลิทอง, อุดม เขียวแก้ว, อรรถวิทย์ ณ ตะกั่วทุ่ง, ชัยยงค์ พรหมวงศ์, บุญส่ง บุญทศ, สุกฤตา จันทรวิมล, นคร ดั่งคะพิภพ, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, ปรียานุช พิบูลสราวุธ, Benson, P., Dickinson, L., Garder, D. & Miller L., ยูเนสโก (UNESCO) ที่จะได้ให้ความหมายของศูนย์การเรียนรู้พอสังเขปดังนี้

ราชบัณฑิตยสภาให้ความหมายของคำว่า ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 โดยแยก คำออกเป็น 2 คำ คือ คำว่า ศูนย์ (center) และ การเรียนรู้ (learning) ศูนย์ แปลว่า (น.= คำนาม) จุดกลาง, ใจกลาง, แหล่งกลาง, แหล่งรวม เช่น ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์หนังสือ ศูนย์รวมข่าว เป็นต้น และมีลูกคำของ “ศูนย์-, ศูนย์” คือ ศูนย์ภาพ ศูนย์ข่าว ศูนย์กลาง ศูนย์การค้า ศูนย์ชุมชน ศูนย์ถ่วง ศูนย์บริการสาธารณสุข ศูนย์พาหุ ศูนย์สัมบูรณ์, ศูนย์สูตร ศูนย์หน้า ศูนย์เยาวชน เป็นต้น

เรียนรู้ แปลว่า (ก.= กริยา) เข้าใจความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยประสบการณ์. แม้คำของ “เรียนรู้” คือ เรียน ซึ่งหมายถึง เข้ารับความรู้จากผู้สอน, รับการฝึกฝนอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจหรือความชำนาญ เช่น เรียนหนังสือ เรียนวิชาความรู้, ฝึกให้เกิดความรู้ความเข้าใจจนเป็นหรือมีความชำนาญ เช่น เขาเรียนแก้พัดลมด้วยตนเอง

ฉะนั้น ศูนย์การเรียนรู้ในความหมายของพจนานุกรมฉบับนี้ จึงหมายถึง แหล่งรวมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยประสบการณ์ หรือแหล่งรวมของความรู้ แหล่งรวมของการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจหรือความชำนาญ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) บุญส่ง บุญทศ กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้ คือ สถานที่ที่มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ มีบริการสื่อ การเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียน มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนและมีบุคลากร อำนวยความสะดวก มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนให้ กว้างขวางทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยกิจกรรมต่างๆ จะสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน กลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชนและทันต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ (บุญส่ง บุญทศ, 2543)

สรุปได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ คือ เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนประสบการณ์เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้เป็นศูนย์เรียนรู้บนวิถี ชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์เป็นแหล่งศึกษาหา ความรู้ด้วยตนเอง ตลอดเป็นศูนย์ประสานงานให้คำปรึกษาและให้ความรู้กลุ่มเป้าหมาย และเป็นแหล่งรวมของความรู้ เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้

ประเภทของศูนย์การเรียนรู้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้กล่าวว่า ประเภทของศูนย์การเรียนรู้สามารถแบ่งได้หลายอย่าง แต่ที่พบบ่อยมากมี 4 ประเภท คือ ศูนย์การเรียนรู้เอกเทศ ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียน ศูนย์การเรียนรู้ระบบการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สามารถกล่าวได้ดังนี้

1) ศูนย์การเรียนรู้เอกเทศ เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่แยกเป็นอิสระจากห้องเรียน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ครู เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ใช้เป็นห้องปฏิบัติการ ศูนย์การเรียนรู้นี้จะสร้างบรรยากาศของการเรียนการสอนให้คล้ายคลึงกับสภาพจริง เพื่อให้ครูหรือนิสิตฝึกสอนได้ทดลองแนวความคิดใหม่ๆ ก่อนที่จะนำไปใช้ใน ห้องเรียนจริง

2) ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียน การดัดแปลงห้องเรียนธรรมดาโดยจัดเป็นศูนย์วิชาการต่างๆ ไว้ที่ผนังห้อง หรือมุมห้อง โดยมีสื่อการสอนให้นักเรียนได้ศึกษาหรือค้นคว้าตามวิธีการต่างๆ เช่น ศูนย์ศิลปะ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์สังคมศึกษา ฯลฯ ศูนย์เหล่านี้ครูยังไม่ได้ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการ สอนอย่างจริงจัง นักเรียนหาความรู้จากศูนย์เหล่านี้ในเวลารว่างเป็นส่วนใหญ่ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียน นี้ภายหลังได้พัฒนา มาเป็นห้องเรียนแบบเปิดหรือห้องเรียนรายบุคคล

3) ศูนย์การเรียนรู้ระบบการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ เป็นระบบการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมที่จัดขึ้นในห้องตามปกติโดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 4-6 กลุ่ม กลุ่มประมาณ 5-12 คน (จำนวนที่เหมาะสมที่สุดคือ 5-8 คน) ให้เข้าเรียนในศูนย์กิจกรรมการเรียนต่างๆ ซึ่งมีเนื้อหาต่างกันไป การเรียนในศูนย์ต่างๆ ใช้เวลาประมาณศูนย์การเรียนรู้ละ 15-20 นาที ในขณะที่เดียวกันเมื่อเสร็จจากศูนย์การเรียนรู้ที่หนึ่งก็เลื่อนไปเรียนศูนย์การเรียนรู้ถัดไปหมุนจนครบทุกศูนย์

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1
จัดโดยวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสถาบันเครือข่าย (วันที่ 30 กันยายน 2566)

4) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ สถานศึกษาที่เปิดโอกาสให้บุคคลทุกวัยไม่ว่าจะเป็นเด็กเล็กหรือผู้สูงอายุเข้าศึกษาหาความรู้ได้ นักเรียนอาจจะเรียนจากโปรแกรมการสอนซึ่งจัดไว้ในรูปของชุดการเรียนการสอนรายบุคคล โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานที่ปรึกษาโดยสรุป รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิดและลักษณะของศูนย์การเรียนรู้เอกเทศ ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียนและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมาผสมผสานกันนำมาใช้ในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง (ชาตรี เกิดธรรม, 2545) การจัดศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่สถานศึกษา (Institution Based) จัดตั้งขึ้นในลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการศึกษา เช่น ภายในโรงเรียนโดยกระทรวง การศึกษาหรือประเภทสถาบันการศึกษาระดับท้องถิ่น องค์ความรู้ในศูนย์การเรียนรู้จึงมีลักษณะที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านและเขียนโดยส่งเสริมให้เกิดการฝึกฝนในการค้นหาคำความรู้ นำไปสู่การประยุกต์ในสถานการณ์ต่างๆ ศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน (Integrated Based) เป็นลักษณะศูนย์ การเรียนรู้ในเชิงให้ข้อมูลซึ่งมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานดังกล่าวซึ่งเป็นความสนใจในความเฉพาะของตัวองค์กรและหน่วยงาน ยกตัวอย่างเช่น ค่ายทหาร, เรือนจำ, สถานีอนามัย, บริษัทขนส่ง จำกัด, โรงงานและในสถานประกอบการ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นลักษณะการรับรู้ของข้อมูลเพื่อนำไปส่งเสริมความรู้มุ่งเน้นองค์ความรู้โดยตัวบุคคล ศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่ชุมชน (Community Based) มีลักษณะร่วมของชุมชน คือ มุ่งเน้น การมีปฏิสัมพันธ์ของผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่เป็นเสมือนสถาบันครอบครัวและจุดรวมตัวของลูกบ้าน โดย อาจจะเป็นเพียงพื้นที่ประชุมหรืออ่านหนังสือเพิ่มพูนความรู้ ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนแออัด วัด สภา ตำบล มัสยิดและโบสถ์ เมื่อเกิดการรวมตัวแล้วองค์ความรู้ในสถานที่จะเป็นตัวช่วยให้เกิดการพัฒนาไปพร้อมๆ กัน (สุกฤตา จันทรมล, 2545)

องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้

องค์ประกอบหลักที่สำคัญที่องค์กรจะต้องพิจารณาเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) ผู้ให้บริการในศูนย์การเรียนรู้ 2) ช่องทางการเรียนรู้ 3) กระบวนการติดตามผลการเรียนรู้ (อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์, 2552) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการดำเนินกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ไว้ 4 ประการ คือ 1) บทบาทของผู้สอน 2) บทบาทของผู้เรียน 3) ชุดการสอน และ 4) การจัดห้องเรียนห้องเรียน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2555)

ศูนย์การเรียนรู้ของประเทศไทยในปัจจุบันที่เหมาะสมที่สุด สำหรับสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ควรมีการดำเนินการในองค์ประกอบเรื่องต่อไปนี้ว่าเป็นระบบ คือ

- 1) มีหนังสือพิมพ์รายวันหลายฉบับ
- 2) มีหนังสือจำนวนมากเพียงพอเหมาะสมตามสภาพของชุมชน
- 3) มีคู่มือประกอบการเรียน
- 4) มีสื่ออื่นๆ ตามความเหมาะสม
- 5) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 6) มีการจัดกิจกรรมของชุมชน

7) มีการประสานงานเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน

พนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ไว้ในหลักคิดที่ว่า องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้จะนำไปสู่ความยั่งยืนของศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน มี 4 องค์ประกอบ คือ

- 1) หลักของการมีส่วนร่วม
- 2) หลักของผู้มีส่วนได้เสีย
- 3) หลักของการสร้างเครือข่าย
- 4) หลักของการเรียนรู้ร่วมกัน

กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน, 2555) ได้กำหนดมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นตัวชี้วัดขั้นพื้นฐานและตัวชี้วัดขั้นพัฒนาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ทั้งนี้ได้กำหนดความหมายของตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน และตัวชี้วัดขั้นพัฒนา ไว้ 7 มาตรฐาน คือ

- 1) การบริหารจัดการ
- 2) บุคลากร
- 3) สื่อวัสดุอุปกรณ์
- 4) อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
- 5) การให้บริการและการจัดกิจกรรม
- 6) การประเมินผล
- 7) การมีส่วนร่วมของชุมชน

กล่าวได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนประสบการณ์และศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นต้นแบบแก่การศึกษาดูงานได้ โดยมีองค์ประกอบหลักๆ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการ 2) บุคลากร 3) สื่อวัสดุอุปกรณ์ 4) อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม 5) การให้บริการและการจัดกิจกรรม และ 7) การมีส่วนร่วมของชุมชน

สรุป

การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เป็นหนึ่งในวิธีการสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ในหลายๆ ระดับ ไม่ว่าจะเป็นในระดับชุมชนหรือระดับองค์กร ศูนย์การเรียนรู้สามารถมีความหมายและรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์และสภาพแวดล้อมของแต่ละที่ ดังนี้คือ

1. ศูนย์การเรียนรู้ในหน่วยงานธุรกิจ:

- การจัดการความรู้ภายในองค์กร เพื่อสนับสนุนพนักงานในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะตามความต้องการขององค์กร
- การสร้างและแพร่ความรู้ระหว่างพนักงาน
- การสนับสนุนโครงการวิจัยและพัฒนาภายในองค์กร

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1
จัดโดยวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสถาบันเครือข่าย (วันที่ 30 กันยายน 2566)

2. ศูนย์การเรียนรู้ในการศึกษา:

- การสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนและนักศึกษา ทั้งในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา
- การให้บริการทรัพยากรการเรียนรู้ เช่น หนังสือ สื่อการสอน และเทคโนโลยีการศึกษา

3. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน:

- การสนับสนุนการเรียนรู้ในชุมชน โดยเน้นการแบ่งปันความรู้และทักษะระหว่างสมาชิก
- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น สัมมนา การอบรม หรือโครงการเรียนรู้ร่วมกัน

4. ศูนย์การเรียนรู้ออนไลน์:

- การให้บริการเนื้อหาการเรียนรู้ออนไลน์ และหลักสูตรออนไลน์
- การสนับสนุนการเรียนรู้ระยะไกล และการสอนออนไลน์

5. ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคม:

- การสนับสนุนโครงการและกิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม
- การเสริมสร้างทักษะและความรู้ในการดำเนินการทางสังคม

6. ศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ:

- การจัดอบรมและโครงการพัฒนาทักษะสำหรับบุคคล รวมถึงทักษะทางวิชาชีพ
- การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

7. ศูนย์การเรียนรู้เพื่อยกระดับองค์กร:

- การสนับสนุนองค์กรในการพัฒนานวัตกรรมและการเรียนรู้ในองค์กร
- การสนับสนุนการจัดการความรู้และการสร้างกลยุทธ์การเรียนรู้

การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ที่เหมาะสมจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความต้องการขององค์กรหรือชุมชนที่เกี่ยวข้อง ศูนย์การเรียนรู้เหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาและการเรียนรู้ของบุคคลและองค์กรในสังคมและยกระดับความรู้และทักษะในหลายๆ ด้านของชีวิตและอาชีพทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2555). **มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.
- ฉันทวัฒน์ ชัยธรรมาภักดิ์. กลุ่มชาติพันธุ์และความเหลื่อมล้ำของรัฐบาล. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา**. ฉบับที่ 3 ปี 2563: 147.
- มริชฎา สมใจมาก. พลวัตเรือนพื้นถิ่นของชาวกะเหรี่ยงปกากะญอในพื้นที่ต้นน้ำแม่แจ่ม อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจฉัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม ประจำปี 2563: 8.
- สุกฤตา จันทวิมล. (2545). **แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหลังปี พ.ศ.2545 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

สรุปยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12.

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://kuza.me/FyihJ> [15 กันยายน 2565].

อาภรณ์ ภูวพิทยพันธุ์. (2552). ศูนย์การเรียนรู้กับการพัฒนาบุคลากร (Learning Center). กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.

Le Siam. **ชาติพันธุ์ในประเทศไทย**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://kuza.me/JuDkz> [15 กันยายน 2565].

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย:	ดร.เดชา ตาละนีก Dr. Decha Talanuek
ประวัติการศึกษา:	พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ) , M.A. (Linguistics), Ph.D. (Linguistics)
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ โทร. 053 – 275149 ต่อ 201, 097-2922023
ผลงานตีพิมพ์:	1. Reading comprehension Skills of Class XII Students in Government and Buddhist Schools - A Comparative Study, Pune Research Scholar: An International Multidisciplinary Journal, 2016, p.1 2. Difference in English Language Ability: A Comparison between Government and Buddhist Schools in Chiang Mai Province, Thailand, LangLit: An International Peer-Reviewed Open Access Journal, 2016, p. 477 3. การบูรณาการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษกับการทำงานของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี, แพรว:วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 2561

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล:	พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์ ผศ, ดร.
ประวัติการศึกษา	พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ) M.A. (Linguistics) University of Delhi, India
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ โทร. 053 – 275149 ต่อ 201, 097-2922023

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล:

พระครูปลัดณัฐพล ประชุมหะ ดร.

ประวัติการศึกษา

1. พ.ศ. 2539 นักธรรมชั้นเอก วัดพิชโสภาราม ต.แก้งเหนือ อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี
2. พ.ศ. 2547 ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร
3. พ.ศ. 2548 พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา “เกียรตินิยม” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่นที่ 50
4. พ.ศ. 2552 พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่นที่ 19
5. พ.ศ. 2558 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่นที่ 11

ตำแหน่งปัจจุบัน

1. พ.ศ. 2559 ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสวนดอก พระอารามหลวง ถนนสุเทพ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2. พ.ศ. 2561 ประธานหลักสูตรคณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ประสบการณ์เกี่ยวกับการวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

- พระครูปลัดณัฐพล จนทิโก, ดร. และคณะ, “การพัฒนานวัตกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุตามหลักไตรสิกขา”. ทุนงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2561 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดณัฐพล จนทิโก, ดร. และคณะ, “การพัฒนานวัตกรรมพื้นที่เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบ (Knowledge Center) ในสังคมไทย” ทุนงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2563 จาก สกสว. และ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (กำลังดำเนินการ).

ผู้ร่วมโครงการวิจัย

- รศ. ดร.เทพประวิณ จันทรแรง และคณะ, “ศึกษาวิเคราะห์หัตถิทธิพลและคุณค่างานพุทธศิลปกรรมรัชสมัยของพระเมืองแก้วในล้านนา” ทุนงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2560 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ดร.พัลลภ หารุคำจา และคณะ, “การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้ผู้นำในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน” ทุนงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2560 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บุญมี แก้วตา และคณะ, “การศึกษาแนวคิด วิธีการปฏิบัติและการสื่อสารทางพุทธิปัญญาของสำนักปฏิบัติธรรม ในจังหวัดเชียงใหม่” ทุนงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2560 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ดร.เดชา ตาละนีก และคณะ “การบูรณาการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองกับการทำงานเพื่อบริการการท่องเที่ยวชุมชน ภายใต้โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในจังหวัดเชียงราย” งบประมาณแผ่นดินประจำปี 2563 จาก สกสว. และ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (กำลังดำเนินการ).

บทความวิจัย/วิชาการ

บทความวิชาการฐาน TCI

พระครูปลัดณัฐพล จันทิโก, ดร. และคณะ. กระบวนการสอนของพระพุทธรเจ้า. **วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ (ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2561)

พระครูปลัดณัฐพล จันทิโก, ดร.. การปรับจิตเพื่อพัฒนาชีวิต: กระบวนการและแนวปฏิบัติ. **วารสารปณิธาน**. วารสารวิชาการด้านปรัชญาและศาสนา ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2561)

พระครูปลัดณัฐพล จันทิโก, ดร. และคณะ. ชีวิต สิทธิในชีวิต และการตายดีตามแนวพระพุทธศาสนา. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร** (ปีที่ 6 ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาโลก ประจำปี 1561)

พระครูปลัดณัฐพล จันทิโก, ดร.. “ศึกษาเปรียบเทียบสิกขาบทในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน”. **มนุษยศาสตร์สาร**. วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ Journal of Human Sciences, Faculty of Humanities, Chiang Mai University. (ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2561 หน้า 102-124)

พระครูปลัดณัฐพล จันทิโก, ดร.. การพัฒนานวัตกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุตามหลักไตรสิกขา. **วารสารปณิธาน**. วารสารวิชาการด้านปรัชญาและศาสนา ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2562, หน้า 421-263).

11. หนังสือ/ตำรา

พระครูปลัดณัฐพล จันทโก (ประชุมหะ), ดร.. นิเทศศาสตร์ในพระไตรปิฎก Communication in Tipitaka. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยการพิมพ์, 2561.
(แหล่งทุน : งบประมาณของ มจร วิทยาเขตเชียงใหม่ ประจำปี 2561, ตีพิมพ์ครั้งที่ 1
จำนวน 198 หน้า เลข ISBN 978-616-300-591-5).

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล:

นางสาวนฤภรณ์ วรายุทธโยติกุล

ประวัติการศึกษา

พร.บ. (ภาษาอังกฤษ) เกียรตินิยมอันดับ 1

ตำแหน่งปัจจุบัน

ข้าราชการ

โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดตาก

สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ บ้านป่ามะม่วง

อ.เมือง จ.ตาก

